

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN KÜRTLERİN KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ VE DIŞ GRUP TARAĞİRLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Kenan ALPARSLAN

**Danışman:
Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL**

BURSA-2017

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı'nda öğrenim gören 701445005 numaralı Kenan ALPARSLAN'ın hazırladığı "Türkiye'de Yaşayan Kürtlerin Kimlik Yönetim Stratejileri ve Dış Grup Tarafgirliği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 16/01/2017 günü 13.30-15.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye

Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL (Danışman)

Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Leman Pınar Tosun

Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Sevim CESUR

İstanbul Üniversitesi

16/01/2017

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de yaşayan Kürtlerin Kimlik Yönetim Stratejileri Ve Dış Grup Tarafgirliği” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

16/01/2017

Adı Soyadı: Kenan ALPARSLAN

Öğrenci No: 701445005

Anabilim Dalı: Psikoloji

Program: Tezli

Statüsü: Yüksek Lisans

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 09/01/2017

Tez Başlığı / Konusu:

Türkiye'de Yaşayan Kürtlerin Kimlik Yönetim Stratejileri ve Dış Grup Tarafgirliği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin, 09/01/2017 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
09/01/2017

Adı Soyadı: Kenan ALPARSLAN
Öğrenci No: 701445005
Anabilim Dalı: Psikoloji
Programı:
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL
(Adı, Soyad, Tarih)
09/01/2017

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Kenan ALPARSLAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Psikoloji
Bilim Dalı : Psikoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X+151
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN KÜRTLERİN KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ VE DIŞ GRUP TARAFGİRLİĞİ

Bu araştırmanın temel amacı; Tajfel ve Turner (1979) tarafından ortaya atılan, Blanz ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen Kimlik Yönetim Stratejileri kapsamında, düşük statülü grup üyelerinin benlik saygılarını korumak amacıyla sergileyecekleri tepkileri ve bu tepkilerin belirleyicilerini incelemektir. Ayrıca, açık ve örtük ölçümler kullanılarak Dış Grup Tarafgirliği ve stratejiler arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramlarından türetilen hipotezler, bireysel stratejilerin kullanımını öngörmede hangi yaklaşımın en güçlü olduğunu görmek için test edilmiştir. Veriler Uludağ Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan 125 Kürt kökenli öğrenciden toplanmıştır. Katılımcılar, yedi ölçeği ve bir demografik bilgi formunu içeren anket formunu doldurdular. Katılımcılar üstelik örtük tutumları ölçmek için bilgisayara dayalı bir teknik olan Örtük Çağrışım Testi'ni yanıtladılar. Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeği'nden elde edilen verilere uygulanan faktör analizlerinin sonuçları, dört faktörlü bir çözümün orijinal beş faktörlü çözüme göre daha uygun olduğunu göstermiştir. Korelasyon bulguları, stratejilerin meşruluk ve geçirgenlik algılarıyla, etnik ve dini özdeşleşmeyle, açık ve örtük dış grup tarafgirliğiyle, sosyal baskınlık yönelimiyle, politik görüşlerle ve etnik grupla ilgili eylem ve hedeflerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Regresyon analizlerinin sonuçları, iç grup özdeşleşme ve iç grup tarafgirliği değişkenlerinden yüksek puan alan ve sistemi meşru algılayan bireylerin rekabet stratejini kullanmayı tercih ettiklerini gösterirken; dış grup tarafgirliği sergileyen ve grup sınırlarını geçirgen algılayan bireylerin hareketlilik stratejilerini kullanmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Ayrıca, grubuyla düşük düzeyde özdeşleşen ve dış grup tarafgirliği sergileyen katılımcıların ise sınıflandırma stratejilerini kullanmaya eğilimli oldukları bulunmuştur. Sonuçlar, etnik özdeşleşmenin ve meşruluğun rekabet stratejilerini en güçlü yordayan değişkenler olduğunu ortaya çıkarırken, açık dış grup tarafgirliğinin ve geçirgenliğin hareketlilik stratejilerini en güçlü yordayan değişkenler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sınıflandırma stratejilerini yordamada en etkili değişkenlerin ise etnik özdeşleşme, açık dış grup tarafgirliği ve örtük dış grup tarafgirliği olduğu görülmüştür. Son olarak, sistemin meşru olarak algılanması karşılaştırma stratejilerinin tek belirleyicisi olarak bulunmuştur. Bulgular, ilgili literatüre katkıları açısından tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Kimlik Yönetim Stratejisi, Dış Grup Tarafgirliği, Etnik Özdeşleşme, Sistemi Meşrulaştırma, Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT), Sosyal Baskınlık Yönelimi, Kürtler

ABSTRACT

Name and Surname : Kenan ALPARSLAN
University : Uludag University
Institution : Social Science Institute
Field : Psychology
Branch : Psychology
Degree Awarded : Master
Page Number : X+151
Degree Date :
Supervisor (s) : Prof. M. Ersin KUŞDİL

IDENTITY MANAGEMENT STRATEGIES AND OUTGROUP FAVORITISM OF KURDS LIVING IN TURKEY

The main aim of the present study was to examine the low-status group members' reactions to protect their self-esteem and the determinants of these reactions by using Blanz et al.'s (1998) Identity Management Strategies that were originally proposed by Tajfel and Turner (1979). In addition, the relationships between these strategies and outgroup favoritism were studied by applying explicit and implicit measurement techniques. Several hypotheses that were derived from the theories of Social Identity, Social Dominance, and System Justification were tested to see which approach was the most powerful one in predicting the use of the individual strategies. Data were collected from 125 Kurdish students studying in different departments of Uludag University. The participants filled out questionnaires that included seven scales and a demographic information form. Participants also responded to the Implicit Association Test, a computer-based technique for measuring implicit attitudes. Results of the factor analyses of data from the Identity Management Strategies Scale showed that a four-factor solution proved to be a better fit than the original five-factor solution. Correlational findings indicated that the strategies were closely related to the perceptions of legitimacy and permeability, ethnic and religious identification, explicit and implicit outgroup favoritism, social dominance orientation, political views and actions/future targets related to ethnic groups. Results of the regression analyses showed that individuals who scored high on the variables of ingroup identification and ingroup favoritism, and perceived the system as illegitimate preferred to use competition strategies, whereas individuals who favored the outgroup and perceived the group boundaries as permeable preferred mobility strategies. In addition, participants who had low levels of identification with their ingroups and those with outgroup favoritism tend to use classification strategies. Results revealed that ethnic identification and legitimacy were found to be the most powerful predictors of competition strategies, whereas explicit outgroup favoritism and permeability were the strongest predictors of mobility strategies. The variables that predicted significant variance in the classification strategies were ethnic identification, explicit outgroup favoritism, and implicit outgroup favoritism. Finally, perceiving the system as legitimate was the only significant predictor of the comparison strategies. Findings were discussed in terms of their contributions to the relevant literature.

Key words:

Identity Management Strategie, Outgroup Favoritism, Ethnic Identification, System Justification, Implicit Association Test (IAT), Social Dominance Orientation, Kurds

ÖNSÖZ

Gruplar arası şiddetin ve çatışmanın yoğun olarak yaşandığı ve sosyal kimliklerin son derece belirginleştiği günümüzde sosyal kimliklerin sosyal psikologlar için birer “aksesuar” olduğunu bana kavratan, kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren ve çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendirmemi sağlayan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Eksiklerimin farkına varmamda ve eleştirel bir bakış açısı kazanmamda önemli katkıları olan hocamla çalışmaktan ve onun öğrencisi olmaktan onur ve gurur duymaktayım. Kendisine minnettarım.

Yoğun bir dönemde olmalarına rağmen, tez jürimde yer almayı kabul ederek kıymetli katkıları ve önerileri ile tezimin son haline gelmesini sağlayan değerli hocalarım Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN ve Doç. Dr. Sevim CESUR’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca yardımlarını esirgemeyen sevgili meslektaşlarım Nuri AKDOĞAN, Gamze ÖZDEMİR ve Deniz BİLGER’e, beni daima destekleyen ve cesaretlendiren çalışma ve oda arkadaşlarım Sevim YILDIZ ASLAN ve Hümeysra DERVİŞOĞLU AKPINAR’a ve Uludağ Üniversitesi Psikoloji bölümündeki tüm çalışanlara müteşekkirim.

Zorlu veri toplama sürecinde hem çalışmaya bizzat katılıp hem de katılımcılara ulaşmamda bana yardım eden ve benden bile daha sorumlu davranan arkadaşlara ve çalışmaya katılan diğer tüm şahıslara teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, yoğun çalışma tempomda, bana göstermiş olduğu ilgi, anlayış ve sabırdan dolayı eşim Sevgi ALPARSLAN’a ve sevgilerini her zaman hissettiren aileme teşekkür etmek istiyorum. İyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU.....	ii
YEMİN METNİ	iii
İNTİHAL RAPORU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar	x
ŞEKİLLER.....	x
1 GİRİŞ	1
2 KURAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1 KİMLİK YÖNETİM STRATEJİSİ	4
2.1.1 Sosyal Kimlik Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi	12
2.1.2 Kimlik Yönetim Stratejilerinin Yeni Bir Sınıflaması	17
2.1.3 Kimlik Yönetim Stratejisinin Belirleyicileri	23
2.1.3.1 İç Grup Özdeşleşme	23
2.1.3.2 Sosyo-Yapısal Özellikler	26
2.1.3.2.1 Gruplar Arası Sınırların Geçirgenliği	26
2.1.3.2.2 Meşruluk	28
2.1.3.2.3 Kalıcılık	29
2.1.4 Sosyal Baskınlık Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi	33
2.1.5 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi	39
2.2 DIŞ GRUP TARAFGİRLİĞİ	44
2.2.1 Sosyal Kimlik Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği	45
2.2.2 Sosyal Baskınlık Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği	47
2.2.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği	48
2.2.4 Örtük Ölçüm ve Dış Grup Tarafgirliği	50
2.2.4.1 Örtük Çağrışım Testi	51
3 UYGULAMA	54
3.1 TÜRKİYE'DE KÜRT KİMLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ	55
3.2 ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	58
3.2.1 Sosyal Kimlik Kuramı'yla İlgili Hipotezler	58
3.2.2 Sosyal Baskınlık Kuramı'yla İlgili Hipotezler	60
3.2.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'yla İlgili Hipotezler	61
3.2.4 İdeolojiler İle İlgili Hipotezler	62
4 YÖNTEM.....	64
4.1 ÖN ÇALIŞMA	64

4.1.1	Örneklem	64
4.1.2	Veri toplama Araçları	65
4.1.3	İşlem	65
4.1.3.1	Bulgular.....	66
4.2	ANA ÇALIŞMA	67
4.2.1	Örneklem	67
4.2.2	Veri Toplama Araçları.....	69
4.2.2.1	Demografik Bilgi Formu	70
4.2.2.2	Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeği	70
4.2.2.3	Etnik Özdeşleşme Ölçeği.....	72
4.2.2.4	Kalıcılık, Meşruluk ve Geçirgenlik Ölçeği.....	73
4.2.2.5	Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ).....	75
4.2.2.6	Dini Özdeşleşme Ölçeği	76
4.2.2.7	Gruplar Arası Yanlılık Ölçeği.....	76
4.2.2.8	Eylem/Hedef Ölçeği	77
4.2.2.9	Örtük Çağrışım Testi	77
4.2.3	İşlem	79
5	BULGULAR	80
5.1	KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ'NİN (KYSÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ANALİZLERİ	80
5.1.1	Çok Maddeli Beş Stratejiye Ait Faktör Analizi.....	80
5.1.2	Sosyal Yaratıcılık Tepkileri Olan Yedi Stratejiye Ait Faktör Analizi.....	82
5.1.3	Tüm Stratejilere Ait Faktör Analizi.....	83
5.2	ÖRNEKLEMİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ	85
5.3	DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYON ANALİZLERİ	88
5.3.1	Sosyal Kimlik Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri	88
5.3.2	Sosyal Baskınlık Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri	91
5.3.3	Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri	92
5.3.4	Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Çerçevesinden İdeolojilerin ve Dindarlığın Diğer Değişkenler İle Arasındaki Korelasyon Analizleri	93
5.4	KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ'Nİ YORDAYAN KURAMSAL DEĞİŞKENLER	95
5.4.1	Sosyal Kimlik Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler.....	95
5.4.2	Sosyal Baskınlık Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler	98
5.4.3	Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler	98
5.4.4	Kimlik Yönetim Stratejileri'ni Yordamada Tüm Değişkenlerin Değerlendirilmesi	101
5.5	TEK YÖNLÜ ÇOK DEĞİŞKENLİ VARYANS ANALİZİ (MANOVA)	103
6	TARTIŞMA	108
7	KAYNAKLAR.....	121
8	EKLER.....	136

TABLOLAR

Tablo 1. Tajfel ve Turner'ın (1979) olumsuz kimliğe yönelik tepkilerin sınıflandırması	15
Tablo 2. Kimlik yönetim stratejilerinin bireysel-kolektif ve davranışsal-bilişsel boyutlarda gösterilmesi	17
Tablo 3. Kimlik yönetim stratejilerini izleyen negatif sosyal kimliklerin 3×2 taksonomisi	18
Tablo 4. İsimlerin Türk ve Kürt Olarak Değerlendirilme Puanları ve Standart Sapmaları	66
Tablo 5. Katılımcıların Demografik Bilgileri	68
Tablo 6. KGMÖ'deki Maddelerin Faktör Yükleri	74
Tablo 7. KYSÖ'deki İlk 18 Maddenin Faktör Yükleri	81
Tablo 8. Sosyal Yaratıcılık Stratejilerinin Faktör Yükleri	82
Tablo 9. Sekiz Stratejiye Ait Faktör Yükleri	84
Tablo 10. Katılımcıların Siyasi Eğilim Bilgileri	86
Tablo 11. Etnik Grubun Konumuyla İlgili Algılar	87
Tablo 12. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere ve Alt Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	87
Tablo 13. Çalışmadaki Tüm Değişkenlere Ait Korelasyon Tablosu (N = 125)	90
Tablo 14. Sosyal Kimlik Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler	96
Tablo 15. Sosyal Baskınlık Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler	99
Tablo 16. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler	99
Tablo 17. Kimlik Yönetim Stratejilerini Yordamada En Etkili Değişkenler	102
Tablo 18. Gruplara Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları	104
Tablo 19. Grupların Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları	104
Tablo 20. Meşruluk ve Geçirgenlik Algılarına Göre Belirlenen Gruplar Arasındaki Farklar 1	106
Tablo 21. Meşruluk ve Geçirgenlik Algılarına Göre Belirlenen Gruplar Arasındaki Farklar 2	106

ŞEKİLLER

Şekil 1. KGMÖ'ye Ait Kırılma Grafiği	75
Şekil 2. KYSÖ'nün 18 Maddesinin Kırılma Grafiği	81
Şekil 3. KYSÖ'nün 12 Stratejisine Ait Kırılma Grafiği	83
Şekil 4. KYSÖ'nün 9 Stratejisine Ait Kırılma Grafiği	84
Şekil 5. Meşruluk-Geçirgenlik Gruplarına Göre Strateji ve Dış Grup Tarafgirliği Yönelimleri	105

1 GİRİŞ

Bir gruba ya da bireye aidiyet hissetmek insan yaşamı boyunca önemli bir gereksinim olagelmıştır. Dünyanın hemen her yerinde çocuk, doğumuyla birlikte annesine ya da bakım veren kişiye, daha sonra ailesine, arkadaşlarına, mahallesine, memleketine, etnik kökenine ve ülkesine karşı bir aidiyet duygusu geliştirebilir. Kişinin kendisini bu kategorilerden birine ya da bir kaçına ait olarak görmesi, onun sosyal kimliğini oluşturur. Ait olunan kategorinin bireye sağladığı sosyal kimliğin niteliğine göre birey kendisini iyi ya da kötü hisseder. Tajfel ve Turner (1979: 40) bireylerin kendilerini iyi hissetmek amacıyla olumlu sosyal kimliklerini sürdürmeye ya da olumlu bir sosyal kimlik kazanmaya çabaladıklarını ileri sürmüşlerdir. Sosyal kimliklerinin niteliğini belirlemek için ait oldukları grupları başka gruplarla karşılaştıran bireyler, bu karşılaştırmalar sonucu gruplarını yüksek statüde gördüklerinde olumlu sosyal kimliğe, düşük statüde gördüklerinde ise olumsuz sosyal kimliğe sahip olduklarını düşünürler. Olumlu sosyal kimliğe sahip olanlar bu durumun devam etmesi için uğraşırken, olumsuz sosyal kimliğe sahip olanlar bu durumdan kurtulmak için çeşitli tepkiler sergilerler (Tajfel ve Turner, 1979: 40). Olumsuz sosyal kimlikten kurtulmak için sergilenen tepkiler *Kimlik Yönetim Stratejileri (Identity Management Strategies)* olarak adlandırılır (van Knippenberg, 1989; akt., Blanz, Mummendey, Mielke ve Klink, 1998: 698). İlk olarak Tajfel ve Turner (1979) kimlik yönetim stratejileri olarak adlandırılan tepkileri "bireysel hareketlilik", "sosyal yaratıcılık" ve "sosyal rekabet" olmak üzere üç farklı şekilde kavramsallaştırmışlardır (Hogg ve Abrams, 1998: 24-25; Tajfel ve Turner, 1979: 43-44;). Sonrasında, Blanz ve arkadaşları (1998: 698-703) Sosyal Kimlik Kuramı'na dayanarak on, Sosyal Karşılaştırma Kuramı'ndan da yararlanarak iki olmak üzere, toplamda on iki ayrı kimlik stratejisi belirlemişlerdir. Bu tez çalışmasının temel hedeflerinden biri Blanz ve arkadaşları (1998) tarafından sınıflandırılan kimlik yönetim stratejilerini Türkiye'de yaşayan Kürt kökenli üniversite öğrencileri üzerinden sınamaktır. Yapılan çalışmalarda Kürtlerin sosyal psikoloji literatüründe azınlık, düşük statülü ve dezavantajlı grup kriterlerine uyduğu görülmüştür (Balaban, 2013; Göregenli, 2010; Güler, 2013; Şen, 2014). Ayrıca, Kürtlerin olumsuz sosyal kimliğe çeşitli tepkiler verdikleri bulunmuştur (Bayad ve Kuşdil, 2011).

Türkiye’de yaşayan Kürtlerin, Kürt kimliğine sahip olmayla ilgili çok farklı tepkilere sahip oldukları görülmektedir. Kürtler arasında bu kimliklerini inkar edenler olduğu gibi, Kürt kimliğinin tanınması ya da daha yüksek bir statüye erişmesi için uğraşanlar da bulunmaktadır. Aynı etnik kökene sahip olan bireylerin bu kadar farklı tepkiler göstermelerinin nedenleri çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu çalışmada da ele alınacak olan iç grupla özdeşleşme ve sosyo-yapısal özellikler kimlik yönetim stratejilerinin seçiminde önemli yer tutar. Olumsuz sosyal kimlik tepkileri iç grupla özdeşleşme düzeyine göre farklılaştığı gibi (Mummendey, Kline, Mielke, Wenzel ve Blanz, 1999: 261; Niens ve Cairns, 2002: 378), gruplar arası statü yapısının kalıcı, meşru ve gruplar arası sınırların geçirgen olarak algılanıp algılanmamasına göre de farklılaşır (Ellemers, 1993: 27; Mummendey ve ark., 1999: 260). Bu çalışmada Kürtlerin kimlik yönetim stratejilerinin etnik kimlikleriyle özdeşleşme düzeyine ve Türklerle aralarındaki statü farkını nasıl algıladıklarına göre değişeceği ön görülmektedir.

Bir gruba aidiyet ile yapılan biz ve diğerleri ayrımı, bireyin kendi grubunu kayırmasına ve diğer grubu değersiz görmesine yol açar. Bireyler olumlu sosyal kimlik edinmek için kendi grubuna bir yanlılık gösterirken, diğer grubu küçümseme yönünde bir eğilim sergiler. İç grup yanlılığı kavramı sosyal psikolojinin çoğu kuramında yer alır ve buna, yapılan minimal grup paradigması çalışmalarıyla çeşitli kanıtlar sağlanmıştır (Tajfel, 1982: 24). Ancak, yapılan diğer çalışmalar düşük statülü grup üyelerinin sadece ait oldukları grubu kayırmadıklarını, bazı durumlarda dış grup olarak gördükleri yüksek statülü gruplara karşı yanlılık gösterdiklerini ortaya koymuştur (Jost, Banaji ve Nosek, 2004: 891). Dış grup tarafgirliği, kişinin üyesi olmadığı bir grubu değerlendirirken kendi grubundan üstün tutması anlamına gelir (Jost ve Hunyady, 2002: 120). Düşük statülü grup üyeleri yüksek statülü gruba karşı bir hayranlık besleyebilir ve bu grubu kendi grubuna tercih edebilir. Bu araştırmanın özgün hedeflerinden biri dış grup tarafgirliği ve kimlik yönetim stratejileri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaktır. Dış grup tarafgirliği gösteren düşük statülü bireylerle dış grup tarafgirliği göstermeyen bireylerin farklı stratejiler kullanacakları beklenmektedir. Öte yandan, dış grup tarafgirliği sergilemek bireyler açısından çeşitli problemlere yol açabilmektedir; çünkü düşük statülü grup üyelerinin doğrudan dış gruba karşı bir yanlılık belirtmeleri normlarla çelişir ve hoş karşılanmaz. Dış grup tarafgirliğinin geleneksel ölçüm araçlarıyla ölçülmesindeki bu ve diğer tür zorluklardan dolayı son yıllarda örtük ölçümlere başvurulmaya başlanmıştır. Greenwald, Mebbe ve Schwantz (1998) bireylerin herhangi bir gruba ilişkin tutumlarını ölçmek için Örtük Çağrışım Testi’ni (ÖÇT) oluşturmuşlardır. ÖÇT, sosyal olarak bireyin zihnindeki anlamlı çağrışımları ölçmeyi hedeflemektedir. Örtük ölçüm, sözel ifadelerle dayanmayan dolaylı ölçümler olduğundan bireylerin sosyal olarak kabul edilebilir yanıtlar

verme olasılığını azaltmaktadır. Bu çalışmanın özgün olan bir diğer amacı, açık (geleneksel) ve örtük ölçümlerle gruplar arası yanlılığı ölçerek birbirleriyle olan ilişkilerini incelemektir. Bir diğer amaç da, açık ve örtük gruplar arası yanlılığın kimlik yönetim stratejilerinin seçilmesi üzerindeki etkisini incelemektir. Türkiye’de Türkler uzun yıllardır Kürtlere kıyasla yüksek statüde bulunmakta ve çoğunluk grubu oluşturmaktayken, Kürtler ise düşük statüde yer almakta ve dezavantajlı grup olarak adlandırılmaktadır. Bu durum Kürtlerde Türklere karşı hayranlığa, beğenmeye ve tarafgirliğe yol açarak Kürtlerin dış grup yanlılığı sergilemesine neden olabilir. Dış grup yanlılığı sergileyen Kürt bireylerle sergilemeyen Kürt bireylerin seçeceği stratejilerin de farklı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte izlenen ulus-devlet politikası nedeniyle Türkiye’de yaşayan çoğu etnik grup asimile olarak kendilerinin Türk olduklarını ifade etmektedirler. Türkiye’de yaşayan en kalabalık dezavantajlı etnik grup olan Kürtlerin bir kısmı diğer etnik gruplar gibi asimile olurken, bir kısmı da rekabet stratejilerini kullanmaktadırlar. Sosyal psikoloji alan yazınında az yer kaplayan düşük statülü grupların olumsuz kimlik tepkilerinin Kürtler gibi çeşitli stratejileri benimseyen bir grup üzerinde çalışılması alana katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Kürtlerin olumsuz kimlikleriyle nasıl başa çıktıkları ve başa çıkarken kullandıkları stratejilerin belirleyicilerini incelemenin Kürt sorununun anlaşılmasına ve çözümüne yardımcı olacağı düşünülmektedir.

2 KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın ana kavramları olan kimlik yönetim stratejisi ve dış grup tarafgirliği kavramları üzerinde durulacaktır. Kimlik yönetim stratejisi kavramı ilk olarak Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel ve Turner, 1979) tarafından ortaya atılırken, dış grup tarafgirliği kavramı ise Sistemi Meşrulaştırma Kuramı (Jost ve Banaji, 1994) ve Sosyal Baskınlık Kuramı (Sidanius ve Pratto, 1999) tarafından ortaya atılmıştır. Ancak, üç kuramın da temel varsayımları göz önüne alındığında, bunların hem kimlik yönetim stratejisi hem de dış grup tarafgirliği üzerine önemli açıklamalar getirdikleri görülmektedir. Ayrıca, bu üç kuram gruplar arası ilişkiler konularına bireysel, toplumsal ve ideolojik-kültürel açıklamalar getirerek sosyal psikoloji literatürüne önemli katkılar sağlamıştır ve sağlamaya devam etmektedir. Bireysel değişkenlere, sosyal statülere ve ideolojik-kültürel özelliklere duyarlı olan kimlik yönetim stratejisi ve dış grup tarafgirliği Sosyal Kimlik Kuramı, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Sosyal Baskınlık Kuramı açısından ayrı ayrı ele alınacaktır.

2.1 KİMLİK YÖNETİM STRATEJİSİ

Kimlik (*Identity*) konusu, uzun yıllar boyunca sosyal bilimler alanında çokça çalışılmış ve halen çalışılmaya devam edilmektedir. Sosyoloji, antropoloji gibi alanlarda kimlik, bir insan topluluğunun kolektif kimliği olarak kavramsallaştırılmıştır (Bilgin, 1994: 52). Bilgin (1994: 53) kolektif kimliği, “belirli bir alanda kök salmış bir takım grupların (etnik toplulukların) diğer gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama” talebi olarak tanımlamıştır. Kolektif kimlik kavramı, sosyolojik ve antropolojik çalışmalarda etnik kimlik kavramına işaret etmektedir (Bilgin, 1994: 55). Topluluk üyeleri etnik kimlik aracılığıyla kendilerini belirli bir “biz” in mensupları olarak “diğerleri”nden ayırarak kendi içlerinde birleşmektedirler. Etnik kimlik; toplumda sosyo-ekonomik düzey, yaş, cinsiyet, din gibi çeşitli farklılıkların ortaya çıkardığı ayrılıkları telafi edici bir etkiye sahip olmasının yanı sıra, sosyal olarak azınlık ya da düşük statülü konumda bulunan grupların toplumda bir yer bulmasını ve bütünleşmesini sağlamaktadır (Bilgin, 1994: 57).

Psikoloji literatüründe ilk zamanlarda kimlik konusu, kişiler arası ilişki bağlamında ele alınmıştır. Psikolojide bireyin kendisinin saydığı ve duygusal bir değer yüklediği özellikler

bütünü olarak kim olduğunu tanımlaması şeklinde ifade edilen benlik (*self*), kimliği nitilemede en sık kullanılan kavramdır (Bilgin, 1994: 208). Psikoloji literatüründe hâkim görüşün benlik terimini tercih etmesi, sorunu bireysel bir düzeye indirgemıştır (Bilgin, 1994: 224). Sosyal psikolojide araştırmacıların kendilerini toplumsal-bireysel boyutlarından hangisine göre konumladıklarına bağlı olarak, benlik ve kimlik kavramları önem kazanmıştır. Daha bireyci olan ABD’li araştırmacılar ağırlıklı olarak benlikle, daha toplumcu olan Avrupalı araştırmacılar ise ağırlıklı olarak kimlikle ilgilenmiştir (Hortaçsu, 2007: 16).

Sosyal psikolojinin Avrupa’da gelişmesiyle birlikte kimlik kavramına yüklenen anlam da farklılaşmaya başlamıştır. Özellikle Tajfel ve arkadaşlarının çalışmaları (örneğin Tajfel, 1974; Tajfel, 1975; Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971; Tajfel ve Turner, 1979) kimlik konusunu, grup içi ve kişiler arası çerçevenin dışına taşıyarak gruplar arası düzeyde ele almıştır. Tajfel ve Turner (1979: 40) benlik algılarının örgütlenmiş bir ortak biçimlenişi olarak tanımlanan benlik kavramını (*self-concept*) sosyal kimlik ve kişisel kimlik adında ayrı iki alt sistem olarak ayırmışlardır. Sosyal kimlik sosyal tanımlamaları içerir; sosyal kategorilere üyelikten kaynaklanan benlik tanımlamalarıdır (milliyet, cinsiyet, ırk, meslek, spor takımları ve daha kısa ömürlü ve geçici grup üyelikleri gibi). Kişisel kimlik ise kişisel tanımlamaları içerir; daha kişisel olan ve genellikle bireyin belirli özelliklerini (esasen yakın ve kalıcı kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan benliğin kendisine özgü açıklamaları) ifade eden benlik tanımlamalarıdır (Abrams ve Hogg, 1990: 22). Diğer bir deyişle, kişisel kimlik, kişiyi özelliklerine göre tanımlayan, onu diğer kişilerden ayırt eden ve kişilerarası farklılıkları vurgulayan bir kavramken; sosyal kimlik kişiyi toplum içinde belli konum veya konumlara yerleştiren bir kavramdır (Hortaçsu, 2007: 11). Tajfel ve Turner (1979: 40) sosyal kimliği, bireyin kendisini ait olarak algıladığı sosyal kategorilerden doğan benlik imgesinin bir yönü olarak yorumlarlar. Bireysel kimlikler ancak kişilerarası ilişkiler bağlamında ortaya çıkarken, sosyal kimlikler gruplar arası ilişkiler bağlamında ortaya çıkabilir.

İnsanlık tarihine bakıldığında neredeyse her asır ve her toplumda hiyerarşik bir toplumsal yapıya rastlanmaktadır. Bu hiyerarşik yapılarda bazı insanlar yüksek (çoğunluk, avantajlı, baskın) konumda yer alırken, bazı insanlar düşük (azınlık, dezavantajlı, alt) konumda yer alır. Sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalar çoğunlukla baskın grupların azınlık gruplara karşı önyargılarını ve ayrımcılığını anlamaya yönelik yapılmıştır. Ancak, azınlık ya da dezavantajlı bir grubun üyesi olan bireylerin bu duruma nasıl tepki verdikleri üzerine az sayıda çalışma bulunmaktadır. Psikoloji literatüründe benlik ve kimlik tanımlamaları üzerindeki bu belirsizlikler düşük konumlu grup üyeleriyle yapılan

araştırmaları da etkilemiş gibi görünmektedir. Bireyci görüşün hâkim olduğu ilk çalışmalar, düşük konumlu grup üyelerinin kendilerine karşı olan önyargıları kabul ettiklerini ve bu önyargıları içselleştirdiklerini ileri sürmüşlerdir. Sosyal bilimcilerin çoğu düşük konumlu grup üyelerinin konumlarından dolayı kendilerinden nefret ettiklerini ifade ederken, Eric Erikson (1968) düşük konumlu grup üyelerinin “aşağılanma” hissettiklerinden söz etmiştir (akt. Baysu, 2006: 129). Ancak, sonradan yapılan çalışmalar düşük konumlu grup üyelerinin kendilerine yönelik önyargıları içselleştirdikleri ve olumsuz konumlarını kabul ettikleri yolundaki görüşlere eleştiriler yöneltilmiştir (Crocker ve Major, 1989; Tajfel ve Turner, 1979).

Sosyal psikoloji çalışmalarının dönüm noktalarından biri kabul edilebilecek Tajfel ve arkadaşlarının (1971) “minimal grup paradigması” araştırmaları, azınlık grup üyelerinin konumlarından dolayı sergiledikleri tepkileri incelemek açısından geniş bir öngörü sağlamıştır. Araştırmacılar hiçbir ortak geçmişi ve ortak geleceği olmayan katılımcıları iki ressamın tabloları arasında bir seçim yaptırarak rasgele iki gruba atamışlardır (Tajfel ve ark., 1971:163). Katılımcılara grup üyelerine para yerine geçebilecek puanlar dağılımları istenmiştir. İki kategoriye ayrılan katılımcılar puanları ne kadar adil dağıtmaya çalışsalar da diğer gruba karşı kendi grubunu kayırdıkları saptanmıştır (Tajfel ve ark., 1971:172). Tajfel ve arkadaşlarının (1971) bu çalışması belirli koşullar altında katılımcıların sırf iç ve dış grup olarak sınıflandırmalarının iç grubu kayırma ve dış gruba karşı ayrımcılık açısından hem gerekli hem de yeterli bir koşul olduğunu göstermiştir. Sonraki yıllarda minimal grup paradigması kullanılarak yapılan çalışmalarda iç grup yanlılığı ve dış grup ayrımcılığıyla ilgili tutarlı sonuçlar elde edilmiştir.

Mummendey ve Schreiber (1983: 389) grup üyelerinin dış gruba, sonuçları kendileri açısından olumlu bir karşılaştırma gerçekleştirmek için iç grup tarafgirliği (*ingroup favoritism*) ve dış grup ayrımcılığı (*outgroup discrimination*) yöntemlerini izlediklerini ileri sürmüşlerdir. İç grup tarafgirliği ait olunan grup lehine muamele olarak tanımlanırken, dış grup ayrımcılığı sosyal karşılaştırmalar boyunca diğer grupların değerini düşürme olarak tanımlanmıştır. İç grup tarafgirliğinin, kimlik tehdidi ile başa çıkmak ve olumlu sosyal kimliği korumak için olası bir strateji olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilmiştir (Brewer, 1979: 307; Ellemers ve van Rijswijk, 1997: 52; Tajfel, 1982: 24). Ayrıca, bazı araştırmalarda düşük statülü grupların üyeleri arasında daha güçlü iç grup tarafgirliği gözlemlenmiştir (Bettencourt, Dorr, Charlton ve Hume, 2001: 35; Mullen, Brown ve Smith, 1992). Diğer taraftan, gruplar arası ayrımcılığın, bireyin olumlu bir kimliğe ulaşma ve bunu sürdürme

arzusu tarafından motive edildiği belirtilmiştir (Abrams ve Hogg, 1988: 317). Oakes ve Turner da (1980: 300) benzer şekilde düşük veya tehdit edilen benlik saygısının, olumlu benlik saygısı ihtiyacı nedeniyle, gruplar arası ayrımcılığa yol açacağını ifade etmişlerdir. Gruplar arası ayırt ediciliğin yüksek olduğu durumlarda iç grup kayırmacılığının ve dış grup ayrımcılığının daha fazla olacağı belirtilmiştir (Brewer, 1979: 307; Oakes ve Turner, 1980: 299). Bunun nedeni, grup üyeliği belirginleşmesinin benlik saygısını etkilemesidir.

Tajfel (1974, 1975) minimal gruplarla yaptığı çalışmalardan ve Hirschman'ın (1970) Çıkış (*Exit*) ve Seslendirme (*Voice*) açıklamasından yararlanarak azınlık grupların olumsuz sosyal kimlik karşısında sergiledikleri tepkileri sınıflamıştır. Hirschman, firmalar kalitesiz ürün çıkardığında ya da fiyatlar çok yüksek olduğunda tüketicilerin iki farklı tepki göstereceğini ifade etmiştir. Müşteriler öncelikle ürünlerden memnun olmadıklarını firmalara göstermek amacıyla firmalardan ayrılır veya ilişkilerini keserler. Ancak, çıkış her zaman etkili bir yol olmaz; çünkü diğer firmalar da benzer ya da daha düşük kalitede ürün üretiyor olabilir ya da alternatif bir firma bulunmayabilir. Bu durumda tüketiciler hoşnutsuzluklarını sözlü olarak ifade etme yoluna giderler. Seslendirme stratejisi, kolektif hareketler şeklinde sert uyarılar olabilir (akt., Dowding, John, Mergoupis ve Vugt, 2010: 470-71). Tajfel (1974: 81-82, 1975: 108-109) bu açıklamalara paralel şekilde, azınlık grup üyelerinin olumsuz konumlarından dolayı öncelikle sosyal hareketliliğe yönelerek grubundan ayrılıp baskın grubun bir üyesi olmaya çalışacağını ifade etmiştir. Ancak, sosyal hareketlilik mümkün olmadığında, bireylerin gruplarında kalıp baskın gruplara karşı rekabete girerek sosyal değişime yöneleceklerini belirtmiştir.

Minimal grup paradigmasıyla elde edilen bulgular, Tajfel ve Turner'ın 1979'da genel çerçevesini ayrıntılı bir şekilde ortaya koydukları Sosyal Kimlik Kuramı'na (SKK) temel oluşturmuştur. Tajfel ve Turner (1979: 40-41) bu önemli makalelerinde SKK açıklamalarının yanı sıra, azınlık grup üyelerinin konumlarından dolayı sahip oldukları olumsuz kimliğe yönelik tepkilerini düzenli ve ayrıntılı bir şekilde sınıflandırdılar. (SKK ve SKK'nın kimlik yönetim strateji sınıflamaları sonraki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır). Bu tepkilerin sınıflandırılmasının ardından, olumsuz sosyal kimliğe yönelik tepkiler konusu hızlı bir şekilde çalışılmaya başlandı. Öncelikle, Ellemers ve arkadaşları laboratuvar ortamında çok sayıda deneysel araştırmalar yaptılar (örn., Ellemers, 1993; Ellemers, van Knippenberg, de Vries ve Wilke, 1988; Ellemers, Wilke ve van Knippenberg, 1993; Ellemers, Spears ve Doosje 1995; Ellemers ve van Rijswijk, 1997). Van Knippenberg (1989), düşük statülü grupların üyelerinin olumsuz sosyal kimliğini olumlu olarak değerlendirilen bir sosyal

kimliğe kavuşturmak için gösterdiği tepkileri *'kimlik yönetim stratejileri'* olarak kavramsallaştırdı (akt., Blanz ve ark., 1998: 698). Ellemers ve Rijswijk (1997: 55) de buna benzer olarak *'kimlik yönetim stratejileri'*ni “insanların ya kendilerini (bir ‘bireysel strateji’ durumu) ya da gruplarını (bir ‘grup düzeyindeki strateji’ durumu) olumlu bir ışığa yerleştirmek için stratejik olarak benimsediği grup algıları” olarak tanımladılar. Sonraki yıllarda kimlik yönetim stratejileri gerçek gruplar üzerinde de çalışılmaya başlandı (örn., Mummendey, Kessler, Klink ve Mielke, 1999; Mummendey, Klink, Mielke, Wenzel ve Blanz, 1999; Niens ve Cairns, 2002; Baysu, 2007; Verkuyten ve Reijerse, 2008).

Taylor ve McKirnan (1984), SKK gibi birçok farklı kuram ve görüşlerden yola çıkarak gruplar arası ilişkilerin beş aşamalı bir modelini geliştirdiler. Model, toplumsal eşitsizliğe karşı dezavantajlı ve avantajlı grupların tepkilerini belirtmeye çalışan gruplar arası ilişkilerin hangi aşamalarda geliştiğini tahmin etme amacını gütmektedir. Birinci aşamada, tabakalaşmanın yalnızca gruplar arasında katı üst-ast ilişkisi içinde ortaya çıkan grup üyeliğine dayandığı ifade edilir. İkinci aşamada, tabakalaşmanın bireysel başarıya (*individual achievement*) dayalı olduğuna inanılmaktadır. Üçüncü aşama, ast grubun bazı üyelerinin üst gruba geçmeye girişeceği düşünülmektedir. Dördüncü aşamada, üst gruba geçme girişiminde başarısız olanların grup bilincinin güçlenmesi için çabalayacağı iddia edilmektedir. Son aşamada ise, ast grubun üst grupla doğrudan rekabete girişeceği belirtilmektedir (Taylor ve McKirnan, 1984: 291). Model, dezavantajlı grup üyelerinin mevcut koşullarda bireysel eyleme ya da kolektif eyleme yönelme koşullarını belirtmektedir. Şimdiye kadar Beş Aşamalı Model üzerinde yapılan çalışmalar modelin temel varsayımlarıyla ilgili yetersiz kanıtlar sunmuştur (Boen ve Vanbeselaere, 1998: 695; Moghaddam, Taylor ve Lalonde, 1987: 308; Wright ve ark., 1990: 1003). Çalışmalar incelendiğinde Beş Aşamalı modelle ilgili hipotezlerin netlik kazanması için daha fazla çalışmaya, özellikle de alan çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Dezavantajlı grup üyelerinin olumsuz kimlik tepkilerini anlamak açısından “sosyal damgalanma” (*social stigmatization*) kavramı üzerine yapılan çalışmalar önem taşımaktadır. Sosyal damga, belirli sosyal kategoriler hakkında olumsuz tutumlara, kalıpyargılara ve inançlara sahip olmaktır. Damgalı gruplar, etnik gruplardan zihinsel engelli kişilere kadar çeşitlenebilir. Crocker ve Major (1989: 611) sosyal damgayla ilgili yaptıkları çalışmalarında damgalanan grupların üyelerinin damgalanmayan bireylere göre daha düşük benlik saygılarına sahip olduklarına yönelik kanıtların aksine, damgalı grup üyelerinin damgalı olmayanlarla ya eşit ya da daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarına yönelik kanıtların

olduğunu belirttiler. Araştırmacılar, damgalanan grup üyelerinin çeşitli stratejiler benimseyerek benlik kavramını koruyabileceklerini öne sürdüler. Bu stratejilerden birincisi gruplarına karşı diğerlerinin tutumlarına olumsuz geri bildirimler atfetmedir. Örneğin; eğer siyah bir birey bir işe girmekte başarısız olur, eleştirilir ya da olumsuz deneyimlere uğrarsa, birey bunların nedenini değerlendiricinin ırkçılığına yükler. Böylece, olumsuz sonucun nedenini yeteneğinin eksikliği yerine, farklı özelliklere atfetmesi benlik saygısını korumaya yardımcı olur. İkinci strateji, avantajlı grup yerine, iç grupla karşılaştırma yapmaktır. Damgalı gruplar baskın dış grupların üyeleriyle karşılaştırma yaptıklarında genellikle boyutların çoğunda oldukça dezavantajlı olacaklardır. Damgalı gruplar, baskın grupların yerine, kendisine benzer oldukça zayıf sonuçlara sahip diğer damgalı gruplarla karşılaştırmalar yaparak benlik saygılarını korur. Son strateji ise değerler ya da boyutlardaki seçiciliktir. Damgalı gruplar, baskın grupların bazı boyutlarda üstün olduklarını bildikleri için bu gruplar açısından daha az önemli ya da değerli boyutlarda karşılaştırmalar yaparak benlik saygısını kurtarabilir. Damgalı grup üyeleri, başarılı olmadıkları boyutların değerini düşürüp başarılı oldukları boyutların değerini yükselterek kendilerini olumlu görmeye çalışırlar (Crocker ve Major, 1989: 612-617).

Sosyal psikolojide gruplar arası ilişkiler konusunda çalışılan bir diğer önemli konu da göçmen grupları üzerindeki incelemelerdir. Göçmenler göç ettikleri yerlerde genellikle ev sahibi topluma kıyasla azınlık ve dezavantajlı konumda yer alırlar (Moghaddam ve ark., 1987: 302). Bu nedenle, göçmenlerin ev sahibi kültür karşısında sergiledikleri tepkiler araştırma konusu olmuştur. İlk çalışmalarda, araştırmacılar göçmenlerin bir yandan ev sahibi toplumla bütünleşmek için öz kültüründen vazgeçip ev sahibi ülkenin kültürünü benimsediği asimilasyon stratejisini, diğer yandan kendi öz kültürünü koruyarak toplumun bir parçası olmayı benimsediği çok kültürlülük (*multiculturalism*) stratejisini seçeceğini ifade etmişlerdir (Moghaddam ve ark., 1987: 301; Moghaddam ve Perreault, 1992: 344). Kültürler arası psikoloji çalışmalarının da hız kazanmasıyla birlikte, Berry (2005) ve Bourhis, Moïse, Perreault ve Senécal (1997) gibi araştırmacılar göçmenlerin çok daha karmaşık stratejiler benimsediklerini iddia etmişlerdir.

Berry (2005: 704) tüm göçmen grupların ve bireylerin aynı şekilde kültürleşmeye uğramadıklarını ve bireylerin sürece girişme yöntemlerinde büyük farklılıklar bulunduğunu ifade etmiştir. Bu farklılıkları kültürleşme stratejileri olarak adlandırmıştır. Berry, modelde göçmen grupların ev sahibi kültürle ilişkiye geçtiklerinde iki sorunla yüzleşeceğini öngörür. Birincisi, kültürleşme sürecinde öz kültürün ve kimliğin korunmasının göç eden grubun

üyeleri için önemli olup olmadığıdır. İkincisi ise, diğer etnik kültürel gruplarla birlikte büyük topluma katılma ve ev sahibi toplum ile ilişki kurmanın grup üyeleri için önemli olup olmadığıdır. Bu sorunlara verilen yanıtlara bağlı olarak göçmen ya da ev sahibi grubun dikkate alınmasına göre dört farklı strateji tanımlanır. Göçmen grupların bakış açısından bakıldığında, bireylerin kendi kültürel kimliklerini korumayı arzu etmedikleri ve diğer kültürlerle günlük etkileşimi istedikleri durum *asimilasyon* stratejisi olarak tanımlanır. Burada, bireyler öz kültüründen sıyrılmayı tercih ederler ve baskın toplumun kültürünü özümserler. Buna karşılık, bireylerin kendi öz kültürünü korumak istemeleri ve aynı zamanda ev sahibi kültürle etkileşimi kesmek istemeleri *ayrılıkçılık (separation)* stratejisi olarak tanımlanır. Hem diğer gruplarla günlük etkileşimlere hem de kişinin öz kültürünü sürdürmeye ilgi duyması *bütünleşme (integration)* olarak tanımlanır. Son olarak, hem öz kültürünü sürdürmeye ilginin çok az olduğu hem de ev sahibi kültür ile ilişkiye az bir ilginin olduğu durum *marjinalleşme (marginalization)* olarak tanımlanır. Ev sahibi grupların bakış açısından bakıldığında; asimilasyon “*eritme potası (melting pot)*”, ayrılıkçılık “*tecrit (segregation)*”, marjinalleşme “*dışlama (exclusion)*” ve son olarak bütünleşme “*çok kültürlülük (multiculturalism)*” olarak adlandırılır. Berry, göçmen grupların kültürleşme stratejilerini seçerken çoğu zaman özgür olmadıklarını vurgulamıştır. Ev sahibi kültür, kültürel çeşitliliğe karşı açık ya da kapalı olmasına göre göçmen gruplara kültürleşme stratejilerinin bazı formlarını zorla dayatabilir veya kişilerin strateji seçimlerini kısıtlayabilir (Berry, 2005: 705-706).

Bourhis ve arkadaşları (1997) Berry'nin modelini sonraki yıllarda “Etkileşimli Kültürleşme Modeli” olarak genişlettiler. Bu model, göç eden grubun ve ev sahibi grubun benimsedikleri kültürleşme stratejileri arasındaki uyuşma düzeyi üzerinde durur. Ayrıca, hem göç eden grup üyelerinin hem de ev sahibi grup üyelerinin stratejilerinde grup içi çeşitliliğin olabileceğini belirtir. Modelde, ev sahibi grubun göç eden gruba yaklaşımı *bütünleşme, asimile etme, tecrit (segregation), dışlama (exclusion) ve bireycilik* olarak beş stratejide incelenmiştir. *Bütünleşme, asimile olma, ayrılıkçılık, kuralsızlık ve bireycilik* ise göç eden grupların tercih edecekleri kültürleşme stratejileri olarak sınıflandırılmıştır. Bu stratejilerden *bütünleşme, asimile olma ve bireycilik* stratejileri ev sahibi grubun stratejileriyle örtüşür. Ancak, *ayrılıkçılık ve kuralsızlık* stratejileri göçmen gruplarına has, farklı tepkilere sahiptir (Bourhis ve ark., 1997:380-382). Model, göçmenlerin stratejileri ile ev sahibi grubun stratejileri arasındaki uyuşma düzeyini, *uyumlu, sorunlu ve çatışmalı* olarak ifade eder. Ev sahibi grubun ve göçmen grubun bütünleşme, asimilasyon ve bireycilik stratejilerini paylaşımları uyumlu ilişkilerle sonuçlanır. Ancak, ev sahibi grubun asimile etme, göçmen

grubun ise bütünleşme yöneliminde olması gibi, ev sahibi grubun ve göçmen grubun yönelimlerinin kısmen örtüştüğü durumlarda sorunlu ilişkiler ortaya çıkarken, ev sahibi kültürün tecrit ve dışlama yöneliminde ve göçmen grubun ayrılıkçılık yöneliminde olması gibi durumlarda da iki grup arasında çatışmalı ilişkiler ortaya çıkar (Bourhis ve ark., 1997:383-384). Ev sahibi ve göçmen grubun beklenti ve yönelimleri arasındaki uyumsuzluklara ilişkin net hipotezler üreten model, farklı göç örneklerinde karşımıza çıkan çelişik nitelikli bulguları anlamamızı kolaylaştırmasının yanı sıra, birey-grup-toplum arasındaki bağlantının kurulmasını da sağlayabilmektedir (Kuşdil, 2014: 160-161). Bu nedenle, modelin göçle ilgili çalışmalarda önemli öngörüler sunduğu düşünülmektedir.

Mana, Sagy, Srour ve Mjally-Knani (2015: 57) Berry'nin kültürleşme stratejisinden ve SKK'nın kimlik yönetim stratejilerinden yararlanarak Batı Şeria'da yaşayan Filistinliler ile İsrail vatandaşı olan Filistinliler arasında kimlik stratejilerini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Çalışmada bütünleşme, sosyal rekabet, ayrılıkçılık (*separation*), tecrit (*segregation*) ve üst yeniden sınıflandırma eğilimlerini yansıtan stratejiler kullanılmıştır. Araştırmada Batı Şeria'da yaşayan Filistinlilerin, İsrail'de yaşayan Filistinlilerden daha fazla bütünleşme ve rekabet stratejilerini onaylama eğiliminde oldukları bulunmuştur (Mana ve ark., 2015: 70) Benzer şekilde; Bobowik, Basabe ve Páez (2014a:114, 2014b: 216) göçmenlerin değeri düşürülen kimlikle başa çıkma ve iyi oluşla ilişkisini incelemek ve göçmen genç yetişkinlerin ayrımcılık ve damgalama ile başa çıkma yollarını araştırmak için kimlik yönetim stratejilerini kullandılar. Bu çalışmaların bulguları da kültürleşme stratejileri ile kimlik yönetim stratejilerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Kültürleşme stratejileri her ne kadar göçmen grupların ev sahibi kültürle bütünleşme yönelimleri olarak açıklansa da, olumsuz kimliğe yönelik tepkiler olarak da görülebilir.

Kimlik yönetim stratejileri sadece sosyal psikoloji alanında çalışılmamaktadır. Psikoloji literatürü incelendiğinde endüstri ve örgüt psikolojisi (Robert, Kim ve Cha, 2014; Shih, Young ve Bucher, 2013), sağlık psikolojisi (Ilic, Reinecke, Bohner, Röttgers, Beblo, Driessen, Frommberger ve Corrigan, 2014) ve spor psikolojisi (Bernache-Assollant, Lacassagne ve Braddock, 2007; Bernache-Assollant, Laurin, Bouchet, Bodet ve Lacassagne, 2010) gibi alanlarda çalışılmaktadır. Ayrıca, LGBT'lilerle ilgili araştırmalarda (Oakleaf, 2013; Whitman, Cormier ve Boyd, 2000) kimlik yönetim stratejilerinin çokça ele alındığı görülmektedir.

Kimlik yönetim stratejileriyle ilgili tüm modeller göz önüne alındığında, gruplar arası ilişkiler konusunda en kullanışlı ve yararlı sınıflandırmayı SKK'nın sunduğu görülmektedir.

Özellikle, etnik gruplar gibi gerçek gruplarla yapılacak alan çalışmaları için SKK'dan türetilen Blanz ve arkadaşlarının (1998) kimlik yönetim strateji sınıflamasının en uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu sınıflandırma 12 adet strateji belirtilerek insanların çok farklı tepkiler benimseyeceğini göstermesinin yanında, bireylerin bu stratejileri seçmesinin nedenlerini sunmaktadır. Üstelik sınıflandırma, azınlık grupların benimsedikleri strateji karşısında baskın grupların ne tür tepkiler vereceğini de belirtmektedir. Ayrıca, SKK'ya dayanan sınıflandırmanın farklı kuramların değişkenleriyle bütünleştirilip açıklanabileceği görülmüştür (örn., Kessler ve Mummendey, 2002; Mummendey, Kessler ve ark., 1999).

Blanz ve arkadaşlarının yaptıkları sınıflandırma bu çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Sonraki bölümde bu sınıflandırma ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır. Ayrıca, çalışmadaki temel amaçlardan biri gruplar arası ilişkilerin en önemli kuramlarından Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma kuramlarını kimlik yönetim stratejileri etrafında bütünleştirerek bu kuramların ana değişkenleriyle stratejiler arasındaki ilişkilere bakmaktır. Bu amaçla sonraki bölümlerde kimlik yönetim stratejileri ve kuramlar tek tek ele alınacaktır.

2.1.1 Sosyal Kimlik Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi

Tajfel ve Turner, 1979 yayınladıkları makalelerinde Sherif'in (1966) çalışmalarından da yararlanarak SKK'nın genel çerçevesini sundular. Minimal grup paradigması prosedürüyle yapılan çalışmalar ve Tajfel ve Turner'ın ilk görüşleri (Tajfel, 1974; 1975; Turner, 1975; Tajfel ve ark., 1971) SKK'nın temelini oluşturur. SKK, ortaya atıldığından günümüze değin geçen 37 yılda sosyal psikoloji alanında giderek güçlenmesinin yanında diğer alanları da etkilemiştir. Kuram, gruplar arası çatışmaların incelenmesinde en iyi tanınan ve en yaygın kullanılan kuramların başında gelir (Niens ve Cairns, 2003: 490; Wright, 2009: 863). Ayrıca, gruplar arası ilişkiler konusunda yapılan çalışmaların çoğunda araştırmacılar SKK'dan ilham almaktadırlar (van Knippenberg ve Ellemers, 1990: 137).

SKK'nın gruplar arası davranışların açıklanmasında hem bilişsel hem de motivasyonel süreçleri dikkate alması onu diğer kuramlardan üstün kılmıştır (Abrams ve Hogg, 1988: 317; Oldmeadow ve Fiske, 2010: 425; van Knippenberg, 1988: 560). Sosyal sınıflandırma, bilişsel sürecin önemine işaret ederken, olumlu sosyal kimlik arzusu ya da benlik-saygısı ihtiyacı motivasyonel sürece işaret etmektedir.

Sınıflandırma, özellikleri benzer ya da ortak olan şeyleri (insanları, nesnelere, olayları vb.) bir araya getirerek algılamadır (Bilgin, 2007: 121). Bir bilişsel süreç olarak sınıflandırma, çevreyi düzenleyip basitleştirdiğinden insanlar için büyük önem taşır. Kültür, değerler ve sosyal temsiller tarafından gelişen bir süreç olan “sosyal sınıflandırma” ise olayların, nesnelere ya da insanların bilişsel sınıflandırılmasından daha fazlasına yol açar (Brewer ve Kramer, 1985: 224). Sosyal sınıflandırma, sosyal kategoriler açısından sosyal çevrenin düzenlenmesidir; yani, ilgili kişi için insanların anlamlı bir şekilde gruplar halinde tanımlanmasıdır. Sosyal sınıflandırma süreci bireyin ait olduğu grubun bir üyesi olarak toplumdaki konumunu tanımlamasına olanak sağlar (van Knippenberg, 1988: 561). Tajfel (1969) sınıflandırmanın aynı sınıftaki uyaranların aralarında olan farklılığın en aza inmesine, farklı sınıftaki uyaranlarla aralarındaki farkın ise artmasına yol açacağını ifade etmiştir (akt., van Knippenberg, 1988: 562). Bu süreç, grup içi benzerliklerin ve gruplar arası farklılıkların algısal değerlendirilmesine yol açar. Böylece, iç grup ve dış grup üyeleri arasındaki bu bilişsel farklılıklar bazı davranışsal farklılıklar da üretir (Oakes ve Turner, 1980: 296). Tajfel ve arkadaşları (1971) katılımcıların sırf iç ve dış grup olarak sınıflandırmalarının iç grup kayırma ve dış gruba karşı ayrımcılık için hem gerekli hem de yeterli bir koşul olduğunu gösterdiler. İnsanlar kendilerini ait gördükleri bir iç grup ve kendilerine karşı gördükleri bir dış grup kategorisi yaratarak iç ve dış grubu kesin hatlarla birbirinden ayırırlar. İnsanları gruplar halinde sınıflamak onlara bir takım olumlu-olumsuz özellikler atfetmeye neden olur. Gruplara ilişkin önyargı ve kalıpyargılar bu sınıflandırmaların bir sonucudur (Bilgin, 2007: 129).

Motivasyonel bir süreç olarak görülen olumlu sosyal kimlik kazanma ve bunu koruma, sınıflandırma sürecinin ardından gelir. Kişi kendisini ve diğerlerini bir sosyal kategori sistemi içindeki yeri açısından tanımlar. Sosyal kategori üyeliğinin en önemli rolü, kategoriler arasında sosyal karşılaştırma yoluyla özellikle olumlu değerlendirilen boyutlar üzerinde bireyin ait olduğu grup ve diğerleri arasında farklılığı arttırarak kişinin olumlu bir sosyal kimliği sürdürmesidir (Brewer ve Kramer, 1985: 224). Bireyler bir takım grup aidiyetlerinden oluşan sosyal kimliklerini sürekli olarak diğer gruplarla kıyaslarlar. Kıyaslama grubu üzerinde yapılan karşılaştırmalar sonucunda bireyler sosyal kimliklerini değerlendirirler. Karşılaştırmaların yapıldığı boyutlar iç grubun kimliğiyle ilgiliyse, sosyal karşılaştırma süreçlerinde algılanan kayıp 'olumsuz sosyal kimliğe' yol açar (Tajfel ve Turner, 1979: 43; Mummendey, Kessler ve ark., 1999: 229). Bireyler olumsuz bir sosyal kimlikle karşılaştıkları vakit, yeniden olumlu bir karşılaştırma sonucu kurmak için çeşitli aktivitelerde bulunacaklardır (Mummendey, Klink ve ark., 1999: 260). Tajfel ve Turner (1979: 43) grup

üyelerinin dezavantajlı konumları nedeniyle sergiledikleri aktiviteleri olumsuz kimlik tepkileri olarak ifade etmişlerdir.

Bireylerin ve grupların olumsuz durumdan kurtulmak ve olumlu benlik elde edebilmek için farklı bir dizi davranış tepkileri sergilemeleri beklenir. SKK'ye göre, azınlık grup üyeleri sosyal kimlik tehdidinden kurtulmak için belirli türden tepkiler verirken, baskın gruplar da hakîm konumlarını korumak amacıyla azınlık grupların tepkilerine karşı tepkiler sergileyeceklerdir. Tajfel ve Turner (1979: 43-44), kimlik yönetim stratejileri olarak adlandırılan tepkileri bireysel hareketlilik, sosyal yaratıcılık ve sosyal rekabet şeklinde ifade etmişlerdir (ayrıca Hogg ve Abrams, 1998: 48-50). “Öznel sosyal inanç sistemleri” olarak adlandırılan sosyal hareketlilik ve sosyal değişim azınlık grup üyelerinin bu stratejilerden hangisini seçeceğini belirleyen etkendir (Hogg ve Abrams, 1998: 24; Tajfel ve Turner, 1979: 35; bkz., Tablo 1).

Sosyal hareketlilik inanç sistemini benimseyen kişilerin sergiledikleri bireysel hareketlilik stratejisi, olumsuz kimliğe yol açan düşük statülü grup üyeliğinden çıkıp daha yüksek statülü bir gruba geçmeye çabalama olarak ifade edilir (Hogg ve Abrams, 1998: 24; Tajfel ve Turner, 1979: 43). Bu stratejinin en önemli özelliği grubun düşük statüsünde bir değişikliğin olmayıp sadece kişinin bireysel konumunda değişikliğin gerçekleşmesidir. Bireysel bir yaklaşımı içeren bu strateji genellikle kısa süreli kişisel bir çözümdür. Baskın gruplar ise konumlarını tehdit etmeyecek sınırlı sayıda bireyin geçişini destekleyip gruplar arasında çıkabilecek gerilimi azaltmaya çalışacaklardır (Hogg ve Abrams, 1998: 25,47).

Sosyal yaratıcılık stratejisi, düşük statü grup üyelerinin sosyal kimliğini güçlendirmek için sergilediği çeşitli daha ince girişimleri açıklamak için öne sürülmüştür (Ellemers ve Rijswijk, 1997: 54). Bu strateji, genel olarak, karşılaştırma bağlamının yeniden yorumlanmasıdır. Grup üyeleri karşılaştırma durumlarının unsurlarını yeniden tanımlayarak ya da değiştirerek iç grup için olumlu ayırt edicilik kazanmaya çalışabilirler (Tajfel ve Turner, 1979: 43). Düşük statülü grup üyeleri toplumsal yapı içindeki konumlarını iyileştirmek için bir “bilişsel alternatif” sahip olmadığında bu stratejileri kullanırlar (Hogg ve Abrams, 1998: 25). Bilişsel alternatifler, toplumsal yapının değişimi için bir ideolojinin veya dünya

Tablo 1. Tajfel ve Turner'ın (1979) olumsuz kimliğe yönelik tepkilerin sınıflandırması

Bireylerin sosyal inanç sistemleri	Sosyal hareketlilik			Toplumsal değişim	
			Bilişsel alternatifin bulunmaması		Bilişsel alternatifin bulunması
Sosyal kimliğin geliştirilmesinde strateji tipi:	Bireysel hareketlilik		Sosyal yaratıcılık		Sosyal rekabet
Spesifik taktikler:	'Terk', 'geçme', yüksek statülü gruba asimile olma	Yeni gruplar arası karşılaştırma boyutları	Mevcut boyutun değerinin yeniden belirlenmesi	Farklı bir dış-grup ile karşılaştırma	Hak ve özgürlük arayışı, siyasi lobi etkinlikleri, terörizm, devrim, savaş
Baskın grubun konumunu korumak için taktiksel tepkisi:	Küçük ölçekli geçişler hoş görülür; fazlası gruplar arası sınırların katılaşmasını provoke eder	Küçük ölçekli geçişler hoş görülür; fazlası asıl boyutları tehdit eder/yeni boyutları ortaya çıkartabilir	Küçük ölçekli geçişler hoş görülür; fazlası asıl değer yapılarını tehdit eder	Özendirilir; 'böl ve yönet' stratejisi	Doğrudan bir rekabet tepkisi (siyasi, askeri vb.)
Alt grup başarılı olduğunda:	Olumlu sosyal kimlik; alt grubun çözülmesi	Olumlu sosyal kimliğe ulaşılır; statüko değişmez			Olumlu sosyal kimlik; yeni sosyal düzen
Alt grup başarısız olduğunda:	Marjinal kimlik; statükonun değişmeden sürmesi	Sosyal kimlik ve statüko değişmez			
Sosyal inanç sistemlerine ve taktik seçimlerine geri besleme bulunur					

(Hogg ve Abrams, 1998: 47)

görüşünün oluşmasıdır. Sosyal yaratıcılık, kendi içerisinde üç farklı stratejiye ayrılır. *Yeni bir kıyaslama boyutu oluşturma stratejisi*, mevcut boyut üzerinde karşılaştırma yapıldığında olumsuz sonuç elde ediliyorsa olumlu sonuç elde etmek için karşılaştırmanın mevcut boyutun farklı bir yönü üzerinde yapılmasıdır. *Var olan boyutun değerini tekrar belirleme stratejisi*, daha önce olumsuz değerlendirilen mevcut boyutun olumlu olarak değerlendirilmeye başlanmasıdır. *Farklı bir dış grupta karşılaştırma stratejisinde* ise karşılaştırmanın yapıldığı dış grubun başka bir grupta değiştirilmesidir. Yüksek statülü dış grupta kıyaslama yapıldığında benlik saygısı düştüğünden, grup üyeleri benlik saygılarını ve olumlu sosyal kimlik algılarını yükseltmek için görece daha düşük statülü gruplarla karşılaştırma yapma eğilimindedirler (Tajfel ve Turner, 1979: 43-44). Bu stratejilerin kullanımı olumlu sosyal kimliğe katkı sağlamanın dışında, grubun gerçek sosyal konumunda bir değişiklik üretmez (Hogg ve Abrams, 1998: 25; Tajfel ve Turner, 1979: 43).

Son strateji olan sosyal rekabet, düşük statülü grupta yüksek statülü grup arasındaki yapısal ilişkilerin değişmesi için düşük statülü grup üyelerinin hep birlikte mücadele etmesidir (Ellemers ve ark., 1993: 776). Belirgin boyutlar üzerinden düşük statülü gruplar iç ve dış grubun göreceli konumunu tersine çevirmeye çalışırlar (Tajfel ve Turner, 1979: 44). Sosyal rekabet stratejisinde yüksek ve düşük statülü grup arasında radikal bir değişiklik için “bilişsel alternatifler” mevcuttur ve gerçek sosyal değişim olasıdır. Alternatif ideolojiler geliştirilir ve bunlar baskın gruplar ile doğrudan rekabet için azınlık gruplar tarafından kullanılır (Hogg ve Abrams, 1998: 26). Sosyal rekabet barışçıl mücadelelerden şiddetli çatışmalara kadar çeşitli şekillerde olabilir. Bu tür stratejiler belli bir ideolojik arka plana dayanan liderlik tarzını uygulayabilecek önderleri gerektirir (Kuşdil, 2007: 53)

Kimlik yönetim stratejileriyle ilgili çalışmalar yoğunluklu olarak deneysel ortamlarda yapılmıştır (Boen ve Vanbeselaere, 1998; Ellemers ve ark., 1988; Ellemers ve ark., 1993; Lalonde ve Silverman, 1994; Moghaddam ve ark., 1987; Wright ve ark., 1990). Araştırmacılar, laboratuvar ortamında çeşitli değişkenleri manipüle ederek Tajfel ve Turner’ın (1979) belirttiği kimlik stratejileri üzerinde çalıştılar. Blanz ve arkadaşları (1998) kimlik stratejileri ile ilgili çalışmalarını gerçek yaşam gruplarıyla yapılan alan çalışmalarına taşımıştır. Ayrıca, araştırmacılar kimlik yönetim stratejilerini genişleterek yeni bir sınıflama oluşturdular. Bu çalışma kapsamında, Blanz ve arkadaşlarının (1998) sınıfladıkları kimlik yönetim stratejileri kullanılacaktır.

2.1.2 Kimlik Yönetim Stratejilerinin Yeni Bir Sınıflaması

Doğu ve Batı Almanya'nın 1990 yılında Almanya çatısı altında birleşmesiyle Mummendey, Mielke, Wenzel ve Kanning (1996) Doğu Almanların kimlik yönetim stratejilerini belirlemeye çalıştılar (akt., Hortaçsu, 2007: 215). Araştırmacılar sonraki çalışmalar için bazı ek değişkenlerin ve stratejilerin dikkate alınması gerektiğini vurguladılar (akt., Niens ve Cairns, 2003: 493). Bu çalışmayı gerçekleştiren bazı araştırmacılarla birlikte Blanz ve arkadaşları (1998) gerçek yaşam grupları üzerinde yapılan alan araştırmalarında mevcut kimlik yönetim stratejilerinin azınlık grupların tepkilerini belirlemede yetersizliğini görüp yeni bir sınıflama oluşturdular. Araştırmacılar, Doğu ve Batı Almanlarla yaptıkları çalışmada Sosyal Kimlik yaklaşımına dayanarak 10 ve Sosyal Karşılaştırma Kuramı'ndan da yararlanarak 2 kimlik yönetim stratejisi belirlediler. Bu stratejiler; bireysel-kolektif ve davranışsal-bilişsel olmak üzere 2 farklı tepki boyutu ve toplam 4 ana başlıkta kategorize edildiler (Tablo 2).

Tablo 2. Kimlik yönetim stratejilerinin bireysel-kolektif ve davranışsal-bilişsel boyutlarda gösterilmesi

Tepki Modu	Değişimin Hedefi	
	Bireysel	Kolektif
Bilişsel	Bireyselleşme	Karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi Yeni karşılaştırma boyutu Yeni karşılaştırma grubu Üst yeniden sınıflandırma Alt yeniden sınıflandırma Zamansal karşılaştırma Standartlarla karşılaştırma
Davranışsal	Bireysel hareketlilik Asimilasyon	Sosyal Rekabet Gerçekçi Rekabet

(Blanz ve ark., 1998: 700)

Blanz ve arkadaşları (1998) araştırmalarından elde ettikleri bulgulara dayanarak azınlık grup üyelerinin kullanacağı kimlik yönetim stratejilerini 3×2 taksonomik yapıyla ifade etmişlerdir. Buna göre, sınıflandırmada kimlik yönetim stratejileri, karşılaştırmanın öznesi olarak iç grup ve nesnesi olarak da dış gruptaki değişimlere göre 3 farklı tepki boyutuna ve aynı zamanda davranışsal ve bilişsel olmak üzere 2 farklı tepki moduna sahiptir (Tablo 3).

Blanz ve arkadaşlarının (1998) stratejileri sınıflandırırken belirttikleri ilk boyut olan “bireysel-kolektif” boyutu tek kişinin konumunu (bireysel stratejiler) ya da tüm iç grubun konumunu (kolektif stratejiler) daha iyiye taşıma amacını güden stratejileri ayırır. Bireysel stratejilerde iki sosyal grup arasındaki statü ilişkileri değişmeden kalırken, kişinin bireysel konumunu geliştirmeye teşebbüs edilir. Bunun tersine, kolektif stratejiler ise grup üyelerinin iç grubun konumunu geliştirerek olumlu sosyal kimlik edinmeye teşebbüs etmeleridir. “Davranışsal-bilişsel” olarak adlandırılan ikinci boyut ise stratejilerin odağının ya davranışsal ya da bilişsel düzeyde olmasıdır. Stratejilerin bir kısmı azınlık grup üyelerinin davranışlarını gerektirirken, bir kısmı da davranışı gerektirmeyip sadece bilişsel bir tarzdadır (Blanz ve ark., 1998: 698-699).

Tablo 3. Kimlik yönetim stratejilerini izleyen negatif sosyal kimliklerin 3×2 taksonomisi

KARŞILAŞTIRMA PARAMETRELERİNİN DEĞİŞİMİ				
	Değişmeyen iç grup / Değişmeyen dış grup	Değişmeyen iç grup / Değişen dış grup	Değişen iç grup / Değişen dış grup	
TEPKİ MODU	Davranışsal	<u>Statü İlişkilerinin Değişimi</u>	<u>Karşılaştırma öznesinin Davranışsal değişimi</u>	<u>Grup üyeliğinin değişim</u>
	Bilişsel	Sosyal Rekabet Gerçekçi Rekabet		Bireysel hareketlilik Asimilasyon
		<u>Karşılaştırma boyutunun değişimi</u>	<u>Karşılaştırma öznesinin bilişsel değişimi</u>	<u>Sınıflandırmanın değişimi</u>
	Karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi Yeni karşılaştırma boyutu	Yeni karşılaştırma grubu Zamansal karşılaştırma Standartlarla karşılaştırma	Bireyselleşme Üst yeniden sınıflandırma Alt yeniden sınıflandırma	

(Blanz ve ark., 1998: 722)

Blanz ve arkadaşları (1998) azınlık grup üyelerinin tercih edebileceği toplam 12 kimlik yönetim stratejisi sınıfladılar. Bu stratejiler aşağıda tek tek açıklanmaktadır:

1. *Bireysel Hareketlilik (Individual Mobility)*: Azınlık grup üyeleri olumsuz ya da tehdit edilen konumlarından kurtulup olumlu sosyal kimlik edinmek için ilkin bireysel olarak kendi grubunu terk ederek baskın grup üyeliğini kazanmak için uğraşacaktır (Tajfel ve Turner, 1979: 44; Taylor ve McKirnan, 1984: 291). Ancak, bireysel hareketlilik her iki grup arasındaki sınır geçiren algılandığında ve ilke olarak bireylerin bir gruptan diğerine geçmesine izin verildiğinde azınlık grup üyeleri tarafından uygulanabilir (van Knippenberg ve Ellemers, 1990: 138). Grup üyeleri, azınlık grup üyeliğinden kaynaklı sosyal kimliğin tatmin edici olmadığı ve kendilerine yeterli katkı sağlamadığı algısının ortaya çıkmasının ardından bu stratejiye başvurur (van Knippenberg, 1984: 563).

2. *Asimilasyon (Assimilation)*: Bireysel hareketlilik stratejisiyle benzerlikler taşıyan asimilasyon stratejisi, azınlık grup üyelerinin baskın gruplara daha fazla benzemeye çalışmasını ifade eder. Bu stratejide önceki iç grubun ortadan kalkması gerekli değildir. Asimilasyon strateji başarıya ulaştığında, azınlık grup baskın grupla tek taraflı birleşir ve azınlık grup üyeleri ikinci olumlu sosyal kimliği paylaşır (Blanz ve ark., 1998: 700). Ancak, bir kültürleşme stratejisi olarak asimilasyon, bireysel hareketlilik olarak görülmüş ve bu strateji göçmenlerin öz kültürünü ve dilini terk ederek ev sahibi kültürde erimesi ve kişisel değer temelinde bir birey olarak sosyal statü hiyerarşisinin yukarisına çıkmaya uğraşması olarak kullanılmıştır (Berry, 2005: 705; Moghaddam ve Perreault, 1992: 344). Bu çalışma kapsamında asimilasyon azınlık grup üyesinin baskın grup üyelerine gittikçe benzemeye çalışması olarak ele alınacaktır.
3. *Bireyselleşme (Individualization)*: Bireyselleşme stratejisi, azınlık grup üyesinin kendisini grup üyesi olarak görmeyip birey olarak görmesini içerir (Hortaçsu, 2007: 215). Azınlık grup üyeleri olumsuz sosyal kimliklerinden kurtulmak için iç ve dış grup ayrımı yapmadan kendilerini özgün bireyler olarak tanımlayabilirler. Sosyal sınıflandırmasını değiştiren bireyler için bireysel yetenekler ve özellikler önemli olduğundan kendilerini bir grup üyesi olarak görmezler. Branscombe ve Ellemers (1998: 225) değeri düşürülen bir grubun üyelerinin kendilerini iç grubunun diğer üyelerinden farklılaştırmanın bir aracı olarak, sahip oldukları nitelikleri vurgulamayı seçeceğini ve böylece bir dezavantajlı grubun üyesi olarak değil, değerli kişisel nitelikleri ile kendilerini bağımsız bireyler olarak düşünerek olumlu sosyal kimlik edinmeye çalışabileceklerini ifade ettiler. Blanz ve ark. (1998: 701) bu stratejiyi diğer grup üyelerinin değerlendirilmeleri değişmeden kişinin sahip olduğu kimlikten kurtulmaya çalışmasını içerdiğinden, bireysel bir strateji ve davranıştan ziyade, sınıflandırmayla ilgisi üzerinden bilişsel bir strateji olarak sınıflandırmıştır.
4. *Sosyal Rekabet (Social Competition)*: Tajfel ve Turner (1979) ilk sınıflandırmalarında sosyal ve gerçekçi rekabet ayrımı yapmadan sosyal rekabeti, grup üyeliğinin değişiminin mümkün olmadığı durumlarda dezavantajlı grup üyelerinin statülerini iyileştirmek için bir bütün olarak birlikte hareket etmeleri olarak ifade etmişlerdir. Blanz ve arkadaşları (1998), Turner'ın (1975) ayrımına dayanarak sosyal rekabet stratejisini sosyal ve gerçekçi rekabet olarak ayırdılar. Yüksek rütbeye, statüye ya da

prestije ulaşmak amacıyla dezavantajlı grup üyelerinin sergiledikleri davranışlar sosyal rekabet stratejisi kapsamına girer (Tajfel, 1982: 12).

5. *Gerçekçi Rekabet (Realistic Competition)*: Sherif (1966) Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı'nda gruplar arası çatışmaların grup çıkarları temelinde olduğunu ve grupların kıt kaynakları elde etmek için çatışmaya yöneldiklerini iddia etmiştir (akt., Abrams ve Hogg, 1998: 39). Turner (1975: 31) gerçekçi rekabeti, bu açıklamaya da uygun şekilde, kişisel çıkarlar ve grup amaçları açısından ele alır. Gruplar arasında adaletsiz şekilde dağıtılan kaynaklar ya da ekonomik karşılığı olan mallar nedeniyle azınlık grup üyeleri baskın grupla gerçekçi rekabete girer.

Sosyal rekabet ve gerçekçi rekabet stratejilerinin her ikisi kolektif ve davranışsal stratejilerdir. Çünkü azınlık grup üyeleri bireysel konumlarını iyileştirme yerine bir bütün olarak ya iç gruplarını olumlu değerlendirmek için ya da iç grubun faydasına olan kaynakları eşit paylaşmak için rekabet ederek gruplarının statüsünü geliştirilmesiyle kendi bireysel statülerini geliştirirler ve grup üyeleri bunu gruplar arasında doğrudan aktif rekabet davranışlarıyla yaparlar (Blanz ve ark., 1988: 701). Bu iki strateji barışçıl eylemlerden şiddet eylemlerine kadar çeşitli şekillerde kendini gösterebilir.

6. *Karşılaştırma Boyutunun Yeniden Değerlendirilmesi (Re-evaluation of Comparison Dimension)*: Azınlık ve baskın grup arasında statüleri tanımlayan boyutta karşılaştırma yapıldığında azınlık grup üyeleri için bu karşılaştırma tehdit edici ya da olumsuz olabilir. Bu yüzden, azınlık grup üyeleri sosyal kimliğini korumak için karşılaştırmada zararlı çıktıkları boyutun değerini düşürür ya da avantajlı çıktıkları boyutun değerini yükseltir (Doosje, Ellemers ve Spears, 1995: 411). Örneğin, Batı Almanlar ekonomik boyutta Doğu Almanlardan üstün olduğundan Doğu Almanların ekonomik boyutun değerini küçümsedikleri görülmüştür (Blanz ve ark., 1998: 703). Tajfel ve Turner (1979: 43), ten renkleri değişmemesine rağmen önceleri olumsuz görülen siyahların sonraları "Siyah güzeldir" ifadesiyle önceki değer sisteminin reddedilmesinin ardından olumlu değerlendirilmesini bu stratejiye bir örnek olarak göstermişlerdir.

7. *Yeni Karşılaştırma Boyutu (New Comparison Dimension) Oluşturma*: Bu strateji, mevcut boyutlar üzerinde gruplar arası karşılaştırma yapıldığında ortaya çıkan olumsuz sonuçları olumluya çevirmek için karşılaştırmaların farklı boyutlar üzerinden gerçekleştirilmesidir. Azınlık grupları, gruplar arasındaki statü farklılığını tanımlayan boyutlar üzerinde baskın grubun üstünlüğünü kabul ederken, alternatif boyutlarda iç

grup lehine değerlendirmeler yapar (Branscombe ve Ellemers, 1998, 224). Azınlık grup üyeleri başarılı oldukları boyutlarda karşılaştırma yaparak benlik saygısını koruyacaktır (Crocker ve Major, 1989: 616). Ekonomik, akademik, politik boyutlarda Batı Almanların gerisinde kalan Doğu Almanlar, sosyal bağlar gibi ek boyutlar ortaya koyarak gruplarını kayırmışlardır (Schmitt ve Maes, 2002: 310-311)

8. *Üst Yeniden Sınıflandırma (Superordinate Re-Categorization)*: Azınlık grup, baskın grupla birlikte, ortak bir iç grup kimliği altında kendilerini sınıflandırabilirler. İki grubun üyeleri ortak ve daha yüksek düzeyde bir iç grup açısından kendilerini tanımlar ve yüksek düzeydeki diğer bir dış grup ile sosyal karşılaştırma yoluyla olumlu sosyal kimlik edinmek için çabalarlar (Blanz ve ark., 1998: 702). Osmanlı İmparatorluğu üst kimliği altında çok sayıda etnik kimliğin kendilerini sınıflandırmaları ya da Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği kimliği etrafında birleşmeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Gerçek gruplarla yapılan çalışmalarda ortak kimlik yeterince önemli olduğunda, grup üyelerinin kendi kişisel çıkarlarına hizmet eden davranışları sergilemekten tamamen kaçınabildikleri gözlemlenmiştir (Ellemers, Spears ve Doosje, 1997: 621).
9. *Alt Yeniden Sınıflandırma (Subordinate Re-categorization)*: Üst yeniden sınıflandırma stratejisine benzer olarak, azınlık grupların üyeleri kendilerini sınıflandırırken eski iç grubu yeni ve daha düşük seviyede iki veya daha fazla alt gruba bölerek arttırır. Yeni iç grup, oluşturulan yeni dış gruptan daha yüksek statülü olarak algılanır (Blanz ve ark., 1998: 702). Müslümanların kendilerini Sünni, Şii, Alevi olarak alt gruplara ayırıp birbirleriyle kıyaslama yaparak olumlu sosyal kimliği sürdürmeye çalışması bu stratejiye bir örnek olarak verilebilir.
10. *Yeni Karşılaştırma Grubu (New Comparison Group)*: Azınlık grup üyeleri kendilerini baskın grupla kıyasladıklarında sürekli alt konumda yer alacaklarından hep daha düşük benlik saygısına sahip olacaklardır (Crocker ve Major, 1989: 616). Azınlık grup üyeleri bu olumsuz durumu yaşamamak için ilgili karşılaştırma boyutları üzerinde kendi iç gruplarına göre düşük bir statü konumunda yer alan yeni bir dış grup seçerler (Tajfel ve Turner, 1979: 43). Türkiye’de etnik grupların kendilerini Türklerle kıyaslamak yerine, birbirleriyle kıyaslamaya gitmeleri bu stratejiye örnek olarak gösterilebilir.

11. *Zamansal Karşılaştırma (Temporal Comparison)*: Sosyal Karşılaştırma Kuramından türetilen zamansal karşılaştırma stratejisinde azınlık grup üyeleri farklı gruplarla iç gruplarını karşılaştırmak yerine, kendilerini yine kendilerinin önceki durumlarıyla karşılaştırmayı tercih ederler. Grup üyeleri bu karşılaştırmanın ardından iç grup konumlarının zamanla düzeldiğini görüyorlarsa ilgili karşılaştırma boyutları üzerinden olumlu bir sonuç elde ederler (Blanz ve ark., 1998: 702). Azınlık grupların sosyo-ekonomik durumu, yaşam kalitesi ve ifade özgürlüğü alanlarında zamansal karşılaştırmalar sonucunda gelişmeler olduğunun düşünülmesinin benlik gelişimini ve iyi oluşu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Bobowik ve ark., 2014a: 114; 2014b: 228).

12. *Standart ile Karşılaştırma (Comparison with Standard)*: Blanz ve arkadaşlarının (1998) Sosyal Karşılaştırma Kuramı'ndan türettikleri bir diğer strateji ise standartla karşılaştırmadır. Bu stratejide azınlık grup üyeleri diğer gruplar ile karşılaştırma yapmaktan çekinirler; bunun yerine, toplumsal olarak paylaşılan amaçlar ve normlar olan bazı standartlarla gruplarını karşılaştırır (Blanz ve ark., 1998: 703). Bu strateji grup üyeleri için tatmin edici sonuç ürettiği zaman, grup üyeleri dış grupla ilgili dezavantajlı konumlarına bakmaksızın iç gruplarını olumlu olarak değerlendirebilirler.

Olumsuz sosyal kimliğe yönelik son yedi stratejiyi (karşılaştırma grubunun yeniden değerlendirilmesi, üst yeniden sınıflandırma, alt yeniden sınıflandırma, yeni karşılaştırma grubu, yeni karşılaştırma boyutu, zamansal karşılaştırma, standartlarla karşılaştırma) Blanz ve arkadaşları (1998: 722) sosyal yaratıcılık stratejileri olarak sınıflandırdılar. Kendi grubunun düşük statüsünü kabul eden grup üyeleri, bilişsel stratejiler olarak sınıflandırılan sosyal yaratıcılık stratejileri yoluyla sosyal kimliklerini yükseltmeye çalışırlar (Boen ve Vanbeselaere, 2001: 768). Bu tepkilerin tümü gruplar arasındaki gerçek statü eşitsizliğinin değişiminden ziyade, öncelikle bilişsel düzlemdeki değişiklikler üzerine temellendirilmiştir. Değiştirilebilir olan parametreler, karşılaştırmanın öznesi (iç grup), karşılaştırmanın nesnesi (dış grup) ve karşılaştırmanın tercih edilen boyutlarıdır. Diğer yandan, bu stratejilerin hepsi kolektif stratejiler olarak sınıflandırılır; çünkü bireyler, kişisel benlik saygısını iç grubun tümüne yönelik bir değerlendirmeyi değiştirerek geliştirmeye çalışmaktadırlar.

SKK, sosyal psikolojik araştırmalarda gruplar arası çatışma teorilerinin en verimlilerinden biri olsa da, kimlik yönetimi stratejilerinin rolü üzerinde yapılmış araştırmalar sınırlıdır. Kayda değer istisnalar Ellemers ve onun arkadaşları (Branscombe ve Ellemers,

1998; Ellemers ve ark., 1993; Ellemers ve ark., 1997; Doosje ve ark., 1995) tarafından yapılan laboratuvar deneyleri ve Doğu Almanya’da (Blanz ve ark., 1988; Kessler ve Mummendey, 2002; Mummendey, Klink ve ark., 1999; Mummendey, Kessler ve ark., 1999) yapılan saha araştırmalarıdır. Ayrıca, son yıllarda Niens ve Cairns (2002), Baysu (2006) ve Verkuyten ve Reijerse (2008) tarafından yapılan çalışmaları da mevcuttur.

Sonraki bölümde kimlik yönetim stratejilerinin seçimini etkileyen faktörler üzerinde durulacaktır.

2.1.3 Kimlik Yönetim Stratejisinin Belirleyicileri

SKK tarafından ortaya atılan kimlik yönetim stratejisi, yine bu kuram çerçevesinden ele alınarak çalışılmıştır. Kimlik yönetim stratejisini ele alan çalışmalar strateji seçimini etkileyen ve belirleyen faktörleri açıklamak için genelde iç grup özdeşleşme ve sosyo-yapısal özelliklere başvurmuştur. Bu bölümde, SKK’nın ana değişkenleri olan iç grup özdeşleşme ve sosyo-yapısal değişkenlerinin stratejiler üzerindeki etkisi açıklanacaktır.

2.1.3.1 İç Grup Özdeşleşme

Bireyin grubuna ilişkin aidiyet ve bağlılık duygusu olarak tanımlanan özdeşleşme (Hortaçsu, 2007: 65) için üç bileşenin gerekli olduğu düşünülmektedir (Tajfel, 1982: 2). Bunlardan ilki, bireyin gruba üyeliğinin farkındalığına işaret eden *bilişsel* bileşendir. İkincisi, bireyin grubunun değer yapısıyla ilgili değerlendirmelerini içeren *değerlendirici* bileşendir. Sonuncusu ise, her iki bileşenle ilişkili olan ve gruba duygusal yatırımları içeren *duygusal* bileşendir (Tajfel, 1982: 2).

SKK’nın ana değişkenlerinden biri olan özdeşleşme gruplar arası çatışmalarda kritik bir rol oynar. Hem yapay hem de gerçek yaşam gruplarıyla yapılan çok sayıda çalışmada iç grup özdeşleşmenin kimlik yönetim strateji seçiminde en büyük etkiye sahip değişken olduğu görülmüştür (örn., Boen ve Vanbeselaere, 2001; Dumont ve van Lill, 2003; Martiny, Kessler ve Vignoles, 2011). Ayrıca, gruplar arası ayrımcılığa rastlanılan durumlarda özdeşleşmenin sınıflandırma ve gözlenen davranışlar için aracı süreçler olduğu ifade edilmiştir (Turner, 1975: 20).

Bir grubun tüm üyeleri kendilerini gruplarıyla benzer şekilde tanımlamazlar. Kendisini ait olduğu gruba çok yüksek düzeyde tanımlayanlar olduğu gibi, çok düşük düzeyde tanımlayanlar da bulunur. Branscomle ve Ellemers (1998, 257) özdeşleşme düzeyine bağlı olarak grup üyelerinin farklı bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkiler sergileyeceklerini belirtmişlerdir. Doosje ve arkadaşları (1995: 421), gruplarıyla düşük düzeyde özdeşleşen grup üyelerinin hem iç grup hem de dış grubun heterojenliğini, yüksek düzeyde özdeşleşenlerin ise her iki grup için de homojenliği vurguladıklarını gösterdiler. Benzer şekilde, iç gruba düşük düzeyde özdeşleşenlerin sosyal kimliklerine yönelik bir tehdit olduğunda iç gruplarını daha az homojen algıladıkları görülürken, yüksek düzeyde özdeşleşenlerin böyle bir durum karşısında iç grubu homojen olarak algılamaya devam ettikleri görülmüştür (Pagliaro, Alparone, Pacilli, Radogna ve Mucchi-Faina, 2012: 44).

İç ve dış gruba yönelik duygusal tepkiler özdeşleşme düzeyine göre değişiklikler gösterir. İç gruba güçlü bir özdeşleşme gösteren azınlık grup üyeleri dezavantajlı konumlarından dolayı öfkeli olup dış gruba karşı düşmanlık sergilerken, düşük düzeyde özdeşleşenler kendi gruplarından hoşnutsuzluk hissederler (Branscomle ve Ellemers, 1998: 257). Ayrıca, düşük düzeyde özdeşleşenler, yüksek düzeyde özdeşleşenlere kıyasla, kimlik tehdidi koşulunda iç gruba karşı daha fazla çelişik duygular dile getirmişlerdir (Pagliaro, Pacilli, Alparone, Radogna ve Mucchi-Faina, 2012: 26). Kessler ve Mummendey (2002: 84) özdeşleşmenin, grup kızgınlığının ya da daha genel olarak grup temelli duyguların ifadesi için zorunlu bir koşul olduğunu belirtmişlerdir.

Azınlık grupların davranışsal tepkileri üzerine yapılan çok sayıda çalışmada özdeşleşmenin kritik bir role sahip olduğu görülmüştür. İlk çalışmalarda kendilerini gruba tanımlayanların, daha güçlü bir iç grup lehine kayırma davranışı sergiledikleri bulunmuştur (Doosje ve ark., 1995: 419). Kimlik yönetim stratejilerinin çalışılmasıyla birlikte, özdeşleşmenin çok farklı davranışsal tepkilerin hem nedeni hem de sonucu olduğu anlaşılmaya başlanmıştır. Doosje, Spears ve Ellemers (2002: 71) özdeşleşmeyi bağımlı ve bağımsız değişken olarak ele alıp kimlik stratejileriyle ilişkisini inceledikleri araştırmalarında da bu yönde sonuçlar elde ettiler. Araştırmacılar katılımcıları gruba düşük ve yüksek düzeyde özdeşleşenler olarak iki gruba ayırdılar. Gruba düşük düzeyde özdeşleşenlere gruplarıyla ilgili olumlu bir statü verildiğinde iç grup özdeşleşme düzeylerinin arttığı, fakat grup statülerinin iyileşmesinin mümkün olmadığı izlenimi verildiğinde iç grup özdeşleşme düzeyinin azaldığı gözlemlenmiştir. Aksine, gruba yüksek düzeyde özdeşleşenlerin her koşulda gruba özdeşleşmeye devam ettikleri bulunmuştur. Yani, iç gruba düşük

düzye ödeşleşenlerin gruplarına yönelik tutumları grubunun mevcut konumuna bağı bulunurken, iç grubuyla yüksek düzeyde ödeşleşenlerin tutumlarının mevcut konumlarından bağımsız olduğı bulunmuştur (Doosje ve ark., 2002: 71). Genel olarak bakıldığında, iç gruplarıyla düşük düzeyde ödeşleşenler gruplarının alt konumlarından dolayı grup üyeliklerinden hoşnutsuzdurlar ve bireysel hareketlilik için güçlü bir istek ifade ederler. Bunun aksine, iç gruplarıyla yüksek ödeşleşenler gruplarında kalarak iç grubun konumunu yükseltmek için kolektif stratejilere yönelirler (Kelly, 1990: 583; Ellemers ve ark., 1988: 499; Ellemers, Spears ve Doosje, 1997: 622-625).

Gerçek yaşam gruplarıyla yapılan alan çalışmalarında da ödeşleşmenin kimlik yönetim strateji seçiminde önemli bir aracı değışken olabileceğine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Niens ve Cairns (2002), Kuzey İrlanda'da Katolik ve Protestanlar arasındaki çatışmada iç grupla ödeşleşmenin önemli bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Araştırmacılar, ödeşleşmenin bireyselleşme ve üst yeniden sınıflandırma ile olumsuz, sosyal rekabetle ise olumlu yönde ilişkili olduğunu gösterdiler (Niens ve Cairns, 2002: 372). Mummendy ve arkadaşları (1999: 270) Almanlarla yaptıkları çalışmada artan iç grupla ödeşleşmenin, hem üst yeniden sınıflandırmada hem de bireysel hareketlilikte bir azalmayı eşlik ettiğini gözlemlemişlerdir. Ayrıca, Doğı Almanlarda iç grup ödeşleşmesindeki artışın Batı Almanlar ile rekabete girişimlerinde ve sosyal yaratıcılık stratejilerini seçmelerinde etkili olduğı bulunmuştur (Mummendy, Klink ve ark., 1999: 272). Diğer bir çalışmada, ödeşleşmenin sosyal rekabet, gerçekçi rekabet ve madde boyutunun yeniden değerlendirmesi (*re-evaluation of the material comparison dimension*) stratejileriyle olumlu, bireysel hareketlilik ve üst yeniden sınıflandırma stratejileriyle ise olumsuz yönde ilişkili olduğı görülmüştür (Mummendy, Kessler ve ark., 1999: 234). Moghaddam ve arkadaşları (1987: 309) Kanada'da yaşayan İranlı göçmenlerle yaptıkları çalışmalarında öz kültürlerini korumak için düzenlenen organizasyonlara katılan göçmenlerin kendilerini iç gruplarıyla daha güçlü şekilde tanımladıklarını ve statülerini geliştirmek amacıyla kolektif eylemleri desteklediklerini bulmuşlardır. Kanada'da yapılan bir başka çalışmada, etnik gruplarıyla güçlü ödeşleşme sergileyen Karayibli ve Çinli göçmenlerin asimilasyona uğrayıp ev sahibi kültürde erimek yerine, çok kültürlülük stratejisini benimseyip toplumsal bütünleşme yönelimini destekledikleri saptanmıştır (Lalonde ve Cameron, 1993: 57).

2.1.3.2 Sosyo-Yapısal Özellikler

Herhangi bir toplumsal ve tarihsel bağlam içindeki gruplar arası durumun belirli özellikleri ve bireylerin bunlar hakkındaki inançları onların ne tür tepkiler sergileyeceklerini etkiler. Hangi kimlik yönetim stratejisinin kullanılacağı düşük statülü grup üyelerinin kendi grubu ile diğer grup arasında var olan güç ve statü farkını nasıl algıladığına bağlıdır (Tajfel ve Turner, 1979). İlk makalelerinden birinde bu konuyu kaleme alan Tajfel (1974) “güvenli” (*secure*) ve “güvensiz” (*insecure*) olarak adlandırılan gruplar arası ilişkilerden bahseder. Tajfel (1974: 77) gruplar arası ilişkilerde mevcut olandan başka bir statü yapısının açıkça düşünülebilir olmadığı bir durumu açıklamak için "güvenli" terimini kullanırken, gruplar arası ilişkilerde alternatif bir statü düzeni hayal etmenin mümkün olduğunu açıklamak için “güvensiz” terimini kullanır. Gruplar arası ilişkiler güvenli algılandığında düşük statülü grup üyeleri olumlu bir sosyal kimlik edinmek amacıyla sosyal hareketliliği benimserken, gruplar arası ilişki güvensiz algılandığında sosyal değişimi benimseyecektir (Tajfel, 1974: 78).

Tajfel ve Turner (1979) SKK’nda yüksek ve düşük statü grupları arasındaki ilişkilerin anlaşılması için bağlamsal bir çerçeve sundular. Kuram, bilişsel ve motivasyonel süreçlerin işleyişinin toplumsal dünyanın ideolojik ve yapısal özelliklerine bağlı olduğunu ileri sürmektedir (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 106). Kuram, bir toplumun sosyal yapısına ilişkin sahip olunan inançların bireylerin dezavantajlı bir konuma yönelik tepkilerinin kritik belirleyicileri olduğunu iddia eder. SKK’nın sosyal yapıya ilişkin inançlardan bahsetmesi onu diğer sosyal psikolojik yaklaşımlardan ayırır. Çünkü ilk kez bir sosyal psikolojik kuram, sosyal ve siyasal sistemlerin bireyler ve gruplar tarafından algılanmasına yönelik bir kavramsallaştırma ileri sürmüştür (Kuşdil, 2007: 52). Kuram, bu inançları gruplar arası sınırların geçirgenliği, gruplar arası statü sisteminin meşruluğu ve kalıcılığı olarak adlandırmıştır.

Bu bölümde geçirgenlik, meşruluk ve kalıcılık teker teker açıklanacaktır.

2.1.3.2.1 Gruplar Arası Sınırların Geçirgenliği

Geçirgenlik (*Permeability*), grup üyelerinin ne ölçüde kendi gruplarından ayrılıp diğer bir gruba katılabileceğiyle ilgili inançlardır (Costarelli, 2012: 48). Geçirgen grup sınırları bireye bir gruptan diğerine hareket etme izni verirken, geçirimsiz (*impermeable*) sınırlar

bireysel hareketlere izin vermez (Niens ve Cairns, 2003: 491). SKK ve Beş Aşamalı Model'e (Taylor ve McKirnan, 1984) göre; düşük statülü bir grup üyelerine tatmin edici bir sosyal kimlik sunmadığı zaman, grup üyeleri ilkin bireysel olarak daha olumlu özellikleri olan yüksek statülü bir grubun üyeliğini kazanmak için düşük statülü grubundan ayrılmaya çalışacaklardır. Diğer bir deyişle, bireysel hareketlilik kimlik değerini arttırmak için baskın strateji olacaktır. Düşük statülü grup üyeleri bireysel hareketliliğe çalıştığı vakit, yüksek ve düşük statülü gruplar arasındaki sınırları geçirgen olarak kabul etmek zorundadır; yani, bireyler grup üyeliğinin değişebilir olduğuna inanmalıdır.

Gruplar arası sınırlar geçirgen olduğunda düşük statülü grup üyeleri asimilasyon gibi bireysel stratejileri benimserken (Tajfel, 1982: 26), gruplar arası sınırlar geçirgen olmadığı durumlarda grup üyeleri baskın grup üyelerine karşı rekabet stratejilerini benimser ve iç gruba yönelik yanlılıklar sergilerler (Ellemers ve ark., 1993: 776; Mummendy ve ark., 1999: 260). Ayrıca, sınırlar geçirgen olmadığına düşük statülü grup üyeleri gruplarını olumlu değerlendirmek amacıyla sosyal yaratıcılık stratejilerini benimserler (Jackson, Sullivan, Harnish ve Hodge, 1996: 246).

Beş Aşamalı Model (Taylor ve McKirnan, 1984) kapsamında yapılan çalışmalar gruplar arası sınırların geçirgenliği değişkenini genişlettiler. SKK'da geçirgen-geçirimsiz grup sınırları olarak çalışılan değişken, Beş Aşamalı Modelde "açık-minimal açık-tamamen kapalı grup sınırları" şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Bu model doğrultusunda yapılan araştırmaların sonuçları, minimal açık düzeyde bile bireylerin bireysel hareketliliğe yöneleceğini, sadece sınırlar tamamen kapalı olduğunda kolektif stratejileri tercih edeceklerini doğrulamıştır (Blair ve Jost, 2003: 95; Boen ve Vanbeselaere, 1998: 689; Lalonde ve Silverman, 1994: 84; Wright ve ark., 1990: 1000).

Gruplar arası geçirgenlik ile iç grup özdeşleşme birbirlerini etkileyebilmektedir. Geçirgen grup sınırları, düşük statülü gruplarda iç grupla özdeşleşmeyi azaltmak ve olumlu sosyal kimliğe ulaşmak için bireysel hareketlilik tepkilerini uyandırma eğilimindedir. Geçirimsiz grup sınırları ise, düşük statülü gruplarda iç grup özdeşleşmeyi yükseltmekte ve olumlu sosyal kimliğe ulaşmak için bir bütün olarak kendi grubunun konumunu iyileştirme stratejilerini arama girişimlerine yol açmaktadır (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 54; Ellemers ve ark., 1988: 499; van Knippenberg ve Ellemers, 1990: 142).

Geçirgenlik, özdeşleşme ile yakından ilişkili olmasına rağmen, özdeşleşmenin strateji seçimi üzerinde daha güçlü bir rol oynadığı görülmektedir. Grubuyla düşük düzeyde özdeşleşenlerin grup sınırları geçirmez olduğunda bile gruptan ayrılmak istedikleri ve grup

üyeliğinden hoşnutsuzluklarını ifade ettikleri bulunmuştur (Ellemers ve ark., 1997: 622). Bunun aksine, kendi grubuyla çok güçlü düzeyde özdeşleşenler ise bireysel hareketliliği başarıma olasılığı yüksek olduğunda bile iç gruba sadık kalır ve kolektif stratejileri seçerler (Blair ve Jost, 2003: 105). Geçirgenlikle ilgili durum ne olursa olsun, grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen ve gruplar arası farklılıkları gayrimeşru ve değişken olarak algılayan azınlık grup üyeleri kendi durumlarını iyileştirmek için kolektif stratejileri tercih ederler (Dumont ve Lill, 2003: 434; Mummendey ve ark., 1999: 276).

2.1.3.2.2 Meşruluk

Meşruluk (*Legitimacy*), gruplar arasındaki statü yapısının ne ölçüde haklı ve adil olarak kabul edildiği anlamına gelir (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 42; Verkuyten ve Reijerse, 2008: 107). SKK, mevcut statü farklılıklarının tamamen haklı olduğuna yönelik bir uzlaşmanın varlığında, yüksek ve düşük statülü grupların statülerini karşılaştırmayacağını ileri sürmektedir (Ellemers, 1993: 45). Gruplar arasındaki statü farklılıkları meşru olarak kabul edildiğinde düşük statülü grup, yüksek statü grubundan daha olumlu bir farklılık üretmek yönündeki girişimlerden kaçınacaktır. Bunun aksine, gruplar arasındaki statü farklılıklarının gayrimeşru (*illegitimate*) algılanması kolektif eylem ve sosyal değişim için bir kaldıraç işlevi görür (Ellemers, 1993: 45).

DeneySEL ve ilişkisel araştırmaların bulguları, gruplar arası statü farkı meşru olarak algılandığında, grup üyelerinin düşük statülerini kabul edip bireysel ya da bilişsel stratejileri tercih ettiklerini; gruplar arası statü farkı gayrimeşru görüldüğünde ise, kolektif eylemlere ve rekabet stratejilerine yöneldiklerini ortaya koymaktadır (Dumont ve Lill, 2009: 444; Ellemers ve ark., 1993: 772; Moghaddam ve ark., 1987: 309; Mummendey ve ark., 1999: 278; Taylor, Moghaddam, Gamble ve Zellerer, 1986: 270). Taylor ve arkadaşları (1986) lisans öğrencilerine geri bildirimler verilerek onların yüksek bir gruba girme teşebbüslerini incelediler. Oluşturulan gruplar arasındaki ilişkiler adaletsiz olarak manipüle edildiğinde öğrencilerin kolektif eylemlere yöneldikleri bulunmuştur (1986: 268). Dumont ve Lill (2009: 442) Güney Afrika'da yaptıkları çalışmada baskın grup olan Beyazlarla aralarındaki ilişkileri meşru gören Siyahların bireysel stratejileri benimsediklerini gösterdiler.

Ellemers ve arkadaşları (1993: 772) yaptıkları deneySEL çalışmada, alt statülerin gayrimeşru olarak algılanmasının iç grupla özdeşleşmeyi arttırdığını ve bunun da gruplar

arasında rekabeti tetiklediğini gösterdiler. Mummendy ve arkadaşları (1999: 278) meşruluk algısının özdeşleşme düzeyini, özdeşleşme düzeyinin de kimlik yönetim stratejilerini etkilediği bir model önerdiler. Ayrıca, Niens ve Cairns (2002: 374) da yaptıkları çalışmada meşruiyet algısının iç grupla özdeşleşme ve sosyal rekabet stratejisiyle olumsuz, bireyselleşme ile olumlu yönde ilişkili olduğunu saptadılar. Bettencourt ve arkadaşları (2001: 533), statü farklılıklarının gayrimeşru algılandığı koşulda, düşük statülü grupların iç gruplarını daha olumlu, yüksek statülü dış grubu ise daha az olumlu değerlendirdiklerini ortaya koymuşlardır. Aynı araştırmacılar, gayrimeşru olarak algılanan koşullar altında düşük ve yüksek statülü grupların iç grupla özdeşleşme düzeylerinin de benzer olduğunu rapor ettiler.

2.1.3.2.3 Kalıcılık

Grup statüsünün kalıcılığı (*stability*), bir bütün olarak grup için alternatif bir statü konumunun gerçekleşmesinin gelecekte ne ölçüde muhtemel olduğuna karşılık gelir (Ellemers ve ark., 1993: 776). Dezavantajlı grup üyelerinin statü farklılığını kalıcı (*stable*) ya da değişken (*unstable*) olarak algılaması olumlu sosyal kimliğe sahip olmak için grup üyelerini kimlik yönetim stratejilerinden herhangi birini seçmeye motive edecektir.

Tajfel (1978a, 1978b) sonraki yayınlarda, güvenli ve güvensiz terimlerinin yerine kalıcı ve değişken gruplar arasında statü farklılıklarını tanımladı (akt., Ellemers, 1993: 42). Kalıcı ve değişken statü yapıları arasındaki fark, grup düzeyinde statü iyileştirmenin farklı olanakları anlamına gelir. Gruplar arası statü farklılığının değişken algılanması, grubun daha yüksek bir statü elde etmek amacıyla statüsünü değiştirme çabalarını tetikler (Ellemers, 1993: 43). Alt grupların üyeleri kolektif stratejiler tercih ettiklerinde gruplar arası ilişkilerin tamamen değiştirilebilir olduğuna inanmak zorundadırlar. Düşük statü grubunun üyeleri kendi statülerini değişken olarak algıladıklarında, yüksek düzeyde iç grup özdeşleşmesi sergiler ve kolektif stratejileri tercih ederler (Mummendy, Klink ve ark., 1999: 261). Bireysel hareketlilik yalnızca statü yapısı kalıcı ve sınırlar geçirgen olduğunda tercih edilirken, statü yapısı değişken algılandığında geçirgenliğe bakılmaksızın kolektif eylem tercih edilir (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 56). Bettencourt ve arkadaşlarının (2001: 532-533) yapmış oldukları bir meta-analiz çalışması, statü farklılığının kalıcı olduğu durumlarda yüksek statülü grup üyelerinin iç gruplarını düşük statülü grup üyelerine kıyasla daha olumlu gördüklerini, fakat

statü değişken olarak algılandığında her iki grubun da iç gruplarını benzer olarak değerlendirdiğini saptamışlardır. Ayrıca, statü yapıları değişken olarak algılandığında, düşük statü grup üyeleri iç gruplarını olumlu değerlendirmeleri sayesinde kimliklerinin değerini yükseltebildikleri gözlenmiştir.

Statü yapısının değişken olduğu algısının düşük statü grup üyelerinde daha güçlü bir iç grupla özdeşleşmeye neden olduğu tespit edilmiştir (van Knippenberg ve Ellemers, 1990: 141). Bu durum, düşük statü grubu konumunu olumlu bir yönde değiştirmesi için motive eder. Grup üyeleri rekabetçi stratejilere yönelerek olumlu gruplar arası karşılaştırmalara ulaşmaya çalışır. Ancak, statü yapısının değişken algılanması baskın gruplar için bir tehdit oluşturur. Değişkenlik, üst konumun kaybedileceğine yönelik kaygının artmasına neden olacağından, baskın grup konumunu korumak için çeşitli önlemler alır. Baskın grup üst konumunun devamı ve tehdidin azalması için olumlu bir gruplar arası farkı yeniden kurabilir, gruplar arası farklılığı daha da arttırabilir, iç grubunu daha fazla kayırabilir ya da şiddete başvurabilir (van Knippenberg, 1984: 565).

Tajfel (1982: 19) gruplar arası çatışmaların sıklıkla gruplar arası farklılıkların değişken ve gayrimeşru olarak algılanmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Statü yapısının değişimi için girilecek çatışma sürecinin ilk adımı, grup üyesinin dezavantajlı bir konuma sahip olduğunun farkına varmasıdır (van Knippenberg, 1984: 564). Dezavantajlı konumlarının farkına varan bireylerin sosyal değişime yol açan stratejilere yönelmeleri için ‘bilişsel alternatiflerin’ olması gerekir. Grup üyelerinin statü yapısını değişken ve gayrimeşru algılamaları, mevcut gruplar arası ilişkilere ‘bilişsel alternatifler’in bulunduğunun farkına varmalarına yol açacaktır (Taylor ve ark., 1986: 260; van Knippenberg ve Ellemers, 1990: 141). Bilişsel alternatiflere sahip bireyler mevcut statüyü değiştirmek için baskın gruplarla rekabete girerler. Buna karşılık, bilişsel alternatiflerin olmaması, yani statü sisteminin kalıcı ve meşru algılanması, baskın gruba doğru hareketliliğe veya dezavantajlı konumu kabul etmeye neden olur. Ayrıca, mevcut hiyerarşi kalıcı ve meşru olarak algılanırsa, düşük statü grup üyeleri olumlu bir benlik-kavramını sürdürmek için sosyal yaratıcılık stratejilerini benimserler (Boen Vanbeselaere, 2000: 42). Costarelli (2012: 55), yaptığı çalışmada, düşük statü grubun yüksek statü grupla olan güç ve statü farkını değişebilir ve gayrimeşru olarak algılandığında, grup üyelerinin karşılaştırma boyutlarını tersine çevirmeyi ve gruplar arası farkı gidermek için dış grupla doğrudan rekabete girmeyi arzuladıklarını saptamıştır.

SKK, geçirgenlik, kalıcılık ve meşruluk değişkenlerinin birbiriyle etkileşim içinde olduğunu da iddia etmiştir. Özellikle, kalıcılık ve meşruluğun birbirinden ayrı

düşünülemeyeceği belirtilmiştir (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 108). SKK, daha spesifik olarak, kalıcılığın ve meşruluğun yalnızca grup sınırları geçirgen olarak algılanmadığında bir etkiye sahip olacağını ifade eder. Grup sınırları geçirgen olarak algılandığında, grup üyeleri her zaman önce bireysel hareketliliği tercih edeceğinden kalıcılık ve meşruluk algıları etkilerini göstermez (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 42). Kurama göre, değişken bir statü sistemi muhtemelen gayrimeşru; kalıcı bir statü sistemi ise meşru olarak algılanacaktır. Bir sistem grup üyeleri tarafından uzun süre hem meşru hem de değişken olarak algılanmaz. Bettencourt ve arkadaşları (2001: 536) yaptıkları meta-analiz çalışmasında, kalıcılık ve meşruiyet değişkenleri arasında yüksek bir ilişki bulunduğunu; öte yandan, bunlarla geçirgenlik arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkiye rastlamadıklarını bildirmişlerdir. Ancak, Mummendey ve arkadaşları (1999: 276), Doğu ve Batı Almanya bağlamında alt statülü Doğu Almanlar arasında, grup geçirgenliğinin kalıcılık ile olumsuz, meşruiyetle ise olumlu bir ilişkisi olduğunu ve kalıcılık ile meşruiyet algılarının birbirinden bağımsız olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde, Verkuyten ve Reijerse (2008: 120) Hollanda'da Türklerin kalıcılık ve meşruiyet algıları arasında anlamlı bir ilişki bulamazlarken, Hollandalılarda olumlu yönde bir ilişki elde ettiler. Bu tür bulgular yüksek ve düşük statülü grup üyelerinin gruplar arası yapıya yönelik farklı algılara sahip olmasının muhtemel olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, kalıcılık, meşruiyet ve geçirgenliğin sonuçları ve anlamının kişinin kendi grubunun toplumsal yapı içindeki konumuna bağlı olması beklenebilir. Örneğin, geçirgen grup sınırları dezavantajlı gruplar için yukarı sosyal hareketlilik olanakları anlamına gelebilirken, baskın grup için iç grup kimliğine yönelik tehditler olarak algılanabilir. Benzer şekilde, kalıcı ve meşru statü ilişkileri düşük statülü gruplar açısından kolektif eylem için fırsat eksikliği anlamını taşıyabilirken, baskın gruplar için güvenlik anlamına gelir (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 108). Ayrıca, bir sosyal sistemde statü pozisyonlarının yanında baskın ideolojik çerçeve de büyük önem taşır. Örneğin, asimilasyoncu düşünce yapısının hakim olduğu bir toplumda mevcut eşitsizliklerin meşru ve grup sınırlarının geçirgen olduğuna yönelik inanç hakim olacaktır (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 108). Mummendey ve ark. (1999) ile Verkuyten ve Reijerse'nin (2008) ulaştığı sonuçların da, çatışmalı olmayan resmi asimilasyon ideolojisi kapsamında anlaşılması gerekir.

Genel olarak, sosyo-yapısal değişkenler kimlik yönetim stratejileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir; ancak, bu değişkenler arasındaki ilişkiler alan çalışmalarında sıklıkla umulduğu gibi sonuçlanmamıştır. Üstelik değişkenler arasında ilişkilerin önemli bazı tutarsızlar sergilediği gözlenmiştir. Sonuç olarak, SKK'nın önerdiği bu değişkenler için hala kanıtlara ihtiyaç vardır (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 42; Niens ve Cairns, 2003: 495).

SKK çerçevesinde yapılan çalışmalarda genelde geçirgenlik, kalıcılık ve meşruiyet yordayıcı değişkenler, iç grupla özdeşleşme aracı değişken ve kimlik yönetim stratejileri de sonuç değişkenleri olarak ele alınmıştır. Ancak, kimlik yönetim stratejileri üzerine çalışan bazı araştırmacılar yordayıcı değişkenlerin sınırlı ve yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Bu eksikliği gidermek amacıyla, SKK'yı, Beş Aşamalı Model ve Görelî Yoksunluk Kuramı ile bütünleştirmeye çalışarak çeşitli değişkenler önerilmiştir. Bunlardan ilki bireysel yetenek değişkeni (Moghaddam ve ark., 1987; Taylor ve ark., 1986; Wright ve ark., 1990; Boen ve Vanbeselaere, 2001) ve ikincisi görelî yoksunluk değişkenidir (Kessler ve Mummendey, 2002; Mummendey, Kessler ve ark., 1999; Schmitt ve Meas, 2002).

Bireysel yetenek, düşük statüli grup üyelerinin avantajlı gruba katılmaları için sahip olması gereken özel beceri ve eğitim düzeyi gibi kriterlerdir (Taylor ve ark., 1986: 261). Beş Aşamalı Model (Taylor ve McKirnan, 1984) düşük statüli grubun tüm üyelerinin statülerini geliştirmek için harekete girişmeyeceklerini iddia eder. Modele göre, yalnızca baskın gruba girebilecek yeteneğe sahip bireyler statülerini geliştirmeye çalışacaktır. Yetenekli bireyler başlangıçta bireysel hareketlilik stratejisini benimserler. Ancak, grup sınırları tamamen kapalı olduğunda bireysel hareketliliğin mümkün olmadığını gören yetenekli bireyler yeteneksiz diğer grup üyelerini de organize ederek kolektif eylem stratejisini kullanırlar (Boen ve Vanbeselaere, 1998: 689; Taylor ve McKirnan, 1984: 291). Bireysel yetenek değişkenini sınavan deneysel araştırmalar modelin temel varsayımlarını desteklerken (Boen ve Vanbeselaere, 2001: 779; Ellemers ve ark., 1988: 497; Wright ve ark., 1990: 1003), gerçek grup çalışmalarıyla yapılan çalışmalarda tutarsız bulgular elde edilmiştir (Moghaddam ve ark., 1987: 308; Moghaddam ve Perreault, 1992: 352; Taylor ve ark., 1986: 270). Moghaddam ve arkadaşları (1987: 308) Kanada'da yaşayan İranlı göçmenlerle yaptıkları çalışmada modelin bireysel yetenek hipoteziyle ilgili varsayımına yönelik kanıtlara erişememişlerdir. Moghaddam ve Perreault (1992: 350) ise, Kanada'da yaptıkları çalışmada göçmenlerin bireysel eylemden ziyade, kolektif eyleme eğilimli olduklarını göstermişler. Etnik azınlık grupların üyelerinin ortak bir kültür ve tarihi paylaşmaları onların seçimlerini etkilediği için etnik gruplarda bireysel yetenek değişkeninin belirleyiciliğinden söz etmek güçtür.

Görelî Yoksunluk Kuramı'nın (GYK, Gurr, 1970; Runciman, 1966) temel iddiası bireyin gerçek durumu ile beklentileri arasındaki farktan dolayı yoksunluk hissedeceğidir (akt., Niens ve Cairns, 2003: 496). Runciman (1966) görelî yoksunluk duygusunun ya kişinin kendisini benzer bireylerle karşılaştırması sonucu ortaya çıkan kişisel (*egoistic*) yoksunluk ya da kişinin grubunu diğer gruplarla karşılaştırması sonucunda oluşan grup (*fraternal*)

yoksunluğu olarak iki biçimi bulunduğunu öne sürmüştür (akt., Hogg ve Abrams, 1998: 36). Bunlardan grup görelî yoksunluğu gruplar arası kolektif eylemlerle ve çatışmalarla bağlantılıdır. Bireyler zamanla sahip olduklarından daha fazla istediklerinin ve haklı olarak hissettiklerinden daha azına sahip olduklarının farkına vardıklarında yoksunluk yaşarlar. Ayrıca, kişinin hakettiğini düşündüğü statü ve kişiye verilen statü arasında bir tutarsızlık algılanması görelî yoksunluk hissetmeye neden olur. Bu durumlar öfke, kızgınlık, kin (*resentment*) gibi görelî yoksunluk duyguları ile sonuçlanır. Görelî yoksunluk duyguları ise çeşitli davranışsal tepkilere yol açar (Mummendey, Kessler ve ark., 1999: 229). Kuramın temel varsayımlarından yola çıkan araştırmacılar, görelî yoksunluk duygusunun kimlik yönetim stratejileri üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu gösterdiler (Kessler ve Mummendey, 2002: 84; Mummendey, Kessler ve ark., 1999: 234; Schmitt ve Meas, 2002: 318). Genel olarak, iç grupla özdeşleşme değişkeni bireysel stratejilerin seçimini daha iyi açıklarken, görelî yoksunluk duygusu kolektif stratejilerin seçimini daha iyi açıklamaktadır (Mummendey, Kessler ve ark., 1999: 229). Kimlik yönetim stratejileri açısından bakıldığında, strateji tercihlerinin farklı yönlerini açıklayan SKK ve GYK yaklaşımlarının birbirlerini tamamladıkları anlaşılıyor.

Çalışma kapsamında Sosyal Kimlik Kuramının yanı sıra Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramlarının ana değişkenlerinin stratejiler üzerindeki etkisi incelenerek bu alandaki çalışmaları genişletmek amaçlanmaktadır. Bu amaçla, kimlik yönetim stratejileri Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramları çerçevesinde açıklanacaktır.

2.1.4 Sosyal Baskınlık Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi

Sosyal Baskınlık kuramcıları tüm insan toplumlarının, hatta bazı hayvan türlerinin de grup temelli sosyal hiyerarşiler şeklinde yapılandıklarını gözlemlediler (Sidanius ve Pratto, 1999: 31). Kuramcıları; hükümet şekli, inançları ve sosyal ve ekonomik düzenlemeleri nasıl olursa olsun, bütün toplumların birkaç grubun çok sayıda gruptan daha yüksek sosyal statüye ve güce sahip olduğu grup temelli sosyal hiyerarşiler olarak organize edildiklerini ileri sürmektedirler (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006: 271; Sidanius ve Pratto, 1999: 31). Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı, Sosyal Kimlik Kuramı, Marksist ve feminist ideolojiler ve evrim psikolojisinden yola çıkılarak oluşturulan bu kuram, grup temelli sosyal hiyerarşileri üreten ve koruyan çeşitli mekanizmaları ve bu mekanizmaların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiklerini

açıklamaya çalışır (Pratto ve ark., 2006: 272). Kuram, grup temelli hiyerarşiyi ele alırken psikolojik yönelimleri, bireylerin ayrımcı davranışlarını, tüm sosyal sistemlere nüfuz eden meşrulaştırıcı ideolojileri ve kurumların rolünü içeren birden çok analiz düzeyini kullanır (Sidanius, Pratto, Laar ve Levin, 2004: 848). Bu yüzden, gruplar arası ilişkilerin anlaşılmasında önemli katkılar sağlar.

Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK) bireysel temelli sosyal hiyerarşi ile grup temelli sosyal hiyerarşi arasında bir ayrıma gider. Bireysel temelli sosyal hiyerarşi bireylerin liderlik yeteneği, zekâ düzeyi ve sanatsal, politik ve bilimsel yetenek ya da başarı gibi değerli kişisel özellikleri sayesinde güce, prestije ve zenginliğe sahip olmasıdır. Grup temelli sosyal hiyerarşi ise kişisel özelliklerden bağımsız biçimde, bireyin sosyal olarak inşa edilen ırk, din, kabile, soy, etnik grup ve sosyal sınıf gibi bir gruba üyeliği sayesinde güce, prestije ve ayrıcalığa sahip olmasıdır. Ancak, kuram bireysel ve grup temelli hiyerarşilerin birbirinden tamamen bağımsız olmadığını da ileri sürer (Sidanius ve Pratto, 1999: 32).

SBK, istikrarlı olarak artı ekonomik değer üreten toplumların üç farklı grup temelli hiyerarşi sistemine sahip olduğunu belirtir. Bunlar, yetişkinlerin çocuklar üzerinde orantısız sosyal güce sahip olduğu *yaş sistemi*; erkeklerin kadınlara kıyasla orantısız sosyal, politik ve askeri güce sahip olduğu *cinsiyet sistemi* ve milliyet, ırk, etnik köken, din, zenginlik, kabile gibi keyfi temelde inşa edilen bir grubun olumlu sosyal ve maddi değerlere sahip olduğu *keyfi küme sistemidir* (Sidanius ve Pratto, 1999: 33). Bu üç sistem evrensel olmasına rağmen, bunların hiyerarşik katılığı farklı toplumlar arasında ve zamanla belirli bir toplum içinde önemli ölçüde değişebilir (Pratto ve ark., 2006: 273). Ayrıca, bu üç farklı sistem arasında esneklik, şiddet düzeyi ve odağı açısından önemli farklılıklar vardır (Pratto ve ark., 2006: 274; Sidanius ve Pratto, 1999: 33). Yaş ve cinsiyet sistemleri, grup ayrımlarının sosyal olarak anlamlı olması ve grup sınırlarının düşük düzeyde geçirgen olması bakımından benzer esnekliğe sahip iken, keyfi küme sistemi çok yüksek düzeyde esnekliğe sahiptir. Yaş ve cinsiyet sistemlerinin sürdürülmesinde de şiddete başvurulmasına rağmen, keyfi küme sisteminde şiddetin düzeyi çok daha yüksektir; hatta soykırım düzeyine varan şiddet uygulamalarına bile rastlanılabilmektedir. Sidanius ve Pratto (1999: 34) 1924'te Türkiye'nin, 1979'da İran'ın ve 1988'de Irak'ın Kürtlere uyguladığı şiddeti örnek vererek baskın grupların egemenliklerini ve konumlarını korumak adına uyguladıkları şiddetin varabileceği boyutu aktardılar. Yaş sisteminde yetişkinler çocukların kontrolüne, cinsiyet sisteminde ise erkekler kadınların kontrolüne odaklanırken, keyfi küme sisteminde baskın grupların üyeleri alt grubun erkeklerini kontrole odaklanır. Baskın grup, alt grup erkeklerini konumlarına tehdit olarak

gördüğünden alt grup erkekleri üzerindeki kontrolü önemser ve en yüksek şiddeti erkeklere yönelir. Bu duruma “ast erkek hipotezi” adı verilmiştir (Pratto ve ark., 2006: 274).

SBK, grup temelli hiyerarşilerin bireysel ayrımcılık, kurumsal ayrımcılık ve işbirlikçi gruplar arası süreçler aracılığıyla üretildiğini ve korunduğunu iddia eder (Pratto ve ark., 2006: 275; Sidanius ve Pratto, 1999: 39). Bireylerin bir kişiyi etnik kökeni, milliyeti, sosyal sınıfı, cinsel yönelimi veya cinsiyetinden dolayı bir işe almaması gibi davranışlar bireysel ayrımcılığa girer. Zamanla böyle bireysel ayrımcı eylemlerin birikmesi grup temelli hiyerarşilerin sağlamlaşmasına yol açar (Pratto ve ark., 2006: 278). Diğer kuramlardan farklı olarak, SBK, kurumlar üzerine çok durmuştur. Kurumların grup temelli hiyerarşilerin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde önemli rol oynadığını belirten kuram, kurumları hiyerarşi arttırıcı ve hiyerarşi azaltıcı kurumlar olarak ikiye ayırır. Hiyerarşi arttırıcı kurumlar alt gruplardan ziyade, baskın gruplara orantısız olarak daha fazla olumlu sosyal ve maddi değerler veya daha az olumsuz sosyal ve maddi değerler tahsis ederek eşitsizliği sürdürür (Pratto ve ark., 2006: 276). Adli sistemler, iç güvenlik kuruluşları, uluslar arası şirketler grup baskınlığının ve kontrolünün önemli mekanizmaları olarak görülür. Bu kurumlar bazen bilinçli, kasıtlı ve açık şekilde ayrımcılık uygularken, bazen de bilinçsiz ve örtük şekilde ayrımcılık uygular (Sidanius ve Pratto, 1999: 41). Hiyerarşi azaltan kurumlar ise, alt sosyal grupların üyelerine yardımcı olarak baskın grupları sınırlamaya çalışır. İnsan haklarını ve özgürlüklerini savunan sivil toplum kuruluşları, sosyal yardım kurumları ve yoksul ve mazlumları savunan dini kuruluşlar hiyerarşi azaltıcı kurumlarından bazılarıdır. Ancak, bu kurumların hiyerarşi arttırıcı kurumlara göre hukuki, ekonomik ve diğer güç olanaklarına ulaşma şansları daha azdır. Bununla birlikte, hiyerarşi arttırıcı ve hiyerarşi azaltıcı kurumlar esasen dengeleyici bir görev üstlenerek hiyerarşiyi korumaya hizmet eder (Pratto ve ark., 2006: 277). Son olarak, grup temelli sosyal eşitsizliklerin sürdürülmesinde baskın grubun ve alt grubun işbirlikçi faaliyetleri etkilidir. Baskın grup üyelerinin kendi gruplarını kayırması ve gruplarının konumunu sağlamlaştıracak ideolojileri desteklemeleri beklenen bir durumdur. Ancak, alt grup üyelerinin baskın grupları desteklemeye yönelik tutumlar sergilemeleri, kendilerine yönelik olumsuz kalıpyargıları içselleştirmeleri ve statükoyu destekleyen ideolojileri benimsemeleri şaşırtıcı bir durumdur. Grup temelli sosyal hiyerarşi sistemleri sadece baskın grupların baskıcı faaliyetleri ve alt grupların pasif uyumu değil, baskın grubun ve alt grupların koordineli ve işbirlikçi faaliyetleri tarafından korunur. Böylece, mevcut eşitsiz durumun sürmesi kolaylaşır. Bu durum “davranışsal asimetri” olarak adlandırılmıştır (Sidanius ve Pratto, 1999: 43).

Grup temelli hiyerarşiyi oluşturan ve koruyan tüm süreçler meşrulaştırıcı mitler tarafından şekillenir. Meşrulaştırıcı mitler, belirli bir sosyal sistemde sosyal değeri dağıtan uygulamalara gerekçe sunan tutumlar, değerler, inançlar, kalıpyargılar ve ideolojilerden oluşmaktadır (Pratto ve ark., 2006: 275; Sidanius ve Pratto, 1999: 45). Kuram, meşrulaştırıcı mitleri hiyerarşi arttırıcı ve hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitler olarak ikiye ayırır. Grup temelli baskıya ve eşitsizliğe ahlaki ve entelektüel gerekçeler sunan meşrulaştırıcı mitler hiyerarşi arttırıcı mitler olarak adlandırılır. Irkçılık, milliyetçilik, cinsiyetçilik, kader kavramı, adil dünya inancı, siyasi muhafazakarlık, yoksulluğa yapılan içsel atıflar gibi çok sayıda inançlar ve tutumlar hiyerarşi arttırıcı mitlere örnek olarak verilebilir (Pratto ve ark., 2006: 275). Bu tür hiyerarşi arttırıcı mitler eşitsizliğin adil, meşru, doğal ve ahlaki olduğunu kanıtlamak için kullanılır. Ayrıca, hiyerarşi arttırıcı mitler sadece baskın gruplar tarafından kullanılmakla kalmaz, alt gruplar tarafından da kullanılarak eşitsizlik korunur. Diğer yandan, grup temelli eşitliği destekleyen ve baskın gruplara karşı olan ideolojilere hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitler denir (Sidanius ve Pratto, 1999: 46). Demokrasi, sosyalizm, komünizm gibi siyasi ideolojiler; yoksulları ve mazlumları destekleyen ve eşitlikçi temaları işleyen bazı dini öğretiler, feminizm ve evrensel insan hakları gibi hümanist doktrinler hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitlere örnek olarak gösterilir (Pratto ve ark., 2006: 276). Hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitler grup temelli sosyal eşitsizliği korumaya ve daha da şiddetlendirmeye hizmet ederken, hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitler grup temelli eşitçiliği teşvik etmeye hizmet eder.

Daha önce de belirtildiği gibi, SBK gruplar arası ilişkileri açıklarken çoklu açıklama düzeylerini kullanır. Bu açıklama düzeylerinden en psikolojik olanı “sosyal baskınlık yönelimi” (SBY) olarak adlandırılan kavramı içermektedir. SBY, kuramın ilk dönemlerinde insanların iç gruplarının dış gruplar üzerine baskın olmasına yönelik arzuları olarak tanımlanırken, sonraları iç grup baskınlığı ve astlığı kastedilmeksizin insanların grup temelli baskınlığı ve sosyal gruplar arasındaki eşitsizliği ne ölçüde arzuladığı ve desteklediği biçiminde tanımlandı (Pratto ve ark., 2006: 282). SBY, sosyal ideolojileri, meşrulaştırıcı mitleri, hiyerarşi arttırıcı ve hiyerarşi azaltıcı kamu politikalarını etkilediğinden, grup temelli sosyal hiyerarşinin doğası ve yoğunluğu üzerinde geniş bir etkiye sahiptir (Sidanius ve Pratto, 1999: 49). Bu psikolojik yönelim sadece sosyo-politik tutum ve davranışta bireysel farklılıkları anlamak için değil, gruplar arası çatışma ve iç grup tarafgirliği gibi davranışlarda grup farklılıklarını anlamak açısından da önemli bir yere sahiptir (Sidanius ve ark., 1999: 49).

Sosyal Baskınlık kuramcıları SKK'nın benlik saygısı hipotezini eleştirerek, onun kitle cinayetleri veya soykırım gibi dış gruba yönelik ayrımcılığın aşırı biçimlerini ve dış grup tarafgirliğini açıklamada yetersiz olduğunu ileri sürdüler (Sidanius ve ark., 2004: 864). SKK'nın bu yetersizliğini gidermek için çeşitli açıklamalar sunan kuram, gruplar arası ilişkilerin anlaşılmasında SBY'ye büyük bir önem atfeder. SBY, bir yandan gruplar arası hiyerarşiyi korumak amacıyla baskıcı ve saldırgan gruplar arası davranışları destek ile karakterize edilirken, diğer yandan birbiriyle ilişkili hiyerarşi arttırıcı ideolojiler ve sosyal politikalar tarafından korunan gruplar arası eşitsizliği tercih etme ile karakterize edilir (Ho, Sidanius, Kteily, Sheehy-Skeffington, Pratto, Henkel, Foels ve Stewart, 2015: 1004). Çok sayıda çalışma SBY'nin gruplar arası çatışma ve etnik gruplara karşı önyargı araştırmaları için önemli bir değişken olduğunu kanıtlamıştır. Fischer, Hanke ve Sibley (2013: 12) SBY'nin göçmenlere ve azınlıklara karşı ayrımcılığın güçlü bir belirleyicisi olduğunu gösterdiler. Kanada, Tayvan, İsrail ve Çin'de yapılan bir kültürlerarası çalışmada, SBY'nin genel olarak çatışma içinde olunan etnik gruplara yönelik önyargı ile güçlü bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Yıldırım (2015: 157) ise sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan işverenlerin Kürt kimliğini temsil eden Güneydoğulu adayları işe alma konusunda ayrımcı tavırlara sahip olduklarını bulmuştur. Ayrıca, SBY'nin baskın grupları destekleyen tutumlar ile olumlu, ezilen grupları destekleme tutumlarıyla olumsuz yönde ilişkili olduğu gösterilmiştir (Pratto, Liu, Levin, Sidanius, Bachrach ve Hegarty, 2000: 398). Diğer bir çalışmada, yüksek SBY'ye sahip bireylerin dış gruplarla daha fazla sosyal mesafe arzusu ve daha az iş birliği yapma eğiliminde olduğu ortaya konmuştur (Sidanius, Pratto ve Mitchell, 1994: 162). Amerikalı ve Lübnanlı iki ayrı örneklem kullanılarak yapılan bir diğer araştırmada, yüksek SBY'ye sahip Amerikalıların Ortadoğu'ya karşı şiddeti destekleme eğiliminde oldukları saptanırken, düşük SBY'ye sahip Lübnanlıların Batı'ya karşı şiddeti destekleme eğiliminde oldukları bulundu (Henry, Sidanius, Levin ve Pratto, 2005: 580). Bulgular, SBY'nin dezavantajlı konumda bulunan grup üyelerinin baskın gruplara karşı rekabet eğilimleriyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Grup temelli eşitsizliklerin önemli belirleyicileri olan SBY ile hiyerarşi arttırıcı ideolojileri destekleme eğilimi arasında olumlu ilişkiler bulunmaktadır. Çoğu çalışmada SBY muhafazakarlık, milliyetçilik, ırkçılık, cinsiyetçilik, savunma harcamalarına daha fazla destek ve grup baskınlığını savunan diğer ideolojiler ile yakından ilişkili bulunmuştur (Ho ve ark., 2015: 1021; Pratto ve ark., 2000: 399). Ancak, bulgular SBY'nin grup statüsüne bağlı olarak farklı işlevlere sahip olabileceğine işaret etmektedir (Lalonde, Giguère, Fantaine ve Smith, 2007: 568). Örneğin, Rabinowitz (1999: 17) Amerikalı üniversite öğrencileriyle yaptığı

araştırmada yüksek statülü gruplar arasında iç gruba yönelik algılanan ayrımcılık ne olursa olsun, yüksek SBY'ye sahip bireylerin hiyerarşi arttırıcı ideolojileri desteklediklerini gösterirken, düşük statülü gruplar arasında iç gruplarına yönelik düşük düzeyde ayrımcılık algılayan yüksek SBY'ye sahip bireylerin hiyerarşi arttırıcı ideolojileri desteklediklerini gösterdi. Ancak, kendi gruplarına karşı yüksek düzeyde ayrımcılık algılayan düşük statülü grup üyeleri için SBY ve hiyerarşi arttırıcı ideolojiler arasında olumlu bir ilişkiye rastlanmamıştır (Rabinowitz, 1999: 17). Ayrıca, Rabinowitz (1999: 17) yüksek SBY'nin yüksek statülü gruplar için iç gruba daha fazla destek ile ilişkili olduğunu; ancak, düşük statülü gruplar için iç gruptan ziyade, dış gruba yönelik destek ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Düşük statülü gruplarda yüksek SBY ile siyasi muhafazakârlık ve vatanseverlik arasında olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur (Rabinowitz, 1999: 17). Benzer şekilde, yüksek ve düşük statülü gruplar mevcut sistemi meşru algıladığı zaman SBY ile hiyerarşik sistemin kabulü arasında olumlu bir ilişki bulunurken; düşük statülü grup üyeleri mevcut sistemi meşru olarak algılamadığı zaman SBY ile hiyerarşik sistemin kabulü arasında herhangi bir ilişki gözlenmemiştir (Levin, Federico, Sidanius ve Rabinowitz, 2002: 147).

SBY, SKK'nın en önemli değişkenlerinden biri olan iç grupla özdeşleşme değişkeniyle birlikte, düşük statülü grupların tepkilerini açıklamada önemli yer tutmaktadır. SBK, SBY'nin özdeşleşme kavramından etkilendiğini açıkça ifade eder. Kurama göre, iç grubuyla özdeşleşenler daha yüksek seviyede SBY'ye sahip olacaktır (Sidanius ve Pratto, 1999: 49). Öte yandan, bu kuram SKK'dan daha ileriye giderek, SBY ve iç grupla özdeşleşmenin baskın gruplar arasında olumlu, alt gruplar arasında ise olumsuz ilişkili olduğunu belirtir (Pratto ve ark., 2006: 281). Sidanius ve arkadaşları (1994: 163) iç grubuyla özdeşleşen yüksek SBY'li bireylerin dış gruba karşı daha fazla ayrımcı olduklarını buldular. Etnik grubuyla kendilerini yüksek düzeyde tanımlayan baskın grup üyeleri (Beyaz Amerikalılar) yüksek düzeyde SBY sergilerken, etnik gruplarıyla yüksek düzeyde kendilerini tanımlayan azınlık gruplar (Asya, Latin ve Afrikalı Amerikalılar) daha düşük SBY sergilediler (Levin, Sinclair, Sidanius ve van Laar, 2009: 296). Başka bir çalışmada ise, SBY'nin baskın gruplarda etnik özdeşleşme ile olumlu yönde, alt gruplarda ise etnik özdeşleşme ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Thomsen, Green, Ho, Levin, van Laar, Sinclair ve Sidanius, 2010: 232). İç grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen düşük SBY'li bireylerin eşitlik için mücadele etmesi beklenirken, iç grubuyla düşük düzeyde özdeşleşen yüksek SBY'li bireylerin mevcut eşitsiz hiyerarşik yapıyı kabul etmeleri ve desteklemeleri beklenir. Bu sonuçlar bize iç grubuyla özdeşleşen bazı bireylerin neden dış gruba ayrımcılık

faaliyetlerinde bulunmadığını ve kendi gruplarını neden kayırmadıklarını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

“Asimilasyon” ve “bütünleşme” adı verilen kültürlenme stratejilerini kullanarak ev sahibi grubun göçmenlere nasıl tepki verdiklerini inceleyen araştırmalarda SBY’nin önemli bir belirleyici olduğu görülmüştür. Göçmenlerin asimilasyon stratejisini benimsemelerini destekleyen ev sahibi grup üyelerinin yüksek SBY’ye sahip olduğu ve göçmenlere karşı daha fazla önyargı besledikleri, göçmenlerin bütünleşme stratejisini benimsemelerini destekleyen ev sahibi grup üyelerinin ise daha düşük düzeyde SBY’ye sahip olduğu ve göçmenlere karşı daha az önyargılı oldukları bulunmuştur (Guimond, Oliveire, Kamiesjki ve Sidanius, 2010: 646-47; Guimond, Crisp, Oliveira, Kamiesjki, Kteily, Kuepperi Lalonde, Levin, Pratto, Tougas, Sidanius ve Zick, 2013: 950; Levin, Matthews, Guimond, Sidanius, Pratto, Kteily, Pitpitan ve Dover, 2012: 211). Göçmenlerin kendi grup özelliklerini terk edip ev sahibi grubun kültürel özelliklerini benimsemesi olarak tanımlanabilen asimilasyon stratejisi, hiyerarşi arttırıcı bir ideoloji görevi üstlenerek ev sahibi grubun baskın konumunun korunmasına yardımcı olması nedeniyle, ev sahibi grup üyeleri tarafından genellikle olumlu görülür. Asimilasyonun aksine, her etnik grubun kendi kültürel özelliklerini korumasını teşvik eden bütünleşme stratejisi ise, hiyerarşi azaltıcı bir ideoloji görevi görerek gruplar arası eşitliği vurgulaması nedeniyle ev sahibi grup tarafından olumlu karşılanmaz.

Yukarıdaki çalışma sonuçları dikkate alındığında, SBY’nin gruplar arası tutumların, davranışların ve siyasi tercihlerin yanı sıra kimlik yönetim stratejilerinin belirlenmesinde de merkezi bir rol oynadığı söylenebilir. SKK’nın tek başına açıklamada zorlandığı stratejiler SBY aracılığıyla daha kolay açıklanabilecektir. Özellikle, alt grubun ve baskın grubun işbirliğiyle mevcut hiyerarşiyi sürdürmeleri olarak açıklanan davranışsal asimetri, bireysel stratejilerin anlaşılmasında önemli öngörüler sağlayacaktır.

2.1.5 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Kimlik Yönetim Stratejisi

Hiyerarşik yapıların katı olduğu çoğu ülke kendi sosyal sistemini baskı ve sindirme yoluyla korumaya ve sürdürmeye çalışmaktadır. Ancak, bazı ülkeler baskı ve sindirme yöntemine ihtiyaç duymadan ülkedeki avantajlı ve dezavantajlı grupların eşitlikçi olmayan sistemi desteklemesiyle de mevcut sosyal sistemi koruyabilmekte ve uzun süre sürdürebilmektedir. İnsanların neden kendilerinin yararına olmayan, en çok zararı görenlerin

kendileri olduğu bir sosyal sistemi kabul ettiği ve desteklediği sorusu sosyal bilimlerin çoğunda çok sık sorulmasına rağmen nadiren cevaplanmıştır (Liviatan ve Jost, 2011: 231). Jost ve Banaji (1994) Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'nı (SMK) ortaya koyarak bu soruya cevap bulmaya çalıştılar. SMK'nın temel varsayımı, mevcut sosyal düzenlemelerin kişinin kendisinin ya da ait olduğu grubunun çıkarlarına aykırı olduğu koşullarda bile onu meşrulaştırmak için motive olduğu yönündedir (Jost ve Banaji, 1994: 2; Jost, Banaji ve Nosek, 2004: 881; Toorn ve John, 2014: 414). Kalıpyargılaşmanın ve gruplar arası ilişkilerin bir açıklaması olarak başlayan SMK, daha sonra benlik, kimlik, sosyal adalet ve politik psikoloji gibi diğer konulara uygulanabilecek bütünleştirici bir çerçeve içinde gelişmiştir. Kuram, bilişsel çelişki, adil dünya inancı, sosyal kimlik, sosyal baskınlık, terör yönetimi gibi sosyal psikolojik kuramların yanı sıra, Marksist-Feminist kuram ve ideolojilerden yararlanarak çalışma alanını genişletmiştir (Jost ve Hunyady, 2002: 117; Toorn ve John, 2014: 414).

SMK, insanların kendi konumlarını ve davranışlarını haklı gördüğü *ego meşrulaştırma*, ait olduğu grubunun statüsünü ya da davranışını olumlu ve adil gördüğü *grup meşrulaştırma* ve kişisel ve grup çıkarların aksine olmasına rağmen mevcut sosyal sistemi meşrulaştırdığı *sistemi meşrulaştırma* güdülerine sahip olduğunu iddia etmiştir (Jost ve Banaji, 1994: 2; Jost ve Hunyady, 2002: 113). Kuram, gruplar arası ilişkileri inceleyen kendinden önceki kuramları ego meşrulaştırma ve grup meşrulaştırma kuramları olarak sınıflandırır (Jost ve Banaji, 1994: 2; Jost ve ark., 2004: 882) ve bu kuramların aşırı öz-çıkarıcı olduğunu ve sosyal/politik statükoya yönelik psikolojik tepkilerin düzeyini açıklamada yetersiz olduğunu ileri sürer (Jost ve ark., 2004: 885). SMK, diğer kuramlardan farklı olarak, gruplar arasındaki hiyerarşinin sadece hâkim grupların üyeleri tarafından uygulanan iç grup tarafgirliği ve dış grubun değerini düşürme (*out-group derogation*) mekanizmaları yoluyla sürmediğini, alt statülü grupların üyelerinin dış grup tarafgirliği gibi mekanizmalarla hâkim gruba yardımcı olmasıyla kendini yeniden ürettiğini iddia eder (Jost ve ark., 2004: 885).

Hâkim grupların konumlarını korumak amacıyla mevcut sosyal ve politik düzenlemeleri destekledikleri savı önceki kuramlar tarafından da dile getirilmiş olmakla birlikte, dezavantajlı grupların bu düzenlemeleri destekleme eğilimi içinde olduklarına yönelik sav hayli ilginç bir bakış anlamına gelmektedir. Kuramın bu savına ego, grup ve sistem motivasyonları arasındaki uyumsuzluk, kalıpyargılar ve ideolojiler üzerine yapılan çeşitli araştırmalarla kanıtlar sağlanmıştır.

SMK, dezavantajlı gruplar için ego, grup ve sistem meşrulaştırma güdülerinin birbirleriyle çatışma ve çelişme potansiyeline sahip olduğunu belirtir (Jost ve Hunyady, 2002: 121; Jost ve ark., 2004: 887). Mevcut sistem hâkim grupların yararına olduğundan bu gruplar açısından güdüler arasında bir uyumsuzluk söz konusu olmaz iken, sistem dezavantajlı grupların zararına olduğu için bu grupların üyelerinin güdülerinde çatışma olasılığı yüksektir. Örneğin, Jost ve Burgess (2000: 293) düşük statülü grupların hem kendi iç grup üyelerine karşı kararsız tutumlar ifade ettiklerini hem de daha az iç grup tarafgirliği sergilediklerini buldular. Ayrıca, Jost ve Thompson (2000: 209) düşük statülü siyahların ekonomik eşitsizlikleri meşru görmesi ölçüsünde, düşük benlik saygısı ve düşük iç grup tarafgirliği sergilediklerini; yüksek statülü Avrupalı Amerikalıların ise yüksek benlik saygısı ve yüksek iç grup tarafgirliği sergilediklerini gösterdiler. Jost, Pelham, Sheldon ve Sullivan (2003: 17) güdüler arasındaki bu uyumsuzluğun artmasının dezavantajlı grupların üyelerinin sosyal sistemi hâkim grupların üyelerinden daha fazla meşru görmelerine neden olacağını ileri sürdüler. Jost ve arkadaşları (2003: 13) bu hipotezi sınamak için yaptıkları bir araştırmada sosyal sistemden en fazla zarar gören düşük statülü grupların üyelerinin uyumsuzluklarını azaltmak amacıyla sosyal sistemi yüksek statülü grup üyelerinden daha fazla desteklediklerini, savunduklarını ve meşrulaştırdıklarını buldular. Brandt (2013) ABD'nin de içinde yer aldığı dünya çapında geniş bir veri setini kullanarak Jost ve arkadaşlarının (2003) statü meşruiyet hipotezini (sosyal sistemden en çok zarar gören insanların paradoksal olarak sosyal sistemle en az mücadele etmesi, onu en az sorgulaması, reddetmesi ya da değiştirmeye çalışması) inceledi. Brandt (2013: 773) çalışmanın sonucunda statü meşruiyet etkisinin Jost ve arkadaşlarının (2003) belirttiği kadar güçlü olmadığını ve bunun uyumsuzluk sonucu ortaya çıkmasının pek mümkün görünmediğini ifade etmiştir. Genel olarak, sistemi meşrulaştırma düşük statülü grup üyeleri arasında iç grup kararsızlığını (iç gruba karşı çelişkili tutumların ifade edilmesi) ve dış grup tarafgirliğini artırıp, iç grup tarafgirliğini, benlik saygısını ve iyi oluşu azaltır. Öte yandan, sistemi meşrulaştırma yüksek statülü grup üyeleri arasında iç grup belirsizliğini ve dış grup tarafgirliğini azaltıp, iç grup tarafgirliğini, benlik saygısını ve iyi oluşu artırır (Jost ve Hunyady, 2005: 260).

SMK, kalıpyargıların sistemi meşrulaştırmada ve mevcut statükoyu korumada önemli bir işlev gördüğünü ileri sürmektedir (Jost ve Banaji, 1994: 9). Kalıpyargılar ideolojik bir işleve hizmet ederek, hâkim grupların kendi başarılarını ve düşük statülü grupların yoksulluğunu ve çaresizliğini meşru ve doğal görmesine neden olup bu grupların sömürülmesini meşrulaştırır (Jost ve Banaji, 1994: 10). Hâkim grubun üstünlüğünü ve düşük statülü grubun astlığını meşru ve haklı gösteren kalıpyargılar, düşük statülü gruplar tarafından

da içselleştirilir ve geliştirilir. Böylece, düşük statülü grup üyeleri bu kalıpyargılar sayesinde kendi ya da diğer iç grup üyelerinin zararına, hâkim grubun ise faydasına olan sistemi meşru görür (Jost ve Banaji, 1994: 10). Örneğin, işçi sınıfının “aptal, beceriksiz, pis ve güvenilmez” olarak kalıpyargılanması işçi sınıfının ekonomik durumunu rasyonalize etmeye hizmet eden ideolojik bir işlemdir (Jost ve Banaji, 1994: 12). Irklara ve kadınlara yönelik kalıpyargılar da bu tür amaçlara hizmet etmektedir. Dolayısıyla, düşük statülü grup üyeleri sistemi suçlamak yerine, kendilerini suçlayarak alt konumlarını hak ettiklerine inanırlar (Jost ve Banaji, 1994: 13-14).

Kalıpyargılamanın statükoyu haklı görmeye ve mevcut sosyal düzenin meşruiyetini desteklemeye hizmet eden ideolojik bir süreç olduğunu gösteren çok sayıda çalışma vardır. Bunların çoğunluğu tamamlayıcı (*complementary*) kalıpyargılara maruz kalma üzerine yapılmıştır. Tamamlayıcı kalıpyargılar, belirli bir sosyal sistemde bulunan grupların olumlu ve olumsuz özelliklere sahip olduğu algısını oluşturarak mevcut sistemin meşru görülmesini sağlar. Kay ve Jost (2003: 823) “fakir ama mutlu/zengin ama mutsuz” ve “fakir ama dürüst/zengin ama sahtekâr” tamamlayıcı kalıpyargılara maruz kalanların bu kalıpyargıya maruz kalmayanlara göre daha fazla sistemi meşrulaştırdıklarını gösterdiler. Jost ve Kay (2005: 502) toplumsal cinsiyet kalıpyargıları üzerine yaptıkları çalışmada tamamlayıcı cinsiyet kalıpyargılarına maruz kalanların statükoyu daha çok desteklediklerini buldular. Üç farklı kültürden bölgesel ve etnik kalıpyargıları inceleyen bir araştırma tamamlayıcı bölgesel ve etnik kalıpyargıların sistemi meşrulaştırma işlevi gördüğünü saptamıştır (Jost, Kivetz, Rubini, Guermendi ve Mosso, 2005: 327). Aaron, Czaplinki ve Jost (2009) ise kişilerin siyasi yönelimine bağlı olarak tamamlayıcı kalıpyargıya maruz kalmanın sistemi meşrulaştırma üzerine etkisini araştırdılar. Araştırmacılar solcuların tamamlayıcı kalıpyargılara (örneğin, “fakir ama mutlu”, “zengin ama mutsuz”) maruz kalmalarının ardından, sağcıların ise tamamlayıcı olmayan kalıpyargılara (örneğin, “fakir ama mutlu”, “zengin ama dürüst”) maruz kaldıktan sonra statüko için güçlü destek sağladıklarını buldular (Aaron ve ark., 2009: 296). Tüm bu bulgular kalıpyargıların sistemi meşrulaştırmada etkili mekanizmalar olduğuna işaret etmektedir.

SMK’yı diğer sosyal psikolojik kuramlardan ayıran önemli bir özelliği ideolojilere büyük bir önem atfetmesidir. Kuram, belirli ideolojilerin sistemi meşrulaştırmada aracı rol oynadığını belirtir. Kurama göre, siyasi muhafazakârlık değişime direnerek ve gruplar arasındaki mevcut eşitsizliği rasyonalize ederek sistemi meşrulaştırır (Jost ve ark., 2004: 901). Yapılan çeşitli çalışmalar kuramın bu varsayımına destek sağlamıştır. John ve Thompson

(2000: 210) muhafazakârlığın hem siyahlar hem de beyazlar için sosyal politikaları desteklemekle olumlu yönde ilişkili olduğunu buldular. Siyasi ideolojileri sağ ve sol (ya da muhafazakâr ve liberal) boyutuna göre sınıflandıran Jost, Nosek ve Gosling (2008: 126) sağ ideolojileri benimseyenlerin sistemi meşrulaştırma puanlarının sol ideolojileri benimseyenlerden tutarlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koydular. Dini inancın mevcut sosyal düzen için ideolojik bir meşrulaştırma işlevi sağladığı varsayımı üzerinde yapılan bir araştırmada, dini inancın sistemi meşrulaştırmayı motive ettiği ve dindarlığın Adil Dünya İnancı, Protestan İş Ahlakı, Sağ-Kanat Yetkeçiliği, Siyasi Muhafazakârlık ve diğer sistemi meşrulaştıran inanç sistemlerini destekleme ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Jost, Hawkins, Nosek, Hennes, Stern, Gosling ve Graham, 2013: 1). Toorn ve Jost (2014: 416) dini inancın mevcut sosyal sistemi meşrulaştırmak için ideolojik bir işlev gördüğünü, böylece hâkim kurum ve düzenlemelerin adil ve haklı algılanıp bunlara itaat edilerek sistemin korunduğunu belirtmektedir.

SMK'nın temel varsayımları göz önüne alındığında, kuramın kimlik yönetim stratejileriyle yakından ilişkili olduğu görülür. SMK, SKK'nın ego ve grup meşrulaştırma güdülerinin anlaşılmasına çok fazla katkı sağladığını, ancak sistem meşrulaştırma güdüsü söz konusu olduğunda bu katkının düşük düzeyde kaldığını ileri sürmektedir (Jost ve ark., 2004: 887). Sistemi Meşrulaştırma kuramcıları SKK'nın bir çatışma kuramı olduğunu belirterek, toplumsal yapı içinde bulunan grupların sembolik ve maddi kaynaklar için birbirleriyle rekabet etmek zorunda oldukları varsayımını ve insanların iç grubunun olumlu, dış grupların ise olumsuz kalıpyargılarını ele almaya motive olduğu yönündeki savlarını eleştirirler (Jost ve Banaji, 1994: 7). Kuram, ego meşrulaştırma veya grup meşrulaştırma güdülerinin gücünün sistemi meşrulaştırma güdüsünün gücünü aştığında bireylerin sosyal değişim stratejilerini benimseyeceklerini ve sistemi meşrulaştırma güdüsünün gücünün daha yüksek olması durumunda ise sosyal hareketlilik stratejilerini benimseyeceğini ileri sürer (Jost ve ark., 2004: 887, 906). Ayrıca, düşük statülü grup üyelerinin iç grup tarafgirliğini sergilemekten ziyade, dış grup tarafgirliğini sergilediklerini vurgulayarak sosyal hareketlilik stratejilerinin düşük statülü gruplarda daha yaygın olduğunu da ima eder. Düşük statülü grup üyelerinin eşitsiz sistemi içselleştirdiği anlamına gelen dış grup tarafgirliği sistemi meşrulaştırmanın bir göstergesi olarak yorumlanır (Jost ve Hunyady, 2002: 130-131). Yapılan çok sayıda çalışmada sistemi meşrulaştırma eğilimi arttıkça düşük statülü grup üyelerinin kendi gruplarına yönelik daha fazla kararsız tutumlar belirttikleri (Jost ve Burgess, 2000: 293), daha fazla dış grup tarafgirliği sergiledikleri (Jost ve Thompson, 2000: 209; Jost ve Hunyady,

2005: 260) ve sosyal değişime daha fazla direnç gösterdikleri (Brandt ve Reyna, 2012: 5) bulunmuştur.

Önceki bölümde değinildiği gibi, SKK düşük statülü grup üyelerinin sistemi meşru ve kalıcı olarak algıladığı ölçüde kendi alt konumlarını kabul ettiklerini varsayar (Tajfel ve Turner, 1979). SMK ise bu varsayımı kabul etmekle birlikte, düşük statülü grup üyelerinin “sosyal gerçekliğin” sadece pasif alıcıları olmadığını, aksine sistemi meşru ve kalıcı algılamak istediklerinden statükoyu benimsediklerini ifade eder (Jost ve ark, 2003: 14). Mevcut sosyal düzenin değişimine direnç gösteren ve onu destekleyen düşük statülü grup üyeleri bu sosyal düzeni meşru ve kalıcı algılama eğilimindedir. Ayrıca, SMK kalıpyargıların ve ideolojilerin sistemi meşrulaştırmada önemli bir işleve sahip olduklarını göstererek olumsuz kimliğe yönelik tepkilerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlar. Kuramın özellikle sosyal hareketlilik stratejilerini belirlemede ve açıklamada aydınlatıcı bir çerçeve sunduğu düşünülmektedir.

2.2 DIŞ GRUP TARAFGİRLİĞİ

Sosyal psikoloji alanında yapılan ilk çalışmalar dezavantajlı grup üyelerinin kendilerine yönelik kalıpyargıları içselleştirdikleri ve gruplarından nefret ettikleri üzerine durdular (Jost, Pelham ve Carvallo, 2002: 586). Örneğin, çok iyi tanınan “oyuncak bebek” araştırmalarında Clark ve Clark (1947: 173) ABD’nin güneyinden ve kuzeyinden 3-7 yaş aralığındaki Siyahi çocuklarla yaptıkları araştırmada Siyahi çocukların iç ve dış gruplara yönelik tercihlerini ölçerek bu çocukların Beyazlara yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını ve kendi gruplarına yönelik olumsuz tutumları içselleştirdiklerini gösterdiler. 1960’dan sonra Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı ve SKK gibi kuramlar insanların iç grupları lehine güçlü eğilimlere sahip olduğunu ve iç gruplarına yönelik olumsuz kalıpyargıları reddettiklerini ileri sürdüler. Yapılan çalışmalarda dezavantajlı grup üyelerinin avantajlı gruplarla sembolik ve maddi kaynaklar üzerinde rekabete girdiklerine, iç grubu kayırdıklarına ve dış grubun değerini düşürmeye çabaladıkları yönünde kanıtlar sağlamıştır (Blanz ve ark., 1998: 705; Hewstone, Rubin ve Willis, 2002: 579; Mullen ve ark., 1992: 115). 1990’lara gelindiğinde ise, araştırmacılar tekrar dezavantajlı grup üyelerinin kendi gruplarına yönelik olumsuz kalıp yargıları ve alt konumlarını içselleştirdikleri görüşüne yöneldiler (Jost ve Banaji, 1994: 10). SMK, insanların mevcut sosyal sistemleri meşru görmeye eğilimli

olduklarını ve bu sistemlerin sürmesi için onları desteklediklerini belirtir. Kuram, sistemi meşrulaştırmanın en önemli göstergelerinden birinin dış grup tarafgirliği olduğunu iddia eder. Dezavantajlı grup üyeleri baskın gruplara karşı tarafgirlik göstererek sistemi meşrulaştırır ve onun devamına katkı sağlar.

Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma kuramları farklı açıklamalar sunarak dış grup tarafgirliği olgusunun anlaşılmasına önemli katkılar sağlamışlardır. Bu bölümde üç kuramın dış grup tarafgirliğine getirdiği açıklamalar üzerine durulacaktır.

2.2.1 Sosyal Kimlik Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği

SKK dış grup tarafgirliğine doğrudan açıklamalar getirmemesine rağmen, iç grup kayırma (Bettencourt ve ark., 2001; Mullen ve ark., 1992) ve kimlik yönetim stratejileri (Ellemers ve van Rijwijk, 1997; Mummendey ve Schreiner, 1983; Mummendey, Kessler ve ark., 1999; Verkuyten ve Reijerse, 2008) üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde dış grup tarafgirliğiyle ilgili dolaylı açıklamalara sahip olduğu görülmektedir. John (2001), düşük statülü gruplarda dış grup tarafgirliği olgusuna yönelik SKK'nın açıklamalarını üçe ayırmıştır. Bunlar; iç grup özdeşleşme düzeyi, dış grupla ilgili ve ilgisiz boyutlarda karşılaştırma yapma ve statü farklılıklarının meşruluk ve kalıcılık algıları şeklindedir (John, 2001: 92).

Tajfel ve Turner (1979: 43) düşük statülü iç grupları, üyelerine tatmin edici bir sosyal kimlik sunmadığında, üyelerin gruplarından ayrılıp yüksek statülü bir dış gruba üye olmaya çalışacaklarını iddia etmiştir. Hem deneysel çalışmalarda (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 54; Ellemers ve ark., 1988: 499; Lalonde ve Silverman, 1994: 84) hem de alan çalışmalarında (Dumont ve Lill, 2009: 442; Kessler ve Mummendey, 2002: 84; Martiny ve ark., 2011: 51) gruplarıyla düşük düzeyde özdeşleşenlerin bireysel hareketlilik gibi stratejileri benimseyerek dış grubu, gruplarıyla yüksek düzeyde özdeşleşenlerin ise sosyal rekabet gibi stratejiler sergileyerek iç gruplarını kayırdıkları gözlemlenmiştir. Gruplarıyla düşük düzeyde özdeşleşenlerin gruplarından hoşnut olmadıkları ve gruplarına karşı çelişik duygulara sahip oldukları, ancak dış gruplara karşı olumlu duygular hissettikleri yönünde bulgular aktarılmıştır (örn., Branscomle ve Ellemers, 1998: 257; Pagliaro, Alparone ve ark., 2012: 44). Ayrıca, iç gruba karşı çelişik duygulara sahip olan grup üyelerinin bireysel hareketlilik

niyetinde oldukları da saptanmıştır (Pagliaro, Pacilli ve ark., 2012: 25). Genel olarak bakıldığında, iç grupla özdeşleşmeme veya düşük düzeyde özdeşleşme, bireyin grubunu olumsuz, dış grubu ise olumlu değerlendirmesine neden olur.

Yapılan meta-analiz çalışmalarında (Mullen ve ark., 1992: 118; Bettencourt ve ark., 2001: 535) düşük statülü grup üyelerinin konumlarıyla ilgili boyutlarda yüksek statülü gruplarla yapılan karşılaştırma sonucunda, kendi düşük konumlarını ve yüksek statülü grubun üst konumunu kabul ettikleri belirtilmiştir. Ayrıca, düşük statülü grup üyelerinin bu olumsuz durumdan kurtulmak amacıyla konumlarıyla ilgili olmayan başka boyutlar üzerinde iç gruplarını üstün gördükleri ve kayırdıkları ifade edilmiştir. Tajfel ve Turner'ın (1979: 43) düşük ve yüksek statülü grupların arasındaki statü farklılıklarıyla ilgili olmayan boyutlarda iç grubunu kayırarak düşük statülü konumunun olumsuz etkilerinden kurtulmaya çalışmayı sosyal yaratıcılık stratejileri olarak adlandırdıkları yukarıda da aktarılmıştı. Yapılan çalışmalarda sosyal yaratıcılık stratejisinin düşük statülü grupların kendilerini olumlu değerlendirmeleri için önemli bir yöntem olduğu gösterilmiştir (örn., Alexander, Monteiro ve Waldzus, 2007: 206; Oldmeadow ve Fiske, 2010: 432). Düşük ve yüksek statülü gruplar arasında statü farklılığını oluşturan mevcut boyut üzerinde değerlendirme yapıldığında, düşük statülü grup her halükarda yüksek statülü grubun üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalacağından kendisini olumlu değerlendireceği alternatif boyutlara yönelir (Branscombe ve Ellemers, 1998, 224). Düşük statülü grubun mevcut boyutta yüksek statülü grubun üstünlüğünü kabul etmesi dış grup tarafgirliğinin bir yönü olarak kabul edilebilir.

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi, gruplar arası statü farklılıklarının bilişsel alternatiflerin varlığı sosyal değişimi tetiklerken, bilişsel alternatiflerin bulunmaması mevcut olumsuz konumun kabulünü sağlar. Bilişsel alternatiflerin varlığı ise gruplar arası statü yapısının kalıcılığının ve meşruluğunun sorgulanmasına bağlıdır. Düşük ve yüksek statülü grupların arasındaki mevcut yapı kalıcı ve meşru algılandığında, her iki grup arasındaki eşitsizliklerin giderilmesine yönelik bilişsel alternatiflere ihtiyaç duyulmayacağından, düşük statülü grup kendi konumunu kabul eder ve yüksek statülü grubun üst konumunu destekler (Hogg ve Abrams, 1990: 24-25; Tajfel ve Turner, 1979: 45). Çalışmaların çoğunda, düşük statülü grup üyelerinin kendi alt konumlarını kabul edip etmemesinde ve dış grubu değerlendirmelerinde meşruiyet ve kalıcılık değişkenlerinin önemli bir yer tuttuğu belirtilmiştir (Becker, 2012: 648; Caricati ve Monacelli, 2012: 719; Ellemers ve ark., 1993: 772; Johnson, Terry ve Couis, 2003: 63).

2.2.2 Sosyal Baskınlık Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği

Grup temelli sosyal hiyerarşileri oluşturan ve koruyan mekanizmaları açıklamaya çalışan SBK, alt konumlu grupların bu süreçteki rolünü göz ardı etmemiştir. Kuram, hiyerarşik yapının üretilmesine ve sürdürülmesine baskın grubun yanı sıra alt grubun da önemli bir rol aldığını belirtir. Bu durumu *davranışsal asimetri* olarak tanımlayan kuram, alt grupların aktif olarak kendi düşük konumlarına katkıda bulduklarını iddia eder (Pratto ve ark., 2006: 279; Sidanius ve Pratto, 1999: 43). Baskın grup kendi çıkarları doğrultusunda davranmaya çok fazla eğilimindeyken, alt gruplar genellikle kendi çıkarlarına ters düşen davranışlar sergileme eğilimindedir (Sidanius ve ark., 2004: 848). SKK'nın varsayımlarının aksine, SBK'nın alt grupların hiyerarşiyle mücadele etmesinin yerine hiyerarşiyi koruyucu davranışlar sergilediği varsayımı, gruplar arası ilişkiler konusuna farklı bakış açıları kazandırmıştır.

SKK, insanların genel olarak dış gruba kıyaslamalar üzerinden iç gruplarını kayırdıklarını öne sürer. Ancak, belirli bir sistem içinde tüm grupların aynı düzeyde iç grup kayırmacılığı sergilemeyeceğini dikkate alan SBK, alt gruplarla karşılaştırıldığında, baskın grupların daha yüksek düzeyde iç grup kayırma sergileyeceklerini ifade eder (Pratto ve ark., 2006: 279; Sidanius ve Pratto, 1999: 44). SBK daha da ileri giderek alt grup üyelerinin dış grup tarafgirliği sergileyerek mevcut hiyerarşik yapının korunmasına katkıda bulunduğunu öne sürer (Sidanius ve Pratto, 1999: 44). Daha önce pek ele alınmayan dış grup tarafgirliği olgusu, SBK'nın bu açıklamalarıyla önem kazanmıştır.

Dış grup tarafgirliği hem SBK'nın merkezi değişkeni olan SBY'den hem de hiyerarşi arttırıcı ideolojilerden etkilenir. SBY ve hiyerarşi arttırıcı ideolojiler sadece iç grup tarafgirliğini değil, üstelik dış gruplara yönelik davranışların bir bütünü etkiler. Kuram, hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitleri destekleyen ve yüksek SBY'ye sahip baskın grup üyeleri arasında iç grup tarafgirliğinin artacağını, ancak alt grup üyeleri arasında iç grup tarafgirliğinin azalacağını hatta alt grup üyelerinin baskın gruplara yönelik tarafgirlik sergileyeceklerini öne sürer (Sidanius ve ark., 2004: 864). Rabinowitz (1999: 17) çalışmasında yüksek statülü gruplarda yüksek SBY'nin iç gruba yönelik daha fazla destekle, düşük statülü gruplardaki yüksek SBY'nin ise dış gruba yönelik tarafgirlikle daha fazla ilişkili olduğunu gösterdi. Araştırmacı, ayrıca, siyasi muhafazakârlığın hem yüksek hem de düşük statülü gruplar için SBY ile olumlu yönde anlamlı sonuçlar ürettiğini buldu (Rabinowitz, 1999: 17). SBY ve sistemin algılanan meşruluğunun iç grubu kayırma üzerindeki etkilerini

inceleyen bir çalışmada, yüksek statülü grup üyelerinde sistemin algılanan meşruluk düzeyi ne olursa olsun SBY'nin iç gruba yönelik tarafgirlikle olumlu ilişkili olduğu görülürken, düşük statülü grup üyelerinde ise sistem meşru algılandığında SBY'nin dış grup tarafgirliğiyle olumlu ilişkili olduğu bulundu (Levin ve ark., 2002: 153). Özellikle düşük statülü gruplar için sistemin meşru olarak algılanıp algılanmaması dış grup tarafgirliği üzerinde önemli bir rol oynar.

Yüksek ve düşük statülü gruplar arasında SBY ile iç grup özdeşleşme değişkenleri arasında farklı ilişkiler söz konusudur. Yüksek statülü gruplar için SBY iç grupla özdeşleşme ile olumlu bir ilişkiye sahipken, düşük statülü gruplar için bu ilişki olumsuz yöndedir (Levin ve ark., 2009: 296; Sidanius ve ark., 2004: 865). Bu iki değişken arasındaki ilişki iç grup tarafgirliği ve dış grup tarafgirliği üzerinde de kendisini göstermektedir. Sidanius ve arkadaşları (1994: 163) yaptıkları minimal grup deneyinde, yüksek SBY ve güçlü iç grup özdeşleşmesine sahip bireylerin daha fazla iç grup tarafgirliği sergilediklerini buldular. Bu çalışmadan yola çıkarak, yüksek SBY ve düşük iç grup özdeşleşmesine sahip alt grup üyelerinin dış grup tarafgirliği sergileyecekleri söylenebilir.

Özetle, iç grupla özdeşleşme, SBY, hiyerarşi arttırıcı ideolojiler ve gruplar arası ilişkilerin meşru olarak algılanması gibi değişkenlerin dış grup tarafgirliğinin anlaşılmasında önemli katkılar sağlayacağı öngörülebilir.

2.2.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Dış Grup Tarafgirliği

Jost (2001) dış grup tarafgirliğini doğrudan vurgulamayan Mullen ve arkadaşlarının (1992) yaptıkları önemli meta analiz çalışmasını incelemiş ve bu çalışmanın verilerini iç grup tarafgirliği, dış grup tarafgirliği ve tam eşitlik koşulu olarak düzenleyerek yeniden değerlendirmiştir. Jost (2001: 91) yüksek statülü ve eşit statülü grupların yüksek bir oranda iç grup tarafgirliği sergilediklerini, ancak düşük statülü grupların % 85'inin dış grup tarafgirliği sergiledikleri sonucuna ulaştı. Dış grup tarafgirliğinin yaygın olduğuna yönelik bu kanıtlar SMK'nın gelişmesini sağladı.

SMK, insanların sosyal sistemleri adil ve meşru olarak algılayarak gruplar ve bireyler arasındaki eşitsizliği kabul ettiklerini ve sürdürdüklerini iddia eder (Jost ve Banaji, 1994: 11; Toorn ve Jost, 2014: 414). Kuram, sadece baskın ya da yüksek statülü grupların değil, sosyal sistemden en çok zarar gören dezavantajlı grupların da bu sistemi destekleyerek eşitsizliğin

sürmesine yardımcı olduğunu belirtir (Jost ve ark., 2004: 885). Dezavantajlı grup üyeleri kendilerine yönelik olarak geliştirilen ve mevcut sosyal sistemi meşrulaştırmaya hizmet eden olumsuz kalıpyargıları ve avantajlı gruba yönelik olumlu kalıpyargıları içselleştirir. Bu süreç dezavantajlı gruplarda dış grup lehine olan bazı tutum ve inançları ortaya çıkarır. Sistemi meşrulaştırmanın en önemli göstergesi olan dış grup tarafgirliği, kişinin üyesi olduğu gruptan ziyade üyesi olmadığı gruba karşı bir tercihte bulunmasıdır (Jost ve Hunyady, 2002: 120). Dış grup tarafgirliği, eşitsiz sistemi içselleştirme ve böylece bu sistemi sürdürme eğiliminin bir tezahürü olarak görülür (Jost ve ark., 2004: 891).

SKK'ya benzer olarak SMK, düşük statülü grup üyelerinin sosyal sistemi adil, meşru ve haklı algıladığı ölçüde iç grubun değerini düşürdüklerini ve dış grup tarafgirliği sergilediklerini iddia eder. Diğer bir deyişle, sistemin meşruluğunu kabul eden düşük statülü grup üyeleri kendi alt konumlarına razı olur ve iç grup tarafgirliğini çok daha az sergiler. Ancak, yüksek statülü grup üyelerinde sosyal sistemin adil ve meşru olduğu algısının iç grup tarafgirliğiyle olumlu yönde ilişkili olduğu varsayılır (Jost, 2001: 97). Kurama göre, sosyal sisteme yönelik algılanan meşruiyet yüksek ve düşük statülü grup üyeleri üzerinde ters etkiye sahiptir. Ayrıca, düşük statülü grup üyelerinde kuramın öne sürdüğü ego meşrulaştırma ve grup meşrulaştırma güduları iç grup tarafgirliğine yol açarken, sistemi meşrulaştırma güdüsü dış grup tarafgirliğine yol açar (Dasgupta, 2004: 148). Kuramın bu varsayımları göz önüne alındığında dış grup tarafgirliğinin kimlik yönetim stratejileriyle yakından ilişkili olduğu görülüyor.

Dış grup tarafgirliği üzerine yapılan çalışmalarda SMK'nın varsayımlarıyla tutarlı bulgular elde edilmiştir. Dış grup tarafgirliğinin düşük statülü çocuklarda (Dunham, Baron ve Banaji, 2006: 1276; Newheiser ve Olson, 2011: 268; Newheiser, Dunham, Merrill, Hoosain ve Olson, 2014: 1085) ve yetişkinlerde (Ashburn–Nardo, Knowles ve Monteith, 2003: 73; Ashburn–Nardo ve Johnson, 2008: 499; Batalha, Akrami ve Ekehammar, 2007: 46; Jost, Pelham ve Carvallo, 2002: 598; March ve Graham, 2015: 98; Nosek, Banaji ve Greenwald, 2002: 105) çok yaygın olduğuna yönelik kanıtlar sağlanmıştır. Bu çalışmaların çoğu açık ölçümlerden ziyade örtük ölçümlerin dış grup tarafgirliğini daha iyi ortaya çıkardığını göstermektedir. İnsanlar açıkça dış gruba karşı tarafgirlik hissettiğini belirtmekten çekindiklerinden örtük ölçümler dış grup tarafgirliğini ortaya çıkarmada başarılı olurlar. Ayrıca, dış grup tarafgirliği bilinçli bir şekilde sergilenmesinin yanında farkında olmadan da sergilenebilir. Dış grup tarafgirliğinin ortaya çıkarılmasındaki bu güçlüğün 1990'lı yıllara kadar bu olgunun çalışılmasını engellediği düşünülebilir. Dış grup tarafgirliği üzerine

yapılacak çalışmalarda açık ölçümlerin yanı sıra örtük ölçümlerin de kullanılması bir zorunluluk halini almıştır.

2.2.4 Örtük Ölçüm ve Dış Grup Tarafgirliği

Sosyal psikoloji alanında yapılan çalışmalarda tutumları ölçmek için uzun süre öz bildirimlere dayalı açık ölçümler kullanılmıştır. Ancak, açık ölçümler yoluyla ölçülen tutumların davranışları tahmin etmede başarısız olduğu ve davranışlarla zayıf bir korelasyon içinde olduğu vurgulanmıştır. Tutumların davranışı belirlemedeki bu başarısızlığı ilk olarak Wicker (1969) tutum-davranış problemi olarak adlandırmıştır (akt., Greenwald, 1990: 255). Tutum-davranış problemi özellikle etnik gruplarla ilgili gerçek değerlendirmeleri ortaya çıkarmada önemli zorluklar çıkarmıştır.

Greenwald ve Banaji (1995: 5) dış gruplara yönelik tutumların bilinçsiz ve otomatik olarak aktif olduğunu ileri sürdüler. Bu iki araştırmacıya göre, bireyler dış gruplara yönelik önyargı ve kalıpyargıyı önlemeye karşı bilinçli çabalar içinde olmalarına rağmen, baskın gruplara göre dezavantajlı gruplar hakkında olumsuz tutumları ve inançları daha çok içselleştirirler (Rudman, Feinberg ve Fairchild, 2002: 297). Bireylerin dış gruplara yönelik içselleştirdikleri olumlu-olumsuz tutumların ve inançların açık ölçümlerle ortaya çıkarılmasında çeşitli nedenlerden dolayı zorluklar vardır. Bu nedenlerden biri, açık ölçümlerde bireyin farklı motivasyonlara sahip olabilmesidir. Örneğin, bireyler kendilerinin tarafsız olduklarını iddia edebilir ya da kendilerini olumlu göstermeye ve diğerlerine beğendirmeye çalışabilir (Hofmann, Gawronski, Gschwender, Le ve Schmitt, 2005: 1370; Rezaei, 2011: 1937). Bir diğer neden ise, bireylerin kendileri farkında olmadıkları ve açık ölçümlerde belirtmedikleri halde farklı tutum ve inançlara sahip olabilmeleridir (Hofmann ve ark., 2005: 1370). Özellikle, olumsuz tutum ve inançların gerek hukuksal gerekse toplumsal olarak hoş görülmediği günümüzde bireylerin dış gruplara yönelik tutumlarını öz bildirimlere dayalı ölçeklerle ölçmek ciddi problemlere sahip olabilir. Dezavantajlı grupların hakları için mücadele eden sivil toplum kuruluşları sayesinde yasalarda ve politikalarda dezavantajlı grupların lehine önemli değişiklikler olmuştur ve dezavantajlı gruplara karşı ön yargı ve ayrımcılık gayrimeşru ve etik dışı görülmeye başlanmıştır. Bu değişiklikler dezavantajlı gruplara karşı olumsuz önyargıları ve kalıpyargıları azaltmasına rağmen, gündelik hayatın

çeşitli alanlarında bu gruplara karşı eşitsizlikler devam etmektedir (Dasgupta, 2004: 144). Bu durum örtük tutumlar konusunun önemini arttırmıştır.

Wicker'in tutum-davranış sorununu uyandıran açıklaması ve yüz yüze durulduğunda artan hoşgörü tutumları ile insanların yaşadığı deneyimlerde göze çarpan eşitsizlikler arasındaki tutarsızlıklar alternatif, daha az müdahaleci tutum ölçümlerinin geliştirilmesi için sosyal psikologları harekete geçirmiştir. Araştırmacılar bu problemin çözümü için örtük ya da dolaylı ölçümler denilen yöntemlere yönelmişlerdir. Greenwald (1990: 256), yaptığı literatür çalışmasında, Halo etkisi (Landy ve Sigall, 1974), benzerlik-çekicilik etkisi (Rosenbaum, 1986) ve bilişsel tepki etkisi (Cullen, 1968; Greenwald, 1968, 1969) gibi dolaylı yollarla gerçekleştirilen çalışmalarda tutumun güçlü etkilerine ulaşılabildiğini belirtmiştir. Bu nedenle, araştırmacılar tutumları ve örtük bilişleri ölçmek için dolaylı ölçümlerin kullanılması gerektiği üzerinde durmaktadırlar (Dasgupta, 2004: 147; Greenwald, 1990: 259; Greenwald ve Banaji, 1995: 20).

SMK, iç grup tarafgirliğinin sosyal normlara uygun olarak özendirildiğini iddia eder. Belirli bir toplumsal yapıda bireylerin grup çıkarlarına göre davranmaları beklenir. Özellikle, yaygın olarak değeri düşürülen grupların üyeleri arasında iç grup tarafgirliğini ifade etmeye daha yaygın bir sosyal baskı vardır (Jost ve ark., 2004: 893). Kurama göre, dezavantajlı grup üyeleri bilinçli bir düzeyde reddetseler bile, iç gruplarını kayırmada başarısız kalacaklar ve yüksek statülü dış gruplara yönelik yanlılıklara sahip olacaklardır. Kuram hem avantajlı grupların hem de dezavantajlı grupların üyeleri için güçlü normatif baskılar bulunduğundan, dış gruplara yönelik değerlendirmeler için açık ölçümlerden ziyade örtük ölçümlerin kullanılması gerektiğini iddia eder (Jost ve ark., 2004: 893).

Dış grup tarafgirliği üzerine yapılan çalışmalarda en çok kullanılan örtük ölçüm aracı Örtük Çağrışım Testi'dir.

2.2.4.1 Örtük Çağrışım Testi

Greenwald ve arkadaşları (1998) örtük tutumları ölçmek için Örtük Çağrışım Testini (ÖÇT, *Implicit Association Test*) oluşturdular. Bu ölçüm aracı açık öz bildirimeye dayalı ölçümler ile ölçmenin zor olduğu otomatik zihinsel çağrışimleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. ÖÇT, bireyler ifade etmeyi tercih etmese bile, sosyal gruplarla ilgili tutumları ve diğer otomatik çağrışimleri ortaya çıkarabilir (Greenwald ve ark.,1998: 1466).

Son yıllarda ÖÇT bireylerin farkında olmadığı duygu ve düşüncelerini incelemede önemli bir yer tutmaktadır.

ÖÇT iki hedef boyutu (siyah-beyaz) ve iki nitelik boyutu (hoş-nahoş) arasındaki ilişkiyi değerlendirir. Test ilkin iki hedef grubunun sırayla kelime ya da resimlerle ve iki nitelik boyutuyla eşleştirildiği beş aşamadan oluşturuldu ve ÖÇT puanı ÖÇT etkisi olarak adlandırılan 3. ve 5. aşamadaki tepki sürelerinin arasındaki fark hesaplanarak yapıldı (Greenwald ve ark.,1998: 1466-1469). Sonradan yedi aşama olarak genişletilen testin ÖÇT puanı ise D puanıyla hesaplandı (Greenwald, Nosek ve Banaji, 2003: 200-201). D puanı, altıncı ve üçüncü aşamaya ait ortalamaların arasındaki fark hesaplanıp bu iki aşamayı kapsayan standart sapmaya bölünmesinden elde edilen değer ile yedinci ve dördüncü aşamaya ait ortalamaların arasındaki fark hesaplanıp bu iki aşamayı kapsayan standart sapmaya bölünmesinden elde edilen değer ortalamasından elde edilir (Greenwald ve ark., 2003: 201-202). Bilgisayar programları ile (örneğin Inquisit Lab) oluşturulan ÖÇT, D puanını otomatik olarak hesapladığından ek bir hesaplama yapmaya gerek kalmaz.

ÖÇT ile yapılan çalışmalar bu testin örtük ve otomatik tutumları ortaya çıkarmada başarılı olduğunu göstermektedir. Testin sosyal yargılamaları ifade etmeden sadece çağrışımlar üzerinde durması hem kişisel motivasyonlardan hem de çevreden kaynaklanabilecek etkileri azaltır. Böylece, ifade edilmese dahi, ÖÇT ile dış gruplara yönelik olumlu-olumsuz değerlendirmelere ulaşılır (Greenwald ve ark.,1998: 1466). Ayrıca, bireylerin açık ölçümlerle karşılaştırıldığında, örtük ölçümlerde önyargıyı ve kalıpyargıları daha çok sergiledikleri belirtilmiştir (Rudman ve ark., 2002: 295).

ÖÇT açık ölçümlerle yakından ilişkili bulunmasına rağmen, etnik grup ya da ırk değerlendirmeleri gibi sosyal olarak hassas olan konularda ÖÇT'nin açık ölçümlerden daha güçlü tahminlere yol açabildiği saptanmıştır (Hofmann ve ark., 2005: 1379-1380; Greenwald, Poehlman, Uhlmann ve Banaji, 2009: 28). Greenwald ve arkadaşları (1998: 1475) açık ölçümlerde Siyahlara yönelik olumsuz tutumlarının bulunduğunu reddeden Beyazların örtük ölçümlerde Siyahlara karşı olumsuz tutumlara sahip olabildiklerini ve kendi gruplarına yönelik bir yanlılık sergilediklerini buldular. Rudman ve arkadaşları ise (2002: 312) azınlık gruplarda iç grubu kayırmanın statüyle olan ilişkisini inceledikleri çalışmada açık ölçümlerden ziyade, örtük ölçümlerde yüksek statülü azınlık grupların iç grubu kayırma eğilimi sergilediklerini, ancak düşük ve orta statülü azınlık grupların baskın gruplara yönelik tercihlerde bulunarak kendi gruplarının değerini düşürdüklerini gösterdiler. Dış grup tarafgirliği üzerine çalışan araştırmacılar açık ölçümlerle elde etmenin zor olduğu sonuçlara

ÖÇT vasıtasıyla kolayca ulaştıklarını bildirmişlerdir (örn., Ashburn–Nardo, Knowles ve Monteith,2003: 73; Jost, Pelham ve Carvallo, 2002: 598; March ve Graham, 2015: 89). Bu çalışmaların çoğu baskın grupların iç grup tarafgirliği, dezavantajlı grupların ise dış grup tarafgirliği sergilediğine yönelik bulguları ortaya koymuştur. Baskın grup üyelerinin kendi gruplarına, dezavantajlı grupların ise baskın gruba yönelik bilinçli olmayan tarafgir eğilimlerine ÖÇT ile ulaşılması dış grup tarafgirliği üzerinde yapılacak çalışmalarda ÖÇT'nin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Yukarıda aktarılan çalışmalarda da görüleceği üzere, ÖÇT dünya literatüründe etnik ve ırksal gruplarla yapılan çalışmalarda çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, ülkemiz literatürü incelendiğinde etnik gruplarla yapılan çalışmalarda ÖÇT'nin hiç kullanılmamış olması dikkat çekmektedir. Son yıllarda ülkemizde ÖÇT'ye olan ilgi artmasına rağmen, çalışmalar cinsiyet bağlamında yapılanlarla sınırlı kalmıştır (örn., Aktan, 2012; Atakay, 2014; Camcı, 2015; Doğulu, 2012; Özdemir, 2015). Bu tez çalışmasıyla ülkemizdeki bu boşluk bir nebze olsun kapatılmaya çalışılacaktır.

3 UYGULAMA

Düşük statülü grup üyelerinin bireysel ya da grup olarak olumlu bir sosyal kimlik kazanma ve bu kimliği sürdürme amaçlı tepkileri kimlik yönetim stratejisi olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir toplumsal yapı içinde aynı düşük statülü gruba üye olan bireyler olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmak ve benlik saygılarını yükseltmek için birbirinden farklı tepkiler sergileyebilmektedirler. Benzer şekilde, bir nevi kimlik yönetim stratejilerinden biri sayılabilecek dış grup tarafgirliğinin düzeyi de düşük statülü grup üyeleri arasında farklılaşabilmektedir. Aynı grup üyelerinin farklı tepkiler sergilemesinde bireysel motivasyonların rolü olduğu gibi, toplumsal ve siyasal etmenlerin de önemli rolleri vardır. Özellikle düşük statülü azınlık, göçmen, etnik ve dinsel grup üyelerin strateji seçimlerinde çok boyutlu etmenler söz konusudur. Gruplar arası ilişkiler alanında son yılların en popüler kuramları olan SKK, SBK ve SMK değişik analiz düzeylerine başvurarak gruplar arası çatışma ve iş birliği konularına ışık tutmaktadır. Bu çalışmanın en önemli hedeflerinden birisi de kimlik yönetim stratejileri ve dış grup tarafgirliği arasındaki bağların bu üç önemli kuram çerçevesinde araştırılmasıdır.

SKK, SBK ve SMK çerçevesinde kimlik yönetim stratejisini ve dış grup tarafgirliğini inceleyebilmek için aynı toplumsal yapı içinde bir yüksek statülü ya da baskın grubun ve bir de düşük statülü ya da dezavantajlı grubun bulunması gereklidir. Bu tez çalışmasında ülkemizdeki en kalabalık etnik gruplardan biri olan ve dezavantajlı kabul edilen (örn., Bilali, 2014:23; Karaçanta, 2002:68; Şen, 2014:43) Kürtlerin kimlik yönetim stratejisi ve dış grup tarafgirliği incelenecektir. Uygulanan politikalar sonucu asimilasyonla Türkleşen diğer etnik grupların aksine, Kürtler asimilasyondan şiddet eylemlerine varan çeşitli stratejiler kullanmıştır ve halen kullanmaktadır. Bu açıdan, Türkiye’de çalışılacak böyle bir konunun Kürtler gibi heterojen eğilimlere sahip bir etnik grupla çalışılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma ile farklı kültürlerde ve sosyal bağlamlarda yapılmış olan gruplar arası ilişkilerle ilgili sonuçlarla Türkiye’deki sonuçları karşılaştırma ve kimlik yönetim stratejisini ve dış grup tarafgirliğini Türkiye’de sınama olanağı sağlanmış olacaktır.

3.1 *Türkiye’de Kürt Kimliğinin Gelişim Süreci*

Tarihsel olarak bakıldığında, Türkiye’nin etnik grupların çeşitliliği açısından zengin bir ülke olduğu söylenebilir. Ancak, Osmanlı Devletinin son dönemlerinden uygulanan Turancılık politikası ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin batılılaşma, merkezileşme, milliyetçilik ve otoriteryanizm temelleri üzerinde inşası diğer etnik grup kimliklerinin resmi olarak tanınmamasına ve göz ardı edilmesine neden olmuştur (bkz., Yeğen, 2013: 106-107). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olduğunu belirtmesi, diğer etnik grup kimliklerinin geri plana itilmesini beraberinde getirmiştir. Vatandaşlık tanımının Türk kimliğini milli kimliğin merkezinde yer alacak şekilde yapılması, Türkiye’de yaşayan diğer etnik gruplardan bazı tepkiler çekmiştir. Bu konuda en büyük hoşnutsuzluğu ve tepkiyi Kürt etnik grubunun sergilediği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de Kürtlerin durumu bireylerin ve grupların algılarına göre Güneydoğu Sorunu, Terör Sorunu, Ekonomik Geri Kalmışlık Sorunu ve Kürt Sorunu olarak farklı şekillerde tanımlanmıştır. “Kürt Sorunu” ifadesini kullanan Yeğen (2013: 15), bu sorunun ortaya çıkışı ile Türkiye’nin son iki yüz yıllık toplumsal tarihine yayılan ve merkezileşme, millileşme ve sekülerleşme gibi büyük toplumsal süreçlerden oluşan modernleşme serüveni arasında doğrudan bir ilişki olduğunu iddia eder. Yeğen (2013: 15), II. Mahmut’un merkeziyetçiliğinden Tanzimat’a, Jön Türk Devrimi’nden Cumhuriyet’in ilanına, tek-parti rejiminden çok-partili demokrasiye geçişe ve 1960 darbesinden 12 Eylül darbesine, bütün toplumsal gelişmelerin, Kürt sorununda farklı nicelik ve nitelikte değişimlere yol açtığını belirtir.

Türkiye nüfusunun %15-20’sini oluşturan Kürtler (KONDA, 2011; van Bruinessen, 2013: 31; Yeğen, 2012: 17), Türklerden sonra Türkiye’de yaşayan en kalabalık etnik gruptur. Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal kimlik inşası aşamasında Kürtlerin yaşam tarzına, kültürüne ve diline yönelik bazı kısıtlamalar getirmesi dönem dönem itirazlarla karşılaşmış; 1923-1938 yılları arasında irili ufaklı çok sayıda isyanlar gerçekleşmiştir. Hem Türkleştirme politikalarına hem de kültürel ve dinsel alandaki reformlara bir tepki olan Şeyh Said, Ağrı ve Dersim isyanları bu tarihlerde gerçekleşen en büyük isyanlardır (van Bruinessen, 2013: 430, 441). Bu isyanlar sonrasında liderlerle birlikte, isyanla ilgisi olmayan Kürt elitlerinin de batıya sürgün edilmeleri, zorunlu iskân politikaları, Kürtçe konuşma ve çocuklara Kürtçe isim vermenin yasaklanması, soyadlarının değiştirilmesi, yer adlarının ve köy isimlerinin

Türkçeleştirilmesi devletin asimilasyon politikasını uyguladığının bir işareti olarak gösterilmektedir (Yeğen, 2012: 30-32).

1938 yılından sonra sert uygulamalarla bastırılan bu tepkiler 1960'larda yeniden uyanmaya başlamıştır. Türkiye'deki modernleşme sürecinin bir sonucu olarak gerçekleşen politik ve sosyo-ekonomik gelişmeler, hızlanan şehirleşme, eğitim düzeyinin yükselmesi ve 1960 ile 1970'lerde dış dünyayla temasın artması Kürt toplumunda da bazı toplumsal ve ekonomik değişimlerin belirmesine yol açmıştır (Güneş, 2013: 37; van Bruinessen, 2013: 57). 1960'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi'nde örgütlenmeye başlayan Kürt aydınları ve öğrenciler taleplerini daha çok sosyalist söylem içerisinde ve sosyo-ekonomik eşitlik bağlamında ifade ettiler. Bu yıllarda Kürt aydınlarından oluşan bir komite tarafından 'Doğu Mitingleri' adı altında Doğu ve Güneydoğunun çeşitli bölgelerinde "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Geri Kalmışlığına Karşı Protesto Mitingleri" düzenlenmiştir. Bu mitinglerin, geniş sayıda Kürdü harekete geçirdiği ve bölgesel eşitsizlik, Doğu'nun ihmali ve kültürel ve siyasal hakların tanınması gibi taleplerin sıradan insanlar arasında güçlü bir yankı yarattığı gözlenmiştir (Güneş, 2013: 118-119). 1970'li yıllarda ise, Kürt sosyalistleri, taleplerinin açık bir şekilde ifade edilmesi konusunda uyuşmadıkları gerekçeleriyle Türk Sol hareketlerinden ayrılarak bazı yeni örgüt ve siyasi partiler kurdular. Bu gelişmenin Kürt kimliğinin etnik temelli bir inşasını başlattığı da ileri sürülmektedir (Güneş, 2013: 126).

Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinde yaşanan askeri darbenin ardından alınan katı tedbirler Türk sol hareketlerin yanında, Kürt yanlısı hareketlerin de büyümesini engelledi (van Bruinessen, 2013: 57). Bu nedenle, Kürtlerin siyaset yoluyla kendilerini temsil etmeleri ve taleplerini ortaya koymaları ancak 1990'dan sonra gözlenebilecektir. 1980 darbesinin geniş çaplı baskılama politikasının ardından kimi grupların daha da radikalleştiği gözlendi (Güneş, 2013: 166). Bu tür hareketlerden en büyüğü Partîya Karkerên Kurdistan (PKK; Kürdistan İşçi Partisi) bu süreçte ortaya çıkarak güçlenmiştir. Yasadışı bir nitelik taşıyan ve şiddet eylemlerini meşru bir araç olarak gören bu örgütün kurulmasıyla yeni ve zorlu bir sürece girilmiştir. 1980'lerden beri Devletin güvenlik güçleri ve bu örgüt arasında süren şiddetli çatışmalar asker, polis ve sivil vatandaşların da içinde yer aldığı binlerce insanın yaşamını yitirmesine ve çok daha fazlasının bölgeden göç etmesine neden oldu. Çatışma ortamının yarattığı güvenlik kaygısıyla köylerin boşaltılmasının ardından eğitimsiz, kentin iş gücü piyasasının gereklerine uygun bilgi beceri ve sermaye birikiminden yoksun, kentte karşılaşacaklarına hazırlıksız çok sayıda insan metropollere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu

insanların çoğu kentlerde ciddi uyum sorunları yaşarken, yerleştikleri bölgelerdeki insanların bazı olumsuz tepkilerini üzerlerine çektikleri de gözlenmiştir (Altuntaş, 2016: 140-141).

1924 ile 1990 arası Türkiye’de Kürtlerin varlığı inkâr edilirken, 1990’larla birlikte Kürt meselesi en hararetli şekilde tartışılan konu olarak Türkiye’nin etnik, politik ve toplumsal sorunu haline gelmiştir (Altuntaş, 2016: 142; van Bruinessen, 2013: 77). 1991 yılında kurulan HEP (Halkların Emek Partisi) Kürt meselesini siyasi yollarla ifade etmeye çalışmıştır. Ancak, HEP ve onun ardından benzer amaçlarla kurulan bazı partiler ‘Kürtçülük’ yaptıkları gerekçesiyle kapatılmıştır (Çağlayan, 2014: 88). Yeğen (2012: 35), bu zorlu süreçte devletin Kürt meselesine dair algı ve siyasetinde bazı revizyonların da gerçekleştiğini belirtmektedir. Şu an TRT Kurdî ismini alan TRT 6’ın 2009 yılında Kürtçe yayın yapmaya başlaması (TRT Tarihçe, 2016; Yeğen, 2012: 39), özel kurslarda Kürtçe öğreniminin önünün açılması, çeşitli üniversitelerde Kürt Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması bu revizyonlardan en önemlileridir (Kaya, 2012: 214).

Yukarıda açıklandığı gibi, Kürtler de bu toplumsal süreçlerle ve Devletin resmi söylemleriyle paralel olarak farklı tepkiler sergilemişlerdir. Otuz beş yıllık gerginlik ortamı Türk ve Kürt etnik grupları arasında ciddi bir ayrışmaya ve kutuplaşmaya neden olmuştur. Türklerin ve Kürtlerin öteki taraftan birini eş, iş ortağı ve komşu olarak kabul etmeme eğilimlerinin yüksek olması ayrışmanın vardığı vahim boyutun bir göstergesidir (BİLGESAM, 2014; KONDA, 2011). Altuntaş (2016: 144) Kürtlerin çoğunluğunun dezavantajlı konumda olduklarını ve etnik olarak baskın Türk kimliğine tabi kıldığını söylemektedir. Altuntaş (2016: 149), ayrıca, Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze Türklük dışında bir kimliğin ifade edilmesinin tabu olarak görülmesinden dolayı Kürtlerin Türkleri bir tür devletin kendisi olarak algıladığını ileri sürmektedir.

Öte yandan, Devletin güvenlik güçleri ve PKK arasında tüm şiddetiyle devam eden çatışma ortamında iki taraftan birinin ideoloji ve söylemlerini benimseyenler olduğu gibi, şiddete taraftar olmayıp yalnızca temel haklarını arayanlar ve kendisini hiçbir grupta ilişkilendirmeyen Kürt bireyler de bulunmaktadır. Türkiye’nin %15-20’sini Kürtlerin oluşturduğu düşünüldüğünde, 1 Kasım 2015 genel seçiminde AKP’nin %49, CHP’nin %25, MHP’nin %11 ve HDP’nin %10 oy alması Kürt bireylerin siyasi yönelimler açısından da çeşitliliğe sahip olduğunu göstermektedir (HABERTÜRK, 2015). Kürt kökenli yurttaşlar arasındaki bu çeşitlilik, farklı kimlik yönetim stratejilerinin ayrıntılı bir sosyal psikolojik analizi için nadir rastlanılacak bir imkân yaratmaktadır.

3.2 Araştırmanın Hipotezleri

Yukarıda Kürt etnik grubunun tarihsel süreç içerisinde karşılaştığı toplumsal ve siyasi olaylar ve bunlara karşı sergiledikleri tepkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Aşağıda çalışmanın hipotezleri kuramsal açıklamalara göre sıralanacaktır. Hipotezler tanımlanırken Blanz ve arkadaşlarının (1998) sınıflaması göz önüne alınarak; bireysel hareketlilik ve asimilasyon *bireysel stratejiler* olarak; sosyal rekabet ve gerçekçi rekabet *rekabet stratejileri* olarak ve bireyselleşme, üst yeniden sınıflandırma, zamansal karşılaştırma ve standartlarla karşılaştırma ise *bilişsel stratejiler* olarak gruplandırılacaktır.

3.2.1 Sosyal Kimlik Kuramı'yla İlgili Hipotezler

Sosyal Kimlik Kuramı'na göre sosyal sınıflandırma sosyal kimliği ortaya çıkaran en temel süreçtir. Kuram, sosyal sınıflandırma süreciyle bireylerin kendilerini belirli bir gruba ait hissettiklerini ve gruplarıyla farklı düzeyde özdeşleştiklerini iddia eder. Özdeşleşme düzeyi, dezavantajlı grup üyelerin olumlu bir benlik saygısı kazanmak için sergileyecekleri stratejilerin en önemli belirleyicisi olarak görülür. Kürt kökenli grup üyelerinin bir kısmı dezavantajlı konumdan kurtulmak amacıyla kolektif hareketlere yönelirken, bir kısmı mevcut sistemin politikalarını destekleyerek kolektif hareketlere karşı çıkmaktadır. Kürt kökenli grup üyelerinin tarihsel süreç içerisinde sergiledikleri tepkileri de göz önüne alındığında, kolektif eylemlere katılıp katılmamanın en önemli nedeninin özdeşleşme düzeyi olduğu düşünülmektedir.

H1a: Kürt kökenli grup üyelerinin grubuyla özdeşleşme düzeyi ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

H1b: Kürt kökenli grup üyelerinin grubuyla özdeşleşme düzeyi ile rekabet stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

Dezavantajlı grup üyelerinin gruplar arası eşitsizliği değiştirme yerine, karşılaştırma bağlamını yeniden değerlendirmesi bilişsel stratejiler olarak adlandırılır. Kürt kökenli grup üyelerinin kendilerini Türk kökenli grup üyeleri ile karşılaştırdıklarında olumlu bir sosyal kimlik elde etmek amacıyla çeşitli bilişsel stratejiler kullanacakları öngörülebilir. Örneğin, Türklerle kıyaslandıklarında ekonomik ve akademik olarak kendilerini aşağı gören Kürtler

kendilerinin misafirperverlikte daha iyi olduklarını iddia edebildikleri gibi, kendilerini 20-30 yıl önceki durumlarıyla ya da daha olumsuz bir konumda gördükleri diğer etnik gruplarla karşılaştırabilmektedir. Ayrıca, son dönemde Kürt siyasetinde Türkiyelileşme politikasının da etkisiyle Kürtler kendilerini bir üst kimlik olan Türkiye vatandaşı olarak tanımlayabilmektedirler. Bunun en önemli göstergesi, HDP'nin Türkiyelileşme politikası sonucu önemli bir oy oranı alarak %10 barajını geçmesidir. Yeğen (2012:132) anayasal bir yurttaşlık fikri olarak Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığının yeniden düzenlenmesinin etnik gruplar arasındaki sorunları çözmede önemli bir enstrüman olarak görür. Tüm bu stratejiler göz önüne alındığında Kürtlerin Kürt kimliğinden kopmaktan ziyade, kimliklerini bilişsel olarak yeniden yorumladıkları görülmektedir.

H1c: Kürt kökenli grup üyelerinin grubuyla özdeşleşme düzeyi ile bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

Sosyal Kimlik Kuramı'na göre, dezavantajlı grup üyeleri mevcut grupları kendilerine olumlu bir kimlik sunmadığında ilkin bireysel olarak yüksek statülü bir grubun üyeliğini kazanmaya çalışacaktır. Yüksek statülü bir grubun üyeliğini kazanmanın biricik koşulu ise dezavantajlı grup üyelerinin gruplar arası sınırları geçirgen olarak algılamalarıdır. Türklerle aralarındaki sınırları geçirgen algılayan Kürtler, Kürt kimliğini sahiplenmeyi bırakıp kendilerini Türk olarak tanımlamışlardır. İsmet İnönü, Ziya Gökalp, Turgut Özal ve birçok ünlü sanatçı gibi Türkiye'nin önemli şahsiyetleri Kürt kökenli oldukları halde kendilerinin Türk olduklarını ifade etmişlerdir. Milli Güvenlik Kurulu tarafından 2008'de yapılan 'Türkiye'deki Etnik Grupların Dağılım Raporu' sonucuna göre Türkiye'de 12 milyon 600 bini aşkın Kürt yaşıyor. Ancak bu sayının 2.5 milyonu ciddi derecede Türkleşme sürecinde olduğu ve bazı yerlerde Kürtlüğünü kabul etmeyen bile çıktığı belirtiliyor (Milliyet, 2008, 6 Haziran).

H1d: Kürt kökenli grup üyelerinin gruplar arası sınırları geçirgen algılama düzeyi ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

Sosyal Kimlik Kuramı gruplar arası sınırları geçirgen olarak algılamayan dezavantajlı grup üyelerinin gruplar arası statü yapısını kalıcı ve meşru olarak algılayıp algılamadıklarına göre farklı tepkiler vereceklerini belirtir. Türklerle aralarındaki statü yapısını meşru ve kalıcı olarak algılayan Kürtler mevcut konumlarını kabul ederken, gayrimeşru ve değişken olarak algılayanlar kolektif eylemlerde bulunacaklardır. Cumhuriyet kurulduğundan beri Türkler ile

Kürtler arasındaki statü yapısını meşru algılamayan bireyler çeşitli sosyal ve siyasal oluşumlar kurdular. Bu oluşumlarda yer alan Kürtler mevcut statünün değişebileceğine inandıklarından çeşitli kolektif eylemlerde bulunmaya devam etmektedirler.

H1e: Kürt kökenli grup üyelerinin gruplar arası statü yapısını meşru ve kalıcı algılama düzeyi ile bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H1f: Kürt kökenli grup üyelerinin gruplar arası statü yapısını meşru ve kalıcı algılama düzeyi ile rekabet stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

Etnik grubunun ana diliyle, kültürüyle ve tarihiyle ilgilenen ve bunları öğrenmeye ve uygulamaya çalışan bireyler grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşenler olacağı savından hareketle, bu bireylerin grubunun etnik ve kültürel hakları için kolektif eylemlere yönelme eğilimi içinde olmaları beklenmektedir.

H1g: Kürt kökenli grup üyelerinin eylem/hedef puanları ile rekabet ve bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H1h: Kürt kökenli grup üyelerinin eylem/hedef puanları ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

3.2.2 Sosyal Baskınlık Kuramı'yla İlgili Hipotezler

Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre, baskın gruplar alt grupları egemenliklerine ve statülerine karşı bir tehdit olarak algıladıklarında onlara karşı şiddete başvurarak mevcut konumlarını korumaya ve sürdürmeye çalışırken, alt gruplar baskın grupları destekleyerek onların egemenliğinin sürmesine katkıda bulunurlar. Ancak, alt grup üyelerinin tümünün baskın grupları desteklemediği göz önüne alındığında sosyal baskınlık yöneliminin önemi ortaya çıkmaktadır. Kürtler arasında sosyal baskınlık yönelimindeki farklılıkların bazı Kürtlerin neden kolektif eyleme yönelirken bazılarının neden yönelmediğini açıklayacağı düşünülmektedir.

H2a: Kürt kökenli grup üyelerinin sosyal baskınlık yönelimi ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H2b: Kürt kökenli grup üyelerinin sosyal baskınlık yönelimi ile rekabet ve bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

Sosyal Baskınlık Kuramı alt grup üyelerinin grup temelli sosyal hiyerarşinin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde aktif rol oynadığını öne sürer. Alt grup üyeleri dış grup tarafgirliği sergileyerek kendi düşük konumlarının sürmesine katkıda bulunur. Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte Kürtlerin Türk egemenliğini kabul ederek Türklere yönelik bir tarafgirlik besledikleri düşünülmektedir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden bu yana Türklere karşı çeşitli kolektif hareketler olmasının yanında, bu kolektif hareketleri desteklemeyip Türklere tarafgirlik gösteren Kürt bireyler olmuştur. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan Kürtlerin Türklere yönelik olumlu tutumlara sahip olmaları beklenmektedir.

H2c: Kürt kökenli grup üyelerinin sosyal baskınlık yönelimi ile açık dış grup tarafgirliği arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H2d: Kürt kökenli grup üyelerinin sosyal baskınlık yönelimi ile örtük dış grup tarafgirliği arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

3.2.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'yla İlgili Hipotezler

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı dezavantajlı grupların dış grup tarafgirliği sergileyerek sistemi meşrulaştırdıklarını öne sürer. Grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşenlerin iç gruplarını kayırdıkları göz önüne alındığında, iç grup tarafgirliğinin, özdeşleşme düzeyi ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Grubuyla düşük düzeyde özdeşleşen Kürtlerin Türklere yönelik bir tarafgirliğe sahip olacakları beklenmektedir.

H3a: Kürt kökenli grup üyelerinin dış grup tarafgirlik düzeyi ile iç grup özdeşleşme düzeyi arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı düşük statülü grup üyelerinde ego meşrulaştırma ve grup meşrulaştırma güdülerinin iç grup tarafgirliğine yol açtığını, sistemi meşrulaştırma güdüsünün ise dış grup tarafgirliğine yol açtığını belirtir. Ego meşrulaştırma veya grup meşrulaştırma güduları sistemi meşrulaştırma güdüsünden yüksek olduğunda bireyler rekabet stratejileri sergilerken, sistemi meşrulaştırma güdüsü daha yüksek olduğunda bireysel

stratejileri benimser. Kürtler etnik grubunu olumlu ve haklı gördüklerinde rekabet stratejilerine yönelecekler; ancak, sistemi haklı ve adil gördüklerinde mevcut konumlarını kabul edecekler ve dış grup tarafgirliği sergileyip bireysel ve bilişsel stratejileri benimseyeceklerdir.

H3b: Kürt kökenli grup üyelerinin dış grup tarafgirlik düzeyi ile rekabet stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

H3c: Kürt kökenli grup üyelerinin dış grup tarafgirlik düzeyi ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H3d: Kürt kökenli grup üyelerinin dış grup tarafgirlik düzeyi ile bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.

3.2.4 İdeolojiler İle İlgili Hipotezler

Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı, ideolojilerin grup temelli hiyerarşileri korumada ve sistemi meşrulaştırmada önemli bir rol oynadığını iddia eder. Sağa yakın ideolojiler mevcut durumun devamını ve korunmasını desteklerken, Sola yakın ideolojiler değişimi ve gruplar arası eşitliği destekler. Son genel seçimlerde yüzde 10 barajını geçerek Türkiye'nin üçüncü partisi olan HDP'nin (Halkların Demokratik Partisi) ve ondan önceki Kürt yanlısı partilerin genel olarak sol ideolojiyi benimsemeleri Kürtlerin kolektif eylemlerde yer almasında etkili olmuştur.

H4a: Kürt kökenli grup üyelerinin Sağ ideolojilere sahip olmaları ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H4b: Kürt kökenli grup üyelerinin Sağ ideolojilere sahip olmaları ile bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H4c: Kürt kökenli grup üyelerinin Sol ideolojilere sahip olmaları ile rekabet stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

H4d: Kürt kökenli grup üyelerinin Sağ ideolojilere sahip olmaları ile dış grup tarafgirliği arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı, dini inancın sistemi meşrulaştırmayı motive ettiğini ve değişime direnerek gruplar arasındaki mevcut eşitsizliği rasyonalize ettiğini vurgular (Toorn ve Jost, 2014:416). Sosyal Baskınlık Kuramı ise eşitsizliği savunan ve bazı kesimlerin

üstünlüğünü vurgulayan dindarlık söylemlerini hiyerarşi arttırıcı ideolojiler kapsamında değerlendirirken; eşitliği benimseyen, insan haklarını öne çıkaran dindarlık söylemlerini hiyerarşi azaltıcı ideolojiler kapsamında değerlendirir (Sidanius ve Pratto, 1999:426). Dindarlığın mevcut sosyal sistemi meşrulaştırmada ideolojik bir işlev görüp görmediği Kürtler arasında çok belirgin değildir. Osmanlı Devleti zamanında ve Cumhuriyetin kurulmasından 1938 yılına kadar önemli dini şahsiyetlerin önderliğinde çok sayıda Kürt ayaklanması olmuştur. Kolektif eylemlerde 1960'lerden günümüze sol görüşlü Kürt öğrencilerin ve aydınların önemli etkisi olsa da, bunlara dindar Kürtlerin de destek verdikleri bilinmektedir. Ayrıca, sol ideolojiler çerçevesinde kurulmuş olan HDP'nin tabanının büyük kısmını dindar Kürtlerin oluşturmaktadır. Bu yüzden, Kürtler açısından dindarlık düzeyi ile stratejiler arasında herhangi bir ilişki ummak güç olsa da hipotezler aşağıdaki gibi kurulabilir:

- H4e: Kürt kökenli grup üyelerinin dini özdeşleşme düzeyi ile bireysel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.*
- H4f: Kürt kökenli grup üyelerinin dini özdeşleşme düzeyi ile bilişsel stratejileri benimsemeleri arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.*
- H4g: Kürt kökenli grup üyelerinin dini özdeşleşme düzeyi ile rekabet stratejileri benimsemeleri arasında negatif ve anlamlı korelasyon vardır.*
- H4h: Kürt kökenli grup üyelerinin dini özdeşleşme düzeyi ile dış grup tarafgirliği arasında pozitif ve anlamlı korelasyon vardır.*

Yukarıda açıklanan hipotezlerin yanı sıra, kuramları karşılaştırabilmek ve kimlik yönetim stratejileri üzerinde en etkili değişkenleri saptamak amacıyla aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

- S1: SKK, SBK ve SMK ayrı ayrı ele alındığında, her kuram için kimlik yönetim stratejilerini yordayan en etkili değişkenler hangileridir?*
- S2: SKK, SBK ve SMK kapsamında yer alıp kimlik yönetim stratejilerini yordama gücü bulunan tüm değişkenler birlikte analize tabi tutulduğunda en etkili değişkenler hangileridir?*

4 YÖNTEM

Veri toplama süreci, biri ön çalışma, diğeri ana çalışma olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ön çalışmada, Türklere yönelik dış grup tarafgirliğini ölçmek amacıyla ÖÇT’de kullanılacak isimler belirlenmiştir. Ana çalışmada ise araştırmanın hipotezlerini sınamak için gerekli veriler toplanmıştır.

Araştırma kapsamındaki tüm uygulamalar “Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu” tarafından 08.06.2016 tarihli karar ile (Bkz., EK 1) onaylanmıştır.

4.1 ÖN ÇALIŞMA

ÖÇT’de kullanılacak Türk ve Kürt kategorileriyle ilgili kadın ve erkek isimlerinin saptanması amacıyla internet ortamında bir ön çalışma yürütülmüştür. Çalışmada dördü erkek, dördü de kadın ismi olmak üzere 8 Türk ismi; yine dördü erkek, dördü de kadın ismi olmak üzere 8 Kürt ismi olmak üzere, toplam 16 isim belirlenmesi hedeflenmiştir.

4.1.1 Örneklem

Ön çalışmanın örnekleme “Kartopu Örnekleme” yöntemiyle oluşturulmuştur. Bu yöntem ile 333 Kürt katılımcıya ulaşılmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiştir. Ana çalışmanın odak grubu üniversite öğrencileri olduğundan, ön çalışmanın analizlerinde de sadece kendisini Kürt olarak tanımlayan üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Dolayısıyla, örneklem 44’ü kadın (% 27.33) ve 117’si erkek (% 72.67) olmak üzere toplam 161 üniversite öğrencisini kapsamaktadır. Katılımcıların yaşları 16-36 arasında değişmektedir (Ort. = 22,23; SS = 2,97). Öğrencilerin 137’si anadilinin Kürtçe, 13’ü Türkçe ve 10’u Hem Kürtçe hem de Türkçe olduğunu

bildirmiştir. Öğrencilerin 84'ü en çok kullandıkları dilin Türkçe olduğunu, 77'si Kürtçe olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca; öğrencilerin 61'i yaşamının çoğunu Doğu Anadolu Bölgesinde, 61'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, 12'si Marmara Bölgesinde, 11'i Akdeniz Bölgesinde, 11'i İç Anadolu Bölgesinde ve 5'i Ege Bölgesinde geçirdiğini belirtmiştir. Bulgular katılımcıların hem geniş bir yaş aralığına sahip olduklarına hem de Türkiye'nin değişik bölgelerinde yaşadıklarına işaret etmektedir.

4.1.2 Veri toplama Araçları

Bu çalışmanın verileri Demografik Bilgi Formu ve İsim Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bunlara ek olarak, katılımcılara çalışmanın amacı, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, istedikleri zaman çalışmayı bırakacakları ve yanıtların bilimsel amaçlar kapsamında kullanılacağı konularında bilgi veren onam formu sunulmuştur.

Demografik bilgi formunda katılımcılara ait genel bilgileri elde etmek amacıyla yaş, cinsiyet, eğitim durumu, etnik kimlik, anadil ve en çok yaşanan bölge sorularına yer verilmiştir.

İsim Ölçeği'ni oluşturma sürecinde öncelikle, sosyal medya üzerinde kullanıcılardan akıllarına gelen 3'er Kürt, 3'er de Türk erkek ve kadın ismi yazmaları istendi. Önerilen isimler, verilen cevapların sıklığına göre sıralandı. Ayrıca çeşitli internet kaynaklarından yapılan taramalardan da isimler belirlendi. Bu uygulamalar sonucunda 9'ar Kürtçe, 9'ar da Türkçe erkek ve kadın ismi olmak üzere toplam 36 isim saptandı (Bkz., EK 3). Sonraki aşamada katılımcılardan bu 36 ismin Türk ya da Kürt birine ait olma olasılıklarını 7'li Likert tipi ölçek üzerinde (1 = Türk ve 7 = Kürt) derecelendirmeleri istendi.

4.1.3 İşlem

Onam formunun, demografik bilgilerin (EK 2'de yer almakta) ve isim ölçeğinin yer aldığı batarya SurveyMonkey (<https://tr.surveymonkey.com/>) anket oluşturma programı üzerinden çevrimiçi anket formu olarak oluşturulmuştur. Anket formunun çevrimiçi versiyonu sosyal medya hesapları üzerinden farklı sosyal ve siyasal fikirlere sahip ve farklı şehirlerde yaşayan Kürt bireylere ulaştırılmıştır. Gönüllülük esasına dayanan araştırma kartopu örnekleme tekniğiyle yapılmıştır.

Katılımcılar ilkin onam formu aracılığıyla çalışmanın içeriği, uygulamanın gönüllülük esasına dayandığı, verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve çalışmayı istedikleri zaman bırakacakları konusunda bilgilendirilmiştir. Katılımcıların bu formu okumalarının ve onaylamalarının ardından, onlardan Demografik Bilgi Formunu ve İsim Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Her bölümün başında yanıtların nasıl verileceğine dair bilgi yer almıştır. Anket formunun doldurulması ortalama 5-10 dakika sürmüştür. Veri toplama süreci 04.08.2016 / 07.08.2016 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

4.1.3.1 Bulgular

Araştırma kapsamında ÖÇT oluşturmak amacıyla 4'er Kürtçe, 4'er de Türkçe erkek ve kadın ismi olmak üzere 16 isim belirlenmiştir. Yedili Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilen isimlere verilen derecelerin ortalamalarının yüksekliği Kürt ismi olarak algılanma olasılığının, düşüklüğü ise Türk ismi olarak algılanma olasılığının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. İsimlerin ortalama puanları ve standart sapmaları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. İsimlerin Türk ve Kürt Olarak Değerlendirilme Puanları ve Standart Sapmaları

İsimler	Ortalama	Standart Sapma	İsimler	Ortalama	Standart Sapma
Beritan	6.99	.11	Yeşim	1.74	1.36
Bawer	6.98	.14	Ece	1.58	1.29
Neçîrvan	6.96	.23	Buse	1.55	1.27
Rojhat	6.93	.50	Melis	1.55	1.16
Evin	6.91	.39	Batuhan	1.54	1.38
Xezal	6.91	.53	Selin	1.50	.97
Avşin	6.91	.68	Ceren	1.49	1.04
Şivan	6.89	.57	Gizem	1.45	.91
Rojda	6.89	.57	Oğuz	1.42	1.05
Rojbîn	6.89	.69	Mete	1.40	1.18
Zilan	6.89	.69	Asena	1.40	1.10
Rêber	6.89	.71	Öykü	1.39	.97
Siyabend	6.86	.77	Ertuğrul	1.34	.92
Nûbîhar	6.84	.68	Atilla	1.32	.90
Berfin	6.84	.84	Kaan	1.27	.70
Şilan	6.81	.87	Alper	1.22	.85
Rêzan	6.79	.92	Alparslan	1.16	.72
Lezgîn	6.78	.84	Göktürk	1.09	.41

Ortalama puanlar göz önüne alınarak en uçlarda yer alan 16 isim belirlenmiştir. Öykü, Asena, Gizem ve Ceren Türkçe kadın isimlerini; Göktürk, Alparslan, Alper ve Kaan Türkçe erkek isimlerini; Berîtan, Evîn, Xezal ve Rojda Kürtçe kadın isimlerini ve Bawer, Neçîrvan, Rojhat ve Avşîn Kürtçe erkek isimlerini temsilen seçilmişlerdir.

4.2 ANA ÇALIŞMA

Ana çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada tüm katılımcılara demografik sorular ve içinde ölçeklerin bulunduğu anket formları verilmiştir. İkinci aşamada ise katılımcıların tümüne, ön çalışmada belirlenen isimlerin kullanılmasıyla oluşturulan ÖÇT uygulanmıştır.

4.2.1 Örneklem

Araştırmaya Uludağ Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan ve kendilerini değişik düzeylerde Kürt olarak tanımlayan 125 erkek öğrenci katılmıştır. Kürtler arasında üniversite okuyan kadın sayısının az olması, çalışılan konunun hassas olmasından ve çalışmanın sabit bir mekânda yapılmasından dolayı çalışmaya katılacak kadın katılımcıların bulunmasındaki zorluklar gibi faktörler araştırmanın sadece erkeklerle yapılmasının temel nedenleridir.

Kartopu Örneklem tekniğiyle ulaşılan katılımcıların 79'u (%63.2) kendisini "Sadece Kürt kökenli" olarak tanımlarken, 2'si (%1.6) "Kürt olmaktan daha çok Türk kökenli" biçimde tanımlamıştır. Bu iki katılımcının "Sadece Türk kökenli" bir seçenek de bulunmasına rağmen böyle bir tercih yapmaları, kendilerini kısmen de olsa Kürt olarak gördüklerine işaret etmektedir. Bu nedenle, iki katılımcıdan elde edilen verilerin analizlere dahil edilmelerine karar verilmiştir. Örneklem demografik özellikleri Tablo 5'te aktarılmaktadır.

Yaşları 18 ile 28 arasında değişmekte olan katılımcıların yaş ortalaması 22.66'dır ($SS=2.09$). Katılımcıların aylık geliri 600 ile 25000 arasında değişmektedir (Ort. = 2447.04, $SS = 2617.02$). Gelirler arasında büyük farklılıkların olması bize örneklem geniş bir sosyo-ekonomik statü çeşitliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Demografik Bilgileri

		Katılımcı Sayısı	Yüzdesi (%)
Etnik Kimlik	Sadece Kürt kökenli	79	63.2
	Türk olmaktan daha çok Kürt kökenli	26	20.8
	Türk olmak kadar Kürt kökenli	18	14.4
	Kürt olmaktan daha çok Türk kökenli	2	1.6
Yaş	18-21 Yaş	37	29.6
	22-24 Yaş	67	53.6
	25-28 Yaş	21	16.8
Gelir	600-1300 TL	38	30.4
	1400-3000 TL	66	52.8
	3500-25000 TL	18	14.4
	Belirtmeyen	3	2.4
Uzun Süre Yaşanan Yer	Metropol	18	14.4
	Şehir	53	42.4
	İlçe	23	18.4
	Kasaba	4	3.2
	Köy	27	21.6
Bölge	Akdeniz	4	3.2
	Ege	2	1.6
	Doğu Anadolu	54	43.2
	İç Anadolu	4	3.2
	Marmara	19	15.2
	Güneydoğu Anadolu	42	33.6
En Sık Kullanılan Dil	Türkçe	62	49.6
	Kürtçe	28	22.4
	Eşit Oranda	34	27.2
	Diğer	1	.8
Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar Değil	73	58.4
	Okur-yazar	7	5.6
	İlkokul	21	16.8
	İlkokul Terk	14	11.2
	Ortaokul	5	4
	Ortaokul Terk	2	1.6
	Lise	1	0.8
	Üniversite	2	1.6
Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar Değil	12	9.6
	Okur-yazar	23	18.4
	İlkokul	38	30.4
	İlkokul Terk	10	8
	Ortaokul	10	8
	Ortaokul Terk	6	4.8
	Lise	17	13.6
	Lise Terk	4	3.2
	Üniversite	3	2.4
	Üniversite Terk	2	1.6
Ailenin Konuştuğu Dil	Yalnızca Türkçe	3	2.4
	Yalnızca Kürtçe	42	33.6
	Eşit Oranda	21	16.8
	Çoğunlukla Türkçe	15	12
	Çoğunlukla Kürtçe	43	34.4
	Diğer	1	.8

Katılımcıların çoğunluğunun yaşamlarındaki en uzun süreyi şehir (%42.4'ü) ve köyde (%21.6'sı) geçirdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, katılımcıların çoğu Doğu Anadolu (%43.2), Güneydoğu Anadolu (%33.6) ve Marmara (%15.2) bölgesinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerle ilgili istatistikler göz önüne alındığında, bulguların eldeki bilgilerle tutarlılık gösterdiği söylenebilir (bkz., KONDA, 2011).

Katılımcıların bireysel olarak en sık kullandıkları dil Türkçe (%49.6) iken, ailelerinin kendi aralarında en sık konuştuğu dilin genelde Kürtçe olduğu (“çoğunlukla Kürtçe” = %34.4) anlaşılmaktadır. Yine gençlerde bunu Türkçe ve Kürtçe'nin eşit kullanımı (“eşit oranda” = %27.2) izlerken, ailelerinde ise sadece Kürtçe'nin kullanımı (“yalnızca Kürtçe” = %33.6) izlenmektedir.

Katılımcıların anne ve baba eğitim seviyesine bakıldığında annelerin %58.4'ünün okur-yazar olmadığı, %11.2'sinin ilkokulu terk ettiği ve %16.8'inin ilkokul mezunu olduğu; babaların ise %9.6'sının okur-yazar olmadığı, %18.4'ünün okur-yazar olduğu, %30.4'ünün ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Yapılan büyük çaplı araştırmalarda genel olarak Kürtlerin %17'sinin okur-yazar olmadığı, %9'unun diplomasız okur-yazar olduğu ve %33'unun ise ilkokul mezunu olduğu rapor edilmiştir (KONDA, 2011). Bu bulgular göz önüne alındığında, bu araştırmadaki katılımcılarının genel örüntüye kıyasla daha düşük eğitilmiş ebeveynlere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, bir adet demografik bilgi formu, yedi adet ölçek ve bir adet bilgisayar uygulamasından (ÖÇT) oluşmaktadır. Ölçekler, Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeği (Blanz ve ark., 1998: 726-729); Etnik Özdeşleşme Ölçeği (Roccas, 2003: 366); Kalıcılık, Meşruiyet ve Geçirgenlik Ölçeği (Mummendey ve ark., 1999: 267); Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994: 763); Dini Özdeşleşme Ölçeği (Roccas, 2003: 366); Gruplar Arası Yanlılık Ölçeği (Güler, 2013: 165) ve Davranış/Hedef Ölçeği'dir. Bilgisayar uygulaması ise Türk ve Kürt etnik gruplarına yönelik örtük dış grup tarafgirliğini ölçmek amacıyla düzenlenen Örtük Çağrışım Testi'dir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının psikometrik özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

4.2.2.1 Demografik Bilgi Formu

Bu form katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, anne/baba eğitim durumu, gelir düzeyi, yaşamının çoğunun geçtiği yer, etnik kimliğin nasıl tanımlandığı, ana dil, en sık kullanılan dil, politik görüş gibi bilgileri elde etmek üzere oluşturulmuştur. Katılımcıların politik görüşleri üç farklı soru ile belirlenmiştir. Bunlardan birincisinde, katılımcılar kendilerini ne kadar sağ ya da sol ideolojiye yakın gördüklerini 7’li Likert tipi bir derecelendirme ölçeği üzerinden değerlendirmişlerdir (1= Aşırı Sol ve 7= Aşırı Sağ). İkinci soruda, katılımcılara 11 politik görüş sunulmuş ve bunlardan bir tanesini seçmeleri istenmiştir (örneğin, Muhafazakâr, Demokrat, Liberal, Sosyalist). Sonuncu soruda ise katılımcılardan 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan Genel Seçim’de hangi siyasal partiye oy verdiklerini belirtmeleri istenmiştir. Anket formu EK 4’de incelenebilir.

4.2.2.2 Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeği

Blanz ve arkadaşları (1998: 70) azınlık grupların olumsuz sosyal kimliğe yönelik tepkilerini belirlemek amacıyla çeşitli kuramlardan ve çalışmalardan yararlanarak Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeğini oluşturdular. Çoğu Alman olan bu araştırmacılar, Doğu ve Batı Almanlarla yaptıkları çalışmada 12 kimlik yönetim stratejisi belirlediler (Blanz ve arkadaşları, 1998: 700).

İlk beş strateji (bireysel hareket, asimilasyon, sosyal rekabet, gerçekçi rekabet ve bireyselleşme) kendilerine ait maddelerin ortalamaları alınarak hesaplanmaktadır. Ancak, geri kalan yedi stratejinin hesaplanma yöntemi farklılık göstermektedir. Üst yeniden sınıflandırma stratejisinin skoru “Kendimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüyorum” maddesi ile “Kendimi etnik grubumun bir üyesi olarak görüyorum” maddesi arasındaki farktan oluşmaktadır. Alt yeniden sınıflandırma skoru “Kendimi dini mezhebimin bir üyesi olarak görüyorum” maddesi ile “Kendimi etnik grubumun bir üyesi olarak görüyorum” maddesi arasındaki farktan elde edilmektedir. Karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirmesi stratejisinin skoru “Türk kökenli grup ekonomik açıdan refaha kavuşmayı çok önemli görür” maddesi ile “Etnik grubum ekonomik açıdan refaha kavuşmayı çok önemli görür” maddesi arasındaki farktan hesaplanmaktadır. Yeni karşılaştırma boyutu stratejisinin “sosyal bağlar”, “yaşam kalitesi” ve “Kişinin kendi yaşam amaçlarını gerçekleştirme” maddelerinin

“Ekonomik durum” maddesinden ayrı ayrı çıkartılmasından sonra elde edilen en yüksek puana sahip boyut puanı strateji skoru olarak ele alınır. Yeni karşılaştırma grubu stratejisinin “Bence Türk kökenli olmayan diğer etnik gruplarla kıyaslaması daha doğru olur” ve “Bence dini gruplarla kıyaslaması daha doğru olur” maddelerinin “Bence Türk kökenli grupla kıyaslaması daha doğru olur” maddesinden ayrı ayrı çıkartılmasının ardından hesaplanan en yüksek puana sahip grup puanı strateji skoru olarak ele alınır. Zamansal karşılaştırma stratejisinin skoru “Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu 20-30 yıl öncesiyle karşılaştırmak ne kadar önemli?” maddesi ile “Etnik grubunuzu Türk kökenli grupla karşılaştırmak sizin için ne kadar önemli?” maddesi arasındaki farktan elde edilmektedir. Standartlarla karşılaştırma stratejisinin skoru ise “Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu bugünlerde uygun görülen standartlarla karşılaştırmak ne kadar önemli?” maddesi ile “Etnik grubunuzu Türk kökenli grupla karşılaştırmak sizin için ne kadar önemli?” maddesi arasındaki farktan elde edilir.

On sekiz maddeden oluşan bireysel hareketlilik (4 madde), asimilasyon (4 madde), sosyal rekabet (4 madde), gerçekçi rekabet (4 madde) ve bireyselleşme (2 madde) stratejileri üzerinde yapılan faktör analizlerinde örneklem seçkisiz biçimde ikiye (A ve B örneklem) bölünmüştür. Bulgular bu beş stratejinin A örneğinde varyansın %61.3’ünü ve B örneğinde varyansın %62.1’ini açıklayarak beş faktörde toplandığını göstermiştir. Asimilasyon stratejisinin üçüncü maddesi her iki örnekte de bu faktöre yüklenmediği saptanarak analizlerden çıkarılmıştır. Bu beş ölçeğin güvenilirliği dört maddeli ölçekler olan bireysel hareketlilik (0.86), sosyal rekabet (0.73) ve gerçekçi rekabet (0.75) için tatmin edici düzeyde iken; asimilasyon (0.63; 3 madde) ve bireyselleşme (0.59; 2 madde) için daha düşük bulunmuştur (Blanz ve arkadaşları, 1998: 708-709). Blanz ve arkadaşları (1998: 713-714) 12 kimlik yönetim stratejilerinin tümü için yaptıkları analizler sonucunda, özdeğeri 1’in üzerinde olan ve hem A hem de B örneğinde toplam varyansın %65.5’ini açıklayan beş faktörlü bir yapısının olduğu saptanmıştır. Bireyselleşme, üst yeniden sınıflandırma ve alt yeniden sınıflandırma stratejileri birinci faktörü; sosyal rekabet ve gerçekçi rekabet stratejileri ikinci faktörü; karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi ve yeni karşılaştırma boyutu stratejileri üçüncü faktörü; bireysel hareketlilik ve asimilasyon stratejileri dördüncü faktörü ve zamansal karşılaştırma ve standartlarla karşılaştırma stratejileri ise beşinci faktörü oluşturmuştur.

Bayad ve Kuşdil (2011: 22-23) tarafından yapılan çalışmada kimlik yönetim stratejilerini ölçmek üzere Blanz ve arkadaşlarının (1998) kimlik yönetim stratejileri ölçeği

çalışmaya uyarlanmıştır. Alt yeniden sınıflandırma, zamansal karşılaştırma ve standartlarla karşılaştırma stratejilerinin kullanılmadığı çalışmada yirmi dört maddelik ölçek olmak üzere 5’li Likert tipi derecelendirme ölçeği eşliğinde (0 = *hiç katılmıyorum* ve 4 = *kesinlikle katılıyorum*) sunulmuştur. Faktör analizi sonucu maddelerin 8 faktöre yüklendiği saptanmış, *bireysel hareket* ve *asimilasyon* boyutlarının birbirinden ayrılmadığı görülmüştür.

Bu çalışmada 12 kimlik yönetim stratejisini tümü kullanılarak incelenmiştir (bkz., EK 5). Faktör analizi bulguları “Bulgular” bölümünde aktarılmaktadır.

4.2.2.3 Etnik Özdeşleşme Ölçeği

Çalışmaya katılan Kürt kökenli öğrencilerin kendilerini ne düzeyde Kürt etnik grubuna ait olarak tanımladıklarını belirlemek amacıyla, Roccas (2003) tarafından geliştirilen Özdeşleşme Ölçeği (*Identification Scale*) kullanılmıştır. Roccas (2003: 357,360) yaptığı iki çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısını .93 ve .88 olarak hesaplamıştır.

Bu ölçek, Ceylan ve Özbal (2008) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Araştırmacılar, ölçeğin gruba aidiyet ve kimlik algısı ile ilgili olduğu değerlendirilen iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bunların toplam varyansın %57.5’ini açıkladığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, araştırmacılar ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısını .88 olarak bildirmişlerdir (Ceylan ve Özbal, 2008: 95-96).

Güler’in (2013: 64) yüksek lisans tezi kapsamında Türk ve Kürt kökenli katılımcıların gruplarıyla özdeşleşme düzeylerini belirlemek amacıyla kullandığı Özdeşleşme Ölçeği’ndeki maddeler, Ceylan ve Özbal (2008: 96) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi iki faktör üzerinde yer almıştır. Ancak, Güler (2013: 65) tüm maddelerin birinci faktörde (gruba aidiyet) sıralandığını, sadece bir maddenin (madde 7; “Diğer kökenden olanların benim kökenimden olanlar hakkında ne düşündüklerini merak ederim”) ikinci faktör (kimlik algısı) içinde belirlediğini saptamıştır. Aynı maddenin, hem birinci faktörde hem de ikinci faktörde .38 faktör yükü alması nedeniyle Güler (2013) çalışmasında ölçeği, tek boyutlu olarak değerlendirmiştir. Güler (2013: 65) ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısını .88 ve Spearman-Brown katsayısını .83 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmada kullanılan Özdeşleşme Ölçeği’nden elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulduğunda, tek faktörün toplam varyansın %39.64’ünü açıkladığı görülmüştür.

Dolayısıyla, ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, 10 maddelik bu ölçeğin standardize Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

4.2.2.4 Kalıcılık, Meşruluk ve Geçirgenlik Ölçeği

Kürt kökenli öğrencilerin Türk etnik grubu ve Kürt etnik grubu arasındaki ilişkileri nasıl algıladıklarını belirlemek için Mummendey ve arkadaşları (1999: 284) tarafından oluşturulan Kalıcılık, Meşruiyet ve Geçirgenlik Ölçeği (KMGÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek sosyo-yapısal değişkenler olarak adlandırılan kalıcılık, meşruluk ve geçirgenlik değişkenlerinin her birini temsil eden üçer madde olmak üzere toplam dokuz maddeden oluşmaktadır (Mummendey ve ark., 1999: 267). Verkuyten ve Reijerse (2008: 112) Hollandalıların ve Hollanda’da yaşayan Türklerin kalıcılık, meşruluk ve geçirgenlik algılarını belirlemek amacıyla Mummendey ve arkadaşlarının (1999) ölçeğini Türkçeye uyarladılar. Bu dokuz madde üzerinde yapılan Temel Bileşenler Analizi üç faktörlü bir yapıyı ortaya çıkarmıştır. Birinci faktör varyansın %35’ini, ikinci %22’sini ve üçüncü faktör %11’ini açıklamıştır. Algılanan Kalıcılık Ölçeği için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .84, Algılanan Meşruluk Ölçeği için .77 ve Algılanan Geçirgenlik Ölçeği içinse .75 olarak hesaplanmıştır (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 112).

Baysu (2007: 40,41) doktora tezi kapsamında daha önce dokuz madde olarak kullanılan (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 112) Mummendey ve arkadaşlarının (1996) dört maddelik kalıcılık ölçeğini, üç maddelik meşruluk ölçeğini ve yine üç maddelik geçirgenlik ölçeğini Türkçeye uyarlamıştır. Baysu (2007) Kalıcılık Ölçeğinin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısını .75, Algılanan Meşruluk Ölçeğinin güvenirlik katsayısını .68 ve Algılanan Geçirgenlik Ölçeğinin güvenirlik katsayısını ise .72 bulmuştur (Baysu, 2007: 40-42).

Bu çalışma kapsamında Baysu (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan KMGÖ kullanılmıştır. Toplanan verilerle yapılan analiz sonucunda, öz değeri birden büyük olan dört faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar varyansın, sırasıyla, %23.62, %16.81, %13.81 ve %11.32’ini; toplamda ise %65.55’ini açıklamaktadır. Dört faktöre yüklenen maddeler incelendiğinde, maddelerin ne teorik açıklamaya ne de belli bir mantık düzenine göre faktörlere yüklenmediği görülmüştür. Öz değerler ve kırılma grafiği (bkz., Şekil 1) incelendikten sonra analiz üç faktörlü bir yapı için tekrarlanmıştır. Teorik açıklamalara tamamen uyan bu üç faktörlü yapı toplam varyansın %54.24’ünü açıklamıştır. Birinci faktör 4 maddeden oluşan Kalıcılık

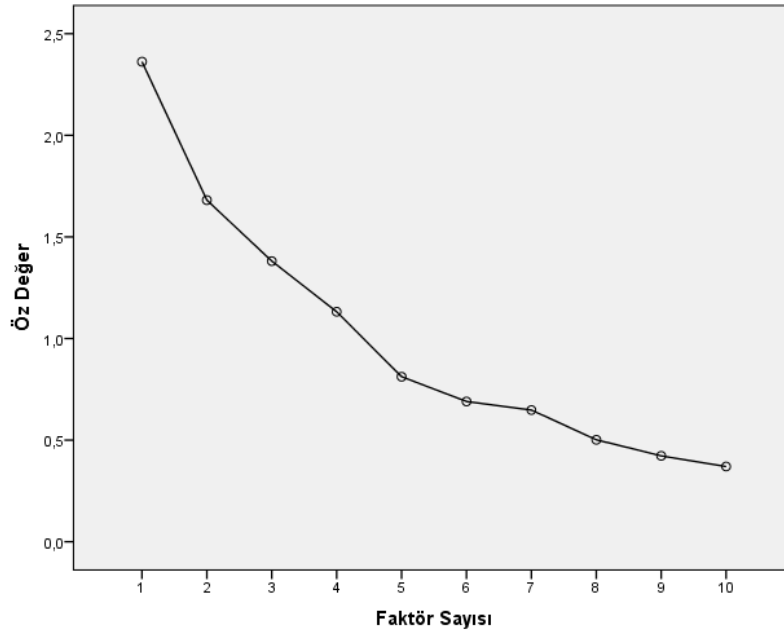
boyutunu (%23.62), ikinci faktör 3 maddeden oluşan Geçirgenlik boyutunu (%16.81) ve üçüncü faktör ise 3 maddelik Meşruluk boyutunu (%13.80) temsil etmektedir. Madde yükleri ve faktörler Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6. KGMÖ’deki Maddelerin Faktör Yükleri

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
10. Etnik grubumun statüsünün/durumunun yakın gelecekte (Türk kökenli gruba kıyasla) değişeceğini düşünüyorum (T).	.79		
4. Önümüzdeki 5 yıl içinde etnik grubum ve Türk kökenli grup arasındaki ilişkinin aynı kalacağını düşünüyorum.	.75		
1. Etnik grubumun statüsü/durumu önümüzdeki yıllarda kolay kolay değişmeyecek (Türk kökenli gruba kıyasla).	.72		
7. Yakın gelecekte etnik grubum ve Türk kökenli grup arasındaki statü farklılıkları aynı kalacaktır.	.68		
3. Etnik grubumun Türkiye’de doğmuş büyümüş bir üyesinin Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmesi zor değildir.		.83	
9. Etnik grubumun Türkiye’de yaşayan bir bireyi için Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmek neredeyse imkânsızdır (T).		.76	
6. Türkiye’de yaşayan etnik grubumun bir üyesi Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görür.		.52	
5. Etnik grubumun (Türk kökenli gruba kıyasla) daha kötü durumda olması haksızlıktır (T).			.84
8. Türk kökenli grup etnik grubumdan daha iyi durumda olmayı hak etmiyorlar (T).			.63
2. Türk kökenli grup etnik grubumdan daha iyi durumda olmayı hak ediyor.			.60
Öz değer	2.36	1.68	1.38
Faktörün Açıkladığı Varyans Yüzdesi:	23.62	16.81	13.81
Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi:	23.62	40.43	54.24

(T): Ters Maddeler

1: Kalcılık, 2: Geçirgenlik, 3: Meşruluk

Şekil 1. KGMÖ'ye Ait Kırılma Grafiği

Alt ölçeklere ait güvenirlik analizinde Kalıcılık için standardize Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .73, Geçirgenlik için .53, Meşruluk için .49 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonucunda, Meşruluk ve Geçirgenlik boyutlarının güvenirlik katsayılarının düşük olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni madde sayılarının az olmasıdır. Önceki çalışmalarda da benzer değerlere rastlanılmış olması ve ölçeğin sosyal psikoloji literatüründe yaygın biçimde kullanılmasından dolayı bu ölçüm araçlarından elde edilen puanların değerlendirilmesine karar verilmiştir.

4.2.2.5 Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ)

Bireylerin düşük statülü gruplara kıyasla yüksek statülü grupların baskınlığını ve grup tabanlı hiyerarşisini ne ölçüde arzuladığı ve desteklediği olarak tanımlanan Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sosyal Baskınlık Kuramının ölçülebilen temel değişkenidir. Bu yönelimi ölçmek amacıyla kuramcılar çeşitli ölçekler geliştirdiler; ancak Pratto ve arkadaşlarının (1994) 16 maddelik versyonu en çok kullanılan ölçek versyonları arasındadır. Ölçeğin ilk sekiz maddesi hiyerarşi arttırıcı yapıyı destekleyen ifadelerden oluşurken, diğer sekiz maddesi ise hiyerarşi azaltıcı yapıyı destekleyen ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek 7'li Likert tipi bir derecelendirme ölçeği üzerinden değerlendirilmektedir (0 = Çok yanlış/Hiç katılmıyorum, 6 = Çok

doğru/Kesinlikle katılıyorum). Tek faktöre sahip ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .91 olarak bulunmuştur (Pratto ve ark., 1994: 757).

SBYÖ, Karaçanta (2002: 51) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin “İstediğinizi elde etmek için bazen diğer gruplara karşı zor kullanmak gereklidir” maddesi Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından uygun görülmeyişi için ölçekten çıkarılmıştır.

Çalışmada kullanılan 15 maddenin toplam varsansın %29.5’ini açıklayarak tek faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur. Ölçeğin standardize Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise .78 olarak hesaplanmıştır.

4.2.2.6 Dini Özdeşleşme Ölçeği

Çalışmaya katılan Kürt kökenli öğrencilerin dindarlık düzeyini belirlemek amacıyla, Roccas (2003) tarafından geliştirilen ve Ceylan ve Özbal (2008) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Özdeşleşme Ölçeği (*Identification Scale*) kullanılmıştır. Ölçek maddeleri dini kimlikle özdeşleşme düzeyini ölçmek amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Dini Özdeşleşme Ölçeği’nin faktör yapısının incelenmesi sonucunda öz değeri 1’den büyük olan tek bir boyut elde edilmiştir. Bu boyut toplam varyansın %64.5’ini açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının .93 olduğu saptanmıştır.

4.2.2.7 Gruplar Arası Yanlılık Ölçeği

Gruplar Arası Yanlılık Ölçeği, bireyin kendi grubunu üye olmadığı diğer gruptan ne düzeyde daha olumlu değerlendirdiğini ölçmek amacıyla Güler (2013: 70) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, bu tez çalışmasında Kürt kökenli üniversite öğrencilerinin dış grup tarafgirliği düzeyini açık bir ölçüm olarak belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Beşli Likert tipi derecelendirme ölçeğiyle (0 = Kesinlikle katılmıyorum/Hiç katılmıyorum, 4 = Tamamen katılıyorum/Kesinlikle katılıyorum) yanıtlanan ölçek sekiz maddeden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında ölçeğin ikinci maddesi olan “Bence diğer kökenden olanlar oldukça zayıf karakterlidir” maddesi Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik

Kurulu'nun talebi doğrultusunda "Bence Türk kökenli grup oldukça iyi niyetlidir" şeklinde (ters kodlanarak) değiştirilmiştir.

Orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .77 ve Spearman-Brown güvenilirlik katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, araştırmacı tarafından ölçeğin tek bir faktör altında yer alınmasına karar verilmiştir (Güler, 2013: 70-71).

Bu çalışma kapsamında yapılan faktör analizinde maddeler toplam varyansın %40.78'ini açıklayan tek bir boyut altında gruplanmış; ölçeğin güvenilirlik katsayısının ise .78 olduğu saptanmıştır.

4.2.2.8 Eylem/Hedef Ölçeği

Eylem/Hedef Ölçeği, araştırmacı tarafından, Kürt kökenli üniversite öğrencilerin etnik kimliğiyle ilgili neler yaptıklarını ve gelecekte neler yapmayı amaçladıklarını incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Bireylerin eylemleri ve geleceğe dönük hedeflerinin onların sosyal kimlikleriyle yakından ilişkili olduğu fikrinden hareketle, eylem ve hedeflerin kimlik yönetim stratejileriyle ve dış grup taraftarlığıyla anlamlı bir ilişki içinde olacağı öngörülmüştür.

Yedi maddeden oluşan Eylem ölçeğine yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin tek faktörden oluştuğu ve bu faktörün toplam varyansın %47'sini açıkladığı bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise .80 olarak hesaplanmıştır (Örn., "Etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dilde okumak ve yazmak için uğraşırım."). Aynı şekilde, altı maddelik Hedef ölçeğinin de tek faktörden oluştuğu saptanmıştır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans %55 olarak hesaplanırken, güvenilirlik katsayısının .83 olduğu saptanmıştır (Örn., "Çocuklarımı etnik grubumun gelenek ve görenekleri doğrultusunda yetiştireceğim.").

4.2.2.9 Örtük Çağrışım Testi

Bireylerin farkında olmadığı ve otomatik olarak aktifleşen örtük tutumlarını incelemek amacıyla Greenwald ve arkadaşları (1998) tarafından Örtük Çağrışım Testi (ÖÇT) oluşturulmuştur. Sosyal psikoloji alanındaki en önemli katkılardan biri sayılan ÖÇT çok sayıda araştırmaya konu olmuş ve web sitesi milyonlarca ziyaretçiye ulaşmıştır. Bu çalışmada katılımcıların kendi grubuna ve dış gruba yönelik örtük tutumlarını belirlemek amacıyla ÖÇT

kullanılmıştır. Test iki hedef grubu (Türk-Kürt) ve nitelik belirten kelimeler (olumlu-olumsuz) arasındaki ilişkiyi değerlendirir. Test kapsamında katılımcılara iki hedef grubuna ait uyarılar sunulur ve katılımcılardan bu uyarılara mümkün oldukça hızlı şekilde klavye üzerindeki “E” ve “I” tuşlara basarak tepki vermeleri istenir.

ÖÇT örtük tutumları ölçmek amacıyla yapılan çalışmaların içeriğine uygun olarak farklı şekillerde yapılandırıldığından, testin geçerlik ve güvenilirlik değerleri her çalışmada farklılık göstermektedir. Ancak, yapılan çalışmalarda ÖÇT’nin kabul edilebilir geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu belirtilmiştir (Greenwald ve ark., 1998: ; Greenwald ve ark., 2003: 213; Hofmann ve ark., 2005: 1379; Greenwald ve ark., 2009: 28; Rezaei, 2011: 1940; Oswald, Mitchell, Blanton, Jaccard ve Tetlock, 2013: 182).

Bu çalışmada, Türklere yönelik örtük dış grup tarafgirliğini ölçmek için hazırlanan ÖÇT kullanılmıştır. ÖÇT kapsamında Türk ve Kürt hedef gruplarını temsil etmek için 8 Türkçe ve 8 Kürtçe isim olmak üzere 16 isim kullanılmıştır. Bu isimler yukarıda tanıtılmış olan ön çalışma ile belirlenmiştir. Nitelik boyutunu temsil eden kelimeler ise Greenwald ve arkadaşları (1998: 1479) tarafından kullanılan olumlu ve olumsuz kelime listesinden seçilmiştir. Sağlık, Huzur, Dost, Mutluluk, Zevk, Güneş, Gökkuşak, Mucize olumlu kelimeleri oluştururken; Acı, Cinayet, Pislik, Hastalık, Ölüm, Kaza, Zehir, Felaket ise olumsuz kelimeleri oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında olumlu ve olumsuz kelimelerin seçiminde üç kriter belirlenerek uygulanmıştır. Bunlardan ilki, kelimelerin isimlerle çağrışımını engellemek amacıyla kadın ve erkek isimleriyle benzer kelimelerin seçilmemesine özen gösterilmiştir (örneğin sevgi, neşe, onur, vefa). İkinci kriter, toplumsal ve siyasal bağlamla ilişkili olabilecek kelimelerin kullanılmamasıdır. Toplumsal ve siyasal bağlamın belli etnik gruplarla ilgili çeşitli çağrışımlar meydana getirdiği bilinmektedir. Özellikle, Türk ve Kürt etnik gruplarının uzun yıllardır sürmekte olan sosyal ve siyasal olayların etkisinde kaldıkları göz önüne alındığından savaş, barış, özgürlük gibi kelimelerin seçilmemesine karar verilmiştir. Son kriter ise sıfat olmayan kelimelerin seçilmesidir. Araştırma kalıpyargı düzeylerini ölçmekten ziyade örtük çağrışımlar üzerine durmaktadır. Kalıpyargılar grupların toplumsal geçmişi, toplum içindeki konumu, kalıpyargıların hangi grup tarafından oluşturulduğu ve gruplar arası ilişkiler gibi etmenlerden etkilenirler (Hortaçsu, 2007: 32). Türk ve Kürt grupları arasındaki ilişkilerde yukarıda sayılan etmenlerin önemli bir etkisi olduğundan herhangi bir yargı çağrıştırmayan isimler seçilmiştir.

ÖÇT “*Inquisit 4 Lab.*” adlı bilgisayar programından yararlanılarak oluşturulmuştur. Program, test sonuçların yorumlanması için kullanılan D puanını otomatik olarak hesaplar. D puanı +2 ve -2 arasında değişmektedir. Bu çalışmada ÖÇT’de +2’e yaklaşan puanlar Kürtlere yönelik tarafgirliği (Türlere yönelik önyargıyı), -2’e yaklaşan puanlar ise Türlere yönelik tarafgirliği (Kürtlere yönelik önyargıyı) göstermektedir.

4.2.3 İşlem

Tanıdık üniversite öğrencileri vasıtasıyla ulaşılan katılımcıları araştırma konusunda bilgilendirmek ve katılım onayını almak üzere kendilerine Gönüllü Olur Formu verilmiş ve formu okuduktan sonra çalışmaya gönüllü katıldıklarına dair formu imzalamaları istenmiştir. Katılmayı kabul eden katılımcılara demografik bilgilerin ve ölçeklerin yer aldığı anket formları verilmiştir. Katılımcılar, anket formlarının tümünü yanıtladıktan sonra Inquisit Lab 4 deney tasarlama programı üzerinde oluşturulan ÖÇT’nin yüklenmiş olduğu bilgisayarın başına oturtulmuşlardır. Katılımcılar bilgisayar üzerinde uyarılara tepki vererek çalışmayı sonlandırmıştır.

Araştırmanın sakin bir ortamda yapılabilmesi için veri toplanma sürecinin tamamı Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümüne ait laboratuvar odasında bireysel randevular verilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Her katılımcıyla bire bir ilgilenilmiş ve uygulamaya her seferde yalnızca bir kişinin katılması sağlanmıştır. Açık ve örtük ölçümler tek oturumda yürütülmüştür. Uygulama sona erdiğinde varsa katılımcının sorularına cevap verilerek oturum sonlandırılmıştır. Her bir oturum yaklaşık 40 dakika sürmüştür.

5 BULGULAR

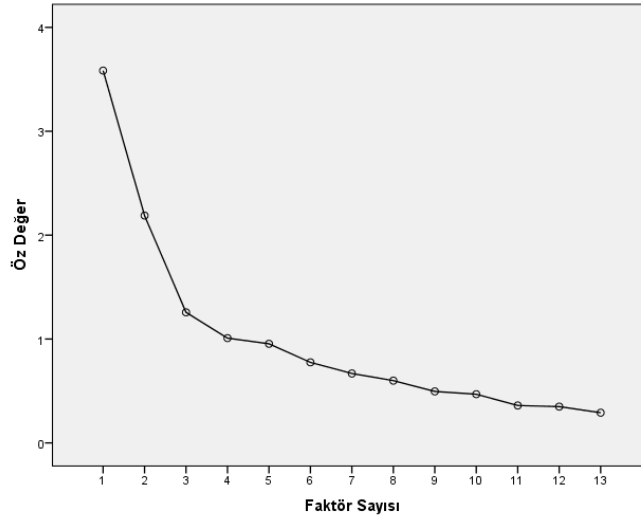
Bu bölümde, yapılan Faktör Analizi, Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi ve Çok Değişkenli Varyans Analizi ve bu analizlere ait sonuçlar yer almaktadır. Analizlere başlanmadan önce eksik veriler incelenmiş ve analizler, Tümden Silme (*Listwise*) yöntemiyle, eksik verisi bulunan katılımcılar hesaba katılmadan yapılmıştır.

5.1 KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ'NİN (KYSÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ANALİZLERİ

KYSÖ ait tüm maddelerin Türkçeye uyarlanmasının ardından, analizler Blanz ve arkadaşlarının (1998) izledikleri sıraya göre yapılmıştır. Önce ölçeğin ilk 18 maddesinin, ardından geri kalan 7 stratejisinin ve sonunda ise elde edilen tüm stratejilerinin güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılmıştır. Blanz ve arkadaşları (1998) çalışmalarında *Direct Oblimin* (Delta = 0) yöntemi ile KYSÖ'nin yapı geçerliliğini incelemişlerdir. Ancak, bu çalışmada hem katılımcı sayısının az olmasından hem de veri setinin niteliğinden dolayı *Varimax* rotasyonu yöntemiyle yapılan Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır.

5.1.1 Çok Maddeli Beş Stratejiye Ait Faktör Analizi

KYSÖ'nin ilk 18 maddesine uygulanan faktör analizi sonucunda, öz değeri 1'den büyük beş faktör ortaya çıkmıştır. Faktörlere yüklenen maddeler incelendiğinde, 2., 6., 10., 11. ve 12. maddelerinin iki faktörde birden, yüksek düzeyde değer yükü aldığı görülmüştür. Bu maddeler analizden çıkartılarak analiz tekrar edilmiştir. Faktörlerin öz değerleri ve kırılma grafiği (bkz., Şekil 2) göz önüne alındığında, maddelerin beş faktörlü bir yapı sergilediği saptanmıştır.

Şekil 2. KYSÖ'nün 18 Maddesinin Kırılma Grafiği

Elde edilen beş faktör toplam varyansın %69.17'sini açıklamıştır. Analiz sonucuna göre, gerçekçi rekabet stratejisini temsil eden 13. maddenin sosyal rekabet stratejisine ve bireysel hareket stratejisini temsil eden 14. maddenin asimilasyon stratejisine yüklendiği görülmüştür. Maddelerin içeriğinin incelenmesi sonucu, bu maddelerin yüklendiği stratejilerle yakından ilgili olduğu görülmüş ve yüklendikleri stratejileri temsil edebileceklerine karar verilmiştir. Maddelerin yüklendikleri faktörler ve faktörlerin açıkladığı toplam varyanslar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. KYSÖ'deki İlk 18 Maddenin Faktör Yükleri

	1	2	3	4	5
3. Bizler ne kadar yetkin/başarılı insanlar olduğumuzu Türk kökenli gruba göstermeliyiz.	.68				
7. Türk kökenli gruba kim olduğumuzu daha iyi tanıtmalıyız.	.69				
12. Tüm dünyanın bizi Türk kökenli gruptan daha çok tanımmasını sağlamalıyız.	.74				
13. Doğu ve Güneydoğu'nun ticaret olanaklarını arttırmak için Türk kökenli grupla sonuna kadar rekabet etmeliyiz.	.72				
16. Bizler Türk kökenli gruptan daha iyi bir nama/üne kavuşmak için çalışmalıyız.	.79				
1. Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmek için elimden geleni yaparım.		.90			
5. Gelecekte kendimi Türk kökenli grubun bir üyesi olarak görmek isterim.		.79			
14. Etnik grubumun bir üyesi olarak değil, Türk kökenli grubun bir üyesi olarak yaşamaya çalışıyorum.			.75		
15. Ülkemizin geleceğini biçimlendirirken yüzümüzü tamamen Türk kökenli gruba dönmeliyiz.			.77		
9. Kendimi herhangi bir gruba ait hissetmiyorum.				.79	
18. Kendimi herhangi bir grubun üyesi olmaktan çok, bir birey olarak görüyorum.				.88	
4. Türkiye'nin geniş mali imkânlarından bize düşen payın artırılması için elimizden geleni yapmalıyız.					.73

8. Doğu ve Güneydoğu'da çıkartılan doğal kaynaklardan bu bölgelerin daha fazla yararlanmasını sağlamalıyız. .85

<i>Öz değer</i>	3.58	2.19	1.25	1.01	.95
<i>Faktörün Açıkladığı Varyans Yüzdesi:</i>	27.57	16.83	9.67	7.76	7.34
<i>Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi:</i>	27.57	44.40	54.10	61.83	69.17

1: Sosyal Rekabet, 2: Bireysel Hareket, 3: Asimilasyon, 4: Bireyselleşme, 5: Gerçekçi Rekabet

Yapılan güvenirlik analizine göre; birinci boyutu oluşturan sosyal rekabet stratejisinin (5 madde) standardize Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .80, ikinci boyutu oluşturan bireysel hareket stratejisinin (2 madde) .77, üçüncü boyutu oluşturan asimilasyon stratejisinin (2 madde) .56, dördüncü boyutu oluşturan bireyselleşme stratejisinin (2 madde) .66 ve beşinci boyutu oluşturan gerçekçi rekabet stratejisinin (2 madde) .61 olarak bulunmuştur.

5.1.2 Sosyal Yaratıcılık Tepkileri Olan Yedi Stratejiye Ait Faktör Analizi

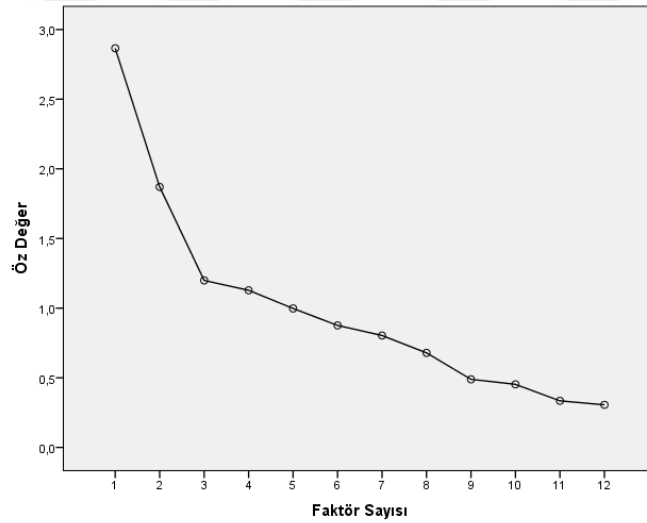
Sosyal yaratıcılık stratejileri olarak adlandırılan yedi stratejiye faktör analizi uygulanmıştır. Bu stratejilerin, öz değeri 1'den büyük üç faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur. Birinci faktör toplam varyansın %28.81'ini, ikinci faktör %19.01'ini ve üçüncü faktör %15.33'ünü açıklamaktadır. Toplamda ise bu yapı varyansın %63.15'ini açıklamıştır (bkz., Tablo 8). Bu faktör yapısının orijinal çalışmadaki faktör yapısına bire bir uyduğu görülmüştür (Blanz ve ark., 1998: 715-716). Birinci faktör orijinal araştırmanın yürütücüleri tarafından karşılaştırma nesnesinin bilişsel değişimi, ikinci faktör sınıflandırmanın değişimi ve üçüncü faktör karşılaştırma boyutunun değişimi olarak adlandırılmıştır.

Tablo 8. Sosyal Yaratıcılık Stratejilerinin Faktör Yükleri

	1	2	3
Yeni Karşılaştırma Gruşbu	.50		
Zamansal Karşılaştırma	.82		
Standartlarla Karşılaştırma	.82		
Üst Yeniden Sınıflandırma		.84	
Alt Yeniden Sınıflandırma		.81	
Karşılaştırma Boyutunun Yeniden Değerlendirilmesi			.85
Yeni Karşılaştırma Boyutu			.41
<i>Öz değer</i>	2.02	1.33	1.07
<i>Faktörün Açıkladığı Varyans Yüzdesi:</i>	28.81	19.01	15.33
<i>Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi:</i>	28.81	47.82	63.15

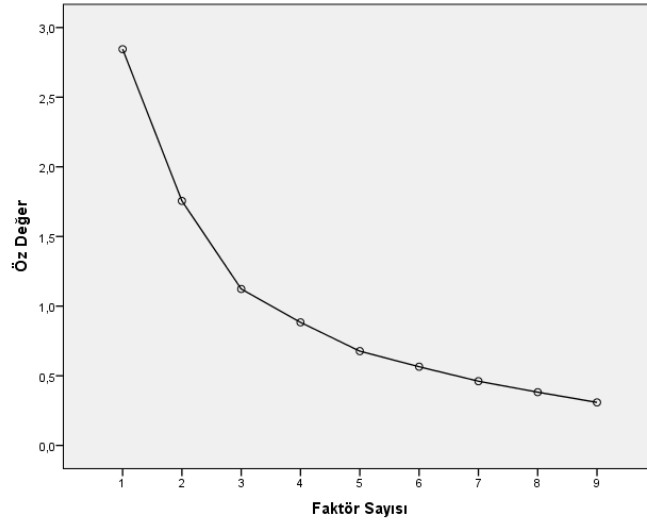
5.1.3 Tüm Stratejilere Ait Faktör Analizi

İlk on sekiz maddeye uygulanan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan beş stratejiye ve yedi sosyal yaratıcılık stratejisinin tümü birden faktör analiziyle incelenmiştir. Örneklemin KMO katsayısının .64 ve Barlett testi sonucu anlamlı 301.17 ($p<.000$) olması nedeni ile faktör analizinin yapılabileceği görülmüştür. Temel Bileşenler analizine göre, özdeğeri değeri 1'den büyük olan dört faktör elde edilmiştir. Ancak, kırılma grafiği göz önüne alınarak maddeler üç faktörlü yapı üzerinden tekrar analiz edilmiştir (bkz., Şekil 3).

Şekil 3. KYSÖ'nün 12 Stratejisine Ait Kırılma Grafiği

Analiz sonucunda; yeni karşılaştırma boyutu stratejisinin negatif değer yükü alması, yeni karşılaştırma grubu ve karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi stratejilerinin .40'ın altında değer yükü almaları nedeniyle analizden çıkartılmışlardır. Bu stratejilerin çıkarılmasıyla yapılan analizde, öz değeri 1'den büyük üç faktör ortaya çıkmıştır. Dokuz stratejiye ait kırılma grafiği (bkz., Şekil 4) dikkate alınarak analiz dört boyut üzerinden tekrar edilmiştir.

Şekil 4. KYSÖ'nün 9 Stratejisine Ait Kırılma Grafiği

Dört faktörlü analiz sonucunda alt yeniden sınıflandırma stratejisinin iki faktörde de yüksek düzeyde değer yükü aldığı görülmüş ve bu strateji çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Örneklemin KMO katsayısı .62 ve Barlett testi sonucu anlamlı 215.90 ($p < .000$) olarak hesaplanmıştır. Tekrar edilen analiz sonucunda, sekiz stratejinin dört faktörlü yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Toplam varyansın %76.94'ünü açıklayan dört faktörden ilki varyansın %30.40'ını, ikincisi %21.91'ini, üçüncüsü %13.59'unu ve sonuncusu %11.03'ünü açıklamıştır. Bireyselleşme ile üst yeniden sınıflandırma birinci boyutu, zamansal karşılaştırma ile standartlarla karşılaştırma ikinci boyutu, asimilasyon ile bireysel hareket üçüncü boyutu ve sosyal rekabet ile gerçekçi rekabet dördüncü boyutu oluşturmaktadır. Çalışmada bu boyutlar sırasıyla sınıflandırma, karşılaştırma, hareketlilik ve rekabet olarak adlandırılmıştır (bkz., Tablo 9).

Tablo 9. Sekiz Stratejiye Ait Faktör Yükleri

	1	2	3	4
Bireyselleşme	.87			
Üst Yeniden Sınıflandırma	.79			
Standartlarla Karşılaştırma		.90		
Zamansal Karşılaştırma		.87		
Asimilasyon			.83	
Bireysel Hareket			.82	
Gerçekçi Rekabet				.92
Sosyal Rekabet				.68
Öz değer	2.43	1.75	1.09	.88
Faktörün Açıkladığı Varyans Yüzdesi:	30.40	21.91	13.59	11.03
Toplam Açıklanan Varyans Yüzdesi:	30.40	52.32	65.91	76.44

1: Sınıflandırma, 2: Karşılaştırma, 3: Hareketlilik, 4: Rekabet

Dört faktörlü yapı için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda; birinci boyutun standardize Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .68, ikinci boyutun .75, üçüncü boyutun .59 ve son olarak dördüncü boyutun .61 olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak, bu çalışmada on iki stratejiye uygulanan faktör analizi ile Blanz ve arkadaşlarının (1998: 713-716) yaptıkları faktör analizinin tam olarak uyuşmadığı görülmüştür. Çalışmada alt yeniden sınıflandırma, yeni karşılaştırma grubu, yeni karşılaştırma boyutu ve karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi stratejileri analiz kriterlerini karşılamadıkları için çıkarılmıştır. Kalan sekiz strateji özgün formda yer alan dört faktörü korumuştur. Sınıflandırmanın değişimi, karşılaştırma nesnesinin bilişsel değişimi, grup üyeliğinin değişimi ve statü ilişkilerinin değişimi desteklenen faktörlerdir. Sadece karşılaştırma boyutunun değişimi faktörü ve bu faktöre ait stratejiler korunamamıştır. Birbirinden tamamen farklı tarihsel, sosyal ve siyasal bağlama sahip iki etnik grupla (Alman-Kürt) yapılan çalışmada bu kadar az farklılığın olması gayet doğal görülmektedir. Ayrıca, on iki stratejiden sekiz stratejinin korunmasının önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

5.2 ÖRNEKLEMİN BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLERİ

Bu bölümde katılımcıların politik görüşleri ve etnik gruplarının konumunu nasıl algıladıklarıyla ilgili bilgilere değinilecektir. Ayrıca, bazı betimleyici istatistikler aktarılacaktır.

Katılımcıların politik görüşlerini belirlemek amacıyla onlara kendilerini hangi politik ve ideolojik görüşe yakın gördükleri ve hangi siyasi partiye oy verdikleri sorulmuştur. Katılımcıların siyasi eğilimleri Tablo 10'da yer almaktadır. Aşırı sol ve aşırı sağ olmak üzere 7'li Likert formatında sorulan politik görüş sorusunu; katılımcıların %39.2'si aşırı sol, sol veya sola yakın olarak, %37.6'sı orta ve %23.2'si ise sağa yakın, sağ ve aşırı sağ olarak işaretlemiştir. Çeşitli ideolojilerin yer aldığı soruda ise katılımcıların çoğu kendilerini Muhafazakâr-Demokrat (%25.6) ve Sosyalist (%30.4) olarak tanımlamıştır. Her iki soru göz önüne alındığında özellikle Sol eğilimlerin yüksek olduğu görülmektedir. 70'li yıllardan sonra Kürt hareketlerinin Sol görüşler ekseninde oluşması ve üniversite öğrencilerinin bu oluşumlarda aktif rol alması bu eğilimlerin yüksek olmasında önemli bir yer tutar. Parti bazında bakıldığında ise, katılımcıların %24'ü Ak Parti'ye %52'si ise HDP'ye 1 Kasım 2015 seçimlerinde oy verdiklerini belirtmiştir. 1 Kasım seçimlerinde Doğu Anadolu Bölgesinde Ak Parti oyların %36'sını alırken HDP %45'ini, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise Ak Parti

oyların %35'ini alırken HDP %51'ini aldı (HABERTÜRK, 2015). Bu sonuçlar genel seçim sonuçları ile çalışmada elde edilen verilerin oldukça benzer olduğunu göstermektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Siyasi Eğilim Bilgileri

	Katılımcı Sayısı	Yüzdesi (%)
Politik Görüş		
Aşırı Sol	4	3.2
Sol	16	12.8
Sola Yakın	29	23.2
Orta	47	37.6
Sağa Yakın	20	16.0
Sağ	8	6.4
Aşırı Sağ	1	0.8
İdeoloji		
Cumhuriyetçi	4	3.2
Demokrat	20	16.0
İslamcı	20	16.0
Liberal	3	2.4
Marksist	2	1.6
Muhafazakâr Demokrat	32	25.6
Sosyalist	38	30.4
Ulusalçı	1	0.8
Diğer	5	4.0
Parti		
Ak Parti	30	24.0
CHP	3	2.4
HDP	65	52.0
KP	2	1.6
SP	1	0.8
HAK-PAR	1	0.8
Diğer	4	3.2

Kürt etnik grubunun Türkiye'deki mevcut konumuna yönelik düşünceleri öğrenmek için katılımcılara "Etnik grubunuzun Türkiye'deki konumuyla ilgili ne düşündüğünüzü 2-3 cümleyle açıklayınız?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların açık uçlu bu soruya verdikleri yanıtlar iki sosyal psikoloji uzmanı tarafından birbirinden bağımsız şekilde değerlendirilmiştir. Uzmanlardan dezavantajlı, nötr ve avantajlı konum seçeneklerinden birini kullanarak görüş bildirmeleri istenmiştir. İlk değerlendirme sonucunda, uzmanların 123 yanıtta 97'sinde (%78) uzlaşmaya vardıkları saptanmıştır. Üzerinde uzlaşmaya varılamayan 26 yanıt uzmanlara tekrar verilerek görüşlerini gözden geçirmeleri istenmiştir. İkinci değerlendirme sonunda, 92 kişinin etnik grubunu dezavantajlı, 18 kişinin etnik grubunu nötr ve 6 kişinin etnik grubunu avantajlı konumda gördüğü üzerine uzlaşmaya varılmış, 7 katılımcının yanıtı üzerindeyse herhangi bir uzlaşma gerçekleşmemiştir. Bu işlemlerden sonra uzmanların görüşleri arasındaki uyuma düzeyi Cohen's Kappa analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda iki uzmanın verdikleri yanıtlar arasındaki uyuma düzeyinin kabul edilebilir düzeyin hayli üstünde olduğu ($Kappa = .85; p < .001$) görülmüştür. Tablo 11'de

görüldüğü gibi, katılımcıların büyük çoğunluğu (%73.6) etnik grubunun konumunu dezavantajlı olarak algılamaktadır.

Tablo 11. Etnik Grubun Konumuyla İlgili Algılar

Konum	Katılımcı Sayısı	Yüzde (%)
Dezavantajlı	92	73.6
Nötr	18	14.4
Avantajlı	6	4.8
Belirlenemeyen	9	7.2

Katılımcıların yaşlarının ve aylık gelirlerinin yanı sıra Etnik Özdeşleşme Ölçeği, Dini Özdeşleşme Ölçeği, Dış Grup Tarafgirliği Ölçeği, Eylem Ölçeği, Hedef Ölçeği, Politik Görüş Ölçeği'nden ve Kimlik Yönetim Stratejisi Ölçeği ile Kalıcılık, Meşruluk, Geçirgenlik Ölçeğine ait alt ölçeklerden aldıkları puanlarının tanımlayıcı istatistikleri Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere ve Alt Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ort.	SS	Min.	Mak.
Yaş	22.66	2.09	18	28
Aylık Gelir	2447.04	2617.02	600	25000
Etnik Özdeşleşme	3.59	.65	1.30	5.00
Dini Özdeşleşme	3.45	1.08	1.00	5.00
Kalıcılık	2.88	.85	1.00	5.00
Meşruluk	1.93	.72	1.00	4.33
Geçirgenlik	2.78	.81	1.00	4.33
Sosyal Baskınlık Yönelimi	2.12	.73	1.00	5.07
Açık Dışgrup Tarafgirliği	3.01	.67	1.25	4.88
Örtük Çağrışım Testi	.00	.42	-.86	1.04
Eylem	3.66	.76	1.71	5.00
Hedef	3.99	.68	1.67	5.00
Politik görüş	3.72	1.21	1.00	7.00
Sosyal Rekabet	2.98	.98	1.00	5.00
<i>Tekil Stratejiler:</i>				
Gerçekçi Rekabet	4.15	.85	1.00	5.00
Bireyselleşme	3.40	1.11	1.00	5.00
Sosyal Rekabet	2.98	.98	1.00	5.00
Bireysel Hareket	1.68	.80	1.00	4.00
Asimilasyon	1.60	.77	1.00	4.00
Standartlarla Karşılaştırma	1.53	1.40	-3.00	4.00
Zamansal Karşılaştırma	1.34	1.68	-4.00	4.00
Üst Yeniden Sınıflandırma	.20	1.88	-4.00	4.00
<i>Strateji Boyutları:</i>				
Rekabet	3.56	.78	1.75	5.00
Hareketlilik	1.64	.66	1.00	4.00
Sınıflandırma	1.80	1.32	-1.50	4.50
Karşılaştırma	1.44	1.38	-3.00	4.00

5.3 DEĞİŞKENLER ARASI KORELASYON ANALİZLERİ

Bu çalışmada değişkenler arasındaki tüm ilişkiler *Pearson* Korelasyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma kuramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. İlk kuramlara ait değişkenler ile faktör analizi sonucu elde edilen sekiz strateji (sosyal rekabet, gerçekçi rekabet, bireysel hareket, asimilasyon, bireyselleşme, üst yeniden sınıflandırma, zamansal karşılaştırma ve standartlarla karşılaştırma) arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Ardından stratejilerin yüklendiği dört boyut (rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma) ile kuramlara ait değişkenler arasında ortaya çıkan ilişkiler incelenmiştir. Tüm değişkenlere ait korelasyonlar Tablo 13'te yer almaktadır. Aylık gelir hiçbir değişkenle anlamlı bir korelasyona sahip değilken, yaş sadece gerçekçi rekabet ($r = -.18, p < .05$) ve dini özdeşleşme ($r = -.23, p < .01$) ile anlamlı bir korelasyona sahiptir; yani, katılımcının yaşı arttıkça gerçekçi rekabet stratejisini kullanma ve dini özdeşleşme sergileme olasılığı artmaktadır.

5.3.1 Sosyal Kimlik Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri

Bu bölümde stratejilerin etnik özdeşleşme, geçirgenlik, kalıcılık, meşruluk, eylem ve hedef değişkenleriyle olan ilişkilerine değinilecektir.

Analizlerde ilk olarak *Hipotez 1a*, *Hipotez 1b* ve *Hipotez 1c* çerçevesinde etnik özdeşleşmenin stratejilerle olan ilişkisi incelenmiştir. Bireysel hareket ($r = -.06, p > .05$) ve asimilasyon ($r = -.06, p > .05$) stratejileri beklenen aksine etnik özdeşleşme ile anlamlı bir ilişki göstermezken, bireyselleşme ($r = -.30, p < .01$) ve üst yeniden sınıflandırma ($r = -.58, p < .01$) etnik özdeşleşme ile olumsuz yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki göstermektedir. Beklenildiği gibi sosyal rekabet ($r = .55, p < .01$) ve gerçekçi rekabet ($r = .33, p < .01$) stratejileri ile etnik özdeşleşme arasında olumlu yönde önemli ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca etnik özdeşleşme ile standartlarla karşılaştırma ($r = -.06, p > .05$) stratejisi arasında anlamlı ilişki görülmez iken, zamansal karşılaştırma ($r = -.22, p < .05$) stratejisi arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki görülmektedir. Genel olarak *Hipotez 1a* doğrulanmazken, *Hipotez 1b* öngörüldüğü gibi desteklenmiştir. Ayrıca, *Hipotez 1c*'de öner sülen savın tam tersi yönde bulgular elde edilmiştir. Bu sonuçlar, Kürt kimliğiyle özdeşleşme düzeyi yüksek olan bireylerin rekabet stratejilerini benimseme eğiliminde olduklarını, Kürt kimliğiyle özdeşleşme

düzeyi düşük olan bireylerin ise bireyselleşme, üst yeniden sınıflandırma ve zamansal karşılaştırma stratejilerini benimseme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Hipotez 1d kapsamında, gruplar arası sınırların geçirgen algılanmasının strateji seçimiyle olan ilişkisi incelenmiştir. Beklenildiği gibi, geçirgenliğin bireysel hareket ($r = .30, p < .01$), asimilasyon ($r = .27, p < .01$) ve bireyselleşme ($r = .21, p < .05$) stratejileri ile olumlu yönde anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur. Bunun aksine, sosyal rekabet ($r = -.20, p < .05$) ve gerçekçi rekabet ($r = -.18, p < .05$) stratejilerinin geçirgenlik ile olumsuz bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Bulgular, gruplar arası sınırları geçirgen algılayan bireylerin bireysel stratejiler sergileyerek benlik saygılarını koruduklarını, geçirgen algılamayanların ise rekabete yönelerek benlik saygılarını koruduklarını göstermektedir.

Gruplar arası statü yapısının meşru ve kalıcı algılanmasının strateji seçimleriyle olan ilişkileri *Hipotez 1e* ve *Hipotez 1f* çerçevesinde analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda kalıcılığın hiçbir strateji ile anlamlı bir ilişki içinde olmadığı bulunmuştur. Kalıcılığın aksine, meşruluğun sosyal rekabet ($r = -.33, p < .01$) ve gerçekçi rekabet ($r = -.42, p < .01$) stratejileri ile olumsuz yönde anlamlı; üst yeniden sınıflandırma ($r = .32, p < .01$) ve zamansal karşılaştırma ($r = .21, p < .05$) stratejileriyle olumlu yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Bulgular, her iki hipotezin de desteklendiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular ışığında, mevcut statü yapısı meşru algılandığında bireysel ya da bilişsel stratejiler benimsendiği, mevcut statü yapısı meşru algılanmadığında ise rekabet stratejilerinin benimsendiği söylenebilir.

Strateji seçimleri ile bireylerin etnik gruplarıyla ilgili sergiledikleri davranışlar (Eylem Ölçeği) ve gelecekte yapmayı planladıkları (Hedef Ölçeği) *Hipotez 1g* ve *Hipotez 1h* çerçevesinde incelenmiştir. Korelasyon analizi, eylem ve hedef puanlarının sosyal rekabet ($r = .42, p < .01$; $r = .43, p < .01$) ve gerçekçi rekabet ($r = .26, p < .01$; $r = .35, p < .01$) stratejileri ile olumlu yönde ve anlamlı; bireysel hareket ($r = -.24, p < .01$; $r = -.23, p < .05$), bireyselleşme ($r = -.32, p < .01$; $r = -.25, p < .01$) ve üst yeniden sınıflandırma ($r = -.58, p < .01$; $r = -.53, p < .01$) stratejileri ile olumsuz yönde ve anlamlı ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Asimilasyon stratejisi eylem değişkeniyle ($r = -.13, p > .01$) anlamlı bir ilişki göstermezken, hedef değişkeniyle ($r = -.18, p < .01$) olumsuz yönde ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Rekabet stratejilerini benimseyen bireylerin etnik gruplarıyla alakalı davranışlarda buldukları ve gelecekte bu ve buna benzer davranışları sürdürecekleri görülürken, bireysel ve bilişsel davranışları benimseyen bireylerin tam tersi davrandıkları anlaşılmaktadır. Öngörülenin

Tablo 13. Çalışmadaki Tüm Değişkenlere Ait Korelasyon Tablosu (N = 125)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
1.Yaş	1.00																									
2. Aylık Gelir	.12	1.00																								
3. Etnik Özdeş.	-.15	.12	1.00																							
4. Dini Özdeş.	-.23**	-.01	-.01	1.00																						
5. Kalıcılık	-.09	-.05	-.10	-.12	1.00																					
6. Meşruluk	-.08	-.06	-.17	.34**	-.09	1.00																				
7. Geçirgenlik	-.01	.08	-.28**	.26**	-.08	.12	1.00																			
8. Sosyal B. Y.	-.09	-.03	-.14	.22*	-.03	.10	.17	1.00																		
9. Örtük Ölçüm	-.02	.13	-.31**	.13	.12	.19*	.23*	.10	1.00																	
10. Dışgrup T.	-.06	.00	-.41**	.44**	.04	.48**	.28**	.06	.37**	1.00																
11. Politik görüş	-.05	.16	-.09	.53**	-.01	.38**	.17	.20*	.23*	.51**	1.00															
12. Eylem	-.08	-.14	.62**	-.09	-.10	-.25**	-.28**	-.18*	-.51**	-.56**	-.19*	1.00														
13. Hedef	.03	-.10	.58**	-.24**	-.12	-.40**	-.29**	-.12	-.48**	-.64**	-.27**	.76**	1.00													
14. Sosyal R.	-.09	.06	.55**	-.14	-.01	-.33**	-.20*	-.12	-.32**	-.42**	-.16	.42**	.43**	1.00												
15. Gerçekçi R.	-.18*	.06	.33**	-.17	.05	-.42**	-.18*	-.11	-.22*	-.30**	-.04	.26**	.35**	.46**	1.00											
16. Bireysel H.	.06	-.06	-.06	.22*	.07	.13	.30**	.27**	.06	.33**	.11	-.24**	-.23*	-.03	-.16	1.00										
17. Asimilasyon	.03	-.10	-.06	.13	.10	.27**	.27**	.09	.20*	.26**	.19*	-.13	-.18*	-.04	-.11	.42**	1.00									
18. Bireyselleşme	-.09	-.05	-.31**	.09	.11	.14	.21*	.12	.22*	.21*	.13	-.32**	-.25**	-.35**	-.19*	.12	.15	1.00								
19. Üst Y. S.	-.01	-.06	-.58**	.20*	.15	.32**	.30**	.13	.45**	.55**	.22*	-.58**	-.53**	-.49**	-.22*	.27**	.28**	.52**	1.00							
20. Zamansal K.	-.03	.02	-.22*	.07	-.16	.21*	.20*	-.05	.12	.16	.01	-.15	-.12	-.21*	-.14	-.13	-.06	.16	.23**	1.00						
21. Standartlarla K.	.04	.01	-.06	.12	-.05	.15	.10	-.05	.04	.08	.04	.01	-.06	-.13	-.02	-.16	-.07	.10	.08	.60**	1.00					
22. Rekabet	-.15	.06	.52**	-.18*	.02	-.43**	-.23*	-.13	-.32**	-.42**	-.13	.40**	.46**	.88**	.83**	-.10	-.09	-.32**	-.43**	-.20*	-.09	1.00				
23. Hareketlilik	.05	-.10	-.07	.21*	.10	.24**	.33**	.22*	.15	.35**	.18*	-.22*	-.24**	-.04	-.16	.85**	.84**	.16	.33**	-.11	-.14	-.11	1.00			
24. Sınıflandırma	-.05	-.06	-.54**	.18*	.15	.29**	.30**	.14	.41**	.48**	.22*	-.55**	-.48**	-.50**	-.24**	.24**	.26**	.79**	.93**	.23**	.10	-.44**	.30**	1.00		
25. Karşılaştırma	.00	.02	-.17	.10	-.12	.20*	.17	-.05	.09	.14	.03	-.09	-.10	-.19*	-.09	-.16	-.07	.15	.18*	.91**	.87**	-.17	-.14	.19*	1.00	

** . $p < .01$; * . $p < .05$

aksine, bilişsel stratejiler ile eylem ve hedef puanları arasında olumsuz korelasyon bulunmuştur. Bilişsel stratejiler benimseyen bireyler ile bireysel stratejiler benimseyen bireylerin oldukça benzer eğilimlere sahip olduğu görülmektedir.

Kimlik Yönetim Strateji Ölçeği'nin rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma boyutları diğer değişkenlerle birlikte analiz edilmiştir. Rekabet boyutunun etnik özdeşleşme ($r = .52, p < .01$) ile olumlu yönde, meşruluk ($r = -.43, p < .01$) ve geçirgenlik ($r = -.23, p < .05$) ile olumsuz yönde anlamlı ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Hareketlilik boyutu ile etnik özdeşleşme ($r = -.07, p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki görülmez iken, meşruluk ($r = .29, p < .01$) ve geçirgenlik ($r = .30, p < .01$) arasında olumlu yönde anlamlı ve güçlü ilişki görülmüştür. Sınıflandırma boyutu etnik özdeşleşme ($r = .54, p < .01$) ile olumsuz, meşruluk ($r = -.43, p < .01$) ve geçirgenlik ($r = .23, p < .05$) ile olumlu ve güçlü bir ilişkiye sahiptir. Karşılaştırma boyutu yalnızca meşruluk ile anlamlı bir ilişki göstermiştir.

Genel olarak bu çalışmada etnik özdeşleşme, geçirgenlik, meşruluk, eylem ve hedef değişkenleri ile strateji seçimi arasında beklenen ilişkiler bulunurken, sadece kalıcılık değişkeni ile ilgili beklentiler desteklenmemiştir.

5.3.2 Sosyal Baskınlık Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri

Bu başlık altında sosyal baskınlık yönelimi değişkeninin strateji seçimi, dış grup tarafgirliği, eylem ve hedef ile ilişkisi incelenecektir.

Yapılan Korelasyon analizi sonucunda, sosyal baskınlık yöneliminin stratejilerden sadece bireysel hareket ($r = .27, p < .01$) stratejisi ile olumlu yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki içinde olduğu gözlenmiştir. *Hipotez 2a*'da öngörülen kısmen doğrulanırken, *Hipotez 2b* doğrulanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, sosyal baskınlık yönelimi ile bireysel hareketler arasında beklenen ilişki kısmen desteklenirken, rekabet ve bilişsel stratejiler arasında beklenen ilişkiler desteklenmemiştir. Sosyal baskınlık yönelimi arttıkça bireysel hareket stratejisi tercih edilmektedir.

Sosyal baskınlık yönelimi bireysel hareketlilik stratejisiyle paralel olarak hareketlilik boyutuyla ($r = .22, p < .05$) olumlu ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Diğer bir deyişle, mevcut hiyerarşik yapının devamına yönelik arzu arttıkça bireysel olarak hareketlilik benimsenmektedir.

Hipotez 2c ve Hipotez 2d kapsamında, sosyal baskınlık yönelimi ile açık ve örtük dış grup tarafgirliği değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizde, sosyal baskınlık yöneliminin ne örtük ($r = -.10, p >.05$) ne de açık ($r = -.06, p >.05$) dış grup tarafgirliği ile anlamlı bir ilişkisine rastlanmıştır. Eşitsiz hiyerarşik yapının varlığına yönelik istek ile dış grup tarafgirliği arasında öngörülen bağlantı desteklenmemiştir.

Sosyal baskınlık yönelimi ile etnik özdeşleşme ($r = -.14, p >.05$) arasında anlamlı bir ilişki görülmezken, bu değişkenin dini özdeşleşme ($r = .22, p <.05$) ile olumlu yönde ve anlamlı bir ilişkisi vardır. Ayrıca, sosyal baskınlık yöneliminin etnik grupla ilgili eylemlerin yerine getirilmesiyle olumsuz yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r = -.18, p <.05$). Diğer bir ifadeyle, sosyal baskınlık yönelimi arttıkça dini kimlikle özdeşleşme artmakta ve etnik grupla alakalı davranışlarda bulunma eğilimi azalmaktadır.

5.3.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Çerçevesinden Korelasyon Analizleri

Sistemi meşrulaştırma kuramı kapsamında, açık ve örtük dış grup tarafgirliği ölçümleri ile etnik ve dini özdeşleşme, strateji seçimi ve gruplar arası statü yapısının algılanan meşruluğu arasındaki korelasyonlar incelenmiştir.

İlk olarak, açık ve örtük dış grup tarafgirliği puanlarının olumlu yönde anlamlı ve güçlü bir ilişki içerisinde oldukları bulunmuştur ($r = .37, p <.01$). *Hipotez 3a*'da beklenildiği gibi, hem açık ($r = -.41, p <.01$) hem de örtük ($r = -.31, p <.01$) dış grup tarafgirliğinin etnik özdeşleşmeyle olumsuz yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ancak, açık dış grup tarafgirliği dini özdeşleşmeyle olumlu bir ilişki gösterirken ($r = .44, p <.01$), örtük dış grup tarafgirliği dini özdeşleşme ile herhangi bir ilişki göstermemiştir ($r = .12, p >.05$). Dini özdeşleşme ile ilgili *Hipotez 4h* kısmen desteklenmiştir. Bu bulgular, etnik grupla özdeşleşme düzeyi arttıkça dış grup tarafgirliğinin azaldığı; fakat dini grupla özdeşleşme düzeyi arttıkça dış grup tarafgirliğinin arttığı anlamına gelmektedir.

Dış grup tarafgirliği ve strateji seçimi arasındaki ilişki incelendiğinde, hem açık hem de örtük dış grup tarafgirliği sosyal rekabetle ($r = -.42, p <.01$; $r = -.32, p <.01$) ve gerçekçi rekabetle ($r = -.30, p <.01$; $r = -.22, p <.05$) güçlü ilişkiler göstermiştir. Asimilasyon ($r = .26, p <.01$; $r = .20, p <.05$), bireyselleşme ($r = .21, p <.05$; $r = .22, p <.05$) ve üst yeniden sınıflandırma ($r = .55, p <.01$; $r = .45, p <.01$) stratejilerinin açık ve örtük dış grup tarafgirliğinin ikisiyle de olumlu yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu bulunmuştur. Ancak,

bireysel hareket ($r = .32$ $p < .01$) stratejisinin sadece açık dış grup tarafgirliğiyle anlamı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Bulgular göz önüne alındığında, bireysel hareketin açık ölçümle ilişkili olması dışında açık ve örtük ölçümlerin benzer sonuçlara sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, dış grup tarafgirliği sergileme düzeyi yükseldikçe bireylerin bireysel ve bilişsel stratejiler benimsediği, dış grup tarafgirliği sergileme düzeyi düştükçe bireylerin rekabet stratejileri benimsedikleri bulunmuştur. Sonuçlara göre, *Hipotez 3b, 3c ve 3d* desteklenmiştir.

Strateji seçimleri ile paralel olarak, açık dış grup tarafgirliğinin rekabet boyutuyla ($r = -.42$, $p < .01$) olumsuz yönde, hareketlilik ($r = .35$, $p < .01$) ve sınıflandırma ($r = .48$, $p < .01$) boyutlarıyla olumlu yönde oldukça güçlü korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Açık dış grup tarafgirliğine benzer şekilde, örtük dış grup tarafgirliği rekabet boyutuyla ($r = -.32$, $p < .01$) olumsuz yönde, sınıflandırma boyutuyla ($r = .41$, $p < .01$) olumlu yönde ilişkiye sahip iken; hareketlilik boyutuyla olumsuz yönde, ancak anlamsız ilişki göstermiştir ($r = -.15$, $p = .09$).

Sistemi Meşrulaştırma Kuramının iki önemli değişkeni olan dış grup tarafgirliği ve statükonun meşru algılanması arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda, gruplar arası statü yapısının meşru algılanması ile hem açık ($r = .48$, $p < .01$) hem de örtük ($r = .19$, $p < .05$) dış grup tarafgirliği arasında olumlu ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Diğer bir değişle, dış grup tarafgirliği arttıkça gruplar arası statü yapısının meşru olduğu algısının arttığı görülmektedir.

Korelasyon analizinin gösterdiği bir diğer bulgu ise, açık ve örtük dış grup tarafgirliğinin hem eylem ($r = -.56$ $p < .01$; $r = -.51$, $p < .01$) hem de hedef ($r = -.64$ $p < .01$; $r = -.48$, $p < .01$) ile olumsuz yönde güçlü ve anlamlı ilişkiye sahip olduğunun bulunmasıdır. Yani, dış grup tarafgirliği arttıkça bireyler etnik gruplarıyla ilgili davranışlara daha az yönelmekte ve gelecekteki planları arasında etnik grupla bağlantılı hedefler daha az yer almaktadır.

5.3.4 Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Çerçevesinden

İdeolojilerin ve Dindarlığın Diğer Değişkenler İle Arasındaki Korelasyon Analizleri

İdeolojiler Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı açısından gruplar arası ilişkileri açıklamada önemli bir yer tutar. Bu bölümde Sağ ya da Sol ideolojileri benimseme düzeyinin strateji seçimi, sosyal baskınlık yönelimi ve dış grup tarafgirliği ile ilişkisi analiz edilmiştir. Ayrıca, dini özdeşleşme ve strateji seçimi arasındaki korelasyon incelenmiştir.

Hipotez 4a, 4b ve 4c kapsamında yapılan analiz sonucunda, Sağ ideolojileri benimseme düzeyi ile asimilasyon ($r = .19, p <.05$) ve üst yeniden sınıflandırma ($r = .22, p <.05$) stratejileri arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki gözlenirken, sosyal rekabet ($r = -.16, p = .07$) ile olumsuz ama marjinal anlamlı düzeyde bir ilişki gözlenmiştir. Ayrıca, Sağ ideoloji benimseme düzeyinin hareketlilik ($r = .18, p <.05$) ve sınıflandırma ($r = .22, p <.05$) boyutlarıyla olumlu ve anlamlı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Sonuçlara göre, Sağ ideolojiyi benimseyen bireylerin bireysel ve bilişsel stratejilere yöneldiği söylenebilir. 4a ve 4b Hipotezleri kısmen desteklenirken, 4c hipotezi desteklenmemiştir.

Sol-Sağ ideoloji benimseme düzeyinin hem açık ($r = .51, p <.01$) hem de örtük ($r = .23, p <.05$) dış grup tarafgirliği ile olumlu bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Bu bulgu, *Hipotez 4d'* nin desteklendiğine işaret etmektedir. Korelasyon analizinin gösterdiği bir diğer bulgu da, Sol-Sağ ideoloji benimseme düzeyinin sosyal baskınlık yönelimi ile olumlu yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğudur ($r = .20, p <.05$). Ayrıca, Sol ideolojiden Sağ ideolojiye doğru yönelimin artmasının etnik özdeşleşme ile anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı ($r = -.09, p >.05$), bunun aksine dini özdeşleşme ile olumlu ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur ($r = .53, p <.01$). Bunlarla birlikte, Sağ ideolojiyi benimsemeye doğru gidildikçe eylem ($r = -.19, p <.05$) ve hedef ($r = -.27, p <.01$) puanlarının düştüğü gözlenmiştir. Sonuç olarak, Sağ ideoloji benimsedikçe dış grup tarafgirliği, sosyal baskınlık yönelimi, dini özdeşleşme düzeyi yükselmekte; etnik grupla ilgili davranışlarda bulunma ve hedeflere sahip olma puanları azalmaktadır.

Dini özdeşleşme düzeyi ile strateji seçimi arasındaki ilişki analiz edildiğinde, dini özdeşleşmenin bireysel hareket ($r = .22, p <.01$) ve üst yeniden sınıflandırma ($r = .20, p <.01$) stratejileriyle olumlu yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca, dini özdeşleşme düzeyi ile rekabet boyutu arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, hareketlilik ($r = .18, p <.05$) ve sınıflandırma ($r = .22, p <.05$) boyutları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla, *Hipotez 4e, 4f ve 4g* desteklenmiştir. Diğer bir ifadeyle, dindarlık düzeyi arttıkça bireysel ve bilişsel stratejiler tercih edilirken, dindarlık düzeyi düştükçe rekabet stratejisi tercih edilmektedir.

5.4 KİMLİK YÖNETİM STRATEJİLERİ'Nİ YORDAYAN KURAMSAL DEĞİŞKENLER

Bu bölümde, Sosyal Kimlik (SK), Sosyal Baskınlık (SB) ve Sistemi Meşrulaştırma (SM) Kuramlarına ait ana değişkenlerin stratejileri yordama güçleri Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi yöntemiyle incelenmiştir. Rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma stratejileri üzerinden her kuramsal yaklaşım için ayrı ayrı regresyon analizleri yapılmıştır. Tüm analizlerde *Enter* yöntemi kullanılmıştır. Herhangi bir bağımsız değişkenin diğerlerinden daha güçlü olduğu düşünülmediğinde bu yönteme başvurulur. Değişkenler modele eklendiğinde her birinin modele olan katkısı değerlendirilir (Kalaycı, 2016: 260).

5.4.1 Sosyal Kimlik Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler

SKK açısından bakıldığında özdeşleşmenin stratejiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı beklenmektedir. Bu çalışmada bireylerin hem etnik kimlikleriyle hem de dini kimlikleriyle ne düzeyde özdeşleştikleri ölçülmüştür. Bu nedenle, etnik özdeşleşme birinci basamakta ve dini özdeşleşme ikinci basamakta analize eklenmiştir. Sosyo-yapısal özelliklerin stratejiler üzerinde anlamlı olacağı göz önüne alındığında, kalıcılık üçüncü basamakta, meşruluk dördüncü basamakta ve geçirgenlik beşinci basamakta analize katılmıştır. Tüm stratejilere ait bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Rekabet stratejilerine yönelik yapılan regresyon analizleri sonucunda, etnik özdeşleşmenin birinci basamaktan beşinci basamağa kadar rekabet stratejilerini yordamada olumlu yönde anlamlı ve güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (sırasıyla, $\beta = .52, \beta = .52, \beta = .52, \beta = .47, \beta = .45 p < .001$). İkinci basamakta analize dâhil edilen dini özdeşleşme ise yalnızca ikinci ve üçüncü basamakta olumsuz yönde anlamlı etki göstermiştir (sırasıyla $\beta = -.17, \beta = -.17 p < .05$). Kalıcılık değişkeninin rekabet stratejileri üzerindeki etkisi hiçbir basamakta anlamlı düzeyde değildir. Aynı şekilde, beşinci basamakta analize eklenen geçirgenlik değişkeni de anlamlı bir etki göstermemektedir. Kalıcılık ve geçirgenlik değişkenlerinin aksine, meşruluk değişkeni eklendiği dördüncü ve beşinci basamakta olumsuz yönde anlamlı ve güçlü bir etki göstermiştir (sırasıyla, $\beta = -.33, \beta = -.33 p < .001$). Etnik özdeşleşme ve meşruluk değişkenlerinin en yüksek yordama gücüne sahip olduğu bu modelin, rekabet stratejilerindeki varyansın %37'sini açıkladığı görülmektedir. Hareketlilik stratejileri açısından bakıldığında, etnik özdeşleşmenin hareketlilik stratejilerini yordamada hiçbir

Tablo 14. Sosyal Kimlik Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler

Değişkenler	Rekabet					Hareketlilik				
	B1	B2	B3	B4	B5	B1	B2	B3	B4	B5
Etnik Özdeşleşme	.52***	.52***	.52***	.47***	.45***	-.07	-.07	-.06	-.02	.07
Dini Özdeşleşme		-.17*	-.17*	-.06	-.05		.21*	.22*	.16	.08
Kalıcılık			.05	.03	.03			.12	.13	.16
Meşruluk				-.33***	-.33***				.19*	.20*
Geçirgenlik					-.04					.32**
<i>F Değeri:</i>	45.92***	26.45***	17.69***	19.85***	15.85***	.63	3.15*	2.73*	3.11*	5.27***
<i>R² toplam:</i>	.27***	.29***	.29***	.38***	.37***	.00	.03*	.04*	.06*	.15***
<i>R² farkı:</i>		.02	.00	.09	.01		.03	.01	.02	.09

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Değişkenler	Sınıflandırma					Karşılaştırma				
	B1	B2	B3	B4	B5	B1	B2	B3	B4	B5
Etnik Özdeşleşme	-.54**	-.54**	-.53**	-.50**	-.46**	-.17	-.17	-.18*	-.15	-.12
Dini Özdeşleşme		.17*	.19*	.13	.10		.10	.09	.04	.01
Kalıcılık			.13	.14	.15*			-.13	-.12	-.11
Meşruluk				.17*	.17*				.15	.15
Geçirgenlik					.14					.11
<i>F Değeri:</i>	51.47**	29.44**	20.86**	17.30**	14.71**	3.53	2.42	2.35	2.41	2.19
<i>R² toplam:</i>	.29**	.31**	.32**	.34**	.36**	.02	.02	.03	.04	.05
<i>R² farkı:</i>		.02	.01	.02	.02		.00	.01	.01	.01

* $p < .05$; ** $p < .001$

basamakta anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir (sırasıyla, $\beta = -.07, \beta = -.07, \beta = -.06, \beta = -.02, \beta = .07 p > .05$). Dini özdeşleşme ise ikinci ve üçüncü basamakta anlamlı iken (sırasıyla $\beta = .21, \beta = .22 p < .05$), dördüncü ve beşinci basamakta anlamlılığını yitirmiştir (sırasıyla $\beta = .16, \beta = .08 p > .05$). Rekabet stratejileri üzerindeki etkiye benzer şekilde, burada da kalıcılık herhangi bir anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Meşruluk dördüncü ve beşinci basamakta anlamlı bir etki gösterirken (sırasıyla $\beta = .19, \beta = .20 p < .05$),geçirgenlik beşinci basamakta daha güçlü ve anlamlı bir etki göstermiştir ($\beta = .32 p < .01$). Hareketlilik stratejileriyle ilgili varyansın %15'ini açıklayan modelin en güçlü yordama gücüne sahip değişkenleri meşruluk ve geçirgenlik değişkenleridir.

Sınıflandırma stratejileri ele alındığında, etnik özdeşleşmenin her basamakta olumsuz yönde anlamlı ve çok güçlü bir etki sergilediği görülmektedir (sırasıyla, $\beta = -.54, \beta = -.54, \beta = -.53, \beta = -.50, \beta = -.46 p < .001$). Diğer stratejilere benzer olarak, dini özdeşleşmenin ikinci ve üçüncü basamaklarda anlamlı olduğu (sırasıyla $\beta = .17, \beta = .19 p < .05$), ancak dördüncü ve beşinci basamakta anlamlılığını yitirdiği görülmektedir (sırasıyla $\beta = .13, \beta = .10 p > .05$). Üçüncü ($\beta = .13 p > .01$) ve dördüncü ($\beta = .14 p > .01$) basamaklarda anlamlılık düzeyine ulaşmayan kalıcılık beşinci basamakta anlamlılık düzeyine ulaşmıştır ($\beta = .15 p < .05$). Meşruluk değişkeninin dördüncü ve beşinci basamakta sınıflandırma stratejilerini yordamada anlamlı olduğu bulunurken (sırasıyla $\beta = .17, \beta = .17 p < .05$), geçirgenliğin anlamlı düzeye ulaşmadığı bulunmuştur ($\beta = .14 p > .05$). Sınıflandırma stratejilerini yordamada en güçlü değişken etnik özdeşleşme değişkeni ve onun ardından meşruluk değişkeni olmuştur. Bu model sınıflandırma stratejilerindeki varyansın %34'ünü açıklamaktadır.

Son olarak karşılaştırma stratejilerine bakıldığında, değişkenlerden hiçbirinin bu stratejileri anlamlı şekilde yordamadığı görülmüştür. Sadece etnik özdeşleşme üçüncü basamakta anlamlılık düzeyine ulaşmıştır ($\beta = .18 p < .05$), ancak sonraki basamaklarda bu anlamlılığı kaybetmiştir. Bu model ve modelde yer alan değişkenler karşılaştırma stratejilerini anlamlı olarak yordayamamıştır.

Sonuç olarak, SKK'ya ait değişkenlerin stratejileri yordamada önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Karşılaştırma stratejileri hariç, diğer stratejileri açıklamada etnik özdeşleşme, meşruluk ve geçirgenlik en yüksek yordama gücüne sahip değişkenlerdir. Literatürde karşılaştırma stratejilerininin SKK'ya ait değişkenlerle herhangi bir ilişki göstermediği dikkate alındığında, elde edilen bulguların literatürle tutarlı olduğu söylenebilir.

5.4.2 Sosyal Baskınlık Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler

Stratejileri yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla sosyal baskınlık yöneliminin incelenmesinin yanında, SBK açısından hiyerarşi arttırıcı ve azaltıcı ideolojiler kapsamında değerlendirilen politik görüş ve dini özdeşleşme de ele alınmıştır. SBK'nın temel değişkeni olan sosyal baskınlık yönelimi birinci basamakta, politik görüş ikinci basamakta ve dini özdeşleşme üçüncü basamakta regresyon analizine atanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 15'te yer almaktadır.

Regresyon analizi bulgularına göre, sosyal baskınlık yöneliminin hareketlilik stratejilerini yordama dışında, diğer hiçbir stratejiyi yordamada anlamlılık düzeyine ulaşmadığı görülmektedir. Hareketlilik stratejilerini yordamada ise, birinci ve ikinci basamaklarda olumlu yönde anlamlı etkisi varken (sırasıyla $\beta = .21$, $\beta = .18$ $p < .05$), üçüncü düzeyde politik görüş ve dini özdeşleşme puanlarının analize eklenmesiyle birlikte anlamlılığını yitirmiştir ($\beta = .16$ $p > .05$). Dini özdeşleşmenin stratejileri yordamada hiçbir etkisi görülmezken, politik görüş sadece sınıflandırma stratejilerinin ikinci basamağında olumlu bir etki göstermiştir ($\beta = .20$ $p < .05$). Ancak, dini özdeşleşmenin analize dâhil edilmesiyle bu etki de kaybolmuştur ($\beta = .16$ $p > .05$).

Genel olarak, SBK'ya ait değişkenlerin stratejileri yordamada yetersiz olduğu görülmektedir. Yine de, sadece hareketlilik stratejilerinin yordanması üzerine düşük bir etkiye sahip modelin en güçlü değişkeni sosyal baskınlık yönelimidir. Politik görüş ise sınıflandırma stratejilerini yordamada en güçlü etkiye sahip olmasının yanında, bu etki anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır.

5.4.3 Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Açısından Stratejileri Yordayan Değişkenler

SMK kapsamında açık dış grup tarafgirliği, örtük dış grup tarafgirliği ve gruplar arası statü yapısının algılanan meşruluğu değişkenlerinin stratejileri yordama gücü incelenmiştir. Temelde SKK kapsamında kullanılmış olan meşruluk değişkeni, SMK'nın teorik yapısına ve varsayımlarına uygunluğu nedeniyle bu kuram açısından tekrar regresyon analizine eklenmiştir. Böylece, ilk basamağa açık dış grup tarafgirliği, ikinci basamağa örtük dış grup tarafgirliği ve üçüncü basamağa meşruluk değişkenleri dâhil edilmiştir. Regresyon analizinin sonuçları Tablo 16'da aktarılmıştır. Rekabet stratejileri üzerinde yapılan analizler sonucunda,

Tablo 15. Sosyal Baskınlık Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler

Değişkenler	Rekabet			Hareketlilik			Sınıflandırma			Karşılaştırma		
	B1	B2	B3	B1	B2	B3	B1	B2	B3	B1	B2	B3
Sosyal Baskınlık	-.15	-.13	-.11	.21**	.18*	.16	.14	.10	.09	-.04	-.05	-.07
Politik Görüş		-.10	-.04		.14	.07		.20*	.16		.04	-.03
Dini Özdeşleşme			-.12			.15			.08			.12
<i>F Değeri:</i>	<i>2.67</i>	<i>1.95</i>	<i>1.73</i>	<i>5.98*</i>	<i>4.15*</i>	<i>3.44*</i>	<i>2.48</i>	<i>3.63*</i>	<i>2.60</i>	<i>.27</i>	<i>.19</i>	<i>.54</i>
<i>R² toplam:</i>	<i>.01</i>	<i>.02</i>	<i>.02</i>	<i>.04*</i>	<i>.05</i>	<i>.06</i>	<i>.01</i>	<i>.04*</i>	<i>.04</i>	<i>-.01</i>	<i>-.01</i>	<i>-.01</i>
<i>R² farkı:</i>		.01	.00		.01	.01		.03	.00		.00	.00

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablo 16. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Perspektifinden Stratejileri Yordayan Değişkenler

Değişkenler	Rekabet			Hareketlilik			Sınıflandırma			Karşılaştırma		
	B1	B2	B3	B1	B2	B3	B1	B2	B3	B1	B2	B3
Dışgrup Tarafgirliği	-.42***	-.35***	-.21*	.35***	.34***	.30**	.48***	.38***	.34***	.14	.12	.04
Örtük Ölçüm		-.19*	-.18*		.03	.03		.27***	.27***		.05	.05
Meşruluk			-.30***			.09			.08			.17
<i>F Değeri:</i>	<i>26.87***</i>	<i>16.14***</i>	<i>15.54***</i>	<i>17.19***</i>	<i>8.57***</i>	<i>6.01***</i>	<i>36.39***</i>	<i>25.06***</i>	<i>16.95***</i>	<i>2.34</i>	<i>1.30</i>	<i>1.87</i>
<i>R² toplam:</i>	<i>.17***</i>	<i>.20*</i>	<i>.26***</i>	<i>.12***</i>	<i>.11</i>	<i>.11</i>	<i>.22***</i>	<i>.28***</i>	<i>.28</i>	<i>.01</i>	<i>.00</i>	<i>.02</i>
<i>R² farkı:</i>		.03	.06		.01	.00		.06	.00		.01	.02

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

açık dış grup tarafgirliğinin ilk iki basamakta olumsuz yönde anlamlı ve çok güçlü etkilere sahip olduğu görülürken (sırasıyla $\beta = -.42$; $\beta = -.35$ $p < .001$), üçüncü aşamada meşruluğun analize eklenmesiyle bu güçlü etkinin düştüğü ancak anlamlılığını koruduğu görülmektedir ($\beta = -.21$ $p < .05$). İkinci basamakta analize katılan örtük dış grup tarafgirliği hem bu aşamada hem de üçüncü aşamada olumsuz yönde anlamlılık düzeyini korumaktadır (sırayla $\beta = -.19$, $\beta = -.18$ $p < .05$). Üçüncü aşamada analize dâhil edilen meşruluk değişkeni rekabet stratejilerini yordamada olumsuz yönde ve çok güçlü bir anlamlılık düzeyi göstermiştir ($\beta = -.30$ $p < .001$). Her üç değişken de rekabet stratejilerini açıklamada anlamlı ve önemli bir etkiye sahiptir; ancak meşruluğun en güçlü etkiye sahip olduğu aşıkârdır. Bu üç değişken rekabet stratejileriyle ilgili varyansın %26'sını açıklamaktadır.

Hareketlilik stratejileri açısından bakıldığında, her üç basamakta da yalnızca açık dış grup tarafgirliğinin stratejileri anlamlı ve güçlü olarak yordadığı bulunmuştur (sırasıyla $\beta = .35$, $\beta = .34$, $\beta = .30$ $p < .001$). Örtük dış grup tarafgirliği ve meşruluk herhangi bir anlamlı etki gösterememiştir. Bu modelin hareketlilik stratejilerindeki varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür.

Sınıflandırma stratejileri üzerinde tekrar edilen analizde, açık dış grup tarafgirliğinin her üç basamakta (sırasıyla $\beta = .48$, $\beta = .38$, $\beta = .34$ $p < .001$), örtük dış grup tarafgirliğinin ise analize dâhil edildiği ikinci ve üçüncü basamakta (sırasıyla $\beta = .27$, $\beta = .27$ $p < .001$) olumlu yönde anlamlı ve çok güçlü olarak sınıflandırma stratejilerini yordadığı belirlenmiştir. Meşruluğun herhangi bir etki göstermediği bu model ($\beta = .08$ $p > .05$) stratejilerle ilgili varyansın %28'ini açıklamıştır.

Karşılaştırma stratejilerini yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan regresyon analizinde, bu stratejiler üzerinde her üç değişkenin de anlamlı bir etki göstermediği saptanmıştır.

Sonuç olarak, SMK kapsamında değerlendirilen değişkenlerin stratejiler üzerinde son derece önemli etkileri vardır. Özellikle, Meşruluk rekabet stratejileri üzerinde, açık dış grup tarafgirliği hareketlilik stratejileri üzerinde ve örtük dış grup tarafgirliği sınıflandırma stratejileri üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Bu açıdan, stratejilerin açıklanmasında SMK'nın temel varsayımlarının önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Sınıflandırma stratejileri üzerinde tekrar edilen analizde, açık dış grup tarafgirliğinin her üç basamakta (sırasıyla $\beta = .48$, $\beta = .38$, $\beta = .34$ $p < .001$), örtük dış grup tarafgirliğinin ise analize dâhil edildiği ikinci ve üçüncü basamakta (sırasıyla $\beta = .27$, $\beta = .27$ $p < .001$) olumlu yönde anlamlı ve çok güçlü olarak sınıflandırma stratejilerini yordadığı belirlenmiştir.

Meşruluğun herhangi bir etki göstermediği bu model ($\beta = .08$ $p > .05$) stratejilerle ilgili varyansın %28'ini açıklamıştır.

Karşılaştırma stratejilerini yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan regresyon analizinde, bu stratejiler üzerinde her üç değişkenin de anlamlı bir etki göstermediği saptanmıştır.

Sonuç olarak, SMK kapsamında değerlendirilen değişkenlerin stratejiler üzerinde son derece önemli etkileri vardır. Özellikle, Meşruluk rekabet stratejileri üzerinde, açık dış grup tarafgirliği hareketlilik stratejileri üzerinde ve örtük dış grup tarafgirliği sınıflandırma stratejileri üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Bu açıdan, stratejilerin açıklanmasında SMK'nın temel varsayımlarının önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Sınıflandırma stratejileri üzerinde tekrar edilen analizde, açık dış grup tarafgirliğinin her üç basamakta (sırasıyla $\beta = .48$, $\beta = .38$, $\beta = .34$ $p < .001$), örtük dış grup tarafgirliğinin ise analize dâhil edildiği ikinci ve üçüncü basamakta (sırasıyla $\beta = .27$, $\beta = .27$ $p < .001$) olumlu yönde anlamlı ve çok güçlü olarak sınıflandırma stratejilerini yordadığı belirlenmiştir. Meşruluğun herhangi bir etki göstermediği bu model ($\beta = .08$ $p > .05$) stratejilerle ilgili varyansın %28'ini açıklamıştır.

Karşılaştırma stratejilerini yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan regresyon analizinde, bu stratejiler üzerinde her üç değişkenin de anlamlı bir etki göstermediği saptanmıştır.

Sonuç olarak, SMK kapsamında değerlendirilen değişkenlerin stratejiler üzerinde son derece önemli etkileri vardır. Özellikle, Meşruluk rekabet stratejileri üzerinde, açık dış grup tarafgirliği hareketlilik stratejileri üzerinde ve örtük dış grup tarafgirliği sınıflandırma stratejileri üzerinde güçlü etkilere sahiptir. Bu açıdan, stratejilerin açıklanmasında SMK'nın temel varsayımlarının önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

5.4.4 Kimlik Yönetim Stratejileri'ni Yordamada Tüm Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, yukarıda üç farklı kuramsal çerçevede ayrı ayrı değerlendirilen ve anlamlı sonuçlar ortaya koyan değişkenler birlikte değerlendirilerek kimlik yönetim stratejilerini yordamada en fazla yordama gücüne sahip değişkenlerin belirlenmesi sağlanmıştır. Analizler rekabet, hareketlilik ve sınıflandırma için ayrı ayrı yapılmıştır. Daha önce stratejileri anlamlı yordayan değişkenler sıraya konup modele dâhil edildiğinden

Stepwise tekniği tercih edilmiştir. Bu teknik yardımıyla en az sayıda değişkenle model açıklanmaya çalışılır (Kalaycı, 2016: 260). Karşılaştırma stratejilerini anlamlı yordayan herhangi bir değişken olmadığından tüm değişkenler birden analize alınmıştır. Karşılaştırma stratejisi için ise *Forward* yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Rekabet stratejilerini üzerine yapılan analiz sonucunda, etnik özdeşleşme (sırasıyla $\beta = .52, \beta = .46 p < .001$) ve meşruluk değişkenlerinin ($\beta = -.36 p < .001$) rekabet stratejilerini yordamada en güçlü değişkenler olduğu görülmektedir. Etnik özdeşleşme olumlu yönde etkiye sahipken, meşruluk olumsuz yönde etkiye sahiptir. Kürt etnik kimliğiyle yüksek düzeyde özdeşleşen ve Türkiye’deki sistemi meşru görmeyen bireyler yüksek ihtimalle rekabete yöneleceklerdir.

Tablo 17 Kimlik Yönetim Stratejilerini Yordamada En Etkili Değişkenler

Rekabet			Hareketlilik		
Değişkenler	M1	M2	Değişkenler	M1	M2
Etnik Özdeşleşme	.52***	.46***	Açık Dış Grup T.	.35***	.38***
Meşruluk		-.36**	Geçirgenlik		.26*
<i>F Değeri:</i>	45.92***	39.69***	<i>F Değeri:</i>	17.19***	13.63***
<i>R² toplam:</i>	.27***	.38***	<i>R² toplam:</i>	.12***	.17**
<i>R² farkı:</i>		11	<i>R² farkı:</i>		.05

Sınıflandırma			Karşılaştırma		
Değişkenler	M1	M2	M3	Değişkenler	M1
Etnik Özdeşleşme	-.54***	-.42***	-.38***	Meşruluk	.21*
Açık Dış Grup Tarafgirliği		.31***	.25***		
Örtük Dış Grup Tarafgirliği			.20**		
<i>F Değeri:</i>	51.47**	36.22**	27.63**	<i>F Değeri:</i>	5.45*
<i>R² toplam:</i>	.29**	.36**	.39*	<i>R² toplam:</i>	.03*
<i>R² farkı:</i>		.07	.03		

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Açık dış grup tarafgirliği (sırasıyla $\beta = .35, \beta = .38 p < .001$) ve geçirgenlik ($\beta = .26 p < .001$) hareketlilik stratejilerini olumlu yönde yordayan en güçlü değişkenlerdir. Türklere yönelik tarafgirlik sergileyen ve Türklerle Kürtler arasındaki sınırları geçirgen algılayan bireylerin ya bireysel hareketlilik ya da asimilasyon stratejisini benimseyeceği bulgular ışığında söylenebilir.

Sınıflandırma stratejileri açısından analizler yapıldığında, etnik özdeşleşmenin (sırasıyla $\beta = -.54, \beta = -.42, \beta = -.38 p < .001$), açık dış grup tarafgirliğinin (sırasıyla $\beta = .31 p < .001, \beta = .25 p < .01$) ve örtük dış grup tarafgirliğinin ($\beta = .20 p < .01$) sınıflandırma stratejilerini yordamada en güçlü değişkenler olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, Kürt

kimliğiyle düşük düzeyde özdeşleşen ve Türklere yönelik tarafsızlık besleyen Kürt bireylerin kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlayacakları veya kendilerini herhangi bir etnik gruba ait görmeyecekleri görülmektedir.

Karşılaştırma stratejileri ele alındığında, gruplar arası statü yapısının algılanan meşruluğunun bu stratejileri yordamada en etkili değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .21$ $p < .01$). Meşruluk değişkeninin tek başına karşılaştırma stratejilerini yordayabildiği görülmektedir. Türkiye'deki mevcut sistem meşru algılandığında Kürt bireyler şimdiki konumlarını Türklere ya da başka etnik gruplarla karşılaştırmak yerine, 15-20 yıl önceki konumlarıyla veya şimdi uygun görülen standartlarla karşılaştırma eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, SKK'ya ve SMK'ya ait değişkenlerin stratejileri yordamada en etkili değişkenler olduğu görülmektedir. SBK'na ait değişkenlerin anlamlılık düzeyine ulaşan herhangi bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Strateji seçimleri ele alındığında, SKK ve SMK'nın temel varsayım ve değişkenlerinin dikkate alınması gerekmektedir.

5.5 TEK YÖNLÜ ÇOK DEĞİŞKENLİ VARYANS ANALİZİ (MANOVA)

Bu bölümde, katılımcıların toplumsal sistemi ne denli meşru ve geçirgen gördükleri üzerinden gruplandırmaları yoluyla bazı karşılaştırmaların yapılması amaçlanmıştır. Meşruluk ve geçirgenlik değişkenlerinde düşük ve yüksek değerlere sahip katılımcıların belirlenmesi amacıyla, her iki değişkene verilen yanıtların ortalamaları alınmıştır. Ortalamanın altında puan alan katılımcılar düşük (düşük meşruluk ya da düşük geçirgenlik), üstünde puan alanlar yüksek (yüksek meşruluk ya da yüksek geçirgenlik) algılara sahip olarak kodlanmıştır. Bağımsız şekilde değerlendirilen her iki değişkenden düşük meşruluk / düşük geçirgenlik, düşük meşruluk / yüksek geçirgenlik, yüksek meşruluk / düşük geçirgenlik ve yüksek meşruluk / yüksek geçirgenlik olmak üzere dört grup elde edilmiştir.

Katılımcıların kimlik yönetim stratejilerinden ve diğer değişkenlerden aldıkları puanların meşruluk-geçirgenlik algıları açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Veri setine uygulanan analizler sonucunda, MANOVA yapabilmek için gerekli varsayımların karşılandığını görülmüştür. Katılımcıların değişkenlerden aldıkları puanların meşruluk-geçirgenlik gruplarına göre ortalama ve standart sapmaları Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Gruplara Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Değişkenler	Düşük Meşruluk / Düşük Geçirgenlik (N=29)		Düşük Meşruluk / Yüksek Geçirgenlik (N=30)		Yüksek Meşruluk / Düşük Geçirgenlik (N=30)		Yüksek Meşruluk / Yüksek Geçirgenlik (N=36)	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Rekabet	3.99	.68	3.74	.78	3.43	.68	3.19	.76
Hareketlilik	1.38	.48	1.55	.50	1.49	.47	2.03	.86
Sınıflandırma	1.38	1.29	1.57	1.12	1.48	1.44	2.60	1.07
Karşılaştırma	.86	1.60	1.37	1.22	1.83	1.18	1.63	1.36
Açık Dış Grup Tarafgirliği	2.72	.54	2.78	.64	3.00	.72	3.43	.54
Örtük Dış Grup Tarafgirliği	-.17	.44	-.08	.35	-.03	.46	.22	.35
Etnik Özdeşleşme	3.77	.70	3.62	.62	3.71	.51	3.33	.69
Dini Özdeşleşme	2.99	1.18	3.36	1.06	3.35	1.06	3.97	.82
Sosyal Baskınlık Yönelimi	2.00	.65	2.12	.73	1.84	.58	2.44	.82
Politik Görüş	3.48	.95	3.33	1.06	3.67	1.37	4.31	1.19
Eylem	3.49	.67	3.79	.76	3.71	.72	3.27	.72
Hedef	4.26	.54	4.24	.67	4.03	.66	3.54	.57

MANOVA analizi sonucunda meşruluk-geçirgenlik grup temel etkisinin (Wilk's Lambda = .49; $F(3,121) = 48.51$; $p < .001$) tüm değişkenler açısından anlamlı farklılıklara sahip olduğu görülmüştür. Meşruluk-geçirgenlik grup algıları bakımından değişkenlere ait istatistiksel farklılıklar Tablo 19'da aktarılmıştır.

Tablo 19. Grupların Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları

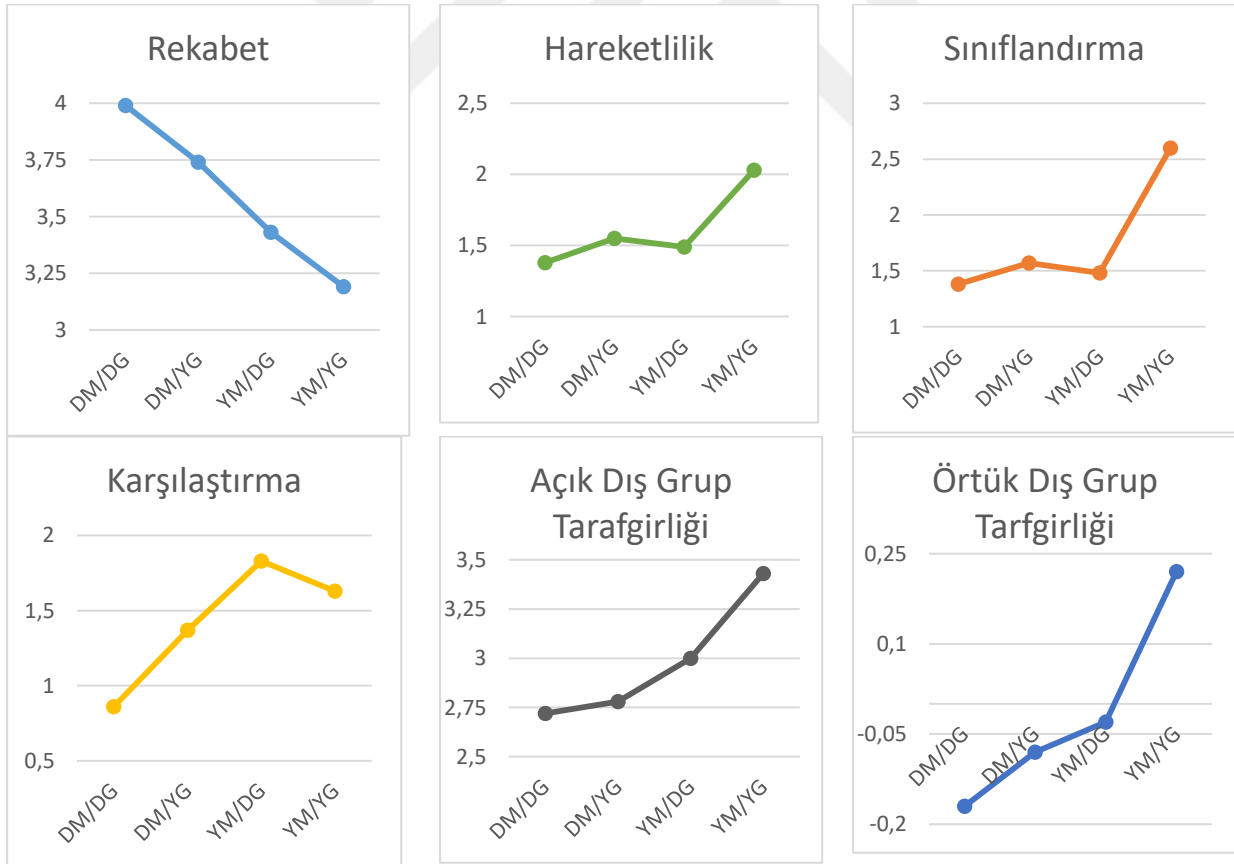
Değişkenler	Ortalama kare	F	η^2
Rekabet	3.94	7.46***	.16
Hareketlilik	2.83	7.44***	.16
Sınıflandırma	11.02	7.28***	.15
Karşılaştırma	5.24	2.89*	.07
Açık Dış Grup Tarafgirliği	3.42	9.07***	.18
Örtük Dış Grup Tarafgirliği	0.95	5.94***	.13
Etnik Özdeşleşme	1.26	3.09*	.07
Dini Özdeşleşme	5.45	5.19***	.11
Sosyal Baskınlık Yönelimi	2.14	4.29**	.10
Politik Görüş	6.18	4.61***	.10
Eylem	2.72	5.27***	.12
Hedef	3.80	10.10***	.20

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tablo 19'da gösterilen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc analizleri uygulanmıştır. Stratejilere ve dış grup tarafgirliğine ait analiz sonuçları Tablo 20'de, diğer değişkenlere ait analiz sonuçları ise Tablo 21'de verilmiştir.

Stratejilerin ve dış grup tarafgirliğinin yer aldığı Post Hoc sonuçları incelendiğinde (bkz., Tablo 20), hareketlilik, sınıflandırma ve açık dış grup tarafgirliği üzerinde Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik algısına sahip öğrencilerin puanları ile diğer üç grupta bulunan

öğrencilerin puanları arasında yüksek düzeyde anlamlı farklılıklar görülmektedir. Rekabet ve örtük dış grup tarafgirliği açısından bakıldığında, Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik grubunun puanları ile Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik ve Düşük Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik gruplarının puanları arasında yüksek düzeyde farklılıklar görülmektedir. Ayrıca, Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik (Ort. = .86, SS = 1.60) ve Yüksek Meşruluk/Düşük Geçirgenlik (Ort. = 1.83, SS = 1.18) gruplarının karşılaştırma stratejilerinden aldıkları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Genel olarak, Tablo 18'de de görüleceği gibi, meşruluk-geçirgenlik puanları yüksek olan gruplarda grup üyelerinin ya dış grubun bir üyesi olmaya çabaladıkları ya da dış grubu üstün görme eğilimlerine sahip oldukları gözlenmektedir. Bunun aksine, meşruluk-geçirgenlik puanları düşük olan gruplarda grup üyeleri ya etnik kimlik aidiyetini daha çok önemsemekte ya da etnik grubunun konumunu yükseltmek amacıyla rekabete yönelme eğilimleri sergilemektedirler. Stratejilerin ve dış grup tarafgirliğinin meşruluk-geçirgenlik gruplarına göre nasıl farklılaştığı Şekil 5'te görülebilir. Analiz sonuçları, bulgular ile SKK'nın varsayımlarının birebir örtüştüğünü ortaya koymaktadır.

Şekil 5. Meşruluk-Geçirgenlik Gruplarına Göre Strateji ve Dış Grup Tarafgirliği Yönelimleri

Tablo 20. Meşruluk ve Geçirgenlik Algılarına Göre Belirlenen Gruplar Arasındaki Farklar 1

Grup	Gruplar	Rekabet		Hareketlilik		Sınıflandırma		Karşılaştırma		Açık Dış Grup T.		Örtük Dış Grup T.	
		Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata
DM/DG	DM/YG	.24	.19	-.17	.16	-.19	.32	-.50	.35	-.06	.16	-.10	.10
	YM/DG	.56*	.19	-.11	.16	-.10	.32	-.97*	.35	-.28	.16	-.15	.10
	YM/YG	.80***	.18	-.66***	.15	-1.22***	.31	-.76	.34	-.71***	.15	-.39***	.10
DM/YG	DM/DG	-.24	.19	.17	.16	.19	.32	.50	.35	.06	.16	.10	.10
	YM/DG	.31	.19	.06	.16	.08	.32	-.47	.35	-.22	.16	-.05	.10
	YM/YG	.56**	.18	-.48**	.15	-1.04***	.30	-.26	.33	-.64***	.15	-.30*	.10
YM/DG	DM/DG	-.56*	.19	.11	.16	.10	.32	.97*	.35	.28	.16	.15	.10
	DM/YG	-.31	.19	-.06	.16	-.08	.32	.47	.35	.22	.16	.05	.10
	YM/YG	.24	.18	-.54***	.15	-1.12***	.30	.21	.33	-.43*	.15	-.25	.10
YM/YG	DM/DG	-.80***	.18	.66***	.15	1.22***	.31	.76	.34	.71***	.15	.39***	.10
	DM/YG	-.56**	.18	.48**	.15	1.04***	.30	.26	.33	.64***	.15	.30*	.10
	YM/DG	-.24	.18	.54***	.15	1.12***	.30	-.21	.33	.43*	.15	.25	.10

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tablo 21. Meşruluk ve Geçirgenlik Algılarına Göre Belirlenen Gruplar Arasındaki Farklar 2

Grup	Gruplar	Etnik Özdeşleşme		Dini Özdeşleşme		Sosyal Baskınlık Y.		Politik Görüş		Eylem		Hedef	
		Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata	Ortalama Fark	Standart Hata
DM/DG	DM/YG	.14	.17	-.37	.27	-.12	.18	.15	.30	.14	.19	.02	.16
	YM/DG	.06	.17	-.36	.27	.16	.18	-.18	.30	.23	.19	.23	.16
	YM/YG	.44*	.16	-.98***	.26	-.44	.18	-.82*	.29	.66***	.18	.72***	.15
DM/YG	DM/DG	-.14	.17	.37	.27	.12	.18	-.15	.30	-.14	.19	-.02	.16
	YM/DG	-.08	.16	.01	.26	.28	.18	-.33	.30	.08	.19	.21	.16
	YM/YG	.29	.16	-.61	.25	-.32	.17	-.97**	.29	.52*	.18	.70***	.15
YM/DG	DM/DG	-.06	.17	.36	.27	-.16	.18	.18	.30	-.23	.19	-.23	.16
	DM/YG	.08	.16	-.01	.26	-.28	.18	.33	.30	-.08	.19	-.21	.16
	YM/YG	.38	.16	-.62	.25	-.60***	.17	-.64	.29	.44	.18	.50**	.15
YM/YG	DM/DG	-.44*	.16	.98***	.26	.44	.18	.82*	.29	-.66***	.18	-.72***	.15
	DM/YG	-.29	.16	.61	.25	.32	.17	.97**	.29	-.52*	.18	-.70***	.15
	YM/DG	-.38	.16	.62	.25	.60***	.17	.64	.29	-.44	.18	-.50**	.15

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

DM/DG = Düşük Meşruluk / Düşük Geçirgenlik, DM/YG = Düşük Meşruluk / Yüksek Geçirgenlik, YM/DG = Yüksek Meşruluk / Düşük Geçirgenlik, YM/YG = Yüksek Meşruluk / Yüksek Geçirgenlik

Tablo 21'deki Post Hoc analiz sonuçları etnik özdeşleşme ve dini özdeşleşme puanlarının sadece Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik algısına sahip öğrenciler ile Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik algısına sahip öğrenciler arasında anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Ancak, meşruluk-geçirgenlik algısı yüksek olan grupta dini özdeşleşmenin yüksek olduğu saptanırken, meşruluk-geçirgenlik algısı düşük olan grupta etnik özdeşleşmenin yüksek olduğu saptanmıştır (bkz., Tablo 18). Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik grubunun sosyal baskınlık yönelim puanları (Ort. = 2.44, SS = .82) Yüksek Meşruluk/Düşük Geçirgenlik grubunkinden (Ort. = 1.84, SS = .58) anlamlı olarak daha yüksektir. Gruplar arası farklar politik görüş ve eylem açısından incelendiğinde, Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik grubunun Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik ve Düşük Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik gruplarından anlamlı düzeyde farklılığa sahip oldukları belirlenmiştir. Analizdeki bir diğer bulgu ise, Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik grubunun hedef puanı ile diğer üç grubun puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğudur. Diğer bir ifadeyle, meşruluk-geçirgenlik algısı yüksek olan gruplarda sağ ideolojiyi benimseme artmakta ve etnik grupla alakalı davranışlarda bulunma ve planlar yapma azalmaktayken, meşruluk-geçirgenlik algısı düşük olan gruplarda sağ ideolojiyi benimseme düşmekte ve etnik grupla alakalı davranışlarda bulunma ve planlar yapma artmaktadır (bkz., Tablo 18).

Tüm bulgular göz önüne alındığında, meşruluk-geçirgenlik kapsamında oluşturulan grupların tüm değişkenler üzerinde önemli farklılıklar ortaya koyduğu saptanmıştır. Özellikle, iki uç grup olan Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik ve Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik grupları içindeki katılımcıların birbirinden oldukça farklı örüntüler sergiledikleri görülmektedir. Yüksek Meşruluk/Yüksek Geçirgenlik grubunda yer alan katılımcıların bireysel ve bilişsel stratejilere yöneldikleri, dış grup tarafgirliği sergiledikleri, etnik grubuyla düşük, dini grubuyla ise yüksek düzeyde özdeşleştikleri, sosyal baskınlık yönelimine ve sağ ideolojiyi benimseme eğilimine sahip oldukları görülürken; Düşük Meşruluk/Düşük Geçirgenlik grubunda yer alan katılımcıların ise rekabet stratejilerine yöneldikleri, iç grup tarafgirliği sergiledikleri, etnik grubuyla yüksek dini grubuyla düşük düzeyde özdeşleştikleri ve sol ideolojiyi benimseme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu sonuçlar, stratejilerin ve diğer değişkenlerin belirlenmesinde meşruluk ve geçirgenlik algılarının birarada ele alınmasının son derece etkili olabileceğini ortaya koymaktadır.

6 TARTIŞMA

İnsanların duygu, düşünce ve davranışları kendilerini ait gördüğü grubun toplumsal yapıdaki mevcut statüsüne göre farklılık gösterir. Baskın statüde bulunan bir gruba aidiyet hisseden bireyler kendilerini olumlu değerlendirir ve bu durumunun devam etmesi için uğraşır. Düşük statülü bir grupta bulunan bireyler ise kendilerini baskın statüdeki grupla karşılaştırdığında olumsuz duygu ve düşüncelere kapılır. Grup üyeleri bu olumsuz duygu ve düşüncelerden kurtulmak ve kendilerini olumlu değerlendirmek amacıyla çeşitli bilişsel ve davranışsal tepkilerde bulunur. Bu araştırmanın temel amacı, üniversiteli öğrenciler örneklemini üzerinden düşük statüde bulunan Kürtlerin sergilediği tepkileri Kimlik Yönetim Stratejileri kapsamında belirlemek ve bunların altında yatan mekanizmaları sosyal psikolojik açıklamalar doğrultusunda incelemektir. Ayrıca, gruplar arası çatışma ve uyuşma olgularını anlamaya yönelik son derece önemli açıklamalar sunan Sosyal Kimlik (SK), Sosyal Baskınlık (SB) ve Sistemi Meşrulaştırma (SM) Kuramlarının ana varsayımlarını Türkiye’de yaşayan en kalabalık etnik gruplardan biri olan Kürt örneklemini üzerinden test etmektir.

Kimlik yönetim stratejileri olarak tanımlanan olumsuz sosyal kimlik tepkilerine yönelik Tajfel ve Turner’ın (1979) ilk açıklamalarının ardından, bu tepkileri belirlemek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Kimlik yönetim stratejilerini belirlemeye yönelik en kapsamlı çalışma Blanz ve arkadaşları (1998) tarafından yapılmıştır. Ancak, Blanz ve arkadaşlarının (1998) belirlediği ve 12 stratejinin bulunduğu sınıflandırmanın tamamının halen farklı bir etnik grup üzerinden sınanmadığı görülmektedir. Toplumsal bir yapı içinde azınlık veya dezavantajlı grup üyelerinin sergileyecekleri tepkileri son derece açık bir şekilde ifade eden bu sınıflandırmanın Kürtler üzerinde sınanmasının hem alana katkı sağlayacağı hem de Kürtlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Kimlik Yönetim Stratejisi Ölçeği’nin, uygulanan geçerlilik analizleri sonucunda, Blanz ve arkadaşları (1998) tarafından önerilen beş faktörlü yapı yerine, dört faktörlü bir yapı gösterdiği saptanmıştır. *Karşılaştırma boyutunun değişimi* faktörüne ait karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi ve yeni karşılaştırma boyutu stratejileri analiz kriterlerini sağlamadığından analizlerden çıkarılmıştır. Ayrıca, alt yeniden sınıflandırma ve yeni karşılaştırma grubu stratejileri herhangi bir faktöre yüklenmediği için analizlerin dışında bırakılmıştır. Elde kalan sekiz strateji özgün formdaki dört faktöre uygun

şekilde dağılmıştır. Çalışmada bu faktörler rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma boyutları olarak isimlendirilmiştir.

Sözü edilen dört stratejinin bu örneklemden elde edilen verilerde kendini göstermemiş olması bazı gerekçeler üzerinden açıklanabilir. Öncelikle, örneklemin Türkiye'nin sosyal ve siyasal bağlamından kaynaklandığı düşünülebilecek özgün yönleri bir açıklama olarak sunulabilir. Kürtler tarihsel süreç içerisinde kendilerini Türklerden ekonomik ilişkilerden ziyade, kültürel ve kimliğe dayalı özellikler açısından farklı gördüklerinden ekonomik farklılığı vurgulayan *karşılaştırma boyutunun yeniden değerlendirilmesi* stratejisi onlar için bir anlam ifade etmemiş olabilir. Ayrıca, bir bütün olarak Kürtler, etnik gruplarının sosyal bağları çok önemsedikleri konusunda hemfikir olduklarından sosyal ilişkiyi konu alan *yeni karşılaştırma boyutu* stratejisinin onlar için özel bir önem taşımadığı ileri sürülebilir. Türkiye'de yaşayan diğer etnik gruplar çoğunlukla herhangi bir hak iddia edip Türk etnik grubuyla rekabete girmekten ziyade kendilerini hem etnik grubunun bir üyesi hem de Türk grubunun bir üyesi olarak tanımlama eğilimi sergilemektedirler. Kürtler kendilerine benzer ya da daha düşük bir konumda olan farklı bir etnik grup göremediklerinden *yeni karşılaştırma grubu* stratejisine, yani farklı bir etnik grupla karşılaştırmaya yönelmemiş olabilirler. Çalışmada Kürtlerin kendilerini dini mezhebin bir üyesi olarak tanımlama eğiliminde olmadıkları, ancak genel dindarlık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Mezhep üyeliğini önemsemeyen Kürt katılımcılar arasında dini mezhepleri öne çıkaran *alt yeniden sınıflandırma* stratejisinin ayrışmadığı görülmüştür. Bu stratejinin Kürtler açısından farklı alt sınıflar baz alınarak uyarlanması anlamlı sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Analiz kriterlerini sağlamayan dört stratejinin aksine, Kürt katılımcıların en çok tercih ettikleri stratejilerin gerçekçi rekabet ve bireyselleşme olduğu ve en az tercih ettikleri strateji ise üst yeniden sınıflandırma olduğu saptanmıştır (bkz., Tablo 12).

Kürt bireyler kendilerini farklı bir etnik grupla, dini grupla ya da yeni bir boyutla kıyaslamak yerine, Türk etnik grubuyla kıyaslama eğilimini tercih etmektedir. Farklı tarihsel, kültürel ve siyasal bağlama sahip Kürtlerin sergilediği stratejilerin Almanlardan farklı olması şaşırtıcı değildir. Bulgulara genel olarak bakıldığında, sekiz stratejinin ve bunların yüklendiği dört boyutun korunması ve Kürtler için bu stratejilerin bir anlam ifade etmesi, sınıflandırmanın farklı etnik gruplar için de geçerli olabileceğini göstermektedir. Ancak, farklı etnik gruplarla yapılacak çalışmalarda stratejilerin hem etnik grupların özellikleri hem de içinde buldukları toplumsal yapının özellikleri göz önünde bulundurularak uyarlanmalarının gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal psikoloji literatüründe, kimlik yönetim stratejileri genel olarak etnik özdeşleşme ve sosyo-yapısal özellikler açısından incelenmiştir. Bu çalışmada da, SKK kapsamında stratejilerin hangi değişkenlerden ve ne düzeyde etkilendiğini belirlemek amacıyla özdeşleşme ve sosyo-yapısal özellikler ele alınmıştır.

Çalışmada, etnik özdeşleşmenin strateji seçimleri üzerinde önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Analizler sonucunda, Kürt bireylerin etnik özdeşleşme düzeyi arttıkça rekabet stratejilerine yöneldikleri bulunmuştur. Bu sonuç, SKK'nın temel varsayımını desteklemesinin yanında, kolektif eylem ve gruplar arası rekabet üzerine yapılan çalışmalarla da paralellik gösterir. Moghaddam ve arkadaşları (1987: 309) etnik grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen göçmenlerin kendi kültürlerini korumak amacıyla kolektif eylemleri desteklediklerini ortaya koymuştur. Deneysel düzenekler kullanılarak yapılan başka bir çalışmada da, iç grubuyla güçlü özdeşleşen bireylerin kolektif eyleme yöneldiklerini ortaya koymuştur (Blair ve Jost, 2003:105). İç grupla özdeşleşmenin rekabet stratejileriyle olumlu yönde ilişkili olduğunu gösteren çok sayıda başka çalışma da bulunmaktadır (örn., Ellemers ve Rijswijk, 1997: 62; Kessler ve Mummendey, 2002: 84; Martiny ve ark., 2011: 51). Kürt etnik grubu üzerinde yapılan çalışmalar da etnik kimlikle özdeşleşmenin rekabet ve kolektif eylemi anlamada önemli bir bileşen olduğunu göstermektedir. Ufkes, Dovidio ve Tel (2015: 176) etnik kimliğiyle yüksek düzeyde özdeşleşen Avrupalı Kürtlerin kolektif eylem niyetlerinin yüksek olduğunu buldular. Çağlayan (2014: 167) Kürt toplumunun geleneksel ataerkil yapısından dolayı kadınların tek başına kamusal alana çıkmalarının hoş karşılanmadığını, ancak Kürt kimliği söz konusu olduğunda kadınların kolektif eylemlere ve parti çalışmalarına serbestçe katılabildiğini ifade etmiştir. Ayrıca, Kürtler arasında etnik kimlikle özdeşleşmenin artmasıyla azınlık haklarına (Verkuyten ve Yıldız, 2006: 338) ve Kürt diline (Çelebi, Verkuyten ve Smyrnioti, 2015: 1) yönelik olumlu tutumların da arttığı aktarılmıştır. Kısacası, Kürt etnik grubuyla özdeşleşme Türklerden farklılaşmayı sağlamakta ve grup üyelerinin rekabet yoluyla olumlu sosyal kimliğini ve benlik saygısını korumasına hizmet etmektedir.

Etnik özdeşleşme ile stratejiler arasındaki bir diğer önemli bulgu, etnik özdeşleşme düzeyinin bireyselleşme, üst yeniden sınıflandırma ve zamansal karşılaştırma stratejileri ile olumsuz yönde bir ilişkiye sahip olmasıdır. Düşük statülü bir grup üyeliği kişinin benlik saygısı üzerinde olumsuz bir etkiye neden olacağından grup üyeleri kendilerini gruplarından psikolojik olarak ayırmaya çalışır (Ellemers ve ark., 1998: 498). Belirli bir toplumsal yapıda olumsuz değerlendirilen bir grubun üyeleri, iç gruptan kendilerini farklılaştırmanın bir aracı olarak, sahip oldukları kişisel nitelikleri vurgulamayı seçebilir. Böylece, bireyler kendilerini

olumsuz görülen bir sosyal grubun üyesi değil de, değerli kişisel özelliklere sahip bağımsız bir kişi olarak görüp benlik saygısını koruyabilir (Branscombe ve Ellemers, 1998: 255). Kürt kimliğiyle özdeşleşme düzeyi düşük olan bireylerin bireyselleşme stratejisini tercih etmeleri bu açıklamalar ışığında anlaşılabilir.

Çalışmada, üst yeniden sınıflandırma stratejisi bireyin kendisini ne düzeyde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gördüğü açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda, Kürt kimliğiyle özdeşleşme arttıkça grup üyelerinin kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlama düzeyleri azalmıştır. Benzer bir sonuç, Kürtlerin kendilerini ortak kimlik olan Avrupalı tanımlama düzeyleri ile etnik özdeşleşmeleri arasında gözlenmiştir. Ortak Avrupa kimliğiyle özdeşleşme düzeyi arttıkça etnik özdeşleşmenin azaldığı ve bunun kolektif eylem niyetini olumsuz etkilediği görülmüştür (Ufkes ve ark., 2015: 180). Dumont ve Lill (2003: 442) Güney Afrika'da yapmış oldukları çalışmada üst yeniden sınıflandırma stratejisinin iç grup özdeşleşmeyi olumsuz etkilediğini saptadılar. Aydın ve Kuşdil (2011: 31) tarafından yapılan çalışmada Kürt öğrencilerin üst kimlik olarak Türk kimliğini oldukça düşük düzeyde kullandıkları bulunmuştur. Türk kökenli bireyler arasında etnik kimlik ile üst kimliğinin uyumlu, Kürt kökenlilerde ise bu kimliklerin uyumsuz olması (Hortaçsu, 2007: 153) Kürtler arasında üst kimliği benimsemenin düşük düzeyde kalmasının nedenini açıklamaktadır (ayrıca bkz., Bilali, 2014).

Zamansal karşılaştırma stratejisi üzerine yapılan ilk çalışmalarda, bu stratejinin özdeşleşme ile herhangi bir ilişkisine rastlanmamıştır (Mummendey, Kessler ve ark., 1999: 234; Mummendey, Klink ve ark., 1999: 271; Niens ve Cairns, 2002: 376). Ancak, Bobowik ve arkadaşları (2014b: 226) İspanya'da yaşayan Afrikalı ve Faslı göçmenlerde etnik özdeşleşme ile zamansal karşılaştırma stratejisi arasında olumsuz bir ilişki bulurlarken, Bolivyalı ve Romen göçmenlerde etnik özdeşleşme ile zamansal karşılaştırma stratejisi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır. Araştırmacılar etnik gruplar arasındaki bu farklılığın göçmenlerin ev sahibi ülkedeki sosyo-ekonomik durumlarından kaynaklandığını ifade etmişlerdir (sf. 228-230). Bu çalışmada ise, etnik kimlikle özdeşleşme düzeyi azaldıkça bireylerin daha fazla zamansal karşılaştırma stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. Kürtler 15-20 yıl öncesine göre statülerinde bir değişim olduğunu kabul etmekte, ancak etnik kimlikle özdeşleşme arttıkça bu değişime olan inanç azalmaktadır. Etnik kimliğiyle yüksek düzeyde özdeşleşen bireyler mevcut konumlarından memnun olmamakta ve konumlarının daha iyi olması için rekabet stratejilerine yönelmektedirler. Major (1994), kendi durumlarını geçmişteki durumlarıyla kıyaslayan dezavantajlı grup üyelerinin yoksunluk duygusu hissetmediklerini ve mevcut konumlarını hak ettiklerini düşündüklerini ifade eder (akt.,

Hortaçsu, 2007: 198). Bu düşünce, dezavantajlı grupların mevcut konumlarından şikâyetçi olmamalarına ve olumsuz tepkilerde bulunmamalarına neden olur.

Çalışmada, bireysel hareketlilik ve asimilasyon stratejileri ile etnik özdeşleşme arasında herhangi anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Literatürle uyuşmayan bu bulgu Türkiye bağlamında birkaç nedenden dolayı ortaya çıkmış olabilir. Bunlardan birincisi, çalışmanın tamamen Kürt kimliği kapsamında olmasıdır. Asimilasyonun hoş karşılanmadığı Kürtler arasında, böyle bir çalışmada asimilasyon eğilimi olanlar bile bunu belirtmekten çekinmiş olabilirler. İkinci neden ise, katılımcıların tamamının üniversite öğrencilerinden oluşmasıdır. Etnik kimliklerin hayli belirgin olabildiği bir bağlam olarak üniversitelerde öğrenciler kendi etnik kimliklerini önemseyebilmektedir. Bireysel hareketliliğin ve asimilasyonun neredeyse imkânsız olduğu ırksal gruplar üzerine yapılan çalışmalarda, dış grup tarafgirliği hareketlilik stratejisinin bir parçası olarak kullanılmıştır (Dumont ve Lill, 2003: 435). Bu çalışmada da ele alınan dış grup tarafgirliği etnik özdeşleşme ile anlamlı ve güçlü ilişkiler sergilemiştir. Bireysel hareketlilik ve asimilasyon stratejilerinden elde edilemeyen bulgulara dış grup tarafgirliği üzerinden ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, Türk ve Kürt gibi farklı iki etnik grupla yapılan çalışmalarda, hareketlilik stratejilerinden ziyade dış grup tarafgirliğin daha belirleyici olabileceğini göstermektedir. Genel olarak, etnik grubuyla düşük düzeyde özdeşleşenlerin bireysel ve bilişsel stratejiler benimseyerek benliklerini olumlu kılmaya çalıştıkları, yüksek düzeyde özdeşleşenlerin ise rekabet stratejilerini tercih ederek iç gruplarının tümünden iyi bir konuma yükselmesine çabaladıkları söylenebilir.

Çalışmada öngörülerini desteklemeyen bir bulgu da, gruplar arası statü yapısının algılanan kalıcılığı ile diğer değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlı çıkmamasıdır. Kalıcılık ne stratejileri ne de diğer değişkenleri istatistiksel açıdan anlamlı olarak etkilememiştir. Hem laboratuvar ortamında (Boen ve Vanbeselaere, 2000: 51; Ellemers ve ark., 1993: 772) hem de gerçek yaşam gruplarıyla (Baysu, 2007: 85; Mummendey, Klink ve ark., 1999: 271; Niens ve Cairns, 2002: 376) yapılan çalışmalarda, kalıcılığın stratejiler üzerindeki etkisi kimi zaman doğrulanmış kimi zaman da ya beklenenin aksi çıkmış ya da herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Tajfel (1981) sosyo-yapısal değişkenlerin ve süreçlerin belirli bir tarihsel, siyasal ve ideolojik bağlamda görüleceğini belirtmiştir (akt., Verkuyten ve Reijerse, 2008: 107). Bu açıklamayla paralel olarak, Hollanda'da Türklerle ve Almanya'da Doğu Almanlarla yapılan çalışmalar sonucunda kalıcılıkla ilgili öngörülerin desteklenmemesinin nedeninin hakîm asimilasyoncu ideolojiden kaynaklandığı ifade edilmiştir (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 121). Asimilasyoncu ideolojiler altında, dezavantajlı grupların statülerinin değişebileceği inancı zayıflamaktadır. Çalışmamızda kalıcılığın herhangi bir değişkenle anlamlı bir ilişki

göstermemesi de bu kapsamda açıklanabilir. Kürt sorununun uzun yıllar boyunca farklı girişim ve süreçlere rağmen hala çözülememiş olmasının Kürt yurttaşların kalıcılık algılarını kuvvetlendirerek değişime olan inançlarını zayıflattığı söylenebilir. Bu yüzden, Türkiye bağlamında kalıcılık boyutunun Kürtler arasında herhangi bir açıklayıcılığa sahip olamamaktadır. Bu sonuç bize, algılanan sosyal-yapısal özelliklerin etnik ideolojilerle yakından bağlı olduğunu göstermektedir.

Bulgular, gruplar arası sınırların geçirgen olarak algılanmasının Kürt katılımcıların hem kendi etnik gruplarıyla özdeşleşmelerini hem de tercih ettikleri stratejileri etkilediğine işaret etmektedir. Geçirgenlik algısı yükseldikçe etnik kimlikle özdeşleşme düzeyinin düştüğü gözlenmiştir. Geçirgenlik algısının özdeşleşme düzeyini etkileyerek farklı strateji seçimlerine yol açtığı bilinmektedir (örn., Ellemers ve ark., 1997: 622). Grup sınırları geçirgen algılandığında, yani Kürt etnik grubunun bir üyesinin Türk etnik grubunun bir üyesi olabileceği algısı yüksek olduğunda, katılımcıların bireysel ve bilişsel stratejileri seçme eğilimi gösterdikleri, grup sınırları geçirgen algılanmadığında ise rekabet stratejilerini tercih ettikleri görülmüştür. Bu sonuçlar kuramsal açıklamaları ve önceki çalışmaları destekler niteliktedir (Bettencourt ve ark., 2001: 534, 537; Ellemers, 1993: 35). Tüm dezavantajlı gruplar gibi, Kürtler de Türklerle aralarındaki sınırları geçirgen algıladıklarında olumlu bir sosyal kimlik kazanmak için etnik kimliklerinden sıyrılıp bireysel stratejileri benimsemekte, fakat sınırları katı ve geçilmez algıladıklarında etnik kimliklerine bağlanıp kolektif hareketler yoluyla mevcut kimliklerini olumlu kılmaya çalışmaktadırlar.

Çalışmada gruplar arası statü yapısının meşru algılanması hem SKK hem de SMK kapsamında ele alınmıştır. Meşruiyet algısının asimilasyon, üst yeniden sınıflandırma ve zamansal karşılaştırma stratejilerini olumlu yönde etkilediği bulunurken, sosyal rekabet ve gerçekçi rekabet stratejilerini ise olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca, Regresyon analizi sonucunda meşruluk algısının rekabet stratejilerini yordamada güçlü bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Kürtler arasında mağduriyet durumunun ve düzeltilmesi gereken bir adaletsizliğin olduğu düşüncesi kolektif eylemlerin çıkmasında önemli bir rol oynar (Çağlayan, 2014: 166). Kurulan siyasi partilerin ve yapılan protestoların kökeninde toplumsal sistemin gayrimeşru olduğuna yönelik algılar söz konusudur. Mevcut sosyal yapının meşru ve adil olduğu inancı Kürtlerin daha çok uyuşmaya yönelik tepkileri benimsemelerini sağlamaktadır. Değişik dezavantajlı etnik gruplarla yapılan çalışmalarda meşruluk algısının benzer mekanizmalara hizmet ettiği görülmüştür (Baysu, 2007: 86; Dumont ve Lill, 2003: 442; Kessler ve Mummendey, 2002: 84). Ayrıca, meşruluk algısı ile dış grup tarafgirliği arasında olumlu yönde güçlü bir ilişkinin bulunması, SMK'nın sistemi meşru algılayan

bireylerin baskın gruba karşı tarafgirlik sergileyeceği savını da desteklemektedir (Jost ve ark., 2004: 891). Statükonun meşru olmadığı algısı dezavantajlı grup üyelerinin grup bilincini geliştirmelerine ve topluca hareket etmelerine yol açmaktadır. Statükonun meşru ve adil algılanması ise mevcut sisteme yönelik bir değişikliğin istenmemesine ve bireysel çıkarların önem kazanmasına neden olmaktadır.

Meşruluk ve geçirgenlik algılarını bir arada ele almak amacıyla oluşturulan gruplar üzerinde stratejiler ve dış grup tarafgirliği incelenmiştir. MANOVA sonuçları yüksek meşruluk/yüksek geçirgenlik algılarına sahip katılımcıların hareketlilik, sınıflandırma, karşılaştırma stratejilerini benimsediklerini ve dış grup tarafgirliği sergilediklerini; düşük meşruluk/düşük geçirgenlik algılarına sahip katılımcıların ise rekabet stratejilerini tercih ettiklerini ve iç grup tarafgirliği sergilediklerini göstermiştir. Bu sonuçlar, yukarıda da belirtildiği gibi, SKK'nın meşruluk ve geçirgenlikle ilgili savlarının doğrulandıklarını ortaya koymaktadır.

SBK kapsamında sosyal baskınlık yönelimi, politik görüş ve dini özdeşleşme değişkenleri ele alınmıştır. Kuramın temel değişkeni olan sosyal baskınlık yönelimi hareketlilik stratejileriyle olumlu yönde bir ilişki göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, eşitsizliğe ve baskın olmaya duyulan arzu arttıkça bireylerin etnik gruplarından ayrılıp baskın grubun üyesi olma eğilimleri artmıştır. Ayrıca, çalışmada sosyal baskınlık yönelim düzeyi yükseldikçe katılımcıların etnik gruplarıyla ilgili faaliyetlerde ve davranışlarda bulunma eğilimlerinin azaldığı saptanmıştır. SBK, eşitsiz sosyal hiyerarşilerin sadece baskın grupların davranışlarıyla korunmadığını, düşük statülü grupların hiyerarşiyi destekleyen davranışlarının sistemin sürekliliğine hizmet ettiğini iddia eder (Sidanius ve Pratto, 1999: 44). Kuramın psikolojik bileşeni olan sosyal baskınlık yönelimi hiyerarşik düzeni ve baskın grubu destekleyen düşük statülü grup üyelerinin belirlenmesinde önemli bir işlev görür. Çalışmamızdaki bulgularla tutarlı olarak, Karaçanta (2002: 78) Kürt deneklerle yaptığı araştırmada sosyal baskınlık yönelimi ile dış grup yanlılığının bir sonucu olan vatanseverlik arasında olumlu bir ilişki olduğunu bulmuştur. Ayrıca, Şen (2014: 73) Kürtlerin sosyal baskınlık yönelimi arttıkça Türklerle aralarındaki mevcut durumu daha adil algıladıklarını göstermiştir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan alt statülü grup üyeleri baskın statülü grubun bir üyesi olma amacıyla statükoyu koruma ve destekleme eğilimine sahip olurlar.

Sosyal baskınlık yönelimi ile rekabet ve bilişsel stratejiler arasında öngörülen bağlantı desteklenmemiştir. Bulgular Hortaçsu'nun (2007: 195) 'Sosyal baskınlık yönelimi kalıcılığı bir ölçüde açıklayabilmekte, ancak toplumsal değişimi açıklamakta yetersiz kalmaktadır' çıkarımını destekler niteliktedir. Ancak, bu durum Kürt etnik grubunun Türkiye'deki düşük

konumuyla ve katılımcıların özellikleriyle de açıklanabilir. SBK, baskın gruplara kıyasla alt statülü gruplarda sosyal baskınlık yöneliminin daha düşük olacağını belirtir (Pratto ve ark., 2006: 282). Türkiye’de farklı etnik gruplar üzerinde yapılan çalışmalarda Kürt etnik grubunun diğer etnik gruplara kıyasla düşük seviyede sosyal baskınlık yönelimine sahip olduğu görülmüştür (Karaçanta, 2002: 83). Kendi gruplarını dezavantajlı değerlendiren bireyler toplumsal yapıdaki eşitsizlikleri ve hiyerarşiyi destekleme eğilimi göstermemeye çalışabilirler. Diğer yandan, bu çalışmanın eğitimin ve okumanın da etkisiyle eşitliğe ve insan haklarına daha duyarlı olan üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olması sosyal baskınlık yöneliminin etkisinin ortaya çıkmasını engellemiş olabilir. Sosyal baskınlık yöneliminin etkileri, dezavantajlı gruplardan ziyade, baskın gruplar üzerinde açıkça görülebilmektedir (Rabinowitz, 1999: 17; Levin ve ark., 2009: 296). Baskın grup üyelerinin dezavantajlı gruplara yönelik önyargılarının ve olumsuz tutumlarının anlaşılmasında sosyal baskınlık yönelimi önemli bir yer tutar. Bursa’da çoğunluğu Türk olan işverenlerle yapılan bir çalışma, sosyal baskınlık yönelimi arttıkça Kürtlere yönelik sosyal mesafenin arttığını ve iş başvurusunda bulunan Güneydoğulu adayları işe alma olasılığının azaldığını ortaya koymuştur (Yıldırım, 2015: 145). Bu çalışmada da görüldüğü gibi, sosyal baskınlık yöneliminin özellikle baskın gruplarla yapılacak çalışmalarda kullanılması faydalı olacaktır.

SBK milliyetçilik, ırkçılık siyasi muhafazakârlık, eşitsizliği vurgulayan dini söylemler gibi ideolojileri hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitler olarak değerlendirir (Pratto ve ark., 2006: 275-76). Bu tür mitler eşitsizliğin adil, meşru, doğal ve ahlaki olduğunu iddia eder. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitleri daha fazla destekleme eğiliminde olurlar (Pratto ve ark., 2006: 281). SMK ise, siyasi muhafazakârlığın (sağ ideoloji) sistemi meşrulaştırmanın bir bileşeni olduğunu, değişime direnerek ve eşitsizliği rasyonalize ederek statükoyu koruduğunu iddia eder. Ayrıca, siyasi muhafazakârlığın yüksek statülü gruplarda iç grup tarafgirliğine, düşük statülü gruplarda ise dış grup tarafgirliğine neden olacağını ifade eder (Jost ve ark., 2004: 901). Bu çalışmada, politik görüşü sağa doğru kayan bireylerin hareketlilik ve sınıflandırma stratejilerini tercih ettikleri bulunmuştur. Yani, sağ ideolojiyi benimseyen Kürt bireyler ya asimile olarak ya da kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı tanımlayarak olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmaya çalışırlar. Benzer şekilde, dini özdeşleşme düzeyinin hareketlilik ve sınıflandırma stratejileri ile olumlu, rekabet stratejileriyle olumsuz ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Dindarlık eğilimi yüksek olan bireyler Türk etnik grubunun bir üyesi olmayı veya kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlamayı tercih ederken, dindarlık eğilimi düşük olan bireyler rekabete girmeyi tercih etmektedirler. Hem sağ ideolojinin hem de dini

özdeşleşmenin sosyal baskınlık yönelimiyle olumlu bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu iki ideolojinin hem açık hem de örtük dış grup tarafgirliğiyle de güçlü bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Bulgular, sağ ideolojinin ve dini özdeşleşmenin Türkiye bağlamında hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitler olduğunu ve sistemi meşrulaştırmanın bir aracı olarak işlev gördüğüne işaret etmektedir.

SMK kapsamında stratejilerin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacağı düşünülen açık ve örtük dış grup tarafgirliği incelenmiştir. Dış grup tarafgirliği üzerinde öngörülen hipotezlerin çoğu desteklenmiştir. SMK dezavantajlı grup üyelerinin dış grup tarafgirliği sergileyerek gruplar arasındaki eşitsizliği meşrulaştıracaklarını iddia eder (Jost ve ark., 2004: 891). Dış grup tarafgirliği, eşitsiz olan sistemi içselleştirme ve bu sistemi sürdürme eğiliminin bir tezahürü olarak görülür. Düşük statülü grup üyeleri kendilerine yönelik olumsuz ve dış gruplara yönelik olumlu kalıpyargıları içselleştirerek dış grup lehine olan tutum ve inançları ortaya çıkarır (Jost, 2001: 91). Çalışmada bu açıklamalarla tutarlı olarak, dış grup tarafgirliği sergileyen bireylerin bireysel hareketlilik, asimilasyon, bireyselleşme ve üst yeniden sınıflandırma stratejilerini benimsediği; dış grup tarafgirliği sergilemeyen bireylerin ise rekabet stratejilerini tercih ettikleri bulunmuştur. Türk etnik grubuna yüksek düzeyde tarafgirlik belirten Kürt bireyler olumlu bir benlik saygısı elde etmek amacıyla etnik kimliğinden ayrılıp farklı bir kimlik edinmeye çalışmaktadır. Ancak, Türk etnik grubuna düşük düzeyde tarafgirlik belirten Kürt bireyler ise etnik kimliklerine daha çok bağlanıp benlik saygılarını yükseltmeye ve iç grup dayanışmayı güçlendirmeye çalışmaktadırlar. Dış grup tarafgirliği baskın grubun bir üyesi olmayı motive ederken, iç grup tarafgirliği dezavantajlı grubun konumunu yükseltmek için rekabet eğilimlerini motive etmektedir.

Sergilenen tutum ve davranışlar üzerinde bilinçli süreçlerin yanı sıra bilinçli olmayan süreçler de önemli bir rol oynamaktadır. İç grup tarafgirliği, özellikle dezavantajlı grup üyeleri arasında, sosyal normlar tarafından özendirildiğinden, dış grup tarafgirliğinin açıkça ifade edilmesi hoş karşılanmaz. SMK dış grup tarafgirliğinin açık ölçümlerle elde edilmesinin zor olabileceğini, bu yüzden örtük ölçümlerin kullanılması gerektiğini belirtir (Jost ve ark., 2004: 893-94). Bu çalışmada kuramın bu varsayımını test etmek amacıyla hem açık hem de örtük ölçüm kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında, iki ölçüm aracının yakından ilişkili olduğu ve benzer sonuçlara yol açtığı görülmüştür. Ancak, SMK'nın varsayımının aksine, açık dış grup tarafgirliğinin diğer değişkenleri yordamada örtük ölçümden daha etkili olduğu bulunmuştur. Kürtler arasında Türklere yönelik tarafgirlik açıkça ifade edilmekte ve bu onların tutum ve davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Çalışmadaki bulgularla tutarlı olarak, Güler (2012: 112) de Kürt kökenli katılımcılarda iç grup aidiyeti azaldıkça Türkleri daha olumlu

değerlendirdiklerini ve Türklere karşı yüksek yanlılık sergilediklerini aktarmıştır. Türk ve Kürt etnik grubu yüzyıllardır bir arada yaşamaktadırlar. Bu süre içinde Türk etnik grubunun sürekli baskın konumda olması ve devlet yönetiminde söz sahibi olması, Kürt etnik grubunun üyeleri arasında Türklere yönelik hayranlığa ve imrenmeye yol açmış olabilir. Ayrıca, devlet kurumlarında, özellikle eğitim kurumunda, Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültürü üzerinde durulması ve sürekli bunlara maruz kalma Kürtler arasında etnik gruplarına yönelik bir küçümseme, Türklere karşı ise bir tarafgirlik hissi oluşturmuş olabilir.

Çalışmada rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma stratejilerini yordayan en etkili değişkenler regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, rekabet stratejilerini yordayan en güçlü değişkenlerin etnik özdeşleşme ve meşruluk algısı olduğu bulunmuştur. Etnik grubuyla güçlü özdeşleşen ve Türk etnik grubuyla arasındaki statü yapısını gayrimeşru gören Kürt katılımcıların mevcut konumlarını yükseltmek için rekabete girişecekleri anlaşılmaktadır. Hareketlilik stratejileri üzerinde tekrarlanan analizde, bu stratejileri yordamada en etkili değişkenlerin açık dış grup tarafgirliği ve gruplar arası yapının geçirgenliği değişkenleri olmuştur. Türklere karşı yüksek tarafgirlik sergileyen ve Türk etnik grubun bir üyesi olma imkânının yüksek olduğunu düşünen Kürt bireyler, etnik aidiyetlerinden ayrılarak Türk kimliğini benimsemektedirler. Aynı analizin sonuçları, sınıflandırma stratejileri için en güçlü yordayıcıların etnik özdeşleşme ile açık ve örtük dış grup tarafgirliği değişkenleri olduğunu göstermektedir. Etnik grubuna karşı düşük aidiyet hisseden, ancak Türk etnik grubuna karşı yüksek tarafgirlik besleyen Kürt katılımcılar ya kendilerini herhangi bir gruba ait tanımlamayıp bağımsız bir birey olarak görecektir ya da kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak tanımlayacaktır. Gruplar arası statü farkını meşru görmeyenin karşılaştırma stratejilerini yordamada en güçlü değişken olduğu bulunmuştur. Türk etnik grubuyla aralarındaki statü farklılığının adil olduğunu düşünen bireyler mevcut konumlarını 15-20 yıl önceki konumlarıyla karşılaştırarak benlik saygılarını korumaktadırlar. Tüm bulgular göz önüne alındığında, etnik özdeşleşme, meşruluk ve geçirgenlik değişkenleri SKK'yı; meşruluk, açık ve örtük dış grup tarafgirliği değişkenleri ise SMK'yı destekledikleri saptanmıştır. Bu sonuçlar, yukarıda tek tek açıklandığı gibi, genel olarak kuramsal bulgularla da tutarlıdır.

Hem korelasyon hem de regresyon sonuçları, stratejilerin belirlenmesinde en etkili kuramların SKK ve SMK olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle, SKK kolektif hareket etmeyi temsil eden rekabet stratejilerini açıklamada öne çıkarken, SMK ise daha çok uyumu temsil eden bireysel ve bilişsel stratejileri açıklamada öne çıkmaktadır. SKK genel olarak gruplar arası çatışmalar üzerinde durmakta ve bu çatışmalar altında yatan mekanizmalarla

ilgilenmektedir (Wright, 2009). Çalışmada kuramın rekabet stratejilerini açıklamada öne çıkması, kuramın bu yönü ile ilişkilidir. SKK'nın aksine, SMK gruplar arasındaki uyuma ve uyuşmaya odaklanmakta ve bu süreçlere çeşitli açıklamalar getirmektedir. Hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma stratejileri gruplar arasındaki çatışmayı azaltır ve baskın grupla uyumlu bir şekilde yaşamayı sağlar. Hareketlilik stratejilerinde dezavantajlı grup üyelerinin bazıları baskın grup ile özdeşleşirken, bazıları da kendisini hem etnik grubunun hem de ulusal grubun bir üyesi olarak tanımlar (Verkuyten ve Reijerse, 2008: 109). Bu çalışmada, hareketlilik stratejilerine yönelen bireylerin kendi öz etnik gruplarıyla ilgili konularda kolektif eylemlere katılmadıkları ve gelecekte de katılmayı düşünmedikleri bulunmuştur. Sınıflandırma stratejilerinde ise kolektif faaliyetlere girmekten ziyade bilişsel süreçler öne çıkmaktadır. Becker (2012: 647) yapmış olduğu çalışmalarda sosyal yaratıcılık (diğer adıyla bilişsel) stratejilerinin toplumsal değişimi engellediği ve kolektif eylem direncini pasifize ettiğini göstermiştir. Bu bulgularla tutarlı olarak, sınıflandırma stratejilerinin eylem ve hedef değişkenleriyle olumsuz yönde güçlü ilişkiler sergilediği saptanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, mevcut konumunu geçmiş konumuyla kıyaslama eğiliminde olan bireylerin toplumsal düzenden memnun oldukları ve değişikliği istemedikleri bilinmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda, gruplar arası uyuşma olgusuna odaklanan SMK'nın, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma stratejileri üzerindeki güçlü etkisi anlaşılabilir.

Genel olarak, araştırmada elde edilen tüm bulgular göz önünde bulundurulduğunda bireysel özelliklerden ideolojik/kültürel özelliklere kadar çok sayıda faktörün sosyal davranışlar üzerinde etkili olabileceği doğrulanmıştır. Bireylerin sergileyecekleri davranışlar sadece bireyin kişisel özellikleriyle değil; onun üyesi olduğu grup, bu grubun diğer gruplarla olan ilişkisi ve benimsediği siyasi ve dini görüşleri tarafında belirlenir. Ayrıca, Türkiye gibi birbirleriyle rekabet halindeki çok sayıda sosyal grubun olduğu bir ülkede sosyal, siyasal ve tarihsel bağlamın büyük önem taşıdığı görülmüştür.

Bu araştırma sonuçlarının ışığında yıllarca süren ve sürmekte olan gruplar arasındaki çatışmaların azaltılması için birkaç öneride bulunulabilir. Bunlardan birincisi, toplumsal bir yapıda yer alan tüm dini ve etnik grupların kendilerini rahatça tanımlayabileceği ve belirli bir dini inancı ve etnik kökeni temsil etmeyen ortak bir üst kimliğin inşa edilmesidir. İkincisi, gruplar arası sınır geçirgenlik algısının geliştirilmesidir. Yani, düşük statülü grup üyelerin üst gruba kolayca geçebileceği ve bu grubun bir üyesi olabileceği bir toplumsal yapının oluşturulmasıdır. Üçüncüsü, gruplar arasında oluşabilecek statü farklılığının adil, meşru ve doğal yollarla olmasının sağlanmasıdır. Kanunlar ve kurallar herhangi bir grubu kayırmayacak ve tüm insanlara eşit fırsatlar sunacak şekilde yapılanmalıdır. Dördüncü öneri,

devletin evrensel insan haklarını destekleyen ve sosyal eşitliği teşvik eden söylemleri benimsemesi; sosyal eşitsizliği, baskınlığı ve şiddeti arttıracak ideolojilerden ve fikirlerden uzak durmasıdır. Beşinci öneri, tüm grupların konumlarını yükseltebilecek maddi, manevi ve kültürel yatırımların yapılmasıdır. Yatırımlarla çeşitli imkânlar elde eden gruplar eski konumlarından ve imkânlarından ne kadar iyi durumda olduklarını görebilecek ve grubunun konumunu yükseltmek için çatışmaya ya da şiddete yönelmeyecektir. Son olarak, sosyal gruplara yönelik önyargıların ve olumsuz tutumların giderilmesi ve olumlu tutumların oluşturulabilmesi için çeşitli programların ve etkinliklerin yapılmasıdır. Tabii ki, tüm bu öneriler bir anda yapılabilecek düzenlemeler değildir. Uzun bir süreç, sağlam bir irade ve zahmetli uğraşlar gerektirir.

Bu çalışmanın çeşitli güçlü yönleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, daha önce sınırlı sayıda kuram ile ele alınan kimlik yönetim stratejisinin bu kez üç farklı kuramsal yaklaşımdan yararlanarak araştırılmasıdır. Diğer bir güçlü yanı, açık ölçümlerin yanı sıra örtük ölçümün de kullanılmasıdır.

Bu tez çalışmasının güçlü yönleriyle birlikte çeşitli sınırlılıkları da mevcuttur. En önemli sınırlılığı çalışmanın sadece üniversite öğrencileriyle yapılmış olmasıdır. Öğrencilerden elde edilen bulguların değişik yaş gruplarından diğer bireylere genellemesinin güçlükler içerdiği açıktır. Öğrenci olmayan veya yaşça büyük olan bireylerin düşünce yapıları, diğer etnik gruplarla olan tecrübeleri, tarihsel bilgi birikimleri ve siyasi eğilimleri farklı olabilir. Bu farklılıklar bireylerin tercih edeceği stratejileri etkileyebilmektedir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise, verilerin sadece erkek öğrencilerden toplanmasıdır. Her ne kadar cinsiyet farklılıkları üzerinde durmanın betimleyici bir faaliyet olduğu ve davranışların açıklamasına ek bir katkı sağlamadığı vurgulansa da (Dökmen, 2015: 188), çalışmadaki bulguları kadınlara genellemede sınırlılıklar olacağı düşünülmelidir. Kürtler arasında üniversite okuyan kadın sayısının az olması, çalışılan konunun hassas olmasından ve çalışmanın sabit bir mekânda yapılmasından dolayı çalışmaya katılacak kadın katılımcıların bulunmasındaki zorluklar gibi faktörler araştırmanın sadece erkeklerle yapılmasının en önemli nedenleridir. Çalışmanın yürütüldüğü katılımcı sayısı da diğer bir sınırlılıktır. Verilerin toplandığı zamanın bir darbe girişiminin sonrasındaki hassas döneme denk gelmesi ve Örtük Çağırışım Testi'nin kullanılmasından dolayı çalışmanın sabit bir mekânda yapılması zorunluluğu bireylerin çalışmaya katılmalarında sıkıntılar yaşatmıştır.

Yukarıda belirtilen sınırlılıklar doğrultusunda, ileride kimlik yönetim stratejileri kapsamında yapılacak çalışmalar için birkaç noktaya dikkat çekilebilir. Öncelikle, yapılacak çalışmanın yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey gibi farklı özelliklere sahip

katılımcılar üzerinde yürütülmesine özen gösterilmelidir. Bunlarla birlikte, daha net bulgulara ulaşmak amacıyla katılımcı sayısının çoğaltılmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca, çalışmanın yapılacağı dönem ve ortam göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmayı yapmaya ‘Barış Süreci’ olarak adlandırılan ve çatışma halinin olmadığı dönemde karar verilmişti. Ancak, çalışma Barış Süreci’nin sona ermesinin ardından ve bir darbe girişiminin sonrasındaki çalkantılı dönemde yapılabilmektedir. Gruplar arası ilişkilerde toplumsal bağlamın ve ortamın önemli bir yer tuttuğu göz önüne alındığında, toplumsal barışın sağlandığı dönemde yapılacak benzer bir çalışmanın daha ayrıntılı sonuçlar üreteceği düşünülmektedir.

7 KAYNAKLAR

- ABRAMS Dominic - Micheal A. HOGG (1988), “Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination”, **European Journal of Social Psychology**, 18, 317-334.
- AKTAN Timuçin (2012), “Compensatory Nature of Mixed Stereotypes: An Investigation of Underlying Mechanisms in The Framework of Stereotype Content Model”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi), Ankara.
- ALEXANDRE Joana Dias - Maria B. MONTEIRO - Sven WALDZUS (2007), “More than Comparing with Majorities: The Importance of Alternative Comparisons Between Children from Different Minority Groups”, **International Journal of Psychology and Psychological Therapy**, 7(2), 201-212.
- ALTUNTAŞ Betül (2016), “Zorunlu Kürt Göçünü Kentsel Yoksulluk ve Dışlanma Ekseninde Sosyal Politika Perspektifinden Yeniden Düşünmek”, **Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika**, Der. Betül Altuntaş, Nobel Yayıncılık, Ankara, 137-157.
- ASHBURN-NARDO Leslie - Megan L. KNOWLES - Margo J. MONTEITH (2003), “Black Americans’ implicit racial associations and their implications for intergroup judgment”, **Social Cognition**, 21, 61–87.
- ASHBURN-NARDO Leslie - Nathan J. JOHNSON (2008), “Implicit Outgroup Favoritism and Intergroup Judgment: The Moderating Role of Stereotypic Context”, **Social Justice Research**, 21, 490–508.
- ATAKAY Ceren (2014), “Evli Çiftlerde Şiddeti Yordayan Etmenler: Partnerin Sadakatine İlişkin Açık Ve Örtük Algılar İle Öfke Duygusu”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- BALABAAN Ç. Damla (2013), “The Roles of Intergroup Threat, Social Dominance Orientation and Right-Wing Authoritarianism in Predicting Turks’ Prejudice Toward Kurds”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

- BATALHA Luisa - Nazar AKRAMI - Bo EKEHAMMAR (2007), “Outgroup Favoritism: The Role of Power Perception, Gender, and Conservatism”, **Current Research in Social Psychology**, 13(4), 38-49.
- BAYAD Aydın - M. Ersin KUŞDİL (2011). “Kimlik yönetme stratejileri, Grupla Özdeşleşme Düzeyi ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Arasındaki İlişki: Kürt Üniversite Öğrencileri Örneği”, 18. Psikoloji Kongresi, Bursa.
- BAYSU Gülseli (2007), “The Effects of Intergroup Perceptions and Ingroup Identifications on The Political Participation of the Second-generation Turkish Migrants in the Netherlands”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- BECKER Julia C. (2012), “The System-Stabilizing Role of Identity Management Strategies: Social Creativity Can Undermine Collective Action for Social Change”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 103(4), 647–662.
- BERNACHE-ASSOLLANT Iouri - Marie-Françoise LACASSAGNE - Jomills H. BRADDOCK (2007), “Basking in Reflected Glory and Blasting Differences in Identity-Management Strategies Between Two Groups of Highly Identified Soccer Fans”, **Journal of Language and Social Psychology**, 26(4), 381-388.
- BERNACHE-ASSOLLANT Iouri - Raphaël LAURIN - Patrick BOUCHET – Guillaume BODET - Marie-Françoise LACASSAGNE (2010), “ Refining the relationship between ingroup identification and identity management strategies in the sport context: The moderating role of gender and the mediating role of negative mood”, **Group Processes & Intergroup Relations**, 13(5) 639–652.
- BERRY John W. (2005), “Acculturation: Living successfully in two cultures”, **International Journal of Intercultural Relations**, 29, 697–712.
- BETTENCOURT B. Ann – Nancy DORR – Kelly CHARLTON – Deborah L. HUME, (2001), “Status differences and in-group bias: A metaanalytic examination of the effects of status stability, status legitimacy, and group permeability”, **Psychological Bulletin**, 127, 520–542.
- BİLALİ Rezarta (2014), “The downsides of national identification for minority groups in intergroup conflicts in assimilationist societies”, **British Journal of Social Psychology**, 53, 21–38.
- BİLGESAM (2014), Türkiye’de Etnik, Dini ve Siyasi Kutuplaşma, **Bilgesam Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi:** http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-262-2014081511kutuplasma-anketi_rapor.pdf

- BİLGİN Nuri (1994), **Sosyal Bilimler Kavşağında Kimlik Sorunu**, Ege Yayıncılık, İzmir.
- BİLGİN Nuri (2007), **Kimlik İnşası**, Aşına kitaplar-Turmaks Yayıncılık, Ankara.
- BLAIR Irene V. - John T. JOST (2003), “Exit, Loyalty, and Collective Action Among Workers in a Simulated Business Environment: Interactive Effects of Group Identification and Boundary Permeability”, **Social Justice Research**, 16(2), 95–108.
- BLANZ Mathias - Amélie MUMMENDEY - Rosemarie MİELKE - Andreas KLİNK (1998), Responding to Negative Social Identity: A Taxonomy of Identity Management Strategies. **European Journal of Social Psychology**, 28, 697–729.
- BOBOWIK Magdalena - Nekane BASABE - Darío PÁEZ (2014a), ““Heroes of adjustment”:
Immigrant’s stigma and identity management”, **International Journal of Intercultural Relations**, 41, 112–124.
- BOBOWIK Magdalena - Nekane BASABE - Darío PÁEZ (2014b), “Identity Management Strategies, Perceived Discrimination, and Well-Being Among Young Immigrants in Spain”, Ed. Radosveta Dimitrova, Michael Bender ve Fons van de Vijver, **Global Perspectives on Well-Being in Immigrant Families**, Springer Science+Business Media, New York, 213-234.
- BOEN Filip – Norbert VANBESELAERE (1998), “Reactions upon a failed attempt to enter a high status group: an experimental test of the five-stage model”, **European Journal of Social Psychology**, 28, 689-696
- BOEN Filip – Norbert VANBESELAERE (2000), “Responding to Membership of a Low-Status Group: The Effect of Stability, Permeability and Individual Ability”, **Group Processes & Individual Ability**, 3(1), 41-62.
- BOEN Filip – Norbert VANBESELAERE (2001), “Individual Versus Collective Responses to Membership in a Low-Status Group: The Effects of Stability and Individual Ability”, **The Journal of Social Psychology**, 141(6), 765–783.
- BOURHIS Richard Y. – Léna Céline MOÏSE – Stéphane PERREAULT - Sacha SENÉCAL (1997), ‘Towards an interactive acculturation model: A social psychological approach’, **International Journal of Psychology**, 32, 369-386.
- BRANDT Mark J. – Christine REYNA (2012), “Social dominance or system justification? The acceptance of inequality and resistance to social change as unique system-relevant motivations”, Retrived <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2165690>
- BRANDT Mark J. (2013), “Do the Disadvantaged Legitimize the Social System? A Large-Scale Test of the Status–Legitimacy Hypothesis”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 104(5), 765–785.

- BRANSCOMBE Nyla R. - Naomi ELLEMERS (1998), "Coping with Group-Based Discrimination: Individualistic Versus Group-Level Strategies", Ed. Swim and Stangor, **Prejudice: The Target's Perspective**, San Diego, CA, US, 243-266.
- BREWER Marilynn B. (1979), "In-Group Bias in the Minimal Intergroup Situation A Cognitive – Motivational Analaysis", **Psychology Bulletin**, 86(2), 307-324.
- CAMCI Yasemin (2015), "Başörtülü Ve Başörtüsüz Öğrencilerde Dış Grup Tarafgirliği Fenomeni: Açık ve Örtük Tutumların Gruplar Arası İlişkiler Kuramları Üzerinden İncelenmesi", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- CARICATI Luca - Nadia MONACELLI (2012), "Intergroup Biases of the Intermediate-Status Group: The Effect of Stability and Instability of Social Stratification", **The Journal of Social Psychology**, 152(6), 713–726.
- CEYLAN Adnan - Soner ÖZBAL (2008), "Özdeşleşme Yoluyla Sadakat Oluşturma Üzerine Üniversite Mezunları Arasında Yapılan Bir Çalışma", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 9(1), 81-110.
- CLARK Kenneth B. – Mamie P. CLARK (1947), "Racial identification and preference in Negro children", In E. E. Maccoby, T. M. Newcomb ve E. L. Hartley (Eds.), **Readings in Social Psychology** (pp. 602–611), New York: Holt, Rinehart & Winston.
- COSTARELLI Sandro (2012), "Coping With Intergroup Threat via Biased Attributions to Low Group Effort: The Moderating Roles of Ingroup Identification, Legitimacy, and Instability of Intergroup Status", **Social Psychology**, 43(1), 47–59.
- CROCKER Jennifer - Brenda MAJOR (1989), "Social Stigma and Self-Esteem: The Self-Protective Properties of Stigma", **Psychological Review**, 96(4), 608-630.
- ÇAĞLAYAN Handan (2014), *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadımlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu*, 5. b., İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇELEBİ Elif - Maykel VERKUYTEN - Natasa SMYRNIOTI (2015), "Support for Kurdish language rights in Turkey: the roles of ethnic group, group identifications, contact, and intergroup perceptions", **Ethnic and Racial Studies**, DOI: 10.1080/01419870.2015.1103881
- DASGUPTA Nilanjana (2004), "Implicit Ingroup Favoritism, Outgroup Favoritism, and Their Behavioral Manifestations", **Social Justice Research**, 17(2), 143-169.
- DOĞULU Canay (2012), "System Justification and Terror Management: Mortality Salience as a Moderator of System-Justifying Tendencies in Gender Context", Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

- DOOSJE Bertjan - Naomi ELLEMERS – Russell SPEARS (1995), “Perceived Intragroup Variability as a Function of Group Status and Identification”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 31, 410-436.
- DOOSJE Bertjan - Russell SPEARS - Naomi ELLEMERS (2002), “Social identity as both cause and effect: The development of group identification in response to anticipated and actual changes in the intergroup status hierarchy”, **British Journal of Social Psychology**, 41, 57–76.
- DOWDING Keith - Peter JOHN - Thanos MERGOUPIS - Mark Van VUGT (2010), “Exit, Voice and Loyalty: Analytic and Empirical Developments”, **European Journal of Political Research**, 37, 469–495.
- DÖKMEN Zehra Y. (2009), **Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, 6. b., Remzi Kitapevi, İstanbul.
- DUCKITT John - Thobi MPHUTHING (1998), “Group identification and intergroup attitudes: A longitudinal analysis in South Africa”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 74(1), 80-85.
- DUMONT Kitty - Burger van LILL (2009), “Dominant and non-dominant groups’ responses to social change: the economic transformation process in South Africa”, **South African Journal of Psychology**, 39(4), 432-447.
- DUNHAM Yarrow - Andrew Scott BARON - Mahzarin R. BANAJI (2006), “From American City to Japanese Village: A Cross-Cultural Investigation of Implicit Race Attitudes”, **Child Development**, 77(5), 1268 – 1281.
- ELLEMERS Naomi – Ad Van KNIPPENBERG – Nanne De VRIES – Henk WILKE (1988), “Social identification and permeability of group boundaries”, **European journal of social psychology**, 18, 497-513.
- ELLEMERS Naomi – Ad Van KNIPPENBERG – Nanne De VRIES – Henk WILKE (1990), “The influence of permeability of group boundaries and stability of group status on strategies of individual mobility and social change”, **British Journal of Social Psychology**, 29, 233-46.
- ELLEMERS Naomi – Henk WILKE - Ad Van KNIPPENBERG (1993), “Effects of the Legitimacy of Low Group or Individual Status on Individual and Collective Status-Enhancement Strategies”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 64(5), 766-778.
- ELLEMERS Naomi – Russell SPEARS - Bertjan DOOSJE (1997), “Sticking Together or Falling Apart: In-Group Identification as a Psychological Determinant of Group Commitment Versus Individual Mobility”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 72(3), 617-626.

- ELLEMERS Naomi – Wendy Van RIJSWIJK (1997), “Identity Needs versus Social Opportunities: The Use of Group-Level and Individual-Level Identity Management Strategies”, **Social Psychology Quarterly**, 60(1), 52-65.
- ELLEMERS Naomi (1993), “The Influence of Socio-Structural Variables on Identity Management Strategies”, Ed. W. Stroebe ve M. Hewstone, **European Review of Social Psychology**, Chichester: Wiley, 27–57.
- FISCHER Ronald - Katja HANKE - Chris G. SIBLEY (2013), “Cultural and Institutional Determinants of Social Dominance Orientation: A Cross-Cultural Meta-Analysis of 27 Societies”, **Political Psychology**, 20(20), 1-31.
- GÖREGENLİ Melek (2010), “Psikolojinin Kürt sorunuyla imtihanı”, **Eleştirel Psikoloji Bülteni**, 3, 3-11.
- GREENWALD Anthony G. (1990), “What Cognitive Representations Underlie Social Attitudes?”, **Bulletin of the Psychonomic Society**, 28(3), 254 - 260.
- GREENWALD Anthony G. – Mahzarin R. BANAJI (1995), “Implicit Social Cognition: Attitudes, Self-Esteem, and Stereotypes”, **Psychological Review**, 102(1), 4-27.
- GREENWALD Anthony G. – Debbie E. MCGHEE – Jordan L. K. SCHWARTZ (1998), “Measuring Individual Differences in Implicit Cognition: The Implicit Association Test”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 74(6), 1464-1480.
- GREENWALD Anthony G. - Brian A. NOSEK - Mahzarin R. BANAJI (2003), “Understanding and Using the Implicit Association Test: I. An Improved Scoring Algorithm”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 85(2), 197–216.
- GREENWALD Anthony G. - T. Andrew POEHLMAN - Eric Luis UHLMANN - Mahzarin R. BANAJI (2009), “Understanding and Using the Implicit Association Test: III. Meta-Analysis of Predictive Validity”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 97(1), 17–41.
- GUIMOND Serge - Pierre De OLIVEIRA - Rodolphe KAMIESJKI - Jim SIDANIUS (2010), “The trouble with assimilation: Social dominance and the emergence of hostility against immigrants”, **International Journal of Intercultural Relations**, 34, 642–650.
- GUIMOND Serge - Richard J. CRISP - Pierre De OLIVEIRA - Rodolphe KAMIEJSKI - Nour KTEILY - Beate KUEPPER - Richard N. LALONDE - Shana LEVIN - Felicia PRATTO - Francine TOUGAS - Jim SIDANIUS - Andreas ZICK (2013), “Diversity Policy, Social Dominance, and Intergroup Relations: Predicting Prejudice in Changing Social and Political Contexts”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 104(6), 941–958.

- GÜLER Meltem (2013), “Gruplar arası Temas, Kaygı ve Yanlılığın Sosyal Mesafeye Etkisi: Türk ve Kürt Kökenli Gruplar Üzerine Bir Çalışma”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- GÜNEŞ Cengiz (2013), **Türkiye’de Kürt Ulusal Hareketi: Direniş Söylemi**, 1. b., Çev. Eflâ-Bariş Yıldırım, Dipnot yayınları, Ankara.
- HABERTÜRK (2015), <http://www.haberturk.com/secim/secim2015/genel-secim-1-kasim/>
- HENRY P. J. - Jim SIDANIUS - Shana LEVIN - Felicia PRATTO (2005), “Social Dominance Orientation, Authoritarianism, and Support for Intergroup Violence between the Middle East and America”, **Political Psychology**, 26(4), 569-583.
- HEWSTONE Miles - Mark RUBIN - Hazel WILLIS (2002), “Intergroup bias”, **Annual Review of Psychology**, 53, 575-604.
- HO Arnold K. - Jim SIDANIUS - Nour KTEILY - Jennifer SHEEHY-SKEFFINGTON - Felicia PRATTO - Kristin E. HENKEL - Rob FOELS - Andrew L. STEWART (2015), “The Nature of Social Dominance Orientation: Theorizing and Measuring Preferences for Intergroup Inequality Using the New SDO7 Scale”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 2015, 109(6), 1003–1028.
- HOFMANN Wilhelm - Bertram GAWRONSKI - Tobias GSCHWENDNER - Huy LE - Manfred SCHMITT (2005), “A Meta-Analysis on the Correlation Between the Implicit Association Test and Explicit Self-Report Measures”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 31(10), 1369-1385.
- HOGG Michael A. - Abrams DOMINIC (1998), *Social Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*, Routledge, New York.
- HORTAÇSU Nurhan (2007), *Ben, Biz, Hepimiz: Toplumsal Kimlik ve Gruplararası İlişkiler*, İmge Kitabevi, Ankara.
- ILIC Marie - Jost REINECKE - Gerd BOHNER - Hans-Onno RÖTTGERS - Thomas BEBLO - Martin DRIESSEN - Ulrich FROMMBERGER - Patrick William CORRIGAN (2014), “Managing a stigmatized identity—evidence from a longitudinal analysis about people with mental illness”, **Journal of Applied Social Psychology**, 44, 464–480.
- JACKSON Linda A. - Linda A. SULLIVAN - Richard HARNISH - Carole N. HODGE (1996), “Achieving Positive Social Identity: Social Mobility, Social Creativity, and Permeability of Group Boundaries”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 70(2), 241-254.
- JOHNSON Daniel - Deborah J. TERRY - Winnifred R. LOUIS (2003), “Perceptions of the Intergroup Structure and Anti-Asian Prejudice Among White Australians”, **Group Processes & Intergroup Relations** 8(1), 53–71.

- JOST John T. (2001), "Outgroup favoritism and the theory of system justification: An experimental paradigm for investigating the effects of socio-economic success on stereotype content", In G. Moskowitz (Ed.), **Cognitive social psychology: The Princetonsymposium on the legacy and future of social cognition** (pp. 89-102). Mahwah, NJ: Erlbaum. Hungarian Translation.
- JOST John T. - Mahzarin R. BANAJI (1994), "The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness", **British Journal of Social Psychology**, 33, 1—27.
- JOST John T. - Diana BURGESS (2000), "Attitudinal ambivalence and the conflict between group and system justification motives in low status groups", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 26, 293–305.
- JOST John T. - Erik P. THOMPSON (2000), "Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans", **Journal of Experimental Social Psychology**, 36, 209–232.
- JOST John T. - Orsolya HUNYADY (2002). The Psychology of System Justification and the Palliative Function of Ideology, **European Review of Social Psychology**, 13, 111-153.
- JOST John T. - Orsolya HUNYADY (2005), "Antecedents and consequences of system-justifying ideologies", **Current Directions in Psychological Science**, 14, 260-265.
- JOST John T. - Aaron C. KAY (2005), "Exposure to Benevolent Sexism and Complementary Gender Stereotypes: Consequences for Specific and Diffuse Forms of System Justification", **Journal of Personality and Social Psychology**, 88(3), 498–509.
- JOST John T. - Brett W. PELHAM - Mauricio R. CARVALLO (2002), "Non-conscious forms of system justification: Implicit and behavioral preferences for higher status groups", **Journal of Experimental Social Psychology**, 38, 586–602.
- JOST John T. - Brett W. PELHAM - Oliver SHELDON - Bilian Ni SULLIVAN (2003), "Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: evidence of enhanced system justification among the disadvantaged", **European Journal of Social Psychology**, 33, 13–36.
- JOST John T. - Brian A. NOSEK - Samuel D. GOSLING (2008), "Ideology: Its Resurgence in Social, Personality, and Political Psychology", **Perspectives on Psychological Science**, 3(2), 126–136.

- JOST John T. - Carlee Beth HAWKINS - Brian A. NOSEK - Erin P. HENNES - Chadly STERN - Samuel D. GOSLING - Jesse GRAHAM (2013), "Belief in a Just God (and a Just Society): A System Justification Perspective on Religious Ideology", **Journal of Theoretical and Philosophical Psychology**, 34, 1–26.
- JOST John T. - Mahzarin R. BANAJI - Brian A. NOSEK (2004), "A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo", **Political Psychology**, 25(6), 881-919.
- JOST John T. - Yifat KIVETZ - Monica RUBINI - Grazia GUERMANDI - Cristina MOSSO (2005), "System-Justifying Functions of Complementary Regional and Ethnic Stereotypes: Cross-National Evidence", **Social Justice Research**, 18(3), 305-333.
- KALAYCI Şeref (2016), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 7. b, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- KARAÇANTA Hatice (2002), "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Başka Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- KAY Aaron C. - John T. JOST (2003), "Complementary Justice: Effects of "Poor but Happy" and "Poor but Honest" Stereotype Exemplars on System Justification and Implicit Activation of the Justice Motive", **Journal of Personality and Social Psychology**, 85(5), 823–837.
- KAY Aaron C. - Szymon CZAPLINSKI - John T. JOST (2009), "Left–right ideological differences in system justification following exposure to complementary versus noncomplementary stereotype exemplars", **European Journal of Social Psychology**, 39, 290–298.
- KAYA Nurcan (2012), "Türkiye'nin Eğitim Sisteminde Azınlıklar ve Ayrımcılık: Kavramsal Çerçeve ve Temel Sorunlar", **Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar**, der. Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan, 1.b., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss. 213-229.
- KELLY Caroline (1990), "Social Identity and Intergroup Perceptions in Minority-Majority Contexts", **Human Relations**, 43(6), 583-599.
- KESSLER Thomas - Amélie MUMMENDEY (2002), "Sequential or Parallel Processes? A Longitudinal Field Study Concerning Determinants of Identity-Management Strategies", **Journal of Personality and Social Psychology**, 82(1), 75–88.
- KONDA (2011), **Kürt Meselesinde Algılar ve Beklentiler:** http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2011_06_KONDA_Kitap_Basin_Bulteni.pdf
- KUŞDİL M. Ersin. (2007), "Tarihsel Çözümlemelerde Sosyal Psikolojik Kuramların Yeri: Celali Ayaklanmaları Örneği", **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 6(21), 36-63.

- KUŞDİL M. Ersin. (2014), “Göçün İncelenmesinde Sosyal Psikolojik Bakışın Önemi: Bulgaristan Göçmenleri Örneği”, **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 12(48), 149-168.
- LALONDE Richard N. - Benjamin GIGUÈRE - Marsha FONTAINE - Andrea SMITH (2007), “Social Dominance Orientation and Ideological Asymmetry in Relation to Interracial Dating And Transracial Adoption in Canada”, **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 38(5), 559-572.
- LALONDE Richard N. – James E. CAMERON (1993), “An Intergroup Perspective on Immigrant Acculturation With a Focus on Collective Strategies”, **International Journal of Psychology**, 28(1), 57-74.
- LALONDE Richard N. – Randy A. SILVERMAN (1994), “Behavioral Preferences in Response to Social Injustice: The Effects of Group Permeability and Social Identity Saliency”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 66(1), 78-85.
- LEVIN Shana - Christopher M. FEDERICO - Jim SIDANIUS - Joshua L. RABINOWITZ (2002), “Social Dominance Orientation and Intergroup Bias: The Legitimation of Favoritism for High-Status Groups”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 28(2), 144-157.
- LEVIN Shana - Miriam MATTHEWS - Serge GUIMOND - Jim SIDANIUS - Felicia PRATTO - Nour KTEILY - Eileen V. PITPITAN - Tessa DOVER (2012), “Assimilation, multiculturalism, and colorblindness: Mediated and moderated relationships between social dominance orientation and prejudice”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 48, 207–212.
- LEVIN Shana - Stacey SINCLAIR - Jim SIDANIUS - Colette Van LAAR (2009), “Ethnic and University Identities across the College Years: A Common In-Group Identity Perspective”, **Journal of Social Issues**, 65(2), 287—306.
- LIVIATAN Ido - John T. JOST (2011), “Special Issue: System Justification Theory Motivated Social Cognition in The Service of The Status Quo”, **Social Cognition**, 29(3), 231–237.
- MANA Adi - Shifra SAGY - Anan SROUR - Serene MJALLY-KNANI (2015), “On both sides of the fence: perceptions of collective narratives and identity strategies among Palestinians in Israel and in the West Bank”, **Mind Soc**, 14, 57–83.
- MARCH David S. - Reiko GRAHAM (2015), “Exploring implicit ingroup and outgroup bias toward Hispanics”, **Group Processes & Intergroup Relations**, 18(1) 89–103.
- MARCH David S. - Reiko GRAHAM (2015), “Exploring implicit ingroup and outgroup bias toward Hispanics”, **Group Processes & Intergroup Relations**, 18(1) 89–103.

- MARTINY Sarah E. - Thomas KESSLER - Vivian L. VIGNOLES (2011), “Shall I leave or shall we fight? Effects of threatened group-based self-esteem on identity management strategies”, **Group Processes & Intergroup Relations**, 15(1) 39–55.
- Milliyet (2008, 6 Haziran), **Türkiye'deki Kürtlerin sayısı!**:
<http://www.milliyet.com.tr/Default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=873452>
- MOGHADDAM Fathali M. - Donald M. TAYLOR – Richard N. LALONDE (1987), “Indivulastic And Collective Integration Strategies Among Iranians In Canada”, **International Journal of Psychology**, 22, 301-313.
- MOGHADDAM Fathali M. – Stephane PERREAULT (1992), “Individual and Collective Mobility Strategies Among Minority Group Members”, **The Journal of Social Psychology**, 132(3), 343-357.
- MULLEN Brian - Rupert BROWN - Colleen SMITH (1992), “Ingroup bias as a function of salience, relevance, and status: An integration”, **European Journal of Social Psychology**, 22, 103-122.
- MUMMENDEY Amélie - Hans-Joachim SCHREIBER (1983), “Better or just different? Positive social identity by discrimination against, or by differentiation from outgroups”, **European Journal of Social Psychology**, 13, 389-397.
- MUMMENDY Amélie - Andreas KLINK - Rosemarie MIELKE - Michael WENZEL - Mathias BLANZ (1999), “Socio-Structural Characteristics of Intergroup Relations and Identit Managementstrategies: Results From A Field Study İn East Germany”, **European Journal of Social Psychology**, 29, 256–285.
- MUMMENDY Amelie- Thomas KESSLER- Andreas KLINK- Rosemarie MIELKE (1999), “Strategies to cope with negative social identity: Predictions by social identity theory and related deprivation theory”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 76, 229–245.
- NEWHEISER Anna-Kaisa - Kristina R. OLSON (2011), “White and Black American children's implicit intergroup bias”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 48, 264–270.
- NEWHEISER Anna-Kaisa - Yarrow DUNHAM - Anna MERRILL - Leah HOOSAIN - Kristina R. OLSON (2014), “Preference for High Status Predicts Implicit Outgroup Bias Among Children From Low-Status Groups”, **Developmental Psychology**, 50(4), 1081–1090.
- NIENS Ulrike- Ed CAIRNS (2002), “Identity Management Strategies in Northern Ireland”, **The Journal of Social Psychology**, 142 (3), 371-380.
- NIENS Ulrike - Ed CAIRNS (2003), “Explaining Social Change and Identity Management Strategies: New Directions for Future Research”, **Theory & Psychology**, 13(4), 489–509.

- NOSEK Brian A. - Mahzarin R. BANAJI - Anthony G. GREENWALD (2002), “Harvesting implicit group attitudes and beliefs from a demonstration website”, **Group Dynamics**, 6, 101–115.
- OAKES P. J. – John C. TURNER (1980), “Social categorization and intergroup behaviour: does minimal intergroup discrimination make social identity more positive?”, **European Journal of Social Psychology**, 10, 295-301.
- OAKLEAF Linda (2013), ““Having to think about it all the time”: factors affecting the identity management strategies of residential summer camp staff who self-identify as lesbian, gay, bisexual or transgender”, **Leisure/Loisir**, 37(3), 251-266.
- OLDMEADOW Julian A. - Susan T. FİSKE (2010), “Social status and the pursuit of positive social identity: Systematic domains of intergroup differentiation and discrimination for high- and low status groups”, **Group Processes & Intergroup Relations**, 13(4), 425–444.
- OSWALD Frederick L. - Gregory MITCHELL - Hart BLANTON - James JACCARD - Philip E. TETLOCK (2013), “Predicting Ethnic and Racial Discrimination: A Meta-Analysis of IAT Criterion Studies”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 105(2), 171–192.
- ÖZDEMİR Gamze (2015), “Başarılarımın Sahibi Ben Değilim: Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramları Perspektifinden Sahtekâr Fenomeni”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- PAGLIARO Stefano - Francesca Romana ALPARONE - Maria Giuseppina PACILLI - Claudio RADOGNA - Angelica MUCCHİ-FAİNA (2012), “Managing a Social Identity Threat: Ambivalence Toward the Ingroup as Psychological Disengagement”, **Social Psychology**, 43(1), 41–46.
- PAGLIARO Stefano - Maria Giuseppina PACILLI - Francesca Romana ALPARONE - Claudio RADOGNA - Angelica MUCCHI-FAINA (2012), “Ambivalence Toward the Ingroup Underlies Individual Identity Management Strategies”, **Current Research in Social Psychology**, 21-30.
- PRATTO Felicia – Jim SIDANIUS – Lisa M. STALLWORTH – Bertram F. MALLE (1994), “Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 67(4), 741-763.
- PRATTO Felicia - James H. LIU - Shana LEVIN - Jim SIDANIUS - Margaret SHIH - Hagit BACHRACH - Peter HEGARTY (2000), “Social Dominance Orientation and the Legitimization of Inequality Across Cultures”, **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 31(3), 369-409.

- PRATTO Felicia - Jim SIDANIUS - Shana LEVIN (2006), "Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward", **European Review of Social Psychology**, 17, 271-320.
- RABINOWITZ Joshua L. (1999), "Go With the Flow or Fight the Power? The Interactive Effects of Social Dominance Orientation and Perceived Injustice on Support for the Status Quo", **Political Psychology**, 20(1), 24.
- REZAEI Ali R. (2011), "Validity and reliability of the IAT: Measuring gender and ethnic stereotypes", **Computers in Human Behavior**, 27, 1937–1941.
- ROBERTS Laura Morgan - Sandra E. CHA - Sung Soo KIM (2014), "Strategies for Managing Impressions of Racial Identity in the Workplace", **Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology**, 20(4), 529–540.
- ROCCAS Sonia (2003), "The effects of status on identification with multiple groups", **European Journal of Social Psychology**, 33, 351–366.
- RUDMAN Laurie A. - Joshua FEINBERG - Kimberly FAIRCHILD (2002), "Minority Members' Implicit Attitudes: Automatic Ingroup Bias as a Function Of Group Status", **Social Cognition**, 20(4), 294-320.
- SCHMITT Manfred - Jurgen MAES (2002), "Stereotypic ingroup bias as self-defense against relative deprivation: evidence from a longitudinal study of the German unification process", **European Journal of Social Psychology**, 32, 309–326.
- SHIH Margaret - Maia J YOUNG - Amy BUCHER (2013), "Working to Reduce the Effects of Discrimination: Identity Management Strategies in Organizations", **American Psychologist**, 68(3), 145–157.
- SIDANIUS Jim - Felicia PRATTO - Colette van LAAR - Shana LEVIN (2004), "Social Dominance Theory: Its Agenda and Method", **Political Psychology**, 25(6), 845-880.
- SIDANIUS Jim - Felicia PRATTO - Michael MITCHELL (1994), "Ingroup identification, social dominance orientation, and differential intergroup social allocation", **Journal of Social Psychology**, 134, 151–167.
- SIDANIUS Jim – Felicia PRATTO (1999), **Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression**, Cambridge University Press, USA.
- ŞEN Ercan (2014), "Etnik Gruplarda Sosyal Kimlik ve Algılanan Ayrımcılık: Türk ve Kürt Etnik Grupları Üzerine Bir Çalışma", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

- TAJFEL Henri (1974), "Social identity and intergroup behaviour", **Social Science Information**, 13(2), 65-93.
- TAJFEL Henri (1975), "The exit of social mobility and the voice of social change", **Social Science Information**, 14(2), 101-18.
- TAJFEL Henri (1982), "Social Psychology of Intergroup Relations", **Annual Reviews Psychology**, 33. 1-39.
- TAJFEL Henri – John C. TURNER (1979), "An Integrative Theory of Intergroup Conflict", Ed. W. G. Austin & S. Worchel, **The Social Psychology of Intergroup Relations**, Brooks-Cole, Monterey, CA, 33-47.
- TAJFEL Henri - M. G. BILLIG - R. P. BUNDY - Claude FLAMENT (1971), "Social categorization and intergroup behaviour", **European Journal of Social Psychology**, 1(2), 149-178.
- TAYLOR Donald M. – Fathali M. MOGHADDAM – Ian GAMBLE – Evelyn ZELLERER (1986), "Disadvantaged Group Responses to Perceived Inequality: From Passive Acceptance to Collective Action", **Journal of Social Psychology**, 127(3),259-272.
- TAYLOR Donald M. – MCKIRNAN (1984), "A five stage model of intergroup relations", **British Journal of Social Psychology**, 23, 291-300.
- THOMSEN Lotte - Eva G. T. GREEN - Arnold K. HO - Shana LEVIN - Colette van LAAR - Stacey SINCLAIR - Jim SIDANIUS (2010), "Wolves in Sheep's Clothing: SDO Asymmetrically Predicts Perceived Ethnic Victimization Among White and Latino Students Across Three Years", **Personality and Social Psychology Bulletin**, 36(2) 225 – 238.
- TOORN Jojanneke van der - John T. JOST (2014), "Twenty years of system justification theory: Introduction to the special issue on "Ideology and system justification processes"", **Group Processes & Intergroup Relations**, 17(4) 413–419.
- TRT Tarihçe (2 Aralık 2016), <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>
- TURNER John C. (1975), "Social comparison and social identity: Some prospects for intergroup behaviour", **European Journal of Social Psychology**, 5(1), 5-34.
- UFKES Elze G. - John F. DOVIDIO - Gulizar TEL (2015), "Identity and collective action among European Kurds", **British Journal of Social Psychology**, 54, 176–186.
- VAN BRUINESSEN Martin (2013), **Ağa, Şeyh, Devlet**, 8. b., Çev. Banu Yalkut, İletişim Yayınları, İstanbul.

- VAN KNIPPENBERG Ad (1984), "Intergroup differences in group perceptions", **European studies in social psychology: The social dimension**, Ed. Henri Tajfel, Volume 2, Cambridge University Press, New York, 560-578.
- VAN KNIPPENBERG Ad - Naomi ELLEMERS (1990), "Social Identity and Intergroup Differentiation Processes", **European Review of Social Psychology**, 1(1),137-169.
- VERKUYTEN Maykel - Arjan REIJERSE (2008), "Intergroup structure and identity management among ethnic minority and majority groups: The interactive effects of perceived stability, legitimacy, and permeability", **European Journal of Social Psychology**, 38, 106–127.
- VERKUYTEN Maykel - Ali Aslan YILDIZ (2006), "The Endorsement of Minority Rights: The Role of Group Position, National Context, and Ideological Beliefs" **Political Psychology**, 27(4) 527-548.
- WHITMAN Joy S. - Sherry CORMIER - Cynthia J. BOYD (2000), "Lesbian Identity Management at Various Stages of the Coming Out Process: A Qualitative Study", **International Journal of Sexuality And Gender Studies**, 5(1), 3-18.
- WRIGHT Stephen C. (2009), "The Next Generation of Collective Action Research", **Journal of Social Issues**, 65(4),859-879.
- WRIGHT Stephen C. - Donald M. TAYLOR – Fathali M. MOGHADDAM (1990), "Responding to Membership in a Disadvantaged Group: From Acceptance to Collective Protest", **Journal of Personality and Social Psychology**, 58(6), 994-1003.
- YEĞEN Mesut (2012), **Son Kürt İsyanı**, 2. b., İletişim Yayınları, İstanbul.
- YEĞEN Mesut (2013), **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 6. b., İletişim Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM Zehra Maviş (2015), "Çalışma Hayatında Etnik Ayrımcılık Eğilimlerinin İstihdam Sürecine Etkisi: 'Geçit Bekçileri' Kavramı Üzerinden Sosyal Psikolojik Bir Analiz" Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi), Bursa

8 EKLER

Ek 1. Etik Onay Örneği

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı: 86162157-302.14.01/3972
Konu: Tez Konusu/Adı Önerisi (Kenan
ALPARSLAN)

08/06/2016

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 08.06.2016 tarihli ve 60179752-302.14.01/3914 sayılı yazınız.

Enstitümüz Yönetim Kurulu'nun 08.06.2016 tarihli oturumunda, Anabilim Dalınız öğretim üyesi Prof.Dr.M.Ersin KUŞDİL'in danışmanı bulunduğu Yüksek Lisans öğrencisi Kenan ALPARSLAN'ın " Türkiye'de Yaşayan Kürtlerin Kimlik Yönetim Stratejileri ve Dış Grup Tarafgirliği" konulu tez çalışmasına başlamasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve danışman öğretim üyesine bildirilmesi hususunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Filiz GİRAY
Müdür

Not:

- 1- 2005 yılından itibaren kayıtları yapılan Y.L. öğrencileri için tez aşamasına geçtiklerinde Yönetmelik gereği Ocak-Haziran ve Temmuz-Aralık aylarına ilişkin yılda 2 defa gelişme raporunun danışman tarafından doldurulup Enstitümüze gönderilmesi gerekmektedir. (Tez gelişme raporu web sayfamızda bulunmaktadır.)
- 2- 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren kayıtlı olan doktora öğrencileri "Uludağ Üniversitesi'nin Öğretim Elemanlığına ve Lisansüstü Programlara Başvuru Koşulları ve Yüksek Lisans Doktora ve Tıpta Uzmanlık Eğitimi Değerlendirme Ölçütleri'nin 111. maddesinde belirtilen tez savunma sınavına giriş koşulları" uygulanacaktır.(web sayfamızın duyurular hanesinde bulunmaktadır.)
- 3- 01 Ocak 2011 Tarihi itibarıyla web sitemizde yayınlanan tez yazım kılavuzuna göre tezinizin hazırlanması gerekmektedir. Aksi takdirde tez savunma jürisi kurulmayacaktır.
- 4- Tez konusu Önerisi Enstitü Yönetim Kurulu tarafından onaylanan öğrencilerin <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinde bulunan "Tez Veri Giriş Formunu" doldurması gerektiğinden danışman Öğretim Üyelerinin öğrencilerine formu doldurmaları hususunu bildirmeleri gerekmektedir.

Bu Belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmıştır.

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Görükle Kampüsü 16059 Nilüfer/BURSA Bilgi için: Elmas KESKİN
Tel : 0224 294 24-23-27-32-33 : 0224 294 28 78-77 Faks: 0224 294 2434 Memur

e-posta: sosbil@uludag.edu.tr Elektronik Ağ: <http://sosyalbilimler.uludag.edu.tr> Tel : 0224 294 24 33

Bu belge UDOS ile hazırlanmıştır. Teyit için: https://udos.uludag.edu.tr/teyit/?NQCYLXuxEeR__Un0Ky0rA

Ek 2. Ön Çalışma İçin Demografik Bilgi Formu

1. Yaşınız:

Aşağıdaki seçeneklerden sizin için en uygun olanı “X” işaretiyle belirtiniz.

2. Cinsiyetiniz:

Erkek: Kadın:

3. Eğitim durumunuz:

Üniversite öğrencisi:

Üniversite mezunu:

Yüksek lisans öğrencisi:

Yüksek lisans mezunu:

4. Etnik kimliğinizi nasıl tanımlarsınız?

Türk:

Kürt:

Diğer: (açıklayınız.....)

5. Anadiliniz hangisidir?

Türkçe:

Kürtçe:

Her ikisi:

Diğer:

6. En sık kullandığınız dil hangisidir?

Türkçe:

Kürtçe:

Diğer:

7. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz bölge neresidir?

Akdeniz:

Ege:

Doğu Anadolu:

Karadeniz:

İç Anadolu:

Marmara:

Güneydoğu Anadolu:

Ek 3. İsim Ölçeği

Aşağıdaki isimlere sahip erkek ve kadınların Türk ya da Kürt olma olasılıklarını, her ismin altında verilen sayılardan sizce uygun olanı daire içine alarak değerlendiriniz.

Avşîn								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Alper								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Asena								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Buse								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Berfin								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Alparslan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Berîtan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Ceren								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Atilla								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Bawer								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Ece								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Evîn								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Lezgîn								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Batuhan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Gizem								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Nêçîrwan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Rojhat								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Nûbihar								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Melis								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Rêzan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Rojbîn								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Ertuğrul								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Rêber								

Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Göktürk								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Siyabend								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Rojda								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Öykü								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Şilan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Kaan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Şivan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Mete								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Xezal								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Selin								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Yeşim								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Zilan								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt
Oğuz								
Türk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kürt

Ek 4. Ana Çalışma İçin Demografik Bilgiler

1. Yaşınız: _____

2. Cinsiyetiniz:

Erkek: Kadın:

3. Eğitim durumunuz:

İlköğretim: Lise: Üniversite: Yüksek lisans ve üstü:

4. Annenizin eğitim durumu:

Okur-yazar değil: Okur-yazar: İlkokul: İlkokul terk: Ortaokul: Ortaokul terk:

Lise: Lise terk: Üniversite: Üniversite terk: Yüksek lisans ve üstü:

5. Babanızın eğitim durumu:

Okur-yazar değil: Okur-yazar: İlkokul: İlkokul terk: Ortaokul: Ortaokul terk:

Lise: Lise terk: Üniversite: Üniversite terk: Yüksek lisans ve üstü:

6. Ailenizin ortalama aylık geliri: (Lütfen tüm bireylerin katkılarını düşünerek yazınız)

_____ TL

7. Etnik kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? Aşağıdaki seçeneklerden sizin için en uygun olanı işaretleyiniz.

Sadece **Kürt** kökenli:

Türk kökenli olmaktan daha çok **Kürt** kökenli:

Türk kökenli olmak kadar **Kürt** kökenli:

Kürt kökenli olmaktan daha çok **Türk** kökenli:

Sadece **Türk** kökenli:

8. Etnik grubunuzun Türkiye'deki konumuyla ilgili ne düşündüğünüzü 2-3 cümleyle açıklayınız?

.....

.....

9. Ailenizin kendi arasında sıklıkla kullandığı dil hangisidir?

Yalnızca Türkçe: Yalnızca Kürtçe: Her ikisi eşit oranda:

Çoğunlukla Türkçe: Çoğunlukla Kürtçe: Diğer:

10. Sizin en sık kullandığınız dil hangisidir?

Türkçe: Kürtçe: Her ikisi eşit oranda: Diğer:

11. En uzun süre yaşadığınız yer:

Metropol (İstanbul-Ankara-İzmir): Şehir: İlçe: Kasaba: Köy:

12. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz bölge neresidir?

Akdeniz: Ege: Doğu Anadolu: Karadeniz:

İç Anadolu: Marmara: Güneydoğu Anadolu:

13. Politik görüş olarak kendinizi nerede konumlandırırsınız?

Aşırı Sol	Sol	Hafif Sol	Orta	Hafif Sağ	Sağ	Aşırı Sağ
1	2	3	4	5	6	7

14. Politik görüşünüz, aşağıdaki kategorilerden hangisine daha yakındır? (Lütfen sadece en yakın olduğunuz *bir tanesini* işaretleyiniz.)

Anarşist Cumhuriyetçi Demokrat İslamcı

Kemalist Liberal Marksist Muhafazakar-Demokrat

Milliyetçi Sosyalist Ulusalçı Diğer (lütfen belirtiniz.....)

15. 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde hangi siyasi partiye oy verdiniz?

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Büyük Birlik Partisi (BBP)

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)

Halkların Demokratik Partisi (HDP) Komünist Parti (KP)

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Saadet Partisi (SP)

Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR) Bağımsızlar Diğer (lütfen belirtiniz.....)

Ek 5. Kimlik Yönetim Stratejisi Ölçeği

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ AÇIKLAMALAR DOĞRULTUSUNDA SORULARI YANITLAYINIZ.

Aşağıdaki fikirlere ne derece katıldığınızı ya da katılmadığınızı her cümlemin yanında verilen 0'dan 4'e kadar olan sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz. Soruların yanlış ya da doğru yanıtları yoktur. Önemli olan, bilimsel bir çalışma için sizin kendi düşüncenizi içtenlikle belirtmenizdir.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1)	Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmek için elimden geleni yaparım. [BH]	0	1	2	3	4
2)	Bizler Türk kökenli grubu örnek almalıyız. [A]	0	1	2	3	4
3)	Bizler ne kadar yetkin/başarılı insanlar olduğumuzu Türk kökenli gruba göstermeliyiz. [SR]	0	1	2	3	4
4)	Türkiye'nin geniş mali imkânlarından bize düşen payın artırılması için elimizden geleni yapmalıyız. [GR]	0	1	2	3	4
5)	Gelecekte kendimi Türk kökenli grubun bir üyesi olarak görmek isterim. [BH]	0	1	2	3	4
6)	Bizler Türk kökenli gruba benzemeye gayret göstermeliyiz. [A]	0	1	2	3	4
7)	Türk kökenli gruba kim olduğumuzu daha iyi tanıtmalıyız. [SR]	0	1	2	3	4
8)	Doğu ve Güneydoğu'da çıkartılan doğal kaynaklardan bu bölgelerin daha fazla yararlanmasını sağlamalıyız. [GR]	0	1	2	3	4
9)	Kendimi herhangi bir gruba ait hissetmiyorum. [B]	0	1	2	3	4
10)	Kendimi Türk kökenli gruba ait hissetmeyi çok isterim. [BH]	0	1	2	3	4
11)	Her yönden Türk kökenli gruba benzemek en önemli hedefimiz olmalıdır. [A]	0	1	2	3	4
12)	Tüm dünyanın bizi Türk kökenli gruptan daha çok tanımmasını sağlamalıyız. [SR]	0	1	2	3	4
13)	Doğu ve Güneydoğu'nun ticaret olanaklarını arttırmak için Türk kökenli grupla sonuna kadar rekabet etmeliyiz. [GR]	0	1	2	3	4

14)	Etnik grubumun bir üyesi olarak değil, Türk kökenli grubun bir üyesi olarak yaşamaya çalışıyorum. [BH]	0	1	2	3	4
15)	Ülkemizin geleceğini biçimlendirirken yüzümüzü tamamen Türk kökenli gruba dönmeliyiz. [A]	0	1	2	3	4
16)	Bizler Türk kökenli gruptan daha iyi bir nama/üne kavuşmak için çalışmalıyız. [SR]	0	1	2	3	4
17)	Uzun zamandır Türkiye maddi imkânlarını hep Batı bölgelerinin zenginleşmesi için harcadı. Şimdi bizler Doğu ve Güneydoğu'nun aynı olanağı elde etmesi için elimizden geleni yapmalıyız. [GR]	0	1	2	3	4
18)	Kendimi herhangi bir grubun üyesi olmaktan çok, bir birey olarak görüyorum. [B]	0	1	2	3	4

BH= Bireysel Hareket, **A**= Asimilasyon, **SR**= Sosyal Rekabet, **GR**= Gerçekçi Rekabet, **B**= Bireyselleşme

Üst Yeniden Sınıflandırma:

Kendinizi nasıl tanımladığınızı aşağıda cümlelerin yanında verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
19)	Kendimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görüyorum.	0	1	2	3	4
20)	Kendimi etnik grubumun bir üyesi olarak görüyorum.	0	1	2	3	4

Alt Yeniden Sınıflandırma:

Kendinizi nasıl tanımladığınızı aşağıda cümlelerin yanında verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
21)	Kendimi dini mezhebimin bir üyesi olarak görüyorum.	0	1	2	3	4
22)	Kendimi etnik grubumun bir üyesi olarak görüyorum.	0	1	2	3	4

Karşılaştırma Boyutunun Yeniden Değerlendirilmesi:

Sizce, Etnik grubunuz ve Türk kökenli grup aşağıdaki konuları nasıl değerlendirir?		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
23)	Etnik grubum ekonomik açıdan refaha kavuşmayı çok önemli görür.	0	1	2	3	4
24)	Türk kökenli grup ekonomik açıdan refaha kavuşmayı çok önemli görür.	0	1	2	3	4

Yeni Karşılaştırma Boyutu:

Sizin görüşünüze göre, aşağıdaki konular etnik grubunuzun genel özelliğini tarif etmede ne kadar önemlidir?		Hiç önemli değil	Önemli değil	Kararsızım	Önemli	Çok önemli
25)	Ekonomik durum	0	1	2	3	4
26)	Sosyal bağlar	0	1	2	3	4
27)	Yaşam kalitesi	0	1	2	3	4
28)	Kişinin kendi yaşam amaçlarını gerçekleştirebilmesi	0	1	2	3	4

Yeni Karşılaştırma Grubu:

Sizin görüşünüze göre, etnik grubunuz kendisini aşağıdakilerden hangisiyle kıyaslaması daha doğru olur?		Hiç doğru değil	Doğru değil	Kararsızım	Doğru	Çok doğru
29)	Bence Türk kökenli grupla kıyaslaması daha doğru olur.	0	1	2	3	4
30)	Bence Türk kökenli olmayan diğer etnik gruplarla kıyaslaması daha doğru olur.	0	1	2	3	4
31)	Bence dini gruplarla kıyaslaması daha doğru olur.	0	1	2	3	4

Zamansal Karşılaştırma:

Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu aşağıdaki ifadelerle karşılaştırmasının ne kadar önemli olduğunu her cümle için verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.		Hiç önemli değil	Önemli değil	Kararsızım	Önemli	Çok önemli
32)	Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu 20-30 yıl öncesine kıyaslamak ne kadar önemli?	0	1	2	3	4
33)	Etnik grubunuzu Türk kökenli grupla karşılaştırmak sizin için ne kadar önemli?	0	1	2	3	4

Standartlarla Karşılaştırma:

Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu aşağıdaki ifadelerle karşılaştırmasının ne kadar önemli olduğunu her cümle için verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.		Hiç önemli değil	Önemli değil	Kararsızım	Önemli	Çok önemli
34)	Size göre etnik grubunuzun şu anki durumunu bugünlerde uygun görülen standartlarla karşılaştırmak ne kadar önemli?	0	1	2	3	4
35)	Etnik grubunuzu Türk kökenli grupla karşılaştırmak sizin için ne kadar önemli?	0	1	2	3	4

Ek 6. Etnik Özdeşleşme Ölçeği

Aşağıda sıralanan her bir ifadeye ne derecede katıldığınızı o ifadenin yanında yer alan sayılardan size en uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) Kendimi ait hissettiğim etnik kökenimin başarıları, benim başarılarımdır.	0	1	2	3	4
2) Bazı kişiler, etnik kökenimden olanları eleştirdiğinde, bu bana kişisel hakaret gibi gelir.	0	1	2	3	4
3) Kendi etnik kökenimden olan herkesle kuvvetli bağlarım olduğunu hissederim.	0	1	2	3	4
4) Kendi etnik kökenimden birisine herhangi kötü bir şey olduğunda bana olmuş gibi hissederim.	0	1	2	3	4
5) Kendi etnik kökenime ilişkin konuştuğumda genellikle “onlar”dan çok “biz”i kullanırım.	0	1	2	3	4
6) Kendi etnik kökenimden birinin başarısını duyduğumda bundan gurur duyarım.	0	1	2	3	4
7) Diğer etnik kökenden olanların benim etnik kökenimden olanlar hakkında ne düşündüğünü merak ederim.	0	1	2	3	4
8) Etnik kökenimden olanların oluşturduğu grubun bir üyesi olmak, benim için önemlidir.	0	1	2	3	4
9) Kendi etnik kökenime ilişkin övgü yapıldığında bana yapılmış gibi hissederim.	0	1	2	3	4
10) Kendimi ait hissettiğim etnik kökenim, kimliğimin önemli bir parçasıdır.	0	1	2	3	4

Ek 7. Kalıcılık, Meşruluk ve Geçirgenlik Ölçeği

Lütfen aşağıda sıralanan her bir ifadeye ne derecede katıldığınızı o ifadenin yanında yer alan sayılardan size en uygun olanı işaretleyerek belirtiniz. Soruların yanlış ya da doğru yanıtları yoktur. Önemli olan, bilimsel bir çalışma için sizin kendi düşüncenizi içtenlikle belirtmenizdir.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) Etnik grubumun statüsü/durumu önümüzdeki yıllarda kolay kolay değişmeyecek (Türk kökenli gruba kıyasla).	0	1	2	3	4
2) Türk kökenli grup etnik grubumdan daha iyi durumda olmayı hak ediyor.	0	1	2	3	4
3) Etnik grubumun Türkiye’de doğmuş büyümüş bir üyesinin Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmesi zor değildir.	0	1	2	3	4
4) Önümüzdeki 5 yıl içinde etnik grubum ve Türk kökenli grup arasındaki ilişkinin aynı kalacağını düşünüyorum.	0	1	2	3	4
5) Etnik grubumun (Türk kökenli gruba kıyasla) daha kötü durumda olması haksızlıktır.	0	1	2	3	4
6) Türkiye’de yaşayan etnik grubumun bir üyesi Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görür.	0	1	2	3	4
7) Yakın gelecekte etnik grubum ve Türk kökenli grup arasındaki statü farklılıkları aynı kalacaktır.	0	1	2	3	4
8) Türk kökenli grup etnik grubumdan daha iyi durumda olmayı hak etmiyor.	0	1	2	3	4
9) Etnik grubumun Türkiye’de yaşayan bir bireyi için Türk kökenli grubun bir üyesi olarak kabul görmek neredeyse imkânsızdır.	0	1	2	3	4
10) Etnik grubumun statüsünün/durumunun yakın gelecekte (Türk kökenli gruba kıyasla) değişeceğini düşünüyorum.	0	1	2	3	4

Ek 8. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Aşağıda sizin de katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi her cümle için verilen 0'dan 6'ya kadar olan rakamlardan birini işaretleyerek gösteriniz. Lütfen hiçbirini atlamadan, tüm ifadeler üzerinde görüşünüzü belirtiniz. Görüşünüzü, her ifadenin karşısında yer alan ölçeğin iki ucu arasında sizce en uygun olan bir rakamı işaretleyerek belirtiniz.

(Lütfen yanıtlarınızı tüm rakamları mümkün olduğunca kullanarak iyice ayrıştırınız; hep aynı rakamları kullanarak yanıt vermekten kaçınınız)

		Çok Yanlış	←	---	---	---	---	→	Çok Doğru
1)	Kim ne derse desin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.	0	1	2	3	4	5	6	6
2)	Bazı grupların hayatta diğerlerine göre daha fazla şansa sahip olmaları gayet doğaldır.	0	1	2	3	4	5	6	6
3)	Hayatta ilerleyebilmek için bazen diğer grupları çiğneyip geçmek gereklidir.	0	1	2	3	4	5	6	6
4)	Eğer belli gruplar konumlarına razı olsalardı, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	0	1	2	3	4	5	6	6
5)	Belirli grupların en üstte, diğer grupların ise en altta olması belki iyi bir şeydir.	0	1	2	3	4	5	6	6
6)	Aşağı düzeydeki gruplar konumlarına razı olmalıdırlar.	0	1	2	3	4	5	6	6
7)	Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.	0	1	2	3	4	5	6	6
8)	Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.	0	1	2	3	4	5	6	6
9)	Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	0	1	2	3	4	5	6	6
10)	Tüm gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.	0	1	2	3	4	5	6	6
11)	Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	0	1	2	3	4	5	6	6
12)	Sosyal eşitlik artırılmalıdır.	0	1	2	3	4	5	6	6
13)	Eğer insanlara eşitlik gözeterek davransaydık, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	0	1	2	3	4	5	6	6
14)	Gelirleri olabildiğince eşit hale getirmek için çaba göstermeliyiz.	0	1	2	3	4	5	6	6
15)	Toplumda hiçbir grup baskın konumda olmamalıdır.	0	1	2	3	4	5	6	6

Ek 9. Dini Özdeşleşme Ölçeği

Aşağıda sıralanan her bir ifadeye ne derecede katıldığınızı o ifadenin yanında yer alan sayılardan size en uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1)	Kendimi ait hissettiğim dinimin başarıları, benim başarılarımdır.	0	1	2	3	4
2)	Bazı kişiler, dinimden olanları eleştirdiğinde, bu bana kişisel hakaret gibi gelir.	0	1	2	3	4
3)	Kendi dinimden olan herkesle kuvvetli bağlarım olduğunu hissederim.	0	1	2	3	4
4)	Kendi dinimden birisine herhangi kötü bir şey olduğunda bana olmuş gibi hissederim.	0	1	2	3	4
5)	Kendi dinime ilişkin konuştuğumda genellikle “onlar” dan çok “biz” i kullanırım.	0	1	2	3	4
6)	Kendi dinimden birinin başarısını duyduğumda bundan gurur duyarım.	0	1	2	3	4
7)	Diğer dinden olanların benim dinimden olanlar hakkında ne düşündüğünü merak ederim.	0	1	2	3	4
8)	Dinimden olanların oluşturduğu grubun bir üyesi olmak, benim için önemlidir.	0	1	2	3	4
9)	Kendi dinime ilişkin övgü yapıldığında bana yapılmış gibi hissederim.	0	1	2	3	4
10)	Kendimi ait hissettiğim dinim, kimliğimin önemli bir parçasıdır.	0	1	2	3	4

Ek 10. Gruplar Arası Yanlılık Ölçeği

Aşağıdaki ifadelerin her birini okuyun ve düşüncenize uyan ifadeye katılıp katılmadığınızı işaretleyin. Soruların yanlış ya da doğru yanıtları yoktur. Önemli olan, bilimsel bir çalışma için sizin kendi düşüncenizi içtenlikle belirtmenizdir.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1)	Türk kökenli grubu değerli bulurum.	0	1	2	3	4
2)	Bence Türk kökenli grup oldukça iyi niyetlidir.	0	1	2	3	4
3)	Türk kökenli grupla işbirliği yapmayı kabul ederim.	0	1	2	3	4
4)	Türk kökenli grubun otoritesini kabul ederim.	0	1	2	3	4
5)	Bana göre, Türk kökenli grup etnik grubuma karşı olumsuz duygular içindeler.	0	1	2	3	4
6)	Etnik grubumdan bireyler bir başarısızlık yaşarsa bunun nedeni, Türk kökenli gruptur.	0	1	2	3	4
7)	Türk kökenli grubun, haklar konusunda etnik grubuma baskı yaptığını düşünüyorum.	0	1	2	3	4
8)	Türk kökenli grup, her bakımdan etnik grubumdan olanlardan sonra gelir.	0	1	2	3	4

Ek 11. Eylem/Hedef Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelerin her birini okuyun ve bu davranışları ne sıklıkla yaptığınızı her cümle için verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.

		Asla	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Daima
1)	Etnik grubumdan bireylerle bir araya gelirim.	0	1	2	3	4
2)	Etnik grubumun kültürüne özgü bayram ve etkinliklerine katılırım.	0	1	2	3	4
3)	Ailemle etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dili konuşurum.	0	1	2	3	4
4)	Etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dilde okumak ve yazmak için uğraşırım.	0	1	2	3	4
5)	Etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dilde müzik dinlerim.	0	1	2	3	4
6)	Etnik grubumun tarihini ve önemli şahsiyetlerini tanımaya büyük önem veriyorum.	0	1	2	3	4
7)	Etnik grubumun bir bireyi olduğumu her ortamda ifade ederim.	0	1	2	3	4

Aşağıdaki ifadelerin her birini dikkatlice okuyun ve bu ifadelerden size uygun her cümle için verilen sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.

		Hiç uygun değil	Uygun değil	Kararsızım	Uygun	Çok uygun
1)	Mezun olduğum zaman Doğu veya Güneydoğu'da çalışacağım.	0	1	2	3	4
2)	Çocuğum olduğunda etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dilde yer alan bir isim vereceğim.	0	1	2	3	4
3)	Etnik grubumun kendi arasında konuştuğu dilin öğretilmesi için elimden geleni yaparım.	0	1	2	3	4
4)	Çocuklarımı etnik grubumun gelenek ve görenekleri doğrultusunda yetiştireceğim.	0	1	2	3	4
5)	Etnik grubumdaki çocukların eğitimleri için elimden geleni yapacağım.	0	1	2	3	4
6)	Etnik grubumun haklarını savunan toplumsal projelerde yer alacağım.	0	1	2	3	4

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Kenan ALPARSLAN
Tez Adı	Türkiye’de yaşayan Kürtlerin Kimlik Yönetim Stratejileri ve Dış Grup Tarafgirliği
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Psikoloji
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimden belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 16/01/2017

İmza :

